

תקכו דיני ערוב תבשילין. וכו' כ"ד סעיפים:

א (א) איום טוב שחל להיות בערב שבת. לא יבשל בתחלה לצורך שבת בבקרה בפני עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, (ג) * ועל ידי ערוב מבשל בתחלה לשבת. (פרוש, ענין הערוב הוא שיבשל ואפה מיום טוב לשבת עם מה שבשול ואפה כבר מערב יום טוב לשם שבת, * ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב אלא גמר אותה. הגה: ומתיר להניח ערוב זה (ד) אפלו

א משנה ביצה ט"ו (ע"ב). ב ממשקעות המשנה (שם) בית יוסף ד"ה כתב המרכיב.

באור הלכה

ואין פאל כבוד הבריות לא של חיים ולא של מתים, ואסור אף ביום טוב שני ואפלו על ידי עמין שהרי הוא כנבלה * ולא עדיף מן כן שמונה חי, ומסיס ומיהו פי אישמהי אי נמי שמא ישתהא מטלטלין ליה מדין גרף של רעי, ואיני יודע אם התרה קבורתו ותרבר ורפף בדי אלא שכתבונו (בית הבחירה שם ד"ה יש מי שאומר) העתקתו להתיר. עד כאן לשונו. ולכאורה פננתו דכיון דכלאו הכי משלשל מתר גם כן לקברו, וצריך עיון. ועין לעיל * סימן ש"א, ובחכמת אדם כלל ק"ע סעיף ז':

א * ועל ידי ערוב וכו', עין משנה ברורה (ס"ג) מה שכתבנו דהאסור רק מדברי סופרים משום כבוד דהואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני הערוב כן כתב מהגן אברהם (ריש הסימן) בשם הר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) * והוא כדעת רבה בגמרא פסחים דף (מ"ו) [מ"ו] (ע"ב) וכן הוא במלקמות (בביצה) [בפסחים] (שם) * ובמגן אברהם כתב בשם המאור (שם), ובחמך משה (ס"א) העיר עליו * דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הר"ף (שם), אבל המלקמות סובר כן וכן הוא דעת התוספות בערוכין ל"ח (ע"א ד"ה מוסים) בתרוץ קמא דמשמע זה מתיר לאפות ולבשל * ולא חיישין להקנה דאסור מדאורייתא. * ובמקום דלא שפך סכרא דהואיל גגון סמוך לחשכה כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו (שם ד"ה רבה) דאסור מדאורייתא, והעתיק דבריהם גם בחדושי הרשב"א בביצה (ד: ד"ה הא דאמר) וכן הביא מהגן אברהם בשם מרדכי (פרק ב ט"ו תוס' ד) סמוך לחשכה אסור דלא שפך הואיל ולא מהני ערוב, וכן הוא בהגהות מיימוני (פ"ו אות א) ובסמ"ג (לאוין עה) שדעת כל רבתי והצופותים דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב ורק משמע הואיל שרי וממילא שמענין דהיא דלא שפך הואיל אסור מדאורייתא. ולאלה הפוסקים * אסור מלאכה והקנה אחר דכל מלאכה שפך הכנה וכן מבאר להדיא במלקמות. אכן דעת הריב"א בערוכין ל"ח (שם) [ומה שכתבו התוספות בריש ביצה ב: ד"ה הויה] בסתמא הוא רק שיטת הריב"א וכן בסמ"ג העתיק זה רק כדעת יחיד * דאסור הכנה לא שפך רק דבר חדש * ולא במלאכה אפיה ובשול דהוא תקון בעלמא ולכן מהני הערוב דאין שפך באלה אסור הכנה. [ואם ניקא משום מלאכה, נראה דדעתו כדעת רב חקדא (פסחים שם) דמלאכת שבת נעשין ביום טוב וכן נראה גם דעת העשור (ח"ב דף קמח). עין שם]. וכן כתב המאירי (טו: ד"ה י"ט ור"ה ולשטח) לחלק בין הכנה למלאכה * אכן דעתו דאסור מלאכה המתיר אסור וכן כתבו האחרונים מהגן אברהם (שם) וחקד משה (שם) והג"ר (ס"ח) וכתבו * דמשום זה נהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת וכן נראה מאלה רבה (ס"ב) בשם לבוש. אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקלין בזה היינו הרבנו אפרים והמאור שפסקו כרב חקדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא ולידוהו אין חלוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשכה, וכן הרמב"ם * אף דפסק (פ"א ט"ו) כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחל אינו לוקה משום הואיל מכל מקום לענין שבת תפס (פ"ו ה"א) כסברת רב חקדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום טוב ורק מדברי סופרים [אסור] כדי שלא יקלו גם מיום טוב לחל ולמשמע דסבירא ליה דאף מיום טוב לחל אף דאינו לוקה * מכל מקום אסורא דאורייתא איכא * וכן משמע בלשונו עוד בהלכה ט' בפרק א' ובהלכה י"ג שם עין שם וכבר האריך בזה בחמך משה (שם).] וכן הבינו בדעתו ההגהות (הגה"מ שם) והסמ"ג וכן הוא גם דעת הבית יוסף (ד"ה הרמב"ם) בדעת הרמב"ם וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמך משה * וחולק על מהגן אברהם * קאי בשיטת רב חקדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרשל (ים של שלמה פרק ב ט"ו ג) ומגן אברהם, * ונעמנו משום דפשטות דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:.) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחקר לחל אלמא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חקדא ולא משום הואיל. ונקעין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

משנה ברורה

* לקברו בשעה שאמרים פיוטים וזמינו עשרה בני אדם על כל פנים לקבורתו. * ואם הוא אדם חשוב שחכים כלם ללוותו יוציאוהו לאחר התפלה וילווהו עד בית הקברות ויניחוהו שם, (ע) וילכו לאכל ואחר כך יקברוהו. (ע) ומכל מקום אם הכל מוכן להנינו הקבר והמכריזין * ואפשר לקברו קדם אכילה בענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב עדיף טפי לקברו קדם אכילה, דבמדרש סמכו על קרא (ויקרא יט כו) 'דלא תאכלו על הדם' שאסור לאכל סעדה קבועה קדם שנקבר המת:

א (א) יום טוב שחל להיות בערב שבת. * ואין נפקא מנה בין יום טוב ראשון (ב) בין יום טוב שני של גלויות, דאם חל יום טוב שני בערב שבת גם כן אסור לבשל לשבת אם לא על ידי ערוב שיערב מערב יום טוב הראשון: (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר. * ואפלו נתותר (ג) קדרה שלמה בלא פיון שמתחלה חשב שיצטרף ליום טוב. * ובכבוד שלא יערים בזה * וכמבאר בסעיף כ"ד עין שם, * ועין בסעיף כ"ג * ובסימן תק"ג (ס"א):

(ג) ועל ידי ערוב מבשל בתחלה. כתבו (א) הפוסקים דהתיר הערוב הוא אף למאן דאמר (פסחים מו:) דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב מדאורייתא מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין כאן אלא אסור מדברי סופרים * דמדאורייתא אמרינן הואיל ואלו מקלעי אורחים וחוזי לה ליום טוב גופא, אם כן אין עושה אסור בזה ורק מדרבנן אסור, ובשכיל שבת שהוא שעת הדחק התירו על ידי ערוב, ששחשב בזה כאלו כבר התחיל להכין מערב יום טוב לשבת ורק שגומר ביום טוב וכדלקמה בהג"ה. וכתבו

(ד) האחרונים * בדביון טוב שחל להיות בערב שבת יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול, דסמוך לחשכה בומן דלא שפך שיצטרף לו ביום טוב גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא. [וכן (ע) יש לזהר בהמאכלים שמשמין לשבת * שישמינן בומן שאפשר שייתבשלו שליש בשול מבעוד יום]. * וכתבו דמשמע זה (ו) נהגו להקדים תפלת ערבית בליל שבת כשהל סמוך ליום טוב * כדי שלא יתאחר מלאכת בשולו ביום טוב עד סמוך לחשכה. * ועין באור הלכה (ד"ה וע"י ע"ה)

* דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני שחל בערב שבת אם נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום טוב ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק, ולקתחלה בנדאי צריך לזהר בזה ובפרט ביום טוב ראשון שהוא דאורייתא: (ד) אפילו פסק השכחה. * זמן ספק חשכה נתבאר בסימן רס"א (ס"א) ומבאר שם (משגיב ס"ק ב, כ"ג, בה"ל ד"ה קודם) דכשנראין שלשה כוכבים בינונים הוא ונדאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים * דאם קבל עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיום טוב ונדאי, (ח) ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת צבור * ואף אם הוא לא אמר ברכו נגדר אחר הצבור כמבאר בסימן רס"ג סעיף י"ב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפיוש * * ואפשר דלא מהני לענין זה ויכול

אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חקדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרשל (ים של שלמה פרק ב ט"ו ג) ומגן אברהם, * ונעמנו משום דפשטות דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:.) כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחקר לחל אלמא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חקדא ולא משום הואיל. ונקעין זה איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

שער הצייון

(א) * פן נתבאר לעיל בסימן רס"א סעיף ד' ובמשנה ברורה שם (ס"ק כח: (ט) ואף דשם משמע להתיר בקבלת יחיד [ו], יש לומר דכאן גרע, דכשקבל מבעוד יום יש לומר דקבלו רק לדון ספק חשכה עין שם בבאור הלכה (ד"ה אין מערבין), אבל כשקבל בספק חשכה יש לומר דקבלתו הוי לנדאי, וכל שפן אם התפלל מעריב אף דמעצם הדין להמקלין בקבלה בסימן (רצ"ג) [שצ"ג] (ס"ב) שהוא נוכח מהמדרכי (שבת ט"ו רג) מוכח מפרדכי דגם מעריב לא מהני [ו], יש לומר דזה דוקא כשהתפלל מבעוד יום ולא בספק חשכה. והג"ר (ט"ט) פסק להחמיר כשכבר התפלל מעריב אפלו ביחידות:

לעילוי נשמת מ"ר הגה"צ רבי נתנאל ב"ר זלמן פנחס הכהן קווין זצוק"ל מנהל רוחני רישיבה ומתיבתא "תורה ודעת" - ברוקלין, נ"י. למשך יובל שנים, ומייסד מחנה קיץ "אור שרנא" נלב"ע ב"ח שכט תשכ"ה הונצח ע"י א' מתלמידיו כבניו הרב דניאל יעקב קאהן וב"ב שיחיו לוח עמוד הוימ"ב: יום ה' י"ג אייר תשס"ו * יום ו' י"ח ניסן תשע"א * שב"ק כ"ג אדר ב' תשע"ז * יום א' א' ניסן תשפ"א * יום ב' אדר תשפ"ז

הלכות יום טוב סימן תקכו תקכו

קמח: [א]

המשך ס"ק נב

לקברו בשנה שאומרים פיוטים. ומשום שאסור לאכול סעודת קבע קודם שיקבר המת. ואם הוא אדם חשוב שחייבים כולם ללוותו. ולכן אי אפשר לקברו

בזמן הפיוטים שהרי כולם צריכים ללכת ללוותו. ואפשר לקברו קודם אכילה בענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב. וכלומר שיספיקו לסעוד סעודתם קודם חצות.

ביאורי ההלכה

המשך ד"ה ואסור

ולא עדיף מן בן שמונה חי שמבואר בגמרא (שם ק"ה). שהוא כאבן ואסור לטלטלו. ומסיים ומיהו כי אשתהי - אם עבר זמן מה מעת פטירתו, והוא כבר מסריח. ואי נמי שמוא ישתהא. כלומר, שעד סוף יום טוב יעבור זמן רב ויש לחוש שיסריח. מטלפלינן ליה מדין גרף של רעני. שמבואר

בסימן ש"ח (סעיף ג') שמוותר לטלטלו אף שהוא מוקצה, משום כבוד הבריות. כפימין שי"א. שמבואר שם (בסעיף ג') שאף בשבת מותר לטלטל מת על ידי ככר או תינוק אם הוא מסריח. ובחכמת אדם כ"ל קע סעיף ז. שהתיר לקבור נפל ביום טוב שני על ידי גוי אם יש צער לחיים ממנו משום שהוא מסריח בבית.

הקדמה

לעיל בסימן תק"ג נתבאר שההיתר לעשות מלאכות ביו"ט לצורך אוכל נפש זהו רק לצורך יו"ט עצמו, אבל אסור לעשות מלאכות ביו"ט לצורך מחר אפילו הוא שבת או יו"ט שני.

בסימן שלפנינו יבואר שהתירו חז"ל לאפות ולבשל ביו"ט שחל בערב שבת לצורך שבת ע"י עירובי תבשילין, והוא ע"י הכנת תבשיל מערב יו"ט לצורך השבת ובוזה הותר להמשיך לבשל ביו"ט לצורך השבת. והנה מדין תורה כשחל יו"ט בערב שבת מותר לבשל ולהכין ביום טוב את צרכי השבת. ונחלקו חז"ל בטעם הדבר, דו"ל הגמרא (פסחים מו): איתמר האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר לוקה, רבה אמר אינו לוקה. רב חסדא אמר לוקה, לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה. רבה אמר אינו לוקה, אמרינן הואיל. אמר ליה רבה לרב חסדא, לדידך דאמרת לא אמרינן הואיל, היאך אופין מיום טוב לשבת. אמר ליה משום עירובי תבשילין. ומשום עירובי תבשילין שרינן איסור דאורייתא. אמר ליה מדאורייתא צרכי שבת נעשין ביום טוב, ורבנן הוא דגזרו ביה, גזירה שמא יאמרו אופין מיום טוב אף לחול, וכיון דאצרכוה רבנן עירובי תבשילין אית ליה היכירא. ע"כ. מבואר שדעת רב חסדא שמן התורה מותר לבשל ביו"ט לשבת משום שצרכי שבת נעשין ביו"ט נראה הערה בביאור דעת רב חסדא. ודעת רבה שאין צרכי שבת נעשין ביום טוב, משום שההיתר לבשל ביום טוב הוא רק לצורך יום טוב עצמו, אלא שמכל מקום המבשל מיום טוב לשבת אינו עובר על איסור תורה, משום שהואיל ואם יבואו אורחים שיהיו צריכים לתבשיל זה ביו"ט הרי ראוי המאכל שבישל ליום טוב עצמו, א"כ הרי זה כמו שמבשל ליום טוב עצמו. ונכתבו התוס' (ד"ה ינה) שלדעת רבה ההיתר הוא רק אם יש שהות ביום לאוכלו, וראה במשנ"ב (פ"ג) ענין זה בהרחבה.

וכל זה מדין תורה, אמנם חכמים אסרו לבשל ביו"ט לצורך שבת ללא עירובי תבשילין.

ובטעם האיסור נחלקו אמוראים בגמרא, דו"ל הגמרא (י"ג טו): מאי טעמא נלמה תיקנו עירוב (ד"ה), אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב [מתוך שמערב וזכר את השבת ואינו מכלה את הכל ליום טוב ובורר מנה לזה ומנה לזה (ד"ה)].

רב אשי אמר [לא לכבוד שבת תקנוהו אלא לכבוד יום טוב (ד"ה)]. כדי שיאמר, אין אופין מיום טוב לשבת [אלא אם כן התחיל מבעוד יום דאינו אלא כגומר והולך, אבל אתחולי לא (ד"ה)], קל וחומר מיום טוב לחולה [לגמרי לא (ד"ה)]. עכ"ל הגמרא. מבואר שלדעת רבא טעם התקנה היא לכבוד שבת, ולדעת רב אשי טעם התקנה היא לכבוד יום טוב.

ציונים והערות

ותוס' (מ. ד"ה ו) פירשו דכיון דלצורך מצות שבת הוא, ואם לא יעשה ביום טוב שוב לא יעשה, נחשב כאוכל נפש דיום טוב עצמו. ד. ולדעת רבה אף המבשל מיום טוב לחול אינו לוקה כמבואר בגמרא הנ"ל, שהרי ראוי המאכל ליום טוב עצמו. והטעם שאסרו חז"ל לבשל מיום טוב לחול, כתב בשו"ע הרב (פ"ג) שאסרו חז"ל לטרוח ביו"ט לצורך החול כיון שאפשר לטרוח בחול עצמו. ונע"ע ב"ש"ש (פ"ג פ"ג ס"ג) ובספר שמחת יו"ט (פ"ג טו). ה. יש מהראשונים שכתבו (נ"ה נע"מ פסחים יד): שדעת רב אשי כדעת רב חסדא הסובר שמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט, ואילו האופה מיו"ט לחול לוקה משום שלא אומרים הסברה של הואיל [כפי שנתבאר לעיל בהקדמה], ולכן אסרו חז"ל לבשל מיו"ט לשבת כדי שלא יבואו לבשל מיו"ט לחול שזוהו איסור דאורייתא. אבל לדעת רבה גם המבשל מיו"ט לחול אינו לוקה, וא"כ לא שייך לגזור ביטול מיו"ט לשבת אטו ביטול מיו"ט לחול, וראה עוד בענין זה במשנ"ב (פ"ג) ובבה"ל (ד"ה ועל י"י) בהרחבה. ו. כגמרא שם פריך דו"ל: בשלמא לרב אשי דאמר כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת היינו דמערב יום טוב אין, ביום טוב לא [פירשי: בשלמא לרב אשי דאמר לכבוד יום טוב תקנוהו, נדאמר כדי שיברור מנה יפה לשבת], מאי איריא מערב יום טוב, אפילו ביום טוב נמי יעשהו לפני סעודת יו"ט, יש כאן זכירת שבת לבורר מנותיו (ד"ה). אין הכי נמי, אלא גזירה שמא יפסעו [נשכח ולא יערב משום טרוד (ד"ה)]. ויש מראשונים שכתבו (נ"ה נע"מ פ"ג) שאף שמבואר בגמרא שגם לדעת רבא יש להניח העירוב מערב יו"ט, מ"מ אם שכח להניח

א. כביאור הלשון 'עירוב תבשילין' כתב הרמב"ם (שע"ט י"ט פ"ג טו) וז"ל: ולמה נקרא שמו עירוב, שכשם שהעירוב שעושים בחצירות ובמבואות ערב שבת משום היכר כדי שלא יעלה על דעתם שמוותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמוותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום. ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין. עכ"ל. ומפרש המגיד משנה שלדעת הרמב"ם זהו לשון מושאל מעירובי חצירות [ששם ענינו שמערבין כל החצירות לרשות אחת (נ"ה נע"מ פ"ג טו) פ"ג טו]. והשיג עליו הראב"ד וז"ל: כי הוא אומר כי הוא שאול מעירובי חצירות, כלומר זה משום היכר הוא וזה משום היכר הוא, מה זה שמו עירוב אף זה שמו עירוב, ואינו כן, אלא שהוא מערב צרכי שבת על צרכי יום טוב לעשותם יחד. עכ"ל. ועיין במפרש בהגהת השו"ע (פ"ג) שכתב שענין העירוב הוא שיבשל ויאפה מיום טוב לשבת עם מה שבישל ואפה כבר מערב יום טוב, ונמצא שלא התחיל מלאכה ביו"ט אלא גמר אותה. ומבאר בערוך השולחן (פ"ג) דמדבריו נראה שביאור הלשון 'עירוב תבשילין' הוא שמערב תבשילי שבת אותן שקודם יו"ט עם אותן שביו"ט, להורות שביו"ט הוא רק גמר ולא התחלה. וע"ע במור וקציעה (על ש"ע ריש סימן ז) מש"כ בזה. ב. שא"י"ו היא איסור תורה לבשל ביו"ט לצורך השבת הסמוכה לו, לא היה מועיל עירוב תבשילין שהוא מדרבנן להתיר איסור תורה וכדלהלן מגמרא פסחים (מ:). ג. ובביאור דעת רב חסדא נחלקו רש"י ותוס'. רש"י (ס"ג ד"ה מהלכות) מפרש שלדעת רב חסדא שבת ויו"ט קדושה אחת היא, דשניהם נקראים שבת, וכשם שמוותר לבשל לבו ביום כך מותר לבשל למחר.

משנת שעה"צ

[ז] שכתב שכל שרדיין לא נקבר אסור סעודה ואין מועיל מה שהוציאו את המת עד הבית קברות.

הזכות יום טוב סימן תקכו

תקכו דיני ערוב תבשילין. וכו כ"ד סעיפים:

א משנה ביצה ט"ו
(ע"כ) ב ממשמעות
המשנה (שם) בית
יוסף ד"ה כתב
המריכו.

א (א) איום טוב שחל להיות בערב שבת * לא יבשל בתחלה לצורך שבת בבקרה בפני עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, (ג) * ועל ידי ערוב מבשל בתחלה לשבת. (פרוש) ענין הערוב הוא שיבשל ויאפה מיום טוב לשבת עם מה שבשאל ואפה כבר מערב יום טוב לשם שבת, * ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב אלא גמר אותה. הגה: ומתן להניח ערוב זה (ד) אפלו

באור הלכה

ואין כאן כבוד הבריות לא של חיים ולא של מתים, ואסור אף ביום טוב שני ואפלו על ידי עממין שהרי הוא כנבלה * ולא עדיף מן כן שמונה חי, ומסים ומיהו פי אישתהי אי נמי שמא ישתהא מטלטלין ליה מדין גרף של רעי, ואיני יודע אם התרה קבירתו ונהדר רופף בקדי אלא שבחברנו (בית הבחירה שם ד"ה יש מי שאומר) העתקתהו להתר. עד כאן לשונו. ולכאורה פונתו דכיון דבלאו הכי משלשל מתר גם כן לקרו, וצריך עיון. ועין לעיל * סימן ש"א, ובחכמת אדם קלל ק"ע סעיף ד':

א * ועל ידי ערוב וכו' עין משנה ברורה (סק"ג) מה שכתבנו דהאסור רק מדברי סופרים משום כבדא דהואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני הערוב כן כתב המגן אברהם (ריש הסימן) בשם הר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) * והוא נדעת רבה בגמרא פסחים דף (מ"ו) [מ"ו] (ע"כ) [כן הוא במלקחיות (בביצה) [בפסחים] (שם) * ובמגן אברהם כתב בשם המאור (שם), ובחמד משה (סק"א) העיר עליו * דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הר"ף (שם), אבל המלקחיות סובר כן [כן הוא דעת התוספות בערוכין ל"ח (ע"א ד"ה מ"ט) (שם) בטרון קמא דמטעם זה מתר לאפות ולבשל * ולא חיישין להקנה דאסור מדאורייתא. * ובמקום דלא שוף כבדא דהואיל גגון סמוך לחשכה כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו (שם ד"ה רבה) דאסור מדאורייתא, והעתיק דבריהם גם בחדושי הרשב"א בביצה (ד: ד"ה הא דאמר) וכן הביא המגן אברהם בשם מרדכי (פרק ב ס"ו תרטח) דסמוך לחשכה אסור דלא שוף הואיל ולא מהני ערוב, וכן הוא בהגהות מיימוני (פ"ו אות א) ובסמ"ג (לארין עה) שדעת כל רבותיו הצופתים דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב ורק מטעם הואיל שרי וממילא שמענין דהיא דלא שוף הואיל אסור מדאורייתא. ולא הלא הפוסקים * אסור מלאכה והקנה אחר דכל מלאכה שוף הכנה וכן מבאר להדיא במלקחיות. אכן דעת הריב"א בערוכין ל"ח (שם) [ומה שכתבו התוספות בריש ביצה (ב: ד"ה

היה) בסתמא הוא רק שיטת הריב"א וכן בסמ"ג העתיק זה רק כדעת יחיד * דאסור הכנה לא שוף רק ברב חדש * ולא במלאכה אפיה ובשול דהוא תקון בעלמא ולכן מהני הערוב דאין שוף באלה אסור הכנה. [ואם ניקא משום מלאכה, נראה דרעתו כדעת רב חסדא (פסחים שם) דמלאכת שבת נעשין ביום טוב וכן נראה גם דעת העשור (ח"ב דף קמח). עין שם]. וכן כתב המאירי (טו: ד"ה יו"ט ור"ה ולשטח) לחלק בין הכנה למלאכה * אכן דעתו דאסור מלאכה המת מקמת הואיל כדעת התוספות וסמ"ג [ומב"ן הנ"ל, ולדעתם סמוך לחשכה אסור וכן כתבו האחרונים המגן אברהם (שם) וחסד משה (שם) והג"ו (ס"ח) וכתבו * דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) בשם לבוש. אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקלין בזה היינו הרבנו אפרים והמאור שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא ולידוהו אין חלוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשכה, וכן הרמב"ם * אף דפסק (פ"א ט"ו) כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחל אינו לוקח משום הואיל מכל מקום לענין שבת תפס (פ"ו ה"א) כסברת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום טוב ורק מדברי סופרים [אסור] כדי שלא יקלו גם מיום טוב לחל [ומשמע דסבירא ליה דאף מיום טוב לחל אף דאינו לוקח * מכל מקום אסורא דאורייתא איכא * וכן משמע בלשונו עוד בהלכה ט' בפרק א' ובהלכה י"ג שם עין שם וכבר האריך בזה בחמד משה (שם)]. וכן הבינו בדעתו ההגהות (הגה"מ שם) והסמ"ג וכן הוא גם דעת הבית יוסף (ד"ה והרמב"ם)

בדעת הרמב"ם וכן הוא פשוטו דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על המגן אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ס"ג א) ומגן אברהם, * ונטעמו משום דפשטיות דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו:). כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחמיר אלא שבת אסור קל וחמיר. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

משנה ברורה

* לקברו בשעה שאמרים פיוטים וזמנינו עשרה בני אדם על כל פנים לקבורתו. * ואם הוא אדם חשוב שחכמים כלם ללוותו יוציאווהו לאחר התפלה וילווהו עד בית הקברות ויניחווהו שם, (ע) וילכו לאכל ואחר כך יקברוהו. (ע"ה) ומכל מקום אם הכל מוכן להנינו הקבר והמכריכין * ואפשר לקברו קדם אכילה כענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב עדיף טפי לקברו קדם אכילה, דבמדנש סמכו על קרא (ויקרא יט כו) דלא תאכלו על הדם * שאסור לאכל סעדה קבוע קדם שנקבר המת:

א (א) יום טוב שחל להיות בערב שבת. * ואין נפקא מנה בין יום טוב ראשון (ב) בין יום טוב שני של גלויות, דאם חל יום טוב שני בערב שבת גם כן אסור לבשל לשבת אם לא על ידי ערוב שיערב מערב יום טוב הראשון: (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר. * ואפלו נאותר (ג) קדרה שלמה בלה פיון שמתחלה חשב שיצטרף ליום טוב. * ובלכוד שלא יערים בזה * וכמבאר בסעיף כ"ד עין שם, * וענין בסעיף כ"ג * ובסימן תק"ג (ס"א):

ג) ועל ידי ערוב מבשל בתחלה. כתבו (א) הפוסקים * דהתם הערוב הוא אף למאן דאמר (פסחים מו:). דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב מדאורייתא מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין כאן אלא אסור מדברי סופרים * דמדאורייתא אמרינן הואיל ואלו מקלעי אורחים וחוץ לה ליום טוב גופא, אם כן אין עושה אסור בזה ורק מדרבנן אסור, ובשביל שבת שהוא שעת הדחק התירו על ידי ערוב, ששחשב בזה כאלו כבר התחיל להכין מערב יום טוב לשבת ורק שגומר ביום טוב וכדלקמה בהג"ה. וכתבו

(ד) האחרונים * דביום טוב שחל להיות בערב שבת יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול, דסמוך לחשכה בומן דלא שוף שיעטרף לו ביום טוב גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא. [וכן (ע) יש לזהר בהמאכלים שמשמין לשבת * שישמין בומן שאפשר שיתבשלו שלישי בשול מבעוד יום]. * וכתבו דמטעם זה (ו) נהגו להקדים תפלת ערבית בליל שבת כשחל סמוך ליום טוב * כדי שלא יתאחר מלאכת בשולו ביום טוב עד סמוך לחשכה. * וענין באור הלכה (ד"ה ועי'

ערוה) * דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שחל בערב שבת אם נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום טוב ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק, וליכתחלה בנדאי צריך לזהר ובפרט ביום טוב ראשון שהוא דאורייתא: (ד) אפילו כשפסק השבחה. * זמן ספק חשכה נתבאר בסימן רס"א (ס"א) ומבאר שם (משניב ס"ק כ, כ"ג, בה"ל ד"ה קורם) דכשנראין שלשה כוכבים בינונים הוא ונדאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים * דאם קבל עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיום טוב ונדאי, (ח) ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת צבור * ואף אם הוא לא אמר ברכו נגדר אחר הצבור כמבאר בסימן רס"ג סעיף י"ב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפרוש (ט) * אפשר דלא מהני לענין זה ויכול

א (ד) פן נתבאר לעיל בסימן רס"ג סעיף ד' ובמשנה ברורה שם (ס"ק כח): (ט) ואף דשם משמע להתיר בקבלת יחיד וכו', יש לומר דכאן נגד, דכשקבל מבעוד יום יש לומר דקבלו רק לדיון ספק חשכה עין שם בבאור הלכה (ד"ה אין מערבין), אבל כשקבל בספק חשכה יש לומר דקבלתו הוי לנדאי וכו', וכל שכן אם התפלל מעריב אף דמעצם הדין להתקלין בקבלה בסימן (רצ"ג) [שצ"ג] (ס"ב) שהוא נובע מהמדרכי (שבת ס"ו רג) מוכח מפרדכי דגם מעריב לא מהני וכו', יש לומר דזה דוקא כשהתפלל מבעוד יום ולא בספק חשכה. והג"ו (ס"ט) פסק להתמיר כשכבר התפלל מעריב אפלו ביחידות:

שער הציזין

(עג) דעל פי הדחק יש לומר פיון שהתחילו בהוצאתו אין עוברים בזה על דברי המדרש דלא תאכלו על הדם' כמו שכתב המגן אברהם בסימן תמ"ג (סק"ג): (ע"ה) חקמת אדם (כלל קפ ס"ח), ועין בבית מאיר וכו':

א (א) פשוט, וכדלקמן בסעיף כ"ב: (ב) מוכח מסעיף כ"ד, בלבד שלא יערים [א]: (ג) ר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) [ומב"ן (שם טו) וסמ"ג (לארין עה) ועוד הרבה פוסקים וכן העתיקי האחרונים: (ד) מגן אברהם (ריש הסימן) ותמו משה (סק"א) והג"ו (ס"ח): (ה) פרי מגדים (משו"ס י"ג וכו' סק"א, ורט סק"א): (ו) [כן נראה מאלה רבה (סק"ב) שהעתיק מלבוש וכו': (ז) מגן אברהם (סק"א) ואלה רבה (סק"ג) ושאר אחרונים, דלא כט"ו

לעילוי נשמת מו"ר הגה"צ רבי נתנאל ב"ר זלמן פנחס הכהן קווין זצוק"ל מנהל רוחני ורשיכה ומתיבתא "תורה ודעת" - ברוקלין, נ"י. למשך יובל שנים, ומייסד מחנה קיין "אור שרנא" נלב"ע ב"ח שכמ"ה תשכ"ה הונצח ע"י א' מתלמידיו כבניו הרב דניאל יעקב קאהן וב"ב שיחיו לוח עמוד הויכוח: יום ד' י"ג אייר תשס"ו * יום ו' י"ח ניסן תשע"א * שב"ק כ"ג אדר ב' תשע"ז * יום א' א' ניסן תשפ"א * יום ב' אדר תשפ"ז

הלכות יום טוב סימן תקכז

קמח: [כ]

ואף שעיקר התקנה היא מדרבנן מצאו חז"ל אסמכתא לכך מפסוקים, לדעת שמואל (סג) שמכוחו על הפסוק (שמות כ ה) 'זכור את יום השבת לקדשו', ודרשו: זכרוהו מאַחַר שבא להשכיחו, ופירש רש"י (ד"ה זכרהו): כשבא יום טוב בערב שבת קרוב שבת להשתכח מחמת יום טוב, שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו, והזוהירך הכתוב לזכרו, וכשמערב עירובי תבשילין נמצא שזוכרו, שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת. ע"כ לשון רש"י.

ובברייתא שם דרשו הפסוק (שמות טו כג) 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו', מכאן אמר ר' אלעזר אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל. מכאן שמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה (ובגמרא אין תבשילין מן התורה כ"ג). (עפ"י י"ג).

סעיף א - שו"ע

ראשון ליו"ט שני^ט. **אם לא על ידי עירוב תבשילין, שיערב מערב יום טוב הראשון.** ועירוב זה שיערב מערב יום טוב הראשון יתיר לו לבשל ביום טוב שני לצורך שבת [אבל לא יעיל העירוב לבשל לצורך שבת ביו"ט ראשון, כיון שאינו סמוך לשבת וכדלהלן (פ"ק י"ג)].

ס"ק ב

ואפילו נתותר קדירה שלימה כולה, ונמצא למפרע שבישול קדירה זו היה לצורך שבת בלבד, מ"מ מותר לאכול קדירה זו בשבת כיון שמתחילה חשב שיצטרך ליום טוב.

ובלבד שלא יערים בזה לומר שמבשל לצורך יום טוב אף שיודע שלא יצטרך ליום טוב, נורק באופן זה שנשאר קדירה שלימה אסור לו להערים, אבל אם צריך מקצת לצורך יו"ט מותר להוסיף באותה קדירה גם לצורך שבת וכפי שנתבאר בשו"ע.

וכמבואר בסעיף כ"ד עיין שם. דאם הערים אסור לאכלה בשבת. **ועיין בסעיף כ"ג,** שם נתבאר דאם בישל במזיד לצורך שבת מותר לו לאכול התבשיל בשבת, ורק במערים גורו שלא יבואו אחרים לעשות כן.

ובסימן תק"ג. שם נתבאר אופנים שמתור לבשל ביו"ט לצורך חול או שבת שלאחריו (כלא משני ע"ס סק"ו).

ס"ק ג

דהיתר העירוב הוא אף למאן דאמר דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב. זוהי דעת רבה (כלא נהקדמה לסימן) הסוכר דלא אמרינן שיום טוב ושבת קדושה אחת, ואין היתר לבשל ביו"ט לצורך שבת משום דאין צרכי שבת נעשים ביו"ט, ולדעת רבה קשה לכאורה

ציונים והערות

לשבת. ומתוך דהיה מקום לומר דיהיה אסור אף בהותר משום גזירה ההערמה, או משום מראית העין שיסברו שבישול לצורך שבת. ועי' בצ"ח מ"ש"כ בזה. יד. **ראה** בהקדמה לסימן שנתבאר מחלוקת רבא ורב אשי בטעם שתיקנו חז"ל עירובי תבשילין. דעת רב אשי שהטעם שתיקנו חכמים עירובי תבשילין הוא כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת, קל וחומר דמיום טוב לחול, ומפרש רש"י: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת אלא אם כן התחיל מבעוד יום דאינו אלא כגומר והולך, אבל אתחולי לא, קל וחומר דמיום טוב לחול לגמרי לא. ומדברי רש"י אלו לקוחים דברי המפרש שענין העירוב הוא להתחיל לבשל לשבת מבעוד יום, ועי' מותר לגמור ביום טוב. [וראה בהערות להקדמה שהבאנו דברי הערוך השולחן שמבאר דכונת המפרש לבאר לשון 'עירוב' עי"ש]. אמנם מלשון הרמב"ם (שם י"ט פ"ו ס"ג) נראה שענין העירוב הוא לעשות היכר שאסור לבשל ביום טוב מה שאינו צריך לבו ביום, ואין זה ענין שמתחיל לבשל מבעוד יום, עי"ש. טו. **ובזמנינו** שלא מקדשים החדוש ע"פ הראיה שייך שיחול יום טוב ראשון בערב שבת רק בשביעי של פסח או חג השבועות. אבל יום טוב ראשון של פסח, וראש השנה, ויום טוב ראשון של סוכות ושמיני עצרת, אינם חלים בערב שבת. טז. **המרדכי** (פ"א ט) מ"ט) כתב דה"ש מבתרבה הורה בני ששכח ולא הניח עירובי תבשילין מערב יום טוב, שיכול להניח עירוב תבשילין ביום טוב שני משום שבדברי סופרים הלך אחרי המיקל, וכיון שלרבא (הסוכר שטעם העירוב הוא כדי שיוכרו להניח מנה יפה לשבת) מעיקר הדין מותר להניח עירוב תבשילין גם ביום טוב עצמו [לפני סעודתן], אלא שתיקנו להניח דווקא בערב יום טוב גזירה שמה יפגע, א"כ באופן ששכח ואין כאן פשיעה אפשר להקל כדעת רבא ולהניח ביום טוב שני עצמו. ולכאורה נראה מדבריו שרק ביום טוב שני יש להקל משום שזה מדברי סופרים. וכתב ע"ז הצ"ח (פ"א טו: ד"ה ע"ג מ"א א"ר) וז"ל: ולומר שעד כאן לא התיר ה"ש אלא ביום טוב שני שהוא רק מדברי סופרים, ולזה כיון באמרו דבשל סופרים הלך אחרי המיקל, והיינו ביום טוב שני הוא מדברי סופרים, קשה ואטו ביום טוב ראשון יש איסור תורה, ואם היה איסור תורה איך מהני עירובי תבשילין שהוא תקנת חכמים להתיר איסור תורה, ועל כרחך צריך לומר שגוף הבישול מיום טוב לשבת אינו איסור תורה וכו', וא"כ אין הפרש בין יום טוב ראשון לשני בזה. ומסקנת הצ"ח שם שמעשה שהיה כך היה, אבל אה"נ דגם ביום טוב ראשון התיר ה"ש להניח עירוב תבשילין ביום טוב עצמו אם שכח להניח בערב יום טוב. אמנם בעיקר דינא דהמרדכי עיין ב"י (פ"ק ה"ק) שדחה דין זה להלכה, ובכל גוונא אין להניח עירוב תבשילין ביום טוב עצמו.

משנת שיעור

[א] דשם מבואר דאסור לבשל קדירה לשבת ע"י הערמה, ומשמע דאם לא הערים אלא חשב שיצטרך ליו"ט, מותר אף שנתור קדירה שלימה.

לא יבשל ביום טוב בתחילה להיות תחילת בישולו ועיקרויא לצורך שבת. שההיתר לבשל ביו"ט לצורך אוכל נפש זהו רק כשמבשל לצורך סעודת יו"ט, ולא כשכוונתו לצורך שבת. ואיסור זה הוא רק כשמבשל לשבת בקדירה בפני עצמה. אבל בקדירה שמבשל לצורך יו"ט מותר להוסיף כמה שירצה אף שאינו צריך תוספת זו לצורך יו"ט [וכדלעיל (פ"ק מ"ג ס"ג) שבאופן זה מותר גם כשלמחרת יו"ט הוא יום חול], וראה משנ"ב שם סק"ו.

אבל מבשל הוא כמה קדירות ליום טוב כשכוונתו לאכול מהם ביו"ט, ואם הותר מהתבשיל שלא אכלו כולו הותר לשבת. מותר לאכול את הנותר בשבת.

ועל ידי עירוב תבשילין, דהיינו שהכין תבשיל מערב יום טוב לשם שבת [כפי שמבאר המפרש להלן], **מבשל בתחילה לשבת.**

פירוט

ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב לצורך שבת, אלא גמר אותה. והאיסור לבשל ביו"ט לצורך שבת הוא רק כשמתחיל ביו"ט, אבל אם התחיל בערב יו"ט מותר לגמור בשבת [ראה הערה י"ז].

ס"ק א

ואין נפקא מינה בין אם יום טוב ראשון חל בערב שבת^ט, ובין אם יום טוב שני של גלויות חל בערב שבת, דאם חל יום טוב שני בערב שבת - אף שיום טוב שני הוא רק מדרבנן, גם כן אסור לבשל לשבת. [שהרי מן התורה מותר לבשל ביו"ט לצורך שבת כפי שנתבאר בהקדמה, והאיסור הוא רק מדרבנן, וא"כ אין חילוק בין יו"ט

בערב יו"ט יכול להניחו ביו"ט, משא"כ לדעת רב אשי אי אפשר להניח ביום טוב, ניש שחולקים ע"ז, ולדעתם גם לרבא א"א להניח ביו"ט אפילו בדעיבר, ראה שטמ"ק, ובצ"ח. ועוד נפק"מ בין רבא לרב אשי יבואר בהמשך הסימן. ז. **וכתב** המהרש"א דלפי פירוש רש"י יתפרש אסמכתא זו רק לדעת רבא הסוכר שטעם התקנה היא כדי שיברור מנה יפה לשבת, שאילו לדעת רב אשי התקנה היא לכבוד יו"ט. אמנם הר"ן (פ"ד ד"ה ג"מ) פירש האסמכתא באופן אחר וז"ל: זכרהו מאחר שבא להשכיחו, זכרהו מיו"ט, שבא לאסור עליו שלא תבשל לו, והזכירהו בעירוב כדי שתוכל לבשל לצורך השבת ולא כן פירש רש"י ז"ל. עכ"ל. ולפי"ז יתפרש האסמכתא גם לדעת רב אשי שטעם התקנה היא לכבוד יו"ט [ועי' צ"ח מ"ש"כ בזה]. ח. **במסורת** הש"ס כתב דמדברי תוס' (י"ז ד"ה ע"ג מ"ג) נראה שיש לגרוס ר' אליעזר. ט. **בהידושי** המאירי (טו) מפרש וז"ל: הוה ליה למכתב היום תאפו היום תבשלו, אלא הכי קאמר יש לך יום ששי שצריכין בו אפיה לאפיה ובישול לבישול, וקאמר על אשר תאפו מאתמול אפו היום וכן בבישול, והיינו יום טוב הסמוך לשבת, וכדקאמר בהוהו קרא שבתון שבת קודש, שבתון זה יו"ט, שבת קודש זה שבת. כך נראה פ"י סוגיא זו מתוך פירוש רש"י ועיקרו. ויש מפרשים בענין אחר. עכ"ל. י. **בסעיף ב'** מבואר נדחלקו הראשונים אם עירוב תבשיל מתיר גם אפיה ביו"ט, או שצריך עירוב מיוחד בפת להתיר האפיה. וכתב המאירי (סג) דאם האסמכתא היא מהפסוק 'זכור את יום השבת לקדשו' י"ל דתבשיל מועיל אף לאפיה, אבל אם האסמכתא היא מהפסוק 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו', א"כ צריך עירוב בפת להתיר אפיה, ובתבשיל להתיר בשול. יא. **מקור** הדין במשנה (פ"א טו: יו"ט) שחל להיות ערב שבת, לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת. וכתב המאירי (סג) וז"ל: והזהר מלפרש שלא יבשל לכתחילה, אלא שבדעיבר אם בישל שיהא מותר לאכול בשבת מה שבישל ביו"ט, שזו שאלהו בגמרא ונשאהו בספק, אלא שאנו מקילין בה מדין ספק סופרים, אלא לשון תחילה האמור כאן כך פירושו, לא יבשל עיקר בישולו ביום טוב לשם שבת, אבל מבשל הוא ליום טוב, רצה לומר שיהא עיקר בישולו לשם יום טוב, ואם הותר הותר לשבת. עכ"ל. וכך פירש רש"י במשנה שם. יב. **וראה** בבה"ל (סג ד"ה ע"ג) שכתב דכשמוסיף יותר מהצורך ליו"ט בפעם אחת עם מה שצריך ליו"ט [דהיינו כשהקדירה עדיין אינה עומדת על גבי האש] מותר להוסיף גם אם כוונתו בהוספה לצורך חול, אבל כשמוסיף כשהקדירה ע"ג האש מותר רק אם כוונתו להשביח התבשיל שצריך ליו"ט, ולכאורה ה"ה בבישול ביו"ט כשלמחרתו שבת. יג. **בשפת** אמת הקשה מה בא להשמיענו בדין זה דאם הותר הותר

הקנות יום טוב סימן תקכו

תקכו דיני ערוב תבשילין. ובו כ"ד סעיפים:

א (א) איום טוב שחל להיות בערב שבת * לא יבשל בתחלה לצורך שבת בבקרה בפני עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, (ג) * ועל ידי ערוב מבשל בתחלה לשבת. (פרוש, ענין הערוב הוא שיבשל ויאפה מיום טוב לשבת עם מה שבשל ואפה כבר מערב יום טוב לשם שבת, * ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב אלא גמר אותה). הנה: ומתן להניח ערוב זה (ד) אפלו

א משנה ביצה ט"ו (ע"ב). ב ממשקעות המשנה (שם) בית יוסף ד"ה כתב המרכיב.

באור הלכה

ואין כאן כבוד הבריות לא של חיים ולא של מתים, ואסור אף ביום טוב שני ואפלו על ידי עמין שהרי הוא כנבלה * ולא עדיף מן כן שמונה חי, ומסים ומיהו כי אישתחי אי נמי שמא ישתהא מטלטלין ליה מדין גרף של רעי, ואיני יודע אם התרה קבורתו ונהדר רופף בדי אלא שבתברנו (בית הבחירה שם ד"ה יש מי שאומר) העתקתהו להתר. עד כאן לשונו. ולכאורה פננתו דכיון דבלאו הכי משלשל מתר גם כן לקרו, וצריך עיון. ועין לעיל * סימן ש"א, ובחכמת אדם קלל ק"ע סעיף ד':

א * ועל ידי ערוב וכו', עין משנה ברורה (סק"ג) מה שכתבנו דהאסור רק מדברי סופרים משום סכא דהואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני הערוב כן כתב הגמן אברהם (ריש הסימן) בשם הר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) * והוא נדעת רבה בגמרא פסחים דף (מ"ו) [מ"ו] (ע"ב) וכן הוא במלקמות (בביצה) [בפסחים] (שם) * ובגמרא אברהם כתב בשם המאור (שם), ובחמ"ד משה (סק"א) העיר עליו * ובאמת המאור כתב כן רק לדעת הר"ף (שם), אבל המלקמות סובר כן וכן הוא דעת התוספות בערוכין ל"ח (ע"א ד"ה מ"ט) בתרוץ קמא דמשמע זה מתר לאפות ולבשל * ולא חיישין להקנה דאסור מדאורייתא. * ובמקום דלא שוף סכא דהואיל גגון סמוך לחשכה כהבו התוספות בפסחים דף מ"ו (שם ד"ה רבה) דאסור מדאורייתא, והעתיק דבריהם גם בחדושי הרשב"א בביצה (ד: ד"ה הא דאמר) וכן הביא הגמן אברהם בשם מרדכי (פרק ב ט"ו תוס' דסמוך לחשכה אסור דלא שוף הואיל ולא מהני ערוב, וכן הוא בהגהות מיומני (פ"ו אות א) ובסמ"ג (לאוין עה) שדעת כל רבותיו הערפתים דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב ורק משמע הואיל שרי וממילא שמענין דהיא דלא שוף הואיל אסור מדאורייתא. ולאלה הפוסקים * אסור מלאכה והקנה אחר דכל מלאכה שוף הכנה וכן מבאר להדיא במלקמות. אכן דעת הריב"א בערוכין ל"ח (שם) [ומה שכתבו התוספות בריש ביצה ב: ד"ה והיה] בסתמא הוא רק שיטת הריב"א וכן בסמ"ג העתיק זה רק כדעת יחיד * דאסור הכנה לא שוף רק דבר חדש * ולא במלאכה אפיה ובשול דהוא תקון בעלמא ולכן מהני הערוב דאין שוף באלה אסור הכנה. [ואם ניקא משום מלאכה, נראה דרעתו כדעת רב חסדא (פסחים שם) דמלאכת שבת נעשין ביום טוב וכן נראה גם דעת העשור (ח"ב דף קמח). עין שם]. וכן כתב המאירי (טו: ד"ה י"ט ור"ה ולשית) לחלק בין הכנה למלאכה * אכן דעתו דאסור מלאכה המתקנה וכן כתב האורחונים הגמן אברהם (שם) וחסד משה (שם) והגר"ז (סי' ט) וכתבו * דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) בשם לבוש. אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקלין בזה היינו הרבנו אפרים והמאור שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא ולידהו אין חלוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשכה, וכן הרמב"ם * אף דפסק (פ"א ט"ו) כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחל אינו לוקח משום הואיל מכל מקום לענין שבת תפס (פ"ו ה"א) כסכרת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום טוב ורק מדברי סופרים [אסור] כדי שלא יקלו גם מיום טוב לחל ולמשמע דסכרת ליה דאף מיום טוב לחל אף דאינו לוקח * מכל מקום אסורא דאורייתא איכא * וכן משמע בלשונו עוד בהלכה ט' בפרק א' ובהלכה י"ג שם עין שם וכבר האריך בזה בחמ"ד משה (שם).] וכן הבינו בדעתו ההגהות (הגה"מ שם) והסמ"ג וכן הוא גם דעת הבית יוסף (ד"ה והרמב"ם) בדעת הרמב"ם וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמ"ד משה * וחולק על הגמן דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא שרי לשבת אסור קל וחמיר * אלא כמלאכת שבת נעשין ביום טוב ואם אברהם (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

משינה ברורה * לקברו בשעה שאמרים פיוטים וזמנינו עשרה בני אדם על כל פנים לקבורתו. * ואם הוא אדם חשוב שחכמים כלם ללוותו יוציאוהו לאחר התפלה וילווהו עד בית הקברות ויניחוהו שם, (ע) וילכו לאכל ואחר כך יקברוהו. (עז) ומכל מקום אם הכל מוכן להנינו הקבר והתכריזין * ואפשר לקברו קדם אכילה בענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב עדיף טפי לקברו קדם אכילה, דבמדרש סמכו על קרא (ויקרא יט כו) דלא תאכלו על הדם * שאסור לאכל סעדה קבוע קדם שנקבר המת:

א (א) יום טוב שחל להיות בערב שבת. * ואין נפקא מנה בין יום טוב ראשון (ב) בין יום טוב שני של גלויות, דאם חל יום טוב שני בערב שבת גם כן אסור לבשל לשבת אם לא על ידי ערוב שיערב מערב יום טוב הראשון: (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר. * ואפלו נתותר (ג) קדרה שלמה בלה פיון שמתחלה חשב שיצטרף ליום טוב. * ובכבוד שלא יערים בזה * וכמבאר בסעיף כ"ד עין שם, * ועין בסעיף כ"ג * ובסימן תק"ג (ס"א): (ג) ועל ידי ערוב מבשל בתחלה. כתבו (א) הפוסקים * דהתיר הערוב הוא אף למאן דאמר (פסחים מו:) דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב מדאורייתא * מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין כאן אלא אסור מדברי סופרים * דמדאורייתא אמרינן הואיל ואלו מקלעי אורחים וחוזי לה ליום טוב גופא, אם כן אין עושה אסור בזה ורק מדברין אסור, ובשכיל שבת שהוא שעת הדחק התירו על ידי ערוב, ששחשב בזה כאלו כבר התחיל להכין מערב יום טוב לשבת ורק שגומר ביום טוב ונדלקמה בהג"ה. וכתבו (ד) האחרונים * דביום טוב שחל להיות בערב שבת יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול, דסמוך לחשכה בומן דלא שוף שיעצורף לו ביום טוב גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא. [וכן] (ע) יש לזהר בהמאכלים שמשמין לשבת * שישמין בומן שאפשר שיתבשלו שלישי בשול מבעוד יום]. * וכתבו דמשמע זה (ו) נהגו להקדים תפלת ערבית בליל שבת כשחל סמוך ליום טוב * כדי שלא יתאחר מלאכת בשולו ביום טוב עד סמוך לחשכה. * ועין באור הלכה (ד"ה וע"י ערו) * דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני שחל בערב שבת אם נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום טוב ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק, ולכתחלה בנדאי צריך לזהר וברטר ביום טוב ראשון שהוא דאורייתא: (ד) אפילו ספק השכחה. * זמן ספק חשכה נתבאר בסימן רס"א (ס"א) ומבאר שם (משגיב ס"ק ב, כ"ג, בה"ל ד"ה קורס) דכשנראין שלשה כוכבים בינונים הוא ודאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים * דאם קבל עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיום טוב ודאי, (ח) ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת צבור * ואף אם הוא לא אמר ברכו נגדר אחר הצבור כמבאר בסימן רס"ג סעיף י"ב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפרוש * ואפשר דלא מהני לענין זה ויכול

שער הציזון

(א) * פ"ד נתיבא לעיל בסימן רס"ג סעיף ד' ובמשנה ברורה שם (סי' כח): (ב) ואף דשם משמע להתיר בקבלת יחיד [א], יש לומר דכאן גרע, דכשקבל מבעוד יום יש לומר דקבלו רק לדיון ספק חשכה עין שם בבאור הלכה (ד"ה אין מערבין), אבל כשקבל בספק חשכה יש לומר דקבלתו הוי לנדאי, וכל שפן אם התפלל מעריב אף דמעצם הדין להמקלין בקבלה בסימן (רצ"ג) [שצ"ג] (ס"ב) שהוא נובע מהמדרבי (שבת ס"ו רג) מוכח מפרדכי דגם מעריב לא מהני [א], יש לומר דזה דוקא כשהתפלל מבעוד יום ולא בספק חשכה. והגר"ז (סי' ט) פסק להתמיר כשכבר התפלל מעריב אפלו ביחידות:

לעילוי נשמת מו"ר הגה"צ רבי נתנאל ב"ר זלמן פנחס הכהן קווין זצוק"ל מנהל רוחני רשיבה ומתיבתא "תורה ודעת" - ברוקלין, נ"י. למשך יובל שנים, ומייסד מחנה קיץ "אור שרגא" נלב"ע ב"ח שכח תשכ"ה הונצח ע"י א' מתלמידיו כבניו הרב דניאל יעקב קאהן וב"ב שיחיו לוח עמוד הוימ"ב: יום ה' י"ג אייר תשס"ו * יום ו' י"ח ניסן תשע"א * שב"ק כ"ג אדר ב' תשע"ז * יום א' א' ניסן תשפ"א * יום ב' אדר תשפ"ז

הלכות יום טוב סימן תקכז

משתתף שעה צ"ב קמח: [א]

[ב] דעל מה שכתב הלבוש דסמוך לחשיכה אסור לבשל מן התורה, הוסיף האליה רבה דלכן נהגו כשחל יו"ט בערב שבת מקדימין להתפלל ערבית. [ג] שדווקא על ידי עניית 'ברכו' שהוא קבלת שבת של ציבור נחשב לקבלת שבת, אבל יחיד שקיבל עליו שבת מבעוד יום לא חמיר מבין השמשות (נ"ה) מש"כ סי' נ"א ק"מ, וא"כ לכאורה פשוט שיכול לערב עירובי תבשילין לאחר שקיבל עליו שבת [וא"כ למה כתב המש"ב בלשון 'אפשר'].

[ד] דו"ל המרכיב (שם סי' 6): והוא הדין עירובי תבשילין ספק חשיכה מערבין. ופסק רבינו יואל והוא הדין לאחר תפלת ערבית יכולין לערב אם יום הוא, דעניית ברכו כתיקנת שופר הוא, וקודם ספק חשיכה היו מקבלין שבת ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקודש, ואפילו הכי מתיר בערב שבת לערב עירובי חצירות בספק חשיכה, והוא הדין אחר עניית ברכו. עכ"ל. ומשמע דגם לאחר תפלת ערבית לא מהני קבלתו. [ה] וכאן הרי מיידי בספק חשכה ולא מבעוד יום.

וכתבו דמטעם זה לפי שאין הכל בקיאין בהלכה זו (שו"ע הרב ס"ח).
כדי שלא יתאחר מלאכת בישולו ביום טוב עד סמוך לחשיכה. שהכל הן זריזין למהר לגמור כל צרכי שבת קודם תפלת ערבית של שבת (שו"ע הרב ס"ט).
ועיין ביאור הלכה, שכל זה לדעת רבה הסובר שמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב, וההיתר הוא רק מפני שיכול לכבד בו אורחים ביו"ט. אבל לדעת רב חסדא הסובר שמלאכות שבת נעשין ביום טוב, א"כ מן התורה מותר לבשל ביו"ט לצורך שבת גם סמוך לחשיכה, ולכן אף שהרבה ראשונים פסקו כדעת רבה מכל מקום נראה **דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני של גלויות** - שאיסורו רק מדרבנן **שחל בערב שבת, אם נתאחר בישולו לשבת עד סמוך לשבת,** שיכול לבשל אף שלא יהיה המאכל ראוי לאכילה מבעוד יום.

סק"ד

זמן ספק חשיכה [-הנקרא 'בין השמשות'] **נתבאר בסימן רס"א.** שדעת הרבה ראשונים שמשעה שהחמה נתכסית מעינינו [ונקרא 'תחילת השקיעה'] מתחיל בין השמשות, ונמשך זמנו כדי הילוך שלשת רבעי מיל, ודעת רבינו תם שבתחילת השקיעה עדיין יום הוא, ורק בסוף השקיעה דהיינו כשמתחיל להשקע האור לגמרי מתחיל זמן בין השמשות ונמשך זמנו כפי שיעור הילוך שלשת רבעי מיל. (והנה נמש"כ שם סק"ב וסק"ג נהרמנה).

דאם קיבץ עליו יום טוב באמירת 'ברכו' [-של תפילת ערבית של ליל יום טוב], אע"פ שעדיין לא חשכה, **שוב אין יכוף לערב.** דאמירת 'ברכו' נחשב כקבלת יו"ט, והדין הוא דבקבלת יום טוב נחשב הזמן כיום טוב ודאי.

ואף אם הוא לא אמר 'ברכו', מ"מ כיון שהציבור אמרו ברכו הרי קיבלו יום טוב, ונחשב לגבי הציבור כיום טוב ודאי, והרי הוא נגדר אחר הציבור, כמבואר בסימן רס"ג סעיף י"ב. שאם רוב הקהל קיבלו עליהם שבת, המיעוט נמשכים אחריהם על כרחם.

ביאורי ההלכה

[וכמוגן אברהם כתב כן בשם המאור.

דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הרי"ף, שדעת הרי"ף שהלכה כרבה שאין צרכי שבת נעשין ביום טוב וההיתר לבשל ביו"ט לצורך שבת מן התורה הוא רק משום הסברא של 'הואיל'. אבל דעת בעל המאור עצמו לפסוק כרב חסדא הסובר שצרכי שבת נעשין ביום טוב מן התורה].

ולא חיישינן להבנה דאסור מדאורייתא. אמרינן במסכת ביצה (כ"ג): דאמר רבה מאי דכתיב (שמות טו כג) 'והיה ביום הששי והכינו את אשר יביא', חול מכין לשבת וחול מכין ליום טוב,

ציונים והערות

[והמש"ב העתיק בשמו דדי בשליש בישולו, וראה מש"ב סימן רנ"ג בהקדמה].
כ. **וכתב** במחצית השקל (סק"ב) שאפילו אמרו הציבור ברכו כשעדיין ודאי יום הוא מ"מ אסור לו לערב עירובי תבשילין, כיון שנחשב אצלו כיום טוב ודאי, וכ"ש כשאמרו ברכו בספק חשיכה. וכן כתב בשו"ע (סי' נ"א סי' ז') דאחר עניית ברכו אף שעדיין יום הוא נחשב לקבלת שבת. וע"ע במש"ב (סי' נ"א סי' י"א). אמנם מה שכתב המש"ב הלן שאם קבל לעצמו יום טוב [ללא הציבור] אפשר דיכול לערב, ומשמע שמסתפק בזה, דיש מקום לומר שאסור לו לערב אחרי שקיבל לעצמו יום טוב, זהו רק כשקבל בספק חשיכה, אבל אם קיבל לעצמו מבעוד יום נראה מדברי שעה"צ (סק"ט) דפשוט הוא שמותר לו לערב, ואינו נחשב לקבלת יו"ט, עיי"ש. וראה מש"כ במשנת שעה"צ שם.

איך מועיל עירוב תבשילין שהוא תקנת חכמים להתיר לבשל ביו"ט לשבת שהוא איסור תורה"י, וע"ז מבאר דמכ"ל מקום מהני העירוב להתיר על ידו לבשל ביו"ט לצורך השבת. והטעם לכן דאף שאין צרכי שבת נעשים ביו"ט מכ"ל מקום אין כאן בבישול זה שמבשל ביו"ט לצורך שבת **אלא איסור מדברי סופרים.**

דמדאורייתא אף שאסור לבשל לצורך שבת, מכל מקום **אמרינן** דאף שהמבשל כוונתו בבישולו לצורך שבת מ"מ הואיל ואילו מקצעי אורחים [שיזדמנו לו אורחים ביו"ט לאחר שיבשל], וחזו ליה ליום טוב **גופא** שיכבד האורחים ביום טוב עצמו מהמאכל שבישול לצורך שבת, **אם כן** אף שלבסוף לא באו אורחים, מכל מקום כיון שבשעת הבישול היה מקום לתלות שיבואו אורחים ביו"ט, ואז יתברר שבישול לצורך יו"ט, לכן מן התורה אין עושה איסור בזה. [ומטעם זה אף המבשל מיום טוב לחול אינו לוקה, שהרי יתכן שיבואו אורחים ונמצא שבישול ליום טוב]. ורק מדרבנן אסרו שלא לסמוך על ההיתר של הואיל [ונאסרו לבשל ביו"ט לצורך חול]. **ובשבי"ל שבת שהוא שעת הדחק,** שהרי אסור לבשל בשבת, ואם לא יבשל ביו"ט לא יהיה לו צרכי שבת, התירו רבנן על ידי עירוב.

דביום טוב שחל להיות בערב שבת, ורוצה לבשל ביו"ט ע"י שהניח עירובי תבשילין, יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול שיהיה התבשיל ראוי לאכילה ביום טוב עצמו, מפני שרק באופן זה אין איסור תורה בבישולו שהרי ראוי לכבד אורחים בתבשיל זה ביו"ט, דסמוך לחשיכה - דאם יגמור מלאכתו סמוך לכניסת השבת, בזמן דלא שייך שיצטרך לו ביום טוב גופא שהתבשיל לא יהיה ראוי לאכילה ביום טוב עצמו ולא יוכל לכבד בו אורחים ביו"ט א"כ הלא יש כאן לתא סרך"י דמלאכה דאורייתא, שהרי מלאכות שבת אינם נעשים ביום טוב [לדעת רבה וכנ"ל], ועירוב תבשילין אינו יכול להתיר איסור תורה. [שיטמינן בזמן שאפשר שיתבשל שיש בישולו מבעוד יום. שזה שיעור מאכל בן - דרוסאי, ובשיעור זה ראוי לאכילה על ידי הדחק ואפשר לכבד בזה אורחים].

ד"ה ועל ידי עירוב

דהאיסור לבשל ביו"ט לצורך שבת ללא עירוב תבשילין הוא רק **מדברי סופרים,** שאילו מן התורה [אף שאין צרכי שבת נעשין ביום טוב] אין איסור לבשל לצורך שבת **משום סברא דהואיל ואילו מקצעי אורחים** ביו"ט וראוי התבשיל לאורחים ונמצא שמבשל לצורך יו"ט, ולכן כיון שהאיסור הוא רק מדברי סופרים מהני העירוב.

והוא כדעת רבה בגמרא פסחים דף מ"א. ראה בהקדמה לסימן [ונביאורים למש"ב (סק"א)].

י. **דלדעת** רב חסדא החולק על רבה וסובר דמדאורייתא צרכי שבת נעשים ביו"ט מוכן שפיר, דרק רבנן אסרו לבשל ביו"ט לשבת [מטעם המובא בהקדמה], והם התירו לבשל ע"י עירובי תבשילין. יח. **בשו"ע** הרב (סי' כ) כתב דאם אין שהות ביום ליהנות ממלאכתו יש איסור מן התורה בעשייתו, וכן משמעות לשון המג"א. וצ"ב לשון המש"ב שכתב דיש 'לתא' דמלאכה דאורייתא. יט. **הפ"ג** בפתיחה ההלכות שבת כתב דצריך שיהיו החמין ראויים לאכילה מבעוד יום, ולא סגי בחצי צלייתו שהוא מאכל בן דרוסאי, משום שאין זה נחשב לראוי לאורחין, שאין הכל אוכלים כמאכל בן דרוסאי. אמנם בסימן רנ"ט (מש"כ סק"א) כתב דכשחל יו"ט בערב שבת ראוי להקדים ולהטמין הטשאלני"ט שיתבשל עכ"פ כמאכל בן דרוסאי חצי בישולו מבעוד יום.

ליקוטי פוסקים - פסקי הרב

פ"ק ד אפשר דלא מהני לענין זה ויכול עדיין לערב אם עור לא חשכה. בשו"ע הרב (מ"ט): ולכן לר"ן לומר שאם הוא עצמו קיבל עליו יו"ט, כגון שהתפלל תפלת ערבית של יו"ט, אע"פ שהציבור לא אמרו עדיין צרכו שאסור לו לערב. (והנה שעה"צ סק"ט).

פ"ק ג דבשעת הדחק וכו'. בשו"ע הרב (מ"ח) כתב דלא חזי שיהיה צרכי ליהנות ממלאכתו וי' כן אסור מורה בעשיית מלאכה זו, ואין עירוב תבשילין שמקונו חממים מועיל כלום להמיר אסור מורה. [ומסתמית לטעם נראה שאפילו ציוס טוב שני אסור, אמנם ל"ע שיהי ציו"ט שני אין איסור מורה, וצ"ב כוונתו].

הקנות יום טוב סימן תקכו

תקכו דיני ערוב תבשילין. ובו כ"ד סעיפים:

א (א) איום טוב שחל להיות בערב שבת * לא יבשל בתחלה לצורך שבת בבקרה בפני עצמה, אבל מבשל הוא (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר הותר לשבת, (ג) * ועל ידי ערוב מבשל בתחלה לשבת. (פרוש, ענין הערוב הוא שיבשל ויאפה מיום טוב לשבת עם מה שבשול ואפה כבר מערב יום טוב לשם שבת, * ונמצא שלא התחיל מלאכה ביום טוב אלא גמר אותה). הנה: ומתן להניח ערוב זה (ד) אפלו

א משנה ביצה ט"ו (ע"ב). ב ממשקעות המשנה (שם) בית יוסף ד"ה כתב המרכיב.

באור הלכה

ואין כאן כבוד הבריות לא של חיים ולא של מתים, ואסור אף ביום טוב שני ואפלו על ידי עמין שהרי הוא כנבלה * ולא עדיף מן בן שמונה חי, ומסים ומיהו כי אישתחי אי נמי שמא ישתהא מטלטלין ליה מדין גרף של רעי, ואיני יודע אם התרה קבורתו ונתקבר ורפף בדי אלא שבתברנו (בית הבחירה שם ד"ה יש מי שאומר) העתקתהו להתר. עד כאן לשונו. ולכאורה פננתו דכיון דבלאו הכי משלשל מתר גם כן לקרו, וצריך עיון. ועין לעיל * סימן ש"א, ובחכמת אדם קלל ק"ע סעיף ז: * ועל ידי ערוב וכו', עין משנה ברורה (סק"ג) מה שכתבנו דהאסור רק מדברי סופרים משום כבדא דהואיל ואלו מקלעי אורחים ולכן מהני הערוב כן

לקברו בשעה שאמרים פיוטים וזמנינו עשרה בני אדם על כל פנים לקבורתו. * ואם הוא אדם חשוב שחכמים כלם ללוותו יוציאוהו לאחר התפלה וילווהו עד בית הקברות ויניחוהו שם, (ע) וילכו לאכל ואחר כך יקברוהו. (עז) ומכל מקום אם הכל מוכן דהינו הקבר והתכריזין * ואפשר לקברו קדם אכילה בענין שלא ימנעו על ידי זה משמחת יום טוב עדיף טפי לקברו קדם אכילה, דבמדרש סמכו על קרא (ויקרא יט כו) דלא תאכלו על הדם שאתור לאכל סעדה קבוע קדם שנקבר המת:

א (א) יום טוב שחל להיות בערב שבת. * ואין נפקא מנה בין יום טוב ראשון (ב) בין יום טוב שני של גלויות, דאם חל יום טוב שני בערב שבת גם כן אסור לבשל לשבת אם לא על ידי ערוב שיערב מערב יום טוב

הראשון: (ב) כמה קדרות ליום טוב ואם הותר. * ואפלו נחומר (ג) קדרה שלמה בלה פיון שמתחלה חשב שיצטרף ליום טוב. * ובכבוד שלא יערים בזה * וכמבאר בסעיף כ"ד עין שם, * ועין בסעיף כ"ג * ובסימן תק"ג (ט"א):

(ג) ועל ידי ערוב מבשל בתחלה. כתבו (א) הפוסקים דהתיר הערוב הוא אף למאן דאמר (פסחים מו:) דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב מדאורייתא

מכל מקום מהני הערוב, דמכל מקום אין כאן אלא אסור מדברי סופרים * דמדאורייתא אמרינן הואיל ואלו מקלעי אורחים וחוזי לה ליום טוב גופא, אם כן אין עושה אסור בזה ורק מדרבנן אסור, ובשכיל שבת שהוא שעת

הדחק התירו על ידי ערוב, ששחשב בזה כאלו כבר התחיל להכין מערב יום טוב לשבת ורק שגומר ביום טוב ובדלקמה בהג"ה. וכתבו

(ד) האחרונים * דביום טוב שחל להיות בערב שבת יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת בכדי שיגמר מלאכתו בעוד יום גדול, דסמוך לחשכה בזמן

דלא שיק שיעצרו לו ביום טוב גופא הלא יש כאן לתא דמלאכה דאורייתא. [וכן (ע) יש לזהר בהמאכלים שמשמין לשבת * שישמין בזמן

שאפשר שיתבשלו שלישי בשול מבעוד יום]. * וכתבו דמשמע זה (ו) נהגו להקדים תפלת ערבית בליל שבת כשהחל סמוך ליום טוב * כדי שלא יתאחר

מלאכת בשולו ביום טוב עד סמוך לחשכה. * ועין באור הלכה (ד"ה וע"י עירוב) * דבשעת הדחק יש להקל ביום טוב שני שחל בערב שבת אם

נתאחר בשולו לשבת עד סמוך לשבת, ואף ביום טוב ראשון אפשר דיש להקל בשעת הדחק, ולכתחלה בנדאי צריך לזהר ובפרט ביום טוב ראשון שהוא דאורייתא: (ד) אפילו בספק השבה. * זמן ספק חשכה נתבאר

בסימן רס"א (ט"א) ומבאר שם (משגיב ס"ק ב, כ"ג, בהל"ה ד"ה קורם) דכשנראין שלשה כוכבים בינונים הוא ודאי לילה. (ו) וכתבו האחרונים * דאם קבל

עליו יום טוב באמירת ברכו שוב אין יכול לערב דבקבלת יום טוב נחשב הזמן פיוס טוב ודאי, (ח) ודוקא בקבלת ברכו שהוא קבלת צבור * ואף אם הוא לא אמר ברכו נגדר אחר הצבור כמבאר בסימן רס"ג סעיף י"ב, אבל קבלת עצמו אף שקבל בפרוש * ואפשר דלא מהני לענין זה ויכול

בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשטות דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו): כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר לחל אלקא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חסדא ולא משום הואיל. ונקעין זה

איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

כתב הגמ' אברהם (ריש הסימן) בשם הר"ן (פסחים יד: ד"ה איתמר) * והוא נדעת רבה כגמרא פסחים דף (מ"ו) [מ"ו] (ע"ב) [כן הוא במלקמות (בביצה) [בפסחים] (שם) * ובגמ' אברהם כתב בשם המאור (שם), ובחמד משה (סק"א) העיר עליו * דבאמת המאור כתב כן רק לדעת הר"ף (שם), אבל המלקמות סובר כן [וכן הוא דעת

התוספות בערוכין ל"ח (ע"א ד"ה מוס) בתרוץ קמא דמשמע זה מתר לאפות ולבשל * ולא חיישין להקנה דאסור מדאורייתא. * ובמקום דלא שיק סבדא דהואיל כגון סמוך לחשכה כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו (שם ד"ה רבה) דאסור

מדאורייתא, והעתיק דבריהם גם בחדושי הרשב"א בביצה (ד: ד"ה הא דאמר) [וכן הביא הגמ' אברהם בשם מרדכי (פרק ב ט"ו תרסח) דסמוך לחשכה אסור דלא שיק

הואיל ולא מהני ערוב, וכן הוא בהגהות מיוני (פ"ו אות א) ובסמ"ג (לאוין עה) שדעת כל רבותיו העורפים דמלאכות שבת אין נעשין ביום טוב ורק משמע הואיל שרי וממלא שמענין דהיא דלא שיק הואיל אסור מדאורייתא. ולאלה הפוסקים

* אסור מלאכה והקנה אחר דבכל מלאכה שיק הכנה וכן מבאר להדיא במלקמות. אכן דעת הרשב"א בערוכין ל"ח (שם) [ומה שכתבו התוספות בריש ביצה ב: ד"ה

היה) בסתמא הוא רק שיטת הרשב"א [וכן בסמ"ג העתיק זה רק פדעת יחיד] * דאסור הכנה לא שיק רק בדרך חדש * ולא במלאכת אפיה ובשול דהוא תקון בעלקא ולכן מהני הערוב דאין שיק באלה אסור הכנה. [ואם ניקא משום

מלאכה, נראה דרדעתו פדעת רב חסדא (פסחים שם) דמלאכת שבת נעשין ביום טוב וכן נראה גם דעת העשור (ח"ב דף קמח). עין שם]. [וכן כתב המאירי (טו):

ד"ה י"ט וד"ה ולשיטת) לחלק בין הכנה למלאכה * אכן דעתו דאסור מלאכה המת

אסור וכן כתב האחרונים הגמ' אברהם (שם) וחמד משה (שם) והג"ה (ט"ח) וכתבו * דמשום זה נזהרין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת

וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) בשם לבוש. אמנם נמצאו גם דעת ראשונים המקלין בזה היינו הרבנו אפרים והמאור שפסקו כרב חסדא לגמרי ומלאכת שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא ולידוהו אין חלוק בין מבעוד יום בין סמוך לחשכה, וכן הרמב"ם * אף דפסק (פ"א ט"ו) כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחל

אינו לוקה משום הואיל מכל מקום לענין שבת תפס (פ"ו ה"א) כסברת רב חסדא דמדאורייתא מלאכת שבת נעשין ביום טוב ורק מדברי סופרים [אסור] כדי שלא יקלו גם מיום טוב לחל ולמשמע דסבירא ליה דאף מיום טוב לחל אף דאינו

לוקה * מכל מקום אסורא דאורייתא איכא * וכן משמע בלשונו עוד בהלכה ט' בפרק א' ובהלכה י"ג שם עין שם וכבר האריך בזה בחמד משה (שם). [וכן הבינו

בדעתו ההגהות (הגה"מ שם) והסמ"ג [וכן הוא גם דעת הבית יוסף (ד"ה והרמב"ם) בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשטות דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו): כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר לחל אלקא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חסדא ולא משום הואיל. ונקעין זה

איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

בדעת הרמב"ם * וכן הוא פשוט דבריו וכמו שכתב החמד משה * וחולק על הגמ' אברהם שהסיע דברי הרמב"ם לדעת אחרת. וכן בספר בית מאיר האריך ומסיק דהרמב"ם קאי בשיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב מדאורייתא דלא כמהרש"ל (ים של שלמה פרק ב ט"ג) ומגן אברהם, * ונעטעמו משום דפשטות דברי רב אשי מורין כן דקאמר (טו): כדי שיאמרו מיום טוב לשבת אסור קל וחומר לחל אלקא דמדאורייתא שרי לשבת וכדעת רב חסדא ולא משום הואיל. ונקעין זה

איתא בירושלמי פרק יום טוב (ה"א) וזה לשונו איתא חמי (בוא וראה) דבר תורה הוא אסור * וערובי תבשילין מתירין. אמר רבי אבהו בדין שיהא אופין ומבשילין מיום

שער הציזון

(א) * (פ"ק): (ד) פן נתבאר לעיל בסימן רס"ג סעיף ד' ובמשנה ברורה שם (ס"ק כח): (ט) ואף דשם משמע להתיר בקבלת יחיד [א], יש לומר דכאן גרע, דכשקבל מבעוד יום יש לומר דקבלו רק לדיון ספק חשכה עין שם בבאור הלכה (ד"ה אין מערבין), אבל כשקבל בספק חשכה יש לומר דקבלתו הוי לנדאי [א], וכל שפן אם התפלל מעריב אף דמעצם הדין להמקלין בקבלה בסימן (רצ"ג) [שצ"ג] (ס"ב) שהוא נובע מהמדרבי (שבת ט"ו רג) מוכח מפרדכי דגם מעריב לא מהני [א], יש לומר דזה דוקא כשהתפלל מבעוד יום ולא בספק חשכה. והג"ה (ט"ט) פסק להתמיר כשכבר התפלל מעריב אפלו ביחידות:

(עג) דעל פי הדחק יש לומר פיון שהתחילו בהוצאתו אין עוברים בזה על דברי החמד דלא תאכלו על הדם' כמו שכתב הגמ' אברהם בסימן תמ"ג (סק"ד): (עז) חכמת אדם (כלל קפ ט"ח), ועין בבית מאיר [א]:

א (א) פשוט, וכדלקמן בסעיף כ"ב: (ב) מוכח מסעיף כ"ד, בלבד שלא יערים [א]: (ג) [ר"ן] (פסחים יד: ד"ה איתמר) [ומב"ג] (שם טו) וסמ"ג (לאוין עה) ועוד הרבה פוסקים [וכן

העתיקי האחרונים: (ד) מגן אברהם (ריש הסימן) וחמד משה (סק"א) והג"ה (ט"ח): (ה) פרי מגדים (משו"ט י"ג ונו סק"א, ורנט סק"א): (ו) [וכן נראה מאלה רבה (סק"ב) שהעתיק

מלבוש [א]: (ז) מגן אברהם (סק"א) ואלה רבה (סק"ג) ושאר אחרונים, דלא כט"ו

לעילוי נשמת מו"ר הגה"צ רבי נתנאל ב"ר זלמן פנחס הכהן קווין זצוק"ל מנהל רוחני רישיבה ומתיבתא "תורה ודעת" - ברוקלין, נ"י. למשך יובל שנים, ומייסד מחנה קיץ "אור שרנא" נלב"ע ב"ח שכט תשכ"ה הונצח ע"י א' מתלמידיו כבניו הרב דניאל יעקב קאהן וב"ב שיחיו לוח עמוד הוימ"ב: יום ה' י"ג אייר תשס"ו * יום ו' י"ח ניסן תשע"א * שב"ק כ"ג אדר ב' תשע"ז * יום א' א' ניסן תשפ"א * יום ב' אדר תשפ"ז

הלכות יום טוב סימן תקכז

קמח: נה

ביאורי ההלכה

ואין יום טוב מכין לשבת ואין שבת מכינה ליום טוב. ולכן ביצה שנולדה בשבת שאחר יו"ט אסורה הביצה באכילה בשבת מן התורה, משום שביצה שנולדה היום הרי היא נגמרה מאתמול, וא"כ כשנולדה בשבת שאחר יו"ט נמצא שגמר הביצה נעשה ביו"ט, ויש בזה איסור תורה של 'הכנה' דאין יו"ט מכין לשבת. [קו"י"ל (סי' מק"ג ס"ב) כדעת רבה]. והקשו התוספות (י"ג נ: ד"ה ויהי, עינין לה. ד"ה מטוס) שלפי זה שאיסור 'הכנה' הוא מדאורייתא, איך מותר לאפות ולבשל מיום טוב לשבת ע"י עירוב תבשילין, והרי אסור להכין מיו"ט לשבת [והרי אפילו הכנה בידי שמים - כגון ביצה שנגמרה ביו"ט - אסורה משום 'הכנה', וכל שכן הכנה בידים]. ותירצו התוספות שרבה לשיטתו הסובר שהמבשל ביו"ט לשבת אינו עובר על איסור 'מלאכה' מן התורה מכאן הסברה שהואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה, וכשם שאין איסור 'מלאכה' ביו"ט מכאן סברא זו, כמו"כ אין איסור 'הכנה', שכיון שיתכן שיבואו אורחים ביו"ט הרי הוא מכין ליום טוב ולא לשבת כ"א.

ובמקום דלא שייך סברא ד"הואיל" כגון כמ"ד פ"ח ש"ח שהתבשיל לא יהיה ראוי לאכילה מבעוד יום כתבו התוספות בפסחים דף מ"ו דאסור מדאורייתא, ולכן לא מועיל העירוב תבשילין לבשל ביו"ט לשבת סמוך לחשיכה.

איסור מלאכה שאסור לבשל מיו"ט לשבת משום איסור מלאכה, והכנה שאסור שיו"ט יכין לשבת, הוא אחד. **דבכ"ל מלאכה שייך הכנה**, שלא רק בביצה שנגמרה ביו"ט [שוהו דבר חדש לגמרי שלא היה בעולם] שייך איסור 'הכנה', אלא גם במלאכת אפיה ובישול שייך איסור 'הכנה', וא"כ לדין דקיי"ל כרבה שאיסור הכנה הוא מדאורייתא, א"כ ההיתר לבשל ביו"ט לצורך שבת הוא רק מכאן הסברא של הואיל וכדלעיל כ"ב.

דאיסור הכנה לא שייך רק בדבר חדש, כגון בביצה שנגמרה ביום טוב, שאסורה באכילה בשבת שאחרי יום טוב, משום שיום טוב הכין לשבת דבר חדש שלא היה בעולם לפני יום טוב כ"א.

ולא שייך איסור הכנה במלאכת אפיה ובישול דהוא תיקון בעלמא, שמלאכת האפיה והבישול מתקן דבר שכבר ישנו בעולם ואינו מכין דבר חדש.

ואם נימא משום מלאכה פירוש, אף שאברנו שלדעת ריב"א אין במלאכת אפיה ובישול משום איסור 'הכנה' משום שאינו מכין דבר חדש, אבל עדיין יש איסור לבשל מיו"ט לשבת משום איסור 'מלאכה', על זה מבאר נראה דדעתו לפסוק הלכה כדעת רב חסדא דמלאכת שבת נעשין ביום טוב כ"א.

אכן דעתו דאיסור מלאכה הותר רק מהמת הואיל כדעת רבה נוראה הערה כ"ה.

דמשום זה נוהגין להקדים להתפלל ערבית ביום טוב שחל בערב שבת. כדי שיכינו המאכלים לשבת בעוד היום גדול ולא יתאחרו עד סמוך לחשיכה.

אף דפסק כרבה דהעושה מלאכה מיום טוב לחול אינו לוקה משום

ציונים והערות

כ"א. כך ביארו האחרונים כוונת התוס' (נראה דהוא מ"מ, קטל ע"ק), שאיסור 'הכנה' הוא רק אם מכין מיו"ט לשבת, אבל אם יתכן שיבואו אורחים נמצא שהכין ליו"ט ומותר אח"כ באכילה בשבת. אמנם בשו"ת שואל ומשיב (מהד"ס ח"ב סי' פ"ה) הקשה דבשלמא לענין איסור 'מלאכה' מיו"ט לשבת שייך לומר שאם יתכן ויבואו אורחים נמצא שאינו עושה 'מלאכה' לצורך שבת אלא לצורך יו"ט. אבל לענין איסור 'הכנה' הרי האיסור הוא שסעודת שבת חשובה היא וצריכה הכנה מבעוד יום, וא"כ מה מועיל שהכין גם ליו"ט, והרי לסעודת שבת צריך הכנה מערב יו"ט. עיי"ש שהאר"י בזה. [נע"ע בקהלות יעקב ביצה ס"א]. **כב. הראשונים** הוכיחו (עי' ר"ן פסחים י"ד: ד"ה ע"מ, ונמלמל ע"ס) שלא קיי"ל כרב חסדא הסובר צרכי שבת נעשין ביום טוב אלא קיי"ל כרבה הסובר שצרכי שבת אין נעשין ביום טוב, ועיקר הוכחתם הוא מדקיי"ל כרבה שאיסור הכנה הוא מדאורייתא [ולכן קיי"ל (סי' מק"ג ס"ב) שביצה שנולדה ביו"ט שאחר השבת או בשבת שאחר יו"ט אסורה הביצה מדאורייתא], וא"כ כיון דקיי"ל דאין יו"ט מכין לשבת, ודאי דאין צרכי שבת נעשין ביום טוב, וכל שכן הוא, כיון שאין יו"ט מכין לשבת בהכנה דממילא, כל שכן דאין יו"ט מכין לשבת בהכנה דבידים. וזוהי לכאורה כוונת הבה"ל שלפוסקים אלו איסור מלאכה והכנה אחד הוא, וא"כ מדקיי"ל דהכנה מדאורייתא ע"כ דקיי"ל דאין צרכי שבת נעשין ביום טוב, וההיתר הוא רק משום 'הואיל', ולכן סמוך לחשיכה אסור. כג. **וכ"ב** האיסור לערב עירובי תחומין ביו"ט לצורך השבת, שלדעת מיר"ט אליעזר (עינין לה) האיסור הוא משום הכנה, הוא מפני שע"י עירוב מתקן דבר חדש, דהיינו שמתיר ללכת בשבת מחוץ לתחום. **כד. ראה** הערה לעיל שכתבנו בשם הראשונים שהוכיחו דאין הלכה כרב חסדא דהרי קיי"ל שאיסור הכנה מדאורייתא. אמנם כל זה לדעתם שגם במלאכת אפיה ובישול שייך איסור הכנה וכיון שנוקטים להלכה שיש איסור הכנה מיו"ט לשבת, א"כ על כרחך דאין צרכי שבת נעשין ביו"ט, אבל לדעת ריב"א שבמלאכת אפיה ובישול אין איסור הכנה, א"כ שוב אין סתירה בין שיטת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביום טוב לדין הכנה מדאורייתא, ובדברים ששייך בהם הכנה כגון ביצה שנגמרה ביו"ט גם רב חסדא מודה שיש איסור מדאורייתא משום 'הכנה', ורב חסדא מירי באפיה ובישול שאין בהם איסור 'הכנה', ודעתו דגם איסור 'מלאכה' אין בזה משום דצרכי שבת נעשין ביום

טוב, וא"כ לדעת ריב"א אף דקיי"ל כרבה דהכנה אסורה מדאורייתא, מ"מ אפשר לפסוק להלכה כדעת רב חסדא דצרכי שבת נעשין ביו"ט (פ"ח מט"ט). **כה. בחדושי המאירי** (י"ג נ: טו) כתב דו"ל: וכבר בארנו דלא איירי השתא בהכנת הבאה מאליה כגון ביצה שנולדה, שלא התורה מעולם מיו"ט לשבת, דהכנה מחול בעינין כדפרישנא בפרק קמא, ולא מהני בה עירוב. אבל הכא בהכנת מעשה איירינן שוהור לעשות כל מלאכת אוכל נפש היתר מוחלט, בין שיכין ליו"ט עצמו בין שיכין לשבת, הסמוך לו, הואיל וירדף מנייה. והלכך צרכי שבת נעשין ביו"ט הסמוך לו מן התורה וכו'. עכ"ל. ומדבריו אלו נראה לכאורה שפוסק כדעת רב חסדא. אמנם בבית הבחירה כתב (י"ג נ: טו): מכל מקום עיקר הדברים לפסוק כרבה שאינו לוקה ומטעם הואיל, עיי"ש שהאר"י בזה. **כו. אף** שלדעת רבה המבשל מיו"ט לחול אינו עובר על איסור תורה, שהרי מבואר בגמרא שלדעת רבה מועיל עירוב תבשילין מפני שמן התורה מותר לבשל מיו"ט לשבת מכה הסברא של 'הואיל', ומוכח שהסברא של הואיל לא מועילה רק לענין לפטור ממלקות אלא מועילה גם שאין איסור תורה, מ"מ הרמב"ם פוסק כדעת רבה שאומרים 'הואיל' רק לענין לפטור ממלקות. [ומבאר בהמד משה דאפשר לומר דעת הרמב"ם שאמנם יש איסור תורה כיון שמכין ברעתו לצורך חול, אבל מ"מ אין מלקות על בישול זה דהוי כעין התראת ספק, שהרי יתכן ויבואו אורחים ונמצא שיבשל ליו"ט]. **כז. ז"ל** הרמב"ם בפרק א' הלכה ט': אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שיאכל בחול. ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביום טוב. עכ"ל. ומשמעות לשונו שהאיסור לבשל לחול הוא איסור תורה. וע"ז כתב שלא הותרה איסור מלאכה אלא לצורך יו"ט, שאילו לדעת רבה הרי מן התורה הותרה מלאכה גם לצורך חול אלא שתכמים אסורה. ובהלכה י"ג כתב הרמב"ם ז"ל: אין אופין ומבשלין ביום טוב כדי להאכיל גוים או כלבים, שאומר 'הואיל' לבדו יעשה לכם, לכם ולא לגוים לכם ולא לכלבים. עכ"ל. משמע שאסור מן התורה. ואילו לדעת רבה שמן התורה אומרים 'הואיל', אין איסור מן התורה לבשל לגוים ולכלבים ועיין ברין (י"ג נ: טו): ד"ה וזקין, שכתב דלרבה שאומרים 'הואיל' ורש הפסוק 'לכם' לאסור לבשל דברים האסורים. **כח. הבע"ל** המאור גרס בביצה 'רבה', [ולא יבא], וכתב שרבה לטעמה שאין איסור בישול מיו"ט לחול מן התורה ולכן לא מפרש כדעת רב אשי.

הלכות יום טוב סימן תקכז

הג"ה

(ס"ט) שמי שלא עירב עירובי תבשילין יקנה קמחו ותבשילו לאחרים שעשו עירובי תבשילין, והם אופים ומבשלים ונותנים לו.

סעיף ב - ס"ק ה

צריך לאפות ולבשל מיום טוב לשבת, ואין עירוב התבשיל מועיל להתיר אפייה, ולא עירוב של פת מועיל להתיר בישול, משום שאין אפיה בכלל בישול ואין בישול בכלל אפיה, ולכן עושיני העירוב מפת ותבשיל מערב יום טוב, שע"י הפת נחשב שהתחיל לאפות מערב יום טוב לצורך שבת, וע"י התבשיל נחשב שהתחיל לבשל מערב יום טוב לצורך שבת, לע"פ סמך זה אופין ומבשלין אחר כך - ביום טוב עצמו, מכיון שהתחיל מערב יום טוב. ואילו יעשה העירוב רק מתבשיל נמצא שלא התחיל לאפות מערב יום טוב לצורך שבת לא.

ס"ק ו

דמעיקר הדין אין צריך לעשות העירוב אלא מתבשיל לבד, ומהני בין לפת בין לתבשיל, שכיון שהתחיל לבשל

ביאורי ההלכה

[עיין פרישה. שמבאר את דעת הרא"ש והטור שמתירים גם סמוך לחשיכה].

ד"ה ספק חשיכה

עיין משנה ברורה לענין אם קיבל עליו יום טוב. שיחיד שקבל עליו יום טוב אפשר דיכול לערב אם עדיין לא חשכה. והדלקת נר בשבת חשיב קבלה לנשיים. שאשה המדלקת נר שבת מקבלת על עצמה שבת בהדלקתה, [אבל איש שמדליק אינו מקבל שבת בהדלקתו], וצריך עיון מזה הדין בזה, לענין עשיית עירובי תבשילין לאחר הדלקת נר יום טוב. ולכאורה באופן שאיש הדליק נר יום טוב ודאי מותר לו להניח עירוב תבשילין אחר הדלקתו שהרי אינו מקבל עליו יום טוב בהדלקת הנר וכנ"ל, אמנם אם הנשים הדליקו נר יום טוב מבעוד יום, לכאורה שוב אי אפשר לעשות עירוב בשבילן אף שהוא עדיין יום, שכבר קבלו עליהם יום טוב. עיין שם דיש אומרים דלא מהני תנאי. שאין האשה יכולה להתנות שאינה מקבלת שבת בהדלקתה, ומוכח מזה שהדלקת הנר יש לו דין קבלת ציבור ומשום כך לא מועיל תנאי. וא"כ ה"ה לענין עירובי תבשילין א"א לעשות בשבילן לאחר שהדליקו, שהרי נתבאר (מ"ז סק"ד) שלאחר שקיבלו הציבור יו"ט שוב אין לערב.

צינונים והערות

שעיקרה פת ותבשיל (מא"י טו:). וע"ע ברא"ש (נ"ג פ"ג ס"י) מש"כ בזה. לא. שנינו במשנה (נ"ג טו:) ועושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת. בית שמאי אומרים שני תבשילין, ובית הלל אומרים תבשיל אחד. וכתב הרא"ש (ס"י) בשם ר"ת שמחלוקת ב"ש וב"ה היא לענין בישול, שלדעת ב"ש כדי להתיר בישול ביו"ט צריך להכין שני תבשילים, ולדעת ב"ה די בתבשיל אחד. [בבעל המאור כתב שגם לדעת ב"ש די בתבשיל אחד כדי להתיר הבישול, והמחלוקת היא שלדעת ב"ש אם רוצה לבשל ולצלות צריך להכין תבשיל כדי לבשל, וצלי כדי לצלות, וכן אם רוצה להטמין חמין צריך להטמין מערב יו"ט, ולדעת ב"ה תבשיל אחד מתיר בישול וצלי והטמנה שהכל נכלל בבישול. ובהשגות הראב"ד השיג עליו ממה שמבואר במשנה שב"ש מודים בדג וביצה שעליו שהם שני תבשילין, ואע"פ ששניהם תבשילים ולא צלי ותבשיל. ומשום כך מפרש הראב"ד שסברת ב"ש שצריך שני תבשילים כדי שיהיה דבר חשוב וניכר שיהא ראוי לסמוך עליו לבשל ביו"ט. אבל אם רוצה לאפות ביו"ט לצורך שבת גם ב"ה מודים שאין די בתבשיל אחד, משום שאין התבשיל מתיר אפיה, וצריך לעשות העירוב מפת ותבשיל. ור"ת מוכיח דבריו מדברי ר' אליעזר בברייתא שהובא בגמרא שם, דו"ל הגמרא: ותנא מיייתי לה [אסמכתא לדין עירוב תבשילין] מהכא, את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלוי (שמו"ט טו ג), מכאן אמר ר"א אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושול, מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה, ע"כ לשון הגמרא. וכתב המאירי שהטעם שלא הוזכר במשנה העירוב של פת הוא מפני שרוב בני אדם יש להם פת מערב יו"ט ולא אופים ביו"ט לצורך השבת, אבל תבשיל הדרין הוא לבשל ביו"ט לצורך השבת. לב. וכתב המש"ב (ס' רג"ט ס"ק מ"ז) דמכל מקום טוב להתנות בשעת ההדלקה שאינו מכוין לקבל שבת. ולכא"ה ה"ה בעניניו בהדלקת נר יום טוב כשמדליק מבעוד יום.

ספק חשיכה -[בין השמשות], ואע"פ שהוא ספק לילה, ואת העירוב יש לעשות מבעוד יום, מ"מ כיון שעירוב תבשילין הוא מדרבנן, ספק דרבנן לקולא, ותולים לומר שעדיין יום הוא.

המשך ס"ק ד

כ"ז זמן שלא התפללו הציבור מעריב יוכל לערב אם לא חשכה עדיין. שבשעת הדחק יש לסמוך על הדיעות שרק תפילת מעריב נחשב לקבלת יו"ט ולא אמירת 'ברכו' (נ"א הערה"ב). [וראה בשע"צ (ס"י) שמוסיף דעת הדרך החיים דלענין דבר מצוה יש לצדד להקל גם אחר קבלת הציבור אם יש שהות, וראה במשנת שערה"צ].

אם בא לבית הכנסת להתפלל מנחה של ערב יום טוב, ונזכר שלא עשה עירוב תבשילין, ואם יחזור לביתו לערב יאחר זמן מנחה ולאחר מנחה לא יהיה לו שהות לחזור לביתו ולערב עירוב תבשילין, יתפלל מנחה, ולא יניח עירוב תבשילין.

ולענין עירוב תקנתו שיקנה קמחו לאחרים. כמבואר להלן

המשך ד"ה ועל ידי עירוב

עד כאן לשונו. הרי להדיא כרב חסדא.

ואף דהרמב"ן טרח ליישב דברי רב אשי גם לדעת רבה, שגם רב אשי סובר שההיתר לבשל מיום טוב לשבת הוא מטעם 'הואיל' [ולא משום שצרכי שבת נעשין ביום טוב], והוא הדין שמן התורה מותר לבשל גם מיום טוב לחול, אלא שחז"ל אסרו לבשל מיום טוב לחול, ועשו חזק לדבריהם לאסור לבשל מיום טוב לשבת ללא עירוב תבשילין כדי שלא יבואו לבשל מיום טוב לחול.

וכן הריצב"א בתוספות עירובין ותוספות דריש ביצה, שהקשה לדין דקיי"ל שיש איסור 'הכנה' מדאורייתא, איך אופין ומבשלין מיו"ט לשבת ע"י עירובי תבשילין, ומתוך דבבישול ואפיה אין שייך הכנה כיון שאינו דבר חדש אלא תיקון המאכל, מוכרח דהלכה כרב חסדא כפי שמבאר והולך.

נהי דאין בו במלאכת בישול ואפיה משום הכנה משום ש'הכנה' שייך רק בהכנת דבר חדש כגון ביצה שנגמרה, אכתי יש בזה איסור 'מלאכה'. אלא על כרחך דסבירא ליה שהלכה כרב חסדא וצרכי שבת נעשין ביום טוב.

לא העתיקו דברי התוספות לענין סמוך לחשיכה. דבסמוך לחשיכה אין לבשל אפילו ע"י עירוב.

כט. מוקד דיעה זו בט"ז (ס"א) בשם ראב"ן. וז"ל הראב"ן (ס"א קמ"א): יחיד שבא לבית הכנסת ומצא ציבור שקיבלו שבת כבר, שהתפללו אתה קדשת ואמרו ויכולו, שיהי' מתפלל ערבית שתיים, דכיון דציבור קיבלו שבת ועשו אותו קודש אין זה יכול לעשותו חול ולהתפלל תפלת חול. ונ"ל נמי דמי ששכח ולא עירב עירובי תבשילין בערב יו"ט לשבת, ונזכר שם כשאמר שלח ציבור ברכו ועירב קודם שהתפללו ציבור תפילת יו"ט, שעירובו עירוב, כי קבלת יו"ט לא היו עד תפלת יו"ט וכו'. עכ"ל. ומדברי ראב"ן אלו חולק הט"ז על המג"א [הסובר שבאמירת ברכו נחשב לקבלת יו"ט], והט"ז פוסק דקבלת יו"ט נחשב רק בתפלת מעריב. והקשה בהגהות רע"א דמדברי הראב"ן מוכח שגם בשבת לא נחשב קבלת שבת רק בתפילת ערבית. שהרי כתב שיחיד שבא לבית הכנסת לאחר שהתפללו אתה קדשת, ומשמע שבברכו לחוד עדיין לא נחשב קבלת שבת, וא"כ ה"ה ביו"ט לא נחשב קבלת יו"ט באמירת ברכו רק בתפילת מעריב, אבל לדין דקיי"ל בסימן רס"א (ס"י) שאמירת ברכו נחשב לקבלת שבת, א"כ הוא הדין לענין יו"ט נחשב ברכו לקבלת יו"ט, ואין חילוק בין יו"ט לשבת בזה. וכן הקשה בנתיב חיים. אמנם בנתיב חיים מוכיח דברי הט"ז שיש חילוק בין קבלת שבת לקבלת יו"ט ממשנה בסוכה (ג:). שמבואר שם שבכל ערב שבת היו תוקעים שש תקיעות, שלש להבטיל את העם ממלאכה, ושלוש להבטיל בין קודש לחול, ומוכח שם שבערב יו"ט לא היו תוקעים תקיעות אלו עיין בנתיב חיים שמבאר כיצד מוכיח, וא"כ ה"ה לענין אמירת ברכו שזוהו במקום התקיעה הששית נחשב קבלה רק לענין שבת ולא לענין יו"ט. ל. ומ"מ ע"י הנחת פת ותבשיל מותר גם לעשות ביו"ט שאר דברים לצורך שבת כגון הוצאה והדלקת הנר, ואע"פ שאינם בכלל בישול ואפיה. והטעם משום שהם מכשירי אוכלים ודברים הצריכים לענין אכילה

[1] דעת הדרך החיים דכל שבות לצורך מצוה מותר אפילו אחר שקיבלו הציבור שבת, והטעם דלא חמיר הו"מ הזה מבין השמשות, ובודאי לא היה דעת הציבור לקבל על עצמם התוספת שיהא חמור מבין השמשות עצמו. (וראה בס"ל ס"י רמ"א ד"ה ל"ח מענין).

קיצור ביה"ט

ד"ה ספק חשיכה. ל"ע נגשים שהלליקו נר יו"ט מנעוד יום א"ס אפשר לעשות עירוב נשילין, דיש לזון הא"ס נהגו לקבל יו"ט בהלכות, ואף א"ס מקבלות אפשר דיש לזון דין קבלת ימיה, אכן לכתילה צולא יש לזכר לעשות העירוב קודם שמדליק הנרות.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב

סק"ד יוכל לערב אם לא חשכה עדיין. נש"ע הכז (ס"ט) טמס לאסור ולא כמז הימר זה על שעת הדמק.

הִלְכוֹת יוֹם טוֹב סוּמְן תַּקְבֹּז

(ב) * סִפֵּק חֻשְׁכָּה (מרדכי סוף פרק במה מודליקין (שם ט"ו ע"ג)) : **ב** גֶּעְרוֹב זֶה עוֹשֵׁין אוֹתוֹ (ה) בְּפֶת וּתְבִשִׁיל, (ו) וְיֵאֵם לֹא עֲשֹׂא אֲלֵא (ג) מִתְבִּשִׁיל לְבַד (ז) מִתָּר: **ג** * הַשְּׁעוֹר תְּבִשִׁיל זֶה (ח) פְּזִית, בֵּין לְאַחַד בֵּין לְאַלְפִים, * בֵּין בְּתַחֲלֹתוֹ (ט) בֵּין בְּסוּפוֹ. הַגָּה: * וְיֵשׁ מְצַרִּיכִין לְכַתְּחֹלָה בְּפֶת כְּבִיצָה (ירושלמי (ס"ז) נמנמכי פ"ג ס"ז מע"ג) וְכַן נוֹהֲגִין (י) לְכַתְּחֹלָה: ד' יִצְרִיף שְׂהִיא תְּבִשִׁיל זֶה * דְּבַר שְׁהוּא רָאוּי (יא) לְלֶפֶת בּוֹ אֵת הַפֶּת (יב) וְלְאַפּוּקֵי (ג) דְּיֹסָא: ה' תְּבִשִׁיל זֶה (שם) וְהָרִי"ף (ח) וְשֶׁאֵרֵי פוּסְקִים. ה' שָׁם בְּמִקְרָא ט"ז (ע"ב) כְּרַבִּי אֶבָּא וְכַרְב. ו' שָׁם (ע"א) וּכְלַשְׁנָא בְּתָרָא. ז' כְּרַבִּי זַרְדָּא (שם). ח' בְּרִיתָא שָׁם (ע"ב).

בְּאֵר הַיָּטִב

הַפְּחוֹת בְּדִיעֻבְד כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אֲבָל עַל הַפֶּת לְחוֹד לֹא מְהִינֵי לְכַלִּי עֲלֵמָא אָף לְאֹפֹת. אֶסוּר לַעֲשׂוֹת עוֹרֵבִי תְּבִשִׁילִין לְפָנֵי עָרֹב יוֹם טוֹב רַק בְּעָרֹב יוֹם טוֹב, אֲבָל בְּדִיעֻבְד מִתָּר עֵצֵן ט"ז סְעִיף קֶטְן ו"ב וּמִגַּן אֲבָרְהֶם סְעִיף קֶטְן ו"ג. כְּתַב בֵּימֵי שֶׁל שְׁלֵמָה (פ"ב ט"ח) אִם עִשָּׂה תְּבִשִׁיל מִיַּחַד לְעוֹרֵבִי תְּבִשִׁילִין אוֹ שְׁהַפְּרִישׁוּ לָשֶׁם כָּף אֶפְלוּ הָיָה דַעְתוֹ לְכַרֵּךְ עֲלָיו וְשִׂכַח שָׂרִי לְכַשֵּׁל דְּבַרְכוּת אֵין מַעְפְּבוֹת, וְאֶפְלוּ הַפְּרִישָׁה אֲשֶׁתוּ שְׁלֵא מַדְעֵתוּ שָׂרִי. עַד כַּאֵן לְשׁוּנוֹ. וְהַמְּגַן אֲבָרְהֶם בְּסְעִיף קֶטְן כ"ג חוֹלַק עֲלָיו וְכַתְּבִי דְאֵין לִסְמָף עַל זֶה עֵצֵן שָׁם, וְעֵצֵן ט"ז סְעִיף קֶטְן ו"ז. מְהַרִּי"ל (ה' עירובי חבשילין) הָיָה מְהִינֵי הַבְּשֵׁר עַל הַטְּעָלִי"ר וְלֹא עַל גְּלוֹסְקָא מַשּׁוּם מַאוּס. גִּם לְקַח לְחֶם שְׁלֵם וּלְקַחוּ לְחֶם מַשְׁנֵה בְּלִיל שֶׁבֶת, וּבְמִתְרָתוֹ בַּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית הָיָה בּוֹצֵעַ עֲלָיו בְּיֵינוּן דַּאֲתַעֲבִיד בִּיהַ חֲדָא מַצָּנָה לְעֻבְד בִּיהַ מַצָּנָה אַחֲרִיתָא. בְּשִׁל"ה (מסכת סוכה, פ'ק נ' ע"ג) מַצָּנָה אוֹת (כ"ב) כְּתַב שְׁלֵא לְקַח עֲצֻם שְׁפָל אֲלֵא יַקַּח חֲתִיכָה חֲשׁוּבָה וְאֵל תְּהִי מַצָּנָה זֹו קֶלָה בְּעִנְיָן: ד' (א) דְּיֹסָא. נִרְאֶה לִי דְאֶפְלוּ בְּמִקּוּם שְׁמַלְפֶתִין בּוֹ אֵת הַפֶּת בְּטֶלָה

א (ב) **סִפֵּק**. וְכַתֵּב מְהַגֵּן אֲבָרְהֶם (ס"א) וְאִם קָבֵל עֲלָיו שֶׁבֶת גִּגוֹן שְׂאָמֵר בְּרַכּוֹ אֶסוּר עֵצֵן סוּף סוּמְן רַס"א (ס"ד). אֲבָל הַט"ז (ס"ג) וְעֻשְׂרַת זְקָנִים כְּתַבוּ מַשִּׁם רַבִּי"ן (ט"ו קס"ה) דְאֶפְלוּ לֹא עָרֹב עַד אַחַר בְּרַכּוֹ יְכוּל לְעָרֹב כֹּל זְמַן שְׁהַצָּבֹור לֹא הִתְפַּלְלוּ תְּפִלַּת יוֹם טוֹב עֵצֵן שָׁם, וְהִיד אַחֲרָן (הגה"ט) הַסִּפִּים עִם הַמְּגַן אֲבָרְהֶם עֵצֵן שָׁם. וְנִרְאֶה לִי דְמֵי שְׁהוּא בְּבִית הַכְּנָסֵת וְלֹא הִנִּיחַ עוֹרֵב תְּבִשִׁילִין וְאִם יֵלֵךְ לְבִיתוֹ לְהִנִּיחַ עוֹרֵב תְּבִשִׁילִין יַעֲבֹר זְמַן מַנְחָה, יִתְפַּלֵּל מַנְחָה וְלֹא יִנִּיחַ עוֹרֵב תְּבִשִׁילִין דְיִיכָל לְהַקְנוֹת קָמְחוּ לְאַחֲרִים. מְגַן אֲבָרְהֶם (שם): **ב** (ג) **מִתְבִּשִׁיל**. דַּאֲיָתָא בְּמִקְרָא (ט"ו): דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר זִרְיָן מִקְרָא (שְׁמוֹת טו כ"ג) דְאֶשְׁרֵי תֵאֶפְפוּ אַפּוּ וְאֶשְׁרֵי תְּבִשִׁלוּ בְּשֻׁלוֹ מִקְרָאן שְׂאִין אוֹפִין אֲלֵא עַל הָאָפוּי וְלֹא מִבְּשִׁילִין אֲלֵא עַל הַמְּבִשֵׁל עַל כַּן צְרִיף כַּאֵן פֶּת בְּשִׁבִיל מָה דַּאֲפּוּ פֶת לְצַרֵּף שֶׁבֶת וְתְּבִשִׁיל בְּשִׁבִיל מָה שְׂבִיבְשֵׁלוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ (ירושלמי פ"ב ה"א) סְבִירָא לִיהַ שְׁבִיבְשִׁיל תְּבִשִׁיל מִתָּר הַכֹּל, וְרַב פוּסְקִים סְבִירָא לִיהַ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ רַק רַבּוּנוּ תָם וּקְצַת דַּעוֹת סְבִירָא לִיהַ כְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר, עַל כַּן פֶּשֶׁר לְכַל

מַשְׁנֵה בְרוּרָה

עֲדִין לְעָרֹב אִם עוֹד לֹא חֻשְׁכָּה, (י) וּבִשְׁעַת הַדְּחַק אָף אַחַר בְּרַכּוֹ * כֹּל זְמַן שְׁלֵא הִתְפַּלְלוּ הַצָּבֹור מְעַרִּיב * וְכוּל לְעָרֹב אִם לֹא חֻשְׁכָּה עֲדִין. * אִם כַּאֲ לְהִתְפַּלֵּל מַנְחָה וְנִזְכָּר שְׁלֵא עִשָּׂה עוֹרֵב תְּבִשִׁילִין וְאִם יִחַד לְבִיתוֹ לְעָרֹב יִחַד זְמַן מַנְחָה, (י"א) יִתְפַּלֵּל מַנְחָה * וְלַעֲנִין עוֹרֵב יִקְנֶה קָמְחוּ לְאַחֲרִים, (י"ב) וּמִיָּהוּ אִם יְכוּל לַעֲשׂוֹת עוֹרֵב עַל גְּדִי שְׁלִיחַ יִשְׁלַח שְׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת עוֹרֵב קֶדָם שִׁיתְּפַלֵּל מַנְחָה: **ב** (ה) **בְּפֶת וּתְבִשִׁיל**. * דְּצָרִיף לְאֹפֹת וּלְבִשֵׁל מִיּוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת, וְלָכֵן עוֹשֵׁין הַעוֹרֵב מִפֶּת וְתְּבִשִׁיל מְעַרֵב יוֹם טוֹב שְׁעַל סוּמָן זֶה אוֹפִין וּמִבְּשִׁילִין אַחַר כֶּף: (ו) **וְאִם לֹא עֲשֹׂא אֲלֵא מִתְבִּשִׁיל** לְבַד. * דְּמַעֲקָר הַדִּין (י"ג) אֵין צָרִיף אֲלֵא מִתְבִּשִׁיל לְבַד וּמִהֵנִי בֵּין לֶפֶת בֵּין לְתְּבִשִׁיל שְׁפָן הוּא דַעַת רַב הַפּוּסְקִים אֲלֵא שְׁנַהֲגוּ בְּדַעַת הַפּוּסְקִים הַמַּחְמִירִין לְהַצָּרִיף פֶּת וְתְּבִשִׁיל וְלָכֵן בְּדִיעֻבְד מִתָּר. (י"ד) * וְאִם אֵין צָרִיף לְאֹפֹת בִּיּוֹם טוֹב וְרַק לְבִשֵׁל, אָף לְכַתְּחֹלָה סְגִי בְּתְּבִשִׁיל לְחוֹד לְכַלִּי עֲלֵמָא: (ז) **מִתָּר**. לְאֹפֹת וּלְבִשֵׁל בִּיּוֹם טוֹב בְּשִׁבִיל שֶׁבֶת. * וּמִכַּל מְקוּם אִם נִזְכָּר קֶדָם שֶׁחֻשְׁכָּה (ט"ו) צָרִיף לְהוֹסִיף לְהִנִּיחַ גִּם פֶּת וְיֵאֶמֶר בְּהַדִּין עוֹרֵב (ט"ו) אֲבָל לֹא יִכְרֵךְ שְׁנִית. וְאִם עִשָּׂה מִפֶּת לְבַד, * לְתְּבִשִׁיל בְּרַבִּי לֹא מְהִינֵי, * וְאִם מְהִינֵי לֶפֶת לְחוֹד (י"ז) יֵשׁ דַּעוֹת בֵּין הַפּוּסְקִים, (י"ח) וְהַאֲחֻרּוֹנִים הַסְּכִימוּ דְלֵא מְהִינֵי אָף לֶפֶת דַּעֲקָר הַעוֹרֵב נִתְקַן מִתְּבִשִׁיל: **ג** (ח) **פְּזִית**. וּמַשּׁוּם הַדּוּר מַצָּנָה (יט) * לְקַח לְחֶם שְׁלֵם וְחֲתִיכַת בְּשֵׁר אוֹ דִגִּים חֲשׁוּבָה: (ט) **בֵּין בְּסוּפוֹ**. * לְכַאֲוָרָה קַל וְחִמְרָא הוּא אִם בְּתַחֲלֹתוֹ סְגִי בְּכַזִּית כֹּל שְׁכַן אִם הָיָה יוֹתֵר וְנִשְׂאָר פְּזִית, * אֲלֵא כַּאֲ שְׁמֵינֵן דְאָף בְּסוּפוֹ לֹא סְגִי בְּכַחוֹת מְפִזִּית [עולת תמיד (ס"א)]: (י) **לְכַתְּחֹלָה**. * הַאֵי לְכַתְּחֹלָה הוּא רַק קֶדָם שְׁעוֹשָׂה הַעוֹרֵב, אֲבָל אִם כְּכַר עִשָּׂה אֵין צָרִיף לְחוֹד וְלַעֲשׂוֹת [חֲמַד מַשָּׁה (ס"א)]: ד' (יא) **רְפָּפֶת**. גִּגוֹן בְּשֵׁר וְדִגִּים (כ) וּבִיצִים וְשֶׁאֵרֵי מִינֵי לְפֶתֶן מְבִשִׁילִם שְׁדַרְכָן לְלֶפֶת בְּהֵן אֵת הַפֶּת. * מְהַרִּי"ל (ה' עירובי חבשילין) הָיָה מְהִינֵי הַבְּשֵׁר עַל טְעֻלְעִ"ר וְלֹא עַל הַגְּלוֹסְקָא מַשּׁוּם מַאוּס. גִּם לְקַח לְחֶם שְׁלֵם * וְהָיָה לֹקַח אוֹתוֹ אַחַר כֶּף לְלֶחֶם מַשְׁנֵה, וּבּוֹצֵעַ עֲלָיו בַּסְעֻדָּה שְׁלִישִׁית, כְּכִינֵן דַּאֲתַעֲבִיד בִּיהַ מַצָּנָה חֲדָא לְתַעֲבַד בִּיהַ מַצָּנָה אַחֲרִינָא: (יב) **רְפָּפֶת דְּיֹסָא**. הֵינּוּ רִיפּוֹת שֶׁל שְׁעוֹרִים שְׂקוּרִין

שֶׁעַר הַחֲצוֹן

בְּנִמְצָא דַעוֹת בְּנוֹה: (י"א) הָאֵלִיָּה רַבָּה (ס"ד) בְּשֵׁם רִשְׁל"ל (י"ג) שֶׁל שְׁלֵמָה פִּיב' ס"ה (ב) וְכַן כְּתַב הַחֲמַד מַשָּׁה (ס"ב) וְהַגְּר"ז (שם) וְגַם הָעוֹלַת תַּמִּיד (ס"ד) הָעֲתִיק דְּבְרֵי הַגְּהוֹת אֲשֵׁרִי (פ'ר כ"ה ה' אות א) בְּשֵׁם אוֹר זְרוּעַ הַנִּיל. וְנִרְאֶה דִּתָּם קָמִי אֵלִיבָא דְהַלְקָתָא דְקִימָא לָן וְתְּבִשִׁיל לְחוֹד סְגִי מַעֲקָר הַדִּין וְאֲבָל לְמַאֵן דְסְבִירָא לִיהַ דְּצָרִיף פֶּת וְתְּבִשִׁיל וְלֵא מַסְפַּר דֶּפֶת לְחוֹד מְהִינֵי לֶפֶת, וְכַן מַשְׁמַע מְהַגְּר"א דְדַעֲתָם תְּבִשִׁיל לְחוֹד מְהִינֵי תְּבִשִׁיל וְהוּא הַדִּין אֵיפְכָא פֶת לֶפֶת, אֲלֵא דְהַלְקָה הָלֵא קִימָא לָן דַּעֲקָר הוּא תְּבִשִׁיל לְחוֹד. אֲכַן בְּשִׁבִיל לָקַט (שם) אָף דְסְבִירָא לִיהַ נִמִּי תְּבִשִׁיל לְחוֹד מְכַל מְקוּם הַקַּל בְּפֶת לֶפֶת: **ג** (ע"ג) אַחֲרוּנִים בְּשֵׁם שְׁלֵ"ל (מסכת סוכה, פ'ק נ' ע"ג): ד' (כ) רַבְּבִי"ם (פ"ו ע"ג):

הלכות יום טוב סימן תקכז

לאחד הסומך על עירוב זה, ובין **לאפנים** הסומכים על עירוב זה [וכפי שמבואר להלן (פעיפס ז - י) שיכול אדם אחד לערב עבור הרבה אנשים], די לכולם בשיעור הכזית, ואין צריך כזית לכל אחד ואחד לט.

בין בתחלתו - בשעה שמיניח העירוב צריך שיהיה בו כזית, **בין בסופו** - אם הניח עירוב ונאכל חלק ממנו, או שאבד ונשתׁיר ממנו מקצת, מועיל העירוב אם נשאר כזית.

הג"ה

ויש מצריכין לכתחילה **בפת כביצה**. ששיעור כזית נאמר רק לענין התבשיל, אבל הפת [שנתבאר בסעיף ב' שלכתחילה יש לעשות העירוב גם מפת] שיעורו בכביצה.

ס"ק ה

יקח לחם שלם. אבל מעיקר הדין מועיל כזית אף בפרוסה **מא**. ו**חתיכת בשר או דגים חשובה** **מ**.

ס"ק ט

לכאורה ק"ל וחומר הוא. שלכאורה כוונת השו"ע לחדש במה שכתב 'בין בסופו', שאפילו אם הניח עירוב גדול, ונאכל או נאבד חלק ממנו, מועיל העירוב שנשאר כיון שנשאר ממנו כזית, וקשה מה החידוש בזה, שהרי **אם בתחילתו סגי בכזית, כל שכן אם היה יותר ונשאר כזית** שמועיל הכזית שנשאר **מ**, [וכי מפני שהניח בתחילתו יותר מהשיעור יגרע דינו].

אלא בא לאשמועינן דאין אומרים שרק בשעת הנחת העירוב צריך שיהיה בו כזית, אבל אם הניח כזית ואח"כ נאכל או נאבד מקצת מועיל עירוב זה אף שנשאר רק משהו, כיון שבתחילתו היה בו כזית, אלא הדין הוא **דאף בסופו לא סגי בפחות מכזית** **מ**.

מערב יו"ט לצורך השבת מותר לו להמשיך ביו"ט בין לאפות ובין לבשל, שאפיה ובישול נחשבים לדבר אחד והתחלת הבישול מתירה גם אפיה, **שכן הוא דעת רוב הפוסקים** **ל**. **אלא שנהגו** להחמיר **כדעת הפוסקים המחמירין** **ל**.

ואם אין צריך לאפות ביום טוב ורק לבשל - וכמו"כ לצלות או לחמם מים חמים וכן להטמין חמים לצורך שבת **ל**, אף **לכתחלה סגי בתבשיל אחד** **לכזית** **עלמא**. שאף הפוסקים המחמירים להצריך גם פת זהו רק כדי להתיר האפיה, אבל אם אין צריך לאפות הכל מודים שדי בתבשיל בלבד.

ס"ק ז

ומכל מקום אם נזכר קודם שחשכה - לאחר שעשה העירוב מתבשיל לבד, צריך להוסיף להניח גם פת **ויאמר** שנית הנוסח של 'בהדין עירובא', [המבואר להלן (פ"ט) שיש לאומרו בשעת הנחת העירוב], **אבל לא יברך שנית**. כיון שהעיקר כדעת הפוסקים שדי בתבשיל גם להתיר את האפיה, וא"כ אין לברך שנית משום ברכה לבטלה, שהרי כבר יצא ידי חובתו בעירוב הראשון.

לתבשיל [שהיה מותר לבשל ביו"ט על סמך זה] **בודאי לא מזהני**. ואף שבדיעבד קי"ל כדעת הפוסקים שאפיה בכלל בישול, זהו רק לענין שתבשיל מתיר גם לאפות, אבל הנחת פת לא מתיר לבשל, שהרי עיקר התקנה היתה בתבשיל ולא בפת **ל** (ולא להלן פ"ט).

ואם מהני לפת אחד - דהיינו לאפות ביו"ט על סמך הפת שהניח מערב יום טוב **יש דיעות בין הפוסקים** **ל**.

סעיף ג - שו"ע

שיעור תבשיל זה הוא לכל הפחות כזית. [אבל יכול להוסיף ולהניח כמה שירצה לשם עירוב **ל**]. ושיעור זה הוא **בין**

ציונים והערות

והקשו הפנ"י והצל"ח מה החידוש בדין זה שיכול להוסיף כמה שרוצה, ונמכה קושיא זו פירושו שכוונת הברייתא שכזית אחד מועיל להרבה אנשים וכלהלן]. ועיין בשפת אמת שמבאר דהו"א שאם מניח הרבה גרע, משום שרואה שאינו מניח לצורך מצות עירוב [שלמצוה די בכזית], קמ"ל דאפילו הכי מהני. ועיי"ש עוד שמפרש כוונת הברייתא בעוד אופנים. **לט. בגמרא** (סג) איבעיא להו כזית אחד לכולן, או דלמא כזית לכל אחד ואחד. ת"ש דאמר רבי אבא אמר רב עירובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה. והחידוש בזה שאף שבעירובי תחומין שהשיעור הוא שתי סעודות צריך שתי סעודות לכל אחד ואחד (עיינן פ); וכן בעירובי חצירות שהשיעור הוא כגרוגרת צריך גרוגרת לכל אחד ואחד (סג פג); עד שיהא שיעור ב' סעודות, ואם יש שיעור ב' סעודות אין צריך יותר ואפילו מאה יכולין לסמוך עליו, מ"מ בעירובי תבשילין די בכזית בין לאחד בין למאה (פ"ט). **מ. בהמדד** משה (פק"ג) הקשה על לשון הרמ"א שכתב ד"ש מצריכין לכתחילה בפת כביצה, דאינו מדוקדק, שלדעת המחמירים אף בדיעבד לא מועיל בפחות מכביצה [לדיעות הסוברים שפת הוא לעיכובא (לא פ"ט)], ועוד שלדבריו למה סיים 'וכן נוהגין לכתחילה', הרי גם המחמירים החמירו רק לכתחילה, ומשום כך כתב החמד משה דתיבת 'לכתחילה' [הראשון] הוא טעות סופר. **מא. ואף** דלענין עירובי חצירות קי"ל (פ"ט פ"ט) דאין מערבין בפרוסה, שם הטעם הוא משום איבה [שיבואו לידי מחלוקת שיאמר אני נוהן שלימה ואתה פרוסה (פ"ט) עיינן פה, ד"ה משום איבה], אבל בעירובי תבשילין שמערב לעצמו לא שייך חשש זה. וע"ע ברש"ש (פ"ט פ"ט). **מב. עיין** ערוך השולחן (פ"ט), וכך החיים (סוף ס"ק כ"ב). **מג. בגמרא** (טו) פריך על מירמא דר' אבא דעירובי תבשילין צריכין כזית, ממה ששינוי במשנה (טו) אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, שייך ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת. מאי כל שהוא לאו אע"ג דליכא כזית. לא, דאית ביה כזית. והקשו האחורנים (לא ז"ל, פ"ט, ע"פ פ"ט) שאם כוונת המשנה שנשאר כזית אי"כ פשיטא שמועיל, וכי מפני שהניח כבר שלם ונאכל מקצתו לא יועיל הכזית שנשאר. ומתוך הצ"ח דיש סברא לומר שאף שבתחילה די בכזית, מ"מ כיון שהוא הניח יותר מכזית גלי אדעתיה שלא רצה לסמוך על כזית, וא"כ לגביו לא יועיל הכזית שנשאר, קמ"ל דמהני. ועי"ע ברש"ש שם שתי"ץ כעין זה]. ובשפת אמת מתוך שהחידוש הוא באופן שאכלו, דהו"א דקוין שאכלו הרי ביטלו מתורת עירוב, וא"כ גם הכזית שנשאר בטל ממנו שם עירוב, קמ"ל דמועיל כמו שמועיל עירוב משיירי קדירה (לפ"ט פ"ט). ולדברי השפ"א החידוש הוא רק באכלו, אבל בנאבד אין חידוש זה. ועי"ע ברש"ש שם שכתב דאין לומר שהחידוש הוא אף שהכזית שנשאר הוא פרוס ואינו שלם, שהרי מעיקר הדין די בכזית, ואין צריך לחם שלם אלא להידור מצוה. **מד. בחידושי** המאירי (טו) ד"ה פ"ט (ט) כתב

ג. כ"כ התוס' (פ"ט ד"ה אמר) והרא"ש (פ"ט פ"ט) בשם ר"י. וכן הוא להדיא בתוספתא (פ"ט פ"ט) וז"ל: העושה תבשיל מערב יו"ט אופה ומבשל עליו לשבת ולטמין עליו את החמין. ואף שר"ת הוכיח דבריו מדברי ר' אליעזר ברייתא (לא הנהיג לטמין), מ"מ בירושלמי מובא שר' יהושע חולק על ר' אליעזר, דז"ל הירושלמי (פ"ט): כתוב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, ר' אליעזר אומר אופין על האפוי ומבשלים על המבושל. ור' יהושע אומר אופין ומבשלים על המבושל. ע"כ. והלכה כר' יהושע לגבי ר' אליעזר, דר' אליעזר שמותי הוא [מתלמידי שמאי היה (פ"ט) ע"כ ק"ל: ד"ה שמומי, ועיי"ש עוד פ"ט מו]. וכ"כ הר"ן (י' ד"ה אמר רב), וכן נראה דעת הרמב"ם (שמיטת יו"ט פ"ט ס"ג). **לד. בן** כתבו הראשונים שנהגו להחמיר כדעת ר"ת, וכ"כ התוס' (סג) בשם ר"י שלא מלאו לבו לעבור על דברי דודו (ר"ט) וצריך פת ותבשיל וכן עמא דבר. עכ"ד. **לה. דקיי"ל** כדעת ב"ה שדי בתבשיל אחד לכל סוגי התבשילים, וכ"כ הרא"ש (סג) להוכיח דצליה בכלל בישול מדכתיב בקרבן פסח (וי"ט) ויבשלו את הפסח, אע"פ שצריך לצלותו. וכן חומום מים הוא בכלל בישול כמבואר בגמרא (סג פ"ט): במים הפושרים דוהו בישולו, ורק אפיה אינה בכלל בישול לדעת ר"ת, ולכן החמירו להצריך פת ולא די בתבשיל. **לו. בגמרא** (פ"ט פ"ט) אמר אביי לא שנו אלא תבשיל אבל פת לא. והקשו הראשונים (עין פ"ט) שם, ע"ה"מ, ודמושי תאלי"ה) על דעת ר"ת הסובר שצריך פת מדברי אביי אלו שאין לעשות העירוב מפת. ותירצו הראשונים שכוונת אביי שלבשל ביו"ט לא מועיל פת [מהטעמים שמבואר בגמרא שם], אבל אם רוצה לאפות צריך להניח פת. ועכ"פ מוכח מהגמרא שלבשל ודאי לא מועיל הנחת פת. **לז. בשו"ת** אבני נזר (פ"ט מ) מבאר סברת פלוגתתם, דהנה בגמרא מובאר דאין מערבין בפת משום דלא מלפתא [ואינו ניכר שזה לצורך שבת]. והאוסרים לאפות ע"י פת מבארים שכוונת הגמרא שעל ידי פת לבד אי אפשר לאפות, משום דפת לא מלפתא [שלתדעתם אין לפרש שכוונת הגמרא שפת לא מועיל לבשל משום דפת לא מלפתא, שהרי בלאו הכי כשם שבישול לא מתיר אפיה כמו כן אפיה לא מתיר בישול ואין צריך לסבא דלא מלפתא], ורק כשמערב בפת ותבשיל מתיר הפת לאפות, שע"י שמערב בתבשיל ומתיר בישול, ניכר שגם הפת לצורך שבת ומתיר אפיה. והמתירים סוברים שפת מתיר אפיה אף דלא מלפתא, ומה שמבואר בגמרא דאין לערב בפת משום דלא מלפתא כוונת הגמרא דאין פת מתיר לבשל, שכיון שתבשיל הוא מלפת ופת אינו מלפת, אין פת יכול להתיר בישול, אבל אפיה יכול פת להתיר אפילו שאינו מלפת. **לח. בגמרא** (טו) אמר ר' אבא עירובי תבשילין צריכין כזית. תא שמע תבשיל זה וכו' תחילתו וסופו אין לו שיעור. מאי לאו אין לו שיעור כלל. לא, אין לו שיעור למעלה [לומר שלא יוסיף בו על כן וכן (פ"ט)], אבל יש לו שיעור למטה [לא יפחות מכזית (פ"ט)].

[ז] ועי"ה הנחת תבשיל להוד מותר גם לאפות, משום שהעיקר להלכה שאפיה ובישול נחשבים לדבר אחד, וא"כ י"ל דעיקר התקנה היתה בתבשיל אף כשרוצה לאפות, ולא מועיל הנחת פת לענין אפיה. [ח] משום שדין אפיה להוד ודין בישול להוד, א"כ מסתבר דפת להוד מהני לפת.

הלכות יום טוב סימן תקכז

ס"ק י

עצמה ולא עם הפת, וכן שאר מאכלים שאין הדרך לאוכלם עם הפת
אין מערבין בהם, משום שלא מוכח הדבר שהכינם לצורך שבת.

ס"ק יא

מהרי"ל היה מניח הבשר של העירוב על **טעלער**, [צלחת], ולא על
הגלוסקא [הפת שהניח לצורך העירוב], משום **מיאום**. שלא
ימאס הבשר את הפת.

והיה לוקח אותו אחר כך **לחם משנה** - בסעודת ליל שבת
ובסעודת שחרית של שב"ק, ובוצע עליו **בסעודה שלישית**,
דכיון דאיתעביד ביה מצוה חדא - של עירוב תבשילין, **איתעביד ביה**
מצוה אחרינא מי.

האי **לכתחילה** הוא רק קודם **שעושה העירוב**. שכשלוקח פת בשביל
העירוב יש לכתחילה לקחת פת כביצה, **אבל אם כבר עשה**
העירוב מפת ששיעורו כזית בלבד, אף שיש עדיין שהות להוסיף
ולהניח פת כביצה, מ"מ אין צריך לחזור ולעשות מ"ה. [וכל שכן כשכבר
נכנס יו"ט או שאין שהות להוסיף, שעירובו עירוב].

סעיף ד - שו"ע

דבר שהוא ראוי **לעפת בו את הפת**. דהיינו מאכל שאוכלים עם הפת.
שמאכל כזה ניכר הדבר שמכינו לצורך שבת (ש"י, ולא הערה מ"י).
לאפוקי דייסא [מאכל העשוי משעורים כתושות], שאוכלים אותה בפני

ציונים והערות

פת אוכלים בפני עצמו לעיקר הסעודה. וללישנא זו אין מערבין בדייסא, שדייסא הוא
מאכל שהדרך לאכלו בפני עצמו. ובטעם הדבר שצריך דווקא דבר שמלפתים בו את הפת
כתב רש"י שם (ד"ה זמלפ וד"ה ופס) וז"ל: לפתן בעינן דמוכחא מילתא שעשוי לשבת. ופת
לא מלפתא, הלכך לא מוכחא מילתא היא שהרי בכל יום יש לחם. עכ"ל. ומבאר
המהרש"א שאין כוונת רש"י שכיון שבכל יום יש לחם וזה שכיח לא ניכר הדבר שעשאו
לצורך שבת, שהרי ללישנא בתרא אין מערבין בדייסא אף שמבואר בגמרא שדייסא לא
שכיחא, אלא כוונת רש"י שלחם הוא דבר שעשוי בכל יום מימי השבוע ואינו ניכר
שעשוי לשבת, וכמו"כ דייסא אף שאינה שכיחא מ"מ כיון שאינה לפתן אין זה דבר
שניכר שעשוי לשבת, ורק בלפתן מוכח הדבר שעשוי לצורך שבת, עיי"ש. ועיין שעה"צ
(ס"ק ג). **מזו בשבלי** הלקט (סו"פ ימו) כתב וז"ל: אמנם מצוה לערב בשלימה כדי שיבצע
בה להמוציא בשבת, כדאמרינן בברכות פרק כיצד מברכין (טז): רב אמי ורב אסי כי הוה
מקלע להו ריפתא דעירובא הוה בצעו בה, ואמרו, הואיל ואיתעביד ביה חדא מצוה נעביד
בה מצוה אחרית. עכ"ל. אמנם רש"י שם (ד"ה ריפא) מפרש דמיירי בפת של עירובי
חצירות, אבל בבית הבחירה למאירי (סס) כתב דאין לפרש דהגמרא מיירי בפת של עירובי
חצירות [אלא אם כן נפרש בה שהיה בוצע בה למחר, שאם היה בוצע בשבת עצמו הרי נאסר
אח"כ לטלטל בחצר], ומפרש המאירי דהגמרא מיירי בפת של עירובי תבשילין, ולפי"ז יש
מקור מגמרא הנ"ל לדין של המהרי"ל.

דכמו דקיי"ל בעירובי חצירות (עינין פ): שאף שבתחלה צריך להניח גרוגרת לכל אחד [או
מזון שתי סעודות], מ"מ אם הניח כשיעור ואח"כ נתמעט שיעורו אין צריך להוסיף, דשיירי
עירוב כל שהוא, וא"כ היה סברא לומר דה"ה בעירובי תבשילין אם הניח כזית ונאכל או
שנאבד די אף בפחות מכזית, אלא שמלשון הגמרא דעירובי תבשילין צריך שיהא בו כזית
משמע שצריך שיהיה בכל שעת הבישול כזית, ולא די שיהיה כזית בשעה שהניח.
מזה מקור דין זה בחמד משה (פ"ק ט). עיי"ש שהקשה מה חידש הרמ"א במה שכתב וכן
נוהגין לכתחילה, דאין לומר שכוונתו לחדש שבדיעבד יוצא בפחות מכביצה, שהרי
בריעבד יוצאים אף אם לא הניח פת כלל וכנ"ל בסעיף ב', ומכח זה מחדש החמד משה
דמה שכתב השו"ע בסעיף ב' דיוצא בריעבד בתבשיל לבד היינו רק אם לא נזכר עד
שבא יו"ט, אבל אם נזכר בערב יו"ט, אף שכבר עשה העירוב בתבשיל לבד הוי
כלכתחילה וצריך לחזור ולעשותו עם פת בלא ברכה [והביאו המשגיב (פ"ק ט)], וע"ז מחדש
הרמ"א שאם הניח עירוב בפת פחות מכביצה אין צריך לחזור ולעשותו בכביצה אף שיש
שהות. **מזו בגמרא** (טז) אמר אביי לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא. ונאמרו בגמרא שתי
לשונות בביאור מימרא דאביי. ללישנא קמא החילוק בין פת לתבשיל הוא משום שפת
שכיח ותבשיל לא שכיח, ולעירוב תבשילין צריך דבר שאינו שכיח. וללישנא זו מערבין
בדייסא משום שדייסא לא שכיחא. וללישנא בתרא צריך לעירוב תבשילין דווקא דבר
שהדרך ללפת בו את הפת ולא דבר שאוכלים בפני עצמו, ולכן אין מערבין בפת שהרי

הזכות יום טוב סימן תקכו

שארור, אפלו (יג) צלי, אפלו (יד) שלוק, אפלו (טו) פבוש (טז) או (ז) דן מעשן, אפלו (יז) מין דגים קטנים שהדיחן במים חמים והדחתן הוא בשולן לאכילה הרי זה סומך עליהם. * טוכן סומך על יום טוב אפלו על (ט) * עדשים שבשולי קדרה, לוכן על שמנונית שנדבק בספין וגררו, והוא שיהא בו פזית: ז * מצונה על כל אדם לערב, (כא) * ומצונה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שייסמך עליו ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ג). נ מהא דאברה דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

ט הנהות מימני בקרק ה' מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן א מהירושלמי נדרים (פ"ו ה"א). י משמעות דברי רב יוסף שם (ע"א). כ שם תני רבי חייא.

באר היטב

דעתן דאכלי נהמא בנהמא. ונראה לי דהוא הדין שאר מיני לפתן וקטניות במקום שאין דרך ללפת בהן הפת אסור לערב בהן. מגן אברהם (סק"ג): ה (ז) מעשן. כתב המגן אברהם (סק"ג) נראה לי דאם אינו ראוי לאכילה על ידי הכבישה או העשן אין מערבין בו, אבל (במלח) [במליח] אף על פי שהוא ראוי לאכילה אין מערבין דאמרינן (פסחים ע"ג) מליח הרי הוא כרומח כבוש הרי הוא כבוש, משמע דמליח אינו כמבשל. מיהו אם היה כבוש בציר או בחמץ ושהה בתוכו כדי שיתנו על האור

שערי תשובה

בלבו, ונראה דוקא היכא דליכא חבורתא, ודוקא ביום שקורבים אותו. עד כאן לשונו: ה [ד] מעשן. עין באר היטב. ועין חכם צבי סימן ק"ל שדעתו דלכתחלה אין להניח ערובי תבשילין רק כמבשל באש ממש, ובריעבר סומכין בין על הכבוש בין על המליח שלא נתבשל דעריב תבשילין דרבנן ונרבה הקלו בו. ולכן אם הניח ערובי תבשילין בהערינג מהני בדיעבד, ואף לכתחלה כשאין לו דבר אחר דשעת הדחק בדיעבד דמי, ולא יברך רק יאמר תנאי הנהוג בדיו והא שרי כו'. וכן ככבוש יש ויתחיל להרתיח הוי כמבשל אם נאכל כף, עין ביהודה דעה ריש סימן ק"ה (ס"א): ו

באור הלכה

הדברים שמתר לעשות בספק חשבה. אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות הרוב קדם שתדליק הנרות:

ה * תפוחים מבשלים והוא הדין שארי פרות. עין לעיל בסימן קע"ז סעיף א' * דמוכח שם דפרות אין דרך ללפת בהן הפת ודלהכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה, אכן הכא מיירי בדיעבד שדברך אותו מקום ללפת בהן הפת כמו שכתב המגן אברהם (סק"ד):

ו * עדשים וכו'. עין משנה ברורה (סק"ג) מה שכתבנו * דאף שלא נתבשלו לשם כף, הוא מבאר ופשוט. ועין עוד מה שכתבנו בשם הפוסקים * בדוקא כשאין לו דבר אחר לערב, כן כתב הבית יוסף (ד"ה ואפילו ערשים) ואחרונים. והשעם כתב הגר"ז (סי"ג) * משום בזוי מצוה. * אכן הב"ח (ס"ב) כתב טעם אחר שהוא משום שלא נתבשל לשם כף דלכתחלה מצוה מן המבחר לעשות תבשיל בכוח לשם ערב [ואולי רק אם בשל לצורך שבת סגי ושאני אלו שלא נתבשלו כלל לצורך שבת], וכן הביא ממשמעות המדרכי (פרק ב סי' תרעג). וכל זה למצוה מן המבחר בעלמא אבל הערוב פשר אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה וכדמוכח מהא דעדשים ושמנונית שנדבק בספין וכן כתב העולת תמיד (סק"ו), והוכיח עוד מהא דאיתא בגמרא (טו) * דגים מלוחים שצלאן עכו"ם והוא בודאי לא לשם ערב צלאן. ועין עוד בסעיף י"ד בכאור הלכה (ד"ה לכתחילה):

ז * ומצוה על כל גדול. פשוט הוא דאין פשוטו צעמו בערב זה ואומר לי ולבני עירי ומזוה בתבשילו להם חלק, בין שפכר ערב יכול לערב עליהם גם בפני עצמם. אלא דמספקא לי אם יכול לברך מין דאינו ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אהר צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעין אם שפכר ערב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחר או שכול לזכות להם בתבשיל שפכר ערב מין שעורב אהר

ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, * וכל זה דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין עדשים שבשולי קדרה שהוא קצת בזוי מצוה, * אבל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. * וכל זה דוקא אם דרך באתו מקום ללפת הפת עם עדשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז (כא) ומצוה על כל גדול וכו'.

שער הציון

והגר"ז (סי"ב) נחיי אדם (שם ס"ו), דלא כחכם צבי המוכא בשערי תשובה שפקל בשעת הדחק בהערינג * דמדמי ליה לכבוש ויאי, אבל המגן אברהם מחלק דכבוש הוא כמבשל ומליח אינו אלא כרותח ויאי, וכן מוכח לחלק דדגים קטנים מלוחים מוכח בש"ס (שם) לגרסת רש"י ותוספות דאין מערבין בהן עד שצלאן ויאי ובכבוש מבאר דמערבין, וכן האריף בנשמת אדם (שם סק"ג) לחלק על החכם צבי בזה עין שם וכן הוא במאירי (טו: ד"ה קוליס) להדיא דמליח אין מערבין בהן: (כט) כן נראה פשוט דלא גריעי משאר כבוש, ואף דחכם צבי מחמיר לכתחלה אף בכבוש לפי פרושו בש"ס ויאי, אין לזוז מדברי השלחן ערוך והפוסקים וכן העתיקו כל האחרונים להלכה וכן כתב בעצמו שלא נראה מי שפרש כן פירושו: (כז) אחרונים: (כ) מגן אברהם (שם) ושאר אחרונים: (כט) ולרש"י (טו: ד"ה קוליס) גם מלווחין הו"ו, וזה לא היה מועיל אלא משום הדחתן בתמים, שעל ידי שהם רכים נגמר בשולן על ידי הדחה: (ל) שם בגמרא (ע"א): ז (לא) כן כתבו האחרונים ויאי, ודלא כ"ט (סק"ה) שחשב שהוא מצוה דרבנן ויאי ותמה, דמנא ליה הא. ודע דלאו דוקא גדול אלא כל אדם יכול להקנות ערובו ומי שאינס יכול לסמך על זה, כן כתבו האחרונים:

(כא) מגן אברהם (סק"ב) מגמרא (טו) דהני בבלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כב) מגן אברהם (שם) ותמיד משה (ס"ב) ושאר אחרונים. ונראה דתפוחי אדמה שהסיר קלפתן ובשולן יבשים הוא מדרבין שדרכן לאכלן בפני עצמן כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת ואין מערבין בהן, וכן קטניות מבשילין יבשים שקורין ארבע"ס או פולין שקורין בא"ב: (כג) המגן אברהם (שם) ואלה רבה (סק"ה) הביאו ממשמעות רש"י (שם ד"ה דמלפת) שצריך להקפיד מן הדין שיהא דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום, ולא העתקתי פי לעניות דעתי קשה לומר כן, דמגמרא (שם) ושלחן ערוך סעיף ו' לא משמע ו' לא משמע ערובים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת ויאי. וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי להם וכיוצא בזה שאוכלין אותן רק כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת דזה רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת בכלהו יכול לערב שלא תכל אוכלין פתן בלפתן בחל. אחר כך מצאתי בנשמת אדם (כלל דק סק"ב) שכתב גם כן דבריו והוכיח כן מיון ביצים שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) שמתר לערב אף בבודאי רגילין בהן אף בחל: ה (כד) רש"ל פ"ג של שלמה (פ"ב סי' ט) ומגן אברהם (סק"א) ותמיד משה (ס"ב)

לזכר נשמת

הנה"ק רבי נתנאל ווייל בעל "קרוב נתנאל" ויע"א נתבקש בישיבה של מעלה מ"ו אייר תקכ"מ לזכות ולהצלחת הרב דניאל מאיר ווייל ובי"ב שיהיו לוח עמוד היומי: שב"ק מ"ו אייר תשס"ו * יום א' כ' ניסן תשע"א * יום ב' כ"ה אדר ב' תשע"ז * יום ג' ג' ניסן תשפ"א * יום ד' ח' אדר תשפ"ז

סעיף ה - שו"ע

תבשיל זה **שאמרו**, אין צריך שיהיה מבושל ממש, אלא **אפילו** מאכל **צלימה**, **אפילו** מאכל **שזוק** [מבושל הרבה], **אפילו** הוא מאכל חי אלא שהיה **כבושמי** שהיה שרוי במים או בשאר משקים עשרים וארבע שעות (משנ"ג. וראה סעפ"ג), **או** מאכל **מעושן**אי.

אפילו מין **דגים קטנים**, שלא בישלם בישול גמור אלא **שהדיוח במים חמים והדהתן הוא בישולן לאכילה**. שמתוך שהם רכים נגמר בישולם על ידי הדחה וראוים הם לאכילה אף ללא בישול על האש, ודינם כתבשיל. **וכן סומך על תפוחים מבושלים**. [אבל כשהם חיים - אף שראויים לאכילה כמו מבושלים - עם כל זה אין מערבין בהם, משום שלעירוב תבשילין צריך דווקא 'תבשיל'].

ס"ק יג

אבל מליח מאכל שנמלח אפילו הרבה, **אף שהוא חשיב כרותח דצלי**, כמבואר בגמרא (מולין פ"ז ט:): אמר שמואל 'מליח הרי הוא כרותח' [ולכן הדין ביור"ד (סי' טז ס"ה, סי' קפ ס"ט) שאם חתיכת מאכל האסורה באכילה נגעה במאכל מותר - אם החתיכה האסורה היתה מלוחה הרבה הרי היא אוסרת את המאכל המותר, משום שנפלט טעם מהאיסור ע"י רתיחת

הלכות יום טוב סימן תקכז

קמ"א: [א]

המליחה כשם שהדין הוא שאם החתיכה האסורה רותחת אמרינן שנפלט טעם ע"י רתיחת צלין [אפילו הכי אין מערבין בו עירובי תבשילין, שאין למאכל מלוח דין 'תבשיל'. וגרע **מכבוש דלקמיה** שמבואר שמאכל כבוש דינו כתבשיל"ג.

שכבושין הן בציר שהוא הנזול היוצא מהמלח ומתקבץ בשולי החביות, **יש להם דין כבוש"ג** [ושיעור זמן הכבישה בהם יבואר להלן (סקט"ו)]. **ומערבין בהם**.

ס"ק טו

ושיעור הזמן של כבישה שיהיה דינו כמבושל, אם נכבש המאכל **במים ושאר משקין**, שאינם חריפים, השיעור **הוא מעת לעת**, [-עשרים וארבע שעות^[ל]], שרק לאחר מעת לעת נגמרת פעולת הכבישה, ואז יש למאכל דין 'תבשיל'.

ובחומין וציר אין צריך שישרה המאכל בהם מעת לעת, אלא **אם רק נשרה** שיעור זמן **כדי שיתננו** למאכל הנכבש **על האור** [-על האש] **ויתחיל להרתיוח**, **חשוב כמבוש"ג**. שע"י חריפות החומין^ג והציר נגמרת פעולת הכבישה במאכל הנכבש בהם בזמן מועט זה"כ.

ציונים והערות

בגמרא ד'כבוש הרי הוא כמבושל' ומשמע שדינו כמבושל ממש, וא"כ גם לענין עירובי תבשילין יש לכבוש דין 'תבשיל', אבל לענין מליחה אמרו בגמרא 'מליח הרי הוא כרותח דצלי ולא אמרו 'הרי הוא כצלי', ומשמע מלשון זה שרק לענין פליטה ובליעה [שבוה מיירי בגמרא שם] דין מליחה כרתיחת צלי, אבל אין דין מלוח כצלי ממש, ולכן לענין עירוב תבשילין אין מערבין בו. ובמחצית השקל מפרש שעירוב תבשילין עיקרו ב'תבשיל', שהרי רבנן סמכוהו על הפסוק (שמות טו ג) 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל', וכן במשנה שנינו (פסח יד:): ועושה עליו תבשיל, אלא ש"מ מערבין בצלי משום שצלי בכלל בישול [כמו שמצאנו לענין קרבן פסח שדינו להיות צלוי וכתוב 'ויבשלו את הפסח], אבל מלוח אף שהוא כצלי מ"מ לא מצאנו שנקרא מבושל, ואינו בכלל 'תבשיל'. [ונכבוש מערבין משום שהוא כתבשיל]. **נג. כמבואר** בפמ"ג (י"ד סי' קפ משנ"ו סק"ב) שגדר כבישה היא כל שהמאכל מתנועע בדבר שנכבש בו, ולכן הדגים העליונים אף שהם מלוחים אין מערבין בהם, שאף שהם לחים מהמלח אין להם דין 'כבוש', אבל הדגים שבשולי החביות דינם ככבושים כיון שהדגים שרוים ציור מרובה. **נד. המרדכי** (פסח סי' מעד) כתב שיעור כבישה הוא שלשה ימים. אמנם דעת רוב ראשונים ששעור כבישה הוא מעת לעת. **נה. מלישון** הטור (י"ד סי' טט) נראה שהשיעור הוא כדי שיתנו מים על האש ויתחילו להרתוח, ומשמע שמשערים במים ולא במאכל הנכבש, וברעק"א שם (סי' ט) הקשה ע"ז שהשיעור הוא בכל מאכל בפני עצמו כדי שיתנוהו על האש ויתחיל להרתוח. **נו. עיין** יד יהודה (י"ד סי' טט סק"פ פ"ז) שכתב שהשיעור הוא י"ח דקות כשיעור מיל, ועיין בדרכי תשובה יו"ד סי' קה ס"ק מ"ב שיש שהחמירו בפתוח משיעור זה. **נז. היש"ך** (י"ד סי' קפ סק"ג) כתב דרק מאכל הכבוש בציר שיעורו בכדי שיתנו על האש ויתחיל להרתוח, משום שע"י רתיחת המלח נגמר פעולת הכבישה בשיעור מועט זה, אבל מאכל הכבוש בחומין דינו כשאר משקין ששיעורו מעת לעת. והמג"א (סי' מה סק"ט) מחלק בין חומין חזק שדינו כציר לחומין שאינו חזק שדינו כשאר משקין. והמשנ"ב בסימן תמ"ז (סי' ג"ב) פסק כדעת הש"ך דחומין דינו כשאר משקין, וצ"ע ממה שסתם כאן דחומין דינו כציר. **נח. מקור** דין זה במג"א, והנה האחרונים נחלקו בדין זה שכבוש בציר נאסר כששווה שיעור שיתנו על האש ויתחיל להרתוח, יש שפירשו שהוא מדין 'מליחה' [ולכן בשיעור זה לא נפלט טעם מהכלי שנכבשו בו משום ד'אין מליחה לכלים', ראה ענין זה בהרחבה בביאורים לסימן תמ"ז ס"ה], ויש שפירשו שהוא מדין 'כבוש'. והמג"א כאן לשיטתו שסובר בסימן תמ"ז (סי' ט) שזהו מטעם כבישה, ולכן גם לענין עירובי תבשילין דינו כ'תבשיל' ומערבין בו. ויל"ע בזה.

על ידי המליחה אין מערבין בהם. אמנם כל זה לגירסת רש"י ותוס'. אבל הרי"ף (נ:): גורס דגים קטנים אין בהם משום בשולי נכרים [ולא גורס 'מלוחים], וא"כ לא מוכח מידי לענין דגים מלוחים אם מערבין בהם.

[יד] דו"ל חברייתא (נח): תבשיל זה צלי ואפילו כבוש שלוק ומבושל. ומפרש החכם צבי דכוננת חברייתא כבוש ששלקו ובישלו, אבל כבוש לבדו אין לערב לכתחילה. [ובפירושו מיישב קושיית האחרונים (ראה שנייתו לט"ז)] דמה החידוש בכרייתא שמערבין במבושל, אמנם לפירוש החכם צבי לא קשה מידי, דהחידוש הוא בכבוש שבישלו שמערבין בו, שלא נאמר שכיון שהוא כבוש ונאכל כמו שהוא, שוב אין הבישול מועיל בו לתת לו תורת 'תבשיל', קמ"ל דאפ"ה תורת 'תבשיל' עליו].

משנת שעה"צ

[ט] ובגמרא ושו"ע (פ"ו) מבואר להדיא דבדעשים אפשר לערב. [נ] -דג מלוח].

[יא] דדעת החכם צבי שלהסוברים שמערבים עירוב תבשילין במאכל כבוש, משום שיכבוש הרי הוא כמבושל, כמו"כ מערבים במאכל מלוח משום ש'מליח הרי הוא כרותח דצלי'. ולכן אף שלכתחילה דעת החכם צבי דיש להחמיר להניח עירובי תבשילין דווקא בדבר המבושל באש ממש [או בצלין], ולדעתו אף כבוש יש להחמיר שלא להניח לכתחילה, ראה להלן שעה"צ (סק"ט)),, ע"כ בדיעבד סומכים על כבוש ועל מלוח, כיון דעירוב תבשילין דרבנן והרבה הקלו בזה, ואף לכתחילה כשאין לו דבר אחר יכול לערב בכבוש או מלוח, דכל שהוא שעת הרחק כדיעבד דמי. [ומסקנת החכ"צ שם דאף בשעת הרחק כשמניח עירוב תבשילין במאכל כבוש או מלוח יניחו בלי ברכה. ובנשמת אדם (מג) ק"ק (סק"ג) הקשה עליו דפשרה זו אינו מוכן כלל, דבשלמא באתרוג וכדומה כשיש ספק נוטלין בלא ברכה משום דאין איסור בנטילה זו, וכיון שאין לו אחר יטול אתרוג זה וללא ברכה, אבל כאן אם חושש מספק שלא לברך, זה מספק לבשל מיו"ט לשבת, עיי"ש].

[יב] כלומר, דכבוש דינו כבושל ממש, ומערבין בו עירובי תבשילין אף לכתחילה, אבל מלוח אינו כצלי ממש אלא כ'רותח דצלי' [שיש לו דין כמאכל רותח לענין פליטה ובליעה]. וראה הערות למשנ"ב שהבאנו דברי האחרונים בביאור דברי הגמ"א.

[יג] ז"ל הגמרא (לנומת נפ"י (תוס'): אמר רב אסי אמר רב דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי נכרים. אמר רב יוסף ואם צלאן נכרי סומך עליהם משום ערובי תבשילין. ורש"י שם (י"ה פ"ו) מפרש שדגים אלו נאכלין ע"י מדברי הגמרא שרק אם צלאן אחרי המליחה אפשר לערב בהם, אבל

על ידי המליחה אין מערבין בהם. אמנם כל זה לגירסת רש"י ותוס'. אבל הרי"ף (נ:): גורס דגים קטנים אין בהם משום בשולי נכרים [ולא גורס 'מלוחים], וא"כ לא מוכח מידי לענין דגים מלוחים אם מערבין בהם.

[יד] דו"ל חברייתא (נח): תבשיל זה צלי ואפילו כבוש שלוק ומבושל. ומפרש החכם צבי דכוננת חברייתא כבוש ששלקו ובישלו, אבל כבוש לבדו אין לערב לכתחילה. [ובפירושו מיישב קושיית האחרונים (ראה שנייתו לט"ז)] דמה החידוש בכרייתא שמערבין במבושל, אמנם לפירוש החכם צבי לא קשה מידי, דהחידוש הוא בכבוש שבישלו שמערבין בו, שלא נאמר שכיון שהוא כבוש ונאכל

ט הנהגות מימני בקרק ה' מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנא (ה' מהירושלמי נדרים פ"ו ה"א.) י' משמעות דברי רב יוסף שם (ע"א.) כ' שם תני רבי חייא. ל' שם מימרא דרב יצחק. מ' שם ט"ו (ע"ב.) נ' מהא דאברהם דשמואל ונב אמי ורב אסי שם (טו.).

שארור, אפלו (יג) צלי, אפלו (יד) שלוק, אפלו (טו) פבוש (טז) או (ז) דן מעשן, אפלו (יז) מין דגים קטנים שהדיחן במים חמים והדחתן הוא בשולן לאכילה הרי זה סומך עליהם. * טוכן סומך על יום טוב אפלו על (ט) * עדשים שבשולי קדרה, לוכן על שמנונית שנדבק בספין וגררו, והוא שיהא בו פזית: ז * מצונה על כל אדם לערב, (כא) * ומצונה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו כדי שייסמך עליו

שערי תשובה

בלבר, ונראה דוקא היכא דליכא חבורתא, ודוקא ביום שקורבים אותו. עד כאן לשונו: ה' [ד] מעשן. עין באר היטב. ועין חכם צבי סימן ק"ל שדעתו דלכתחלה אין להניח ערובי תבשילין רק במבשל באש ממש, ובריעבר סומכין בין על הכבוש בין על המליח שלא נתבשל דערוכי תבשילין דרבנן ותרבה הקלו בו. ולכן אם הניח ערוכי תבשילין בהערינג מהני בדיעבד, ואף לכתחלה פשאיין לו דבר אחר דשעת הדחק בדיעבד דמי, ולא יברך רק יאמר תנאי הנהוג בדיו והא שרי כו'. וכן בכבוש יש ויתחיל להרתיח הוי כמבשל אם נאכל כף, עין ביהודה דעה ריש סימן ק"ה (ס"א):

באור הלכה

הדברים שמתר לעשות בספק חשכה. אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות הרוב קדם שתדליק הנרות: ה' * תפוחים מבשלים והוא הדין שארי פרות. עין לעיל בסימן קע"ז סעיף א' * דמוכח שם דפרות אין דרך ללפת בהן הפת [ו] דלהכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה, אכן הכא מיירי בדיעבד שדרך אותו מקום ללפת בהן הפת כמו שכתב המגן אברהם (סק"ד): ו' * עדשים וכו'. עין משנה ברורה (סק"ב) מה שכתבנו * דאף שלא נתבשלו לשם כף, הוא מבאר ופשוט. ועין עוד מה שכתבנו בשם הפוסקים * דודוקא כשאין לו דבר אחר לערב, כן כתב הבית יוסף (ד"ה ואפילו עדשים) ואחרונים. והטעם כתב הגר"ז (ס"ג) * משום בויי מצוה. * אכן הב"ח (ס"ב) כתב טעם אחר שהוא משום שלא נתבשל לשם כף דלכתחלה מצוה מן המבחר לעשות תבשיל בכוון לשם ערב [ואולי רק אם בשל לצורך שבת סגי ושאני אלו שלא נתבשלו קלל לצורך שבת], וכן הביא ממשמעות המרדכי (פרק ב סי' תרעג). וכל זה למצוה מן המבחר בעלמא אבל הערוב פשר אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה וכדמוכח מהא דעדשים ושמנונית שנדבק בספין וכן כתב העולת תמיד (סק"ו), והוכיח עוד מהא דאיתא בגמרא (טו) * דגים מלוחים שצלאן עכו"ם והוא בודאי לא לשם ערב צלאן. ועין עוד בסעיף י"ד בכאור הלכה (ד"ה לכתחילה): ז' * ומצוה ע"י כף גדושה. פשוט הוא דבין פשוטו עצמו בערב זה ואומר לי ולבני עירי ומזוה בתבשילו להם חלק, בין שפכר ערב יכול לערב עליהם גם בפני עצמם. אלא המספקא לי אם יכול לברך מין דאינו ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אהר צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעין אם שפכר ערב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחר או שכול לזכות להם בתבשיל שפכר ערב מין שעורב אהר ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, * וכל זה דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין עדשים שבשולי קדרה והוא קצת בויי מצוה, * אבל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. * וכל זה דוקא אם דרך באתו מקום ללפת הפת עם עדשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז' (כא) ומצוה על כל גדול וכו'.

שער הציון

והגר"ז (ס"ב) נחיי אדם (שם ס"ו), דלא כחכם צבי המוכא בשערי תשובה שפקל בשעת הדחק בהערינג [ו] דמדמי ליה לכבוש ויאי, אבל המגן אברהם מחלק דכבוש הוא כמבשל ומליח אינו אלא פרוחח ויאי, וכן מוכרח לחלק דדגים קטנים מלוחים מוכח בש"ס (שם) לגרסת רש"י ותוספות דאין מערבין בהן עד שצלאן ויאי ובכבוש מבאר דמערבין, וכן האריך בנשמת אדם (שם ס"ג) לחלק על החכם צבי בזה עין שם וכן הוא במאירי (טו: ד"ה קוליים) להדיא דמליח אין מערבין בהן: (כט) כן נראה פשוט דלא גריעי משאר כבוש, ואף החכם צבי מחמיר לכתחלה אף בכבוש לפי פרושו בש"ס ויאי, אין לזוז מדברי השלחן ערוך והפוסקים וכן העתיקו כל האחרונים להלכה וכן כתב בעצמו שלא נראה מי שפרש כן פירושו: (כו) אחרונים: (כז) מגן אברהם (שם) ושאר אחרונים: (כט) ולרש"י (טו: ד"ה קוליים) גם מלווחין הו"ו, וזה לא היה מועיל אלא משום הדחתן בתמים, שעל ידי שהם רכים נגמר בשולן על ידי הדחה: (ל) שם בגמרא (ע"א): ז' (לא) כן כתבו האחרונים ויאי, ודלא כ"ט (סק"ה) שחשב שהוא מצוה דרבנן ויאי ותמה, דמנא ליה הא. ודע דלאו דוקא גדול אלא כל אדם יכול להקנות ערובו ומי שאינם יכול לסמך על זה, כן כתבו האחרונים:

(כא) מגן אברהם (סק"ב) מגמרא (טו) דהני בבלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כב) מגן אברהם (שם) ותמיד משה (ס"ב) ושאר אחרונים. ונראה דתפוחי אדמה שהסיר קלפתן ובשלו יבשים הוא מדרבין שדרךן לאכלן בפני עצמן כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת ואין מערבין בהן, וכן קטניות מבשלין יבשים שקורין ארבעים או פולין שקורין בא"ב: (כג) המגן אברהם (שם) ואלה רבה (סק"ה) הביאו ממשמעות רש"י (שם ד"ה דמלפת) שצריך להקפיד מן הדין שיהא דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום, ולא העתקתי פי לעניות דעתי קשה לומר כן, דמגמרא (שם) ושלחן ערוך סעיף ו' לא משמע ו' לא משמע ערוכי הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת ויאי. וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי להם וכיוצא בזה שאוכלין אותן רק כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת דזה רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת בכלהו יכול לערב שלא הכל אוכלין פתן בלפתן בחל. אחר כך מצאתי בנשמת אדם (כלל דק ס"ב) שכתב גם כן דבריו והוכיח כן מיון ביצים שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) שמתר לערב אף בבודאי רגילין בהן אף בחל: ה' (כד) רש"י ב"ם של שלמה (פ"ב סי' ט) ומגן אברהם (סק"א) ותמיד משה (ס"ב)

הלכות יום טוב סימן תקכז

משתתף שעה צ"ב קמטו: [ב]

ס"ק יז

היינו קוללים האיספנון שבש"ס. דג שקורים לו 'טוניא' נ"ט (כש"י שנת לג. ד"ה מן).

ס"ק יח

ובל זה דווקא אם דרך אותו המקום אלפת בהן את הפת. כמבואר בסעיף ד' שאין די ב'תבשיל', אלא צריך דווקא תבשיל שהדרך לאכלו עם פת"ס.

ס"ק יט

המשנ"ב בא לבאר מה חידוש השו"ע בדין זה שדגים קטנים מבושלים כשרים לעירובי תבשילין. והיינו אפי"ו היו מלוחים בתחילה, ומליחה זו הכשירתם לאכילה [אלא שאין מערבין במאכל מלוח וכו"ל בסקי"ג], דראויין היו לאכילת חיים ואין צריכין בישול, הוא אמינא שאינם בכלל 'תבשיל' ואין מערבין בהם משום דלא נחשב בישולן לאכילתם, וכמו שמצינו בבישולי נכרים, קא משמע לן. שהוא חי אין בו משום בישולי נכרים, קא משמע לן. שגדר 'תבשיל' הצריך לעירוב תבשילין אינו דווקא מאכל שהבישול הכשירו לאכילה, אלא אף מאכל שראוי לאכילה שבישולו, שם 'תבשיל' עליו"ס.

סעיף ו - שו"ע

סומך לעירוב תבשילין מערב יום טוב אפי"ו על ערשיו שבשול"י קדירה. שנשאר בקדירה בלא מתכוין, יכול לסמוך עליהם ולייחדם לשם עירוב תבשילין³⁰, וכן סומך על שמנונית שנדבק בסכין ממאכל מבושל שחתך בו ויש על שמנונית זו דין 'תבשיל', וגררו מעל הסכין מערב יום טוב ומייחדו לשם עירוב תבשילין³¹.

והוא שיהא בו כזית שזהו תבשיל הראוי לעירוב תבשילין ס"ד.

ס"ק כ

הוא"ל ומבעוד יום סמך עליהן - וייחדם לשם עירוב תבשילין יכול לערב בהן³², ולא אמרינן דמינו דלא חשיבי בט"ל אנג קדרא.

ובל זה שיכול לסמוך על עדשים שנשאר בשולי קדירה ועל שמנונית שעל גבי הסכין זהו דווקא אם אין לו תבשיל אחר. שאם יש לו תבשיל אחר אין לסמוך לכתחילה על שיווי מאכלים משום ביזוי מצוה³³ (ולא נ"ל ד"ה עדשים).

אבל תבשיל גמור של עדשים לא גרינא משאר תבשיל, וגם אם יש לו תבשיל אחר יכול לערב בעדשים, ואפי"ו לא נתבשלו מתחילה לשם כך - לשם מצות עירוב תבשילין.

ובל זה דווקא אם דרך באותו מקום אלפת הפת עם עדשים. שאילו אין הדרך ללפת בהם פת אין לערב אפילו בתבשיל גמור של עדשים (ומ"ל נספיק ד'), וכל שכן בעדשים שנשאר בשולי קדירה.

סעיף ז - שו"ע

מצוה על כל אדם לערב. אף שיבואר להלן שיכול אדם לערב בשביל אחרים [על ידי שיקנה להם עירובו וכדלהלן בסעיף יז], מכל מקום לכתחילה מצוה לכל אדם לערב בעצמו [ואשתו ובני ביתו נכללים בעירובו ואינם צריכים לערב בעצמם³⁴].

ס"ק כ"א

וכן מצינו בש"ס וכו'. דאבוה דשמואל היה מערב על כל עיר נהרדעא, ורבי אמי ורבי אסי עירבו על כל עיר טבריא.

והערות

שבשולי קדירה יש לגוררם. ס"ד. כך מבואר בגמרא (ס"ט) שצריך שיהא בהם כזית. והקשו האחרונים (שפת אמת, שנתח י"ט ועוד) מה צורך להשמיענו שצריך שיהא בהם כזית, וכי עריך עדשים שבשולי קדירה ושמנונית שע"ג הסכין מתבשיל רגיל שצריך כזית. ומתוך השפת אמת וז"ל: וי"ל דבשאר תבשילים מצטרפים כמה מינים לכזית וכו', ועל זה אמר בעדשים שבשולי קדירה דלא חשיבי, בעינן על כל פנים כזית בהו דווקא, אבל אם נשאר פחות מכזית, אפילו אם מבשל עכשיו להוסיף לכזית לא מהני, דכיון דנשאר משהו נתבטל לעיקר התבשיל שלא היה לשם עירוב תבשילין, כן נראה לי, אבל צ"ע לדינא. עכ"ל. וכע"ז ח"י בספר שמחת יו"ט. וע"ע בפסקי הרי"ה (ד"ה וי"ט) שנראה מלשוננו שבא ליישב קושיא הנ"ל, עיי"ש מה שחידש בזה.

ס"ה. כן כתב רש"י (ס"ט ט"ז) שהדין שיכולים לערב בעדשים שבשולי קדירה זהו דווקא אם סומך עליהם מערב יום טוב. וכתב המרדכי (פ"י מהע"ג) שבירושלמי (פ"ג ה"א, וראה העו"ט על ז"ע) נחלקו בזה, שדעת המקשה שם שאין צריך להתנות, ודעת רב חסדא שצריך להתנות מערב יום טוב שסומך על עדשים אלו לעירוב תבשילין. ופסק רש"י כדעת רב חסדא. [ועיין בי"ט של שלמה (פ"ג פ"ג ס"ט) שכתב ד"ל שאין מחלוקת ומסקנת הירושלמי כדעת רב חסדא שצריך להתנות]. וכתב ה"ס של שלמה (ס"ט) שזהו רק בתבשיל שנשאר בלא מתכוין, אבל מי שעשה תבשיל מיוחד לשם עירוב תבשילין, או שהפרישו לשם כך והיה דעתו אחר כך להתנות עליו ולברך עליו ושכח להתנות ולברך, סומך עליו בדיעבד (ולא עד לכן כ"ג ענין ז"ל). וע"ע בב"ח (ד"ה ואל"ף) מה שכתב בביאור דברי רש"י. סו. ז"ל המרדכי (פ"י מהע"ג): ואשמענין ר' חייא דהא דתנן עושה תבשיל הני מילי לכתחילה, אבל בדיעבד היכא דשכח עבדינן כדפירש ר"י [שנתנה מערב יום טוב ואומר אם אשכח לעשות עירובי תבשילין אסומך על זה התבשיל או על שמנונית זה הנגור מן הסכין]. והב"ח (ד"ה מה) חולק על המרדכי וכתב דאם אין לו תבשיל אחר יכול לכתחילה לערב בעדשים שבשולי קדירה ובשמנונית שעל גבי הסכין. ומבאר החמד משה (פ"ג) דלדעת המרדכי גם כשאין לו תבשיל אחר ויש לו עדשים שבשולי קדירה אין לערב בהם, אלא צריך לבשל תבשיל גמור, ורק באופן ששכח ולא בישל ופנה היום ואין לו שהות לבשל סומך עליהם בדיעבד, אבל לדעת הב"ח אף אם יש שהות לבשל כל שאין תבשיל מוכן לפניו ויש לו עדשים אלו סומך עליהם, ורק כשיש לו תבשיל אחר מוכן לא יערב בעדשים אלו. [והט"ו (פ"ג) כתב דגם כונת המרדכי להתמיד רק כשיש לו תבשיל מוכן לפניו. עיי"ש]. סו. כן כתב הרא"ש (פ"ג ס"ו) דבעירובי תבשילין אין אדם צריך לזכות לאשתו ולבני ביתו, אלא כשהוא עירב כולן מותרין. וראה משנ"ב ס"ק נ"ו.

ליקוני פוסקים

פסקי הרב
ס"ק כ אלא גוררין מערב יו"ט. נש"ע ר"ט. לא כנ"ל דלרין לגוררין מהקדיה [ונק] בשמנונית שע"ג הסכין לגוררו כנ"ל דלרין לגוררו מהסכין, וראה הערות למשנ"ב.
וכל זה דווקא אם אין לו תבשיל אחר. נש"ע ר"ט. כנ"ל דלדיעבד א"כ עירב אף שיהיה לו תבשיל אחר אין לרין לחור ולערב.

שאר הנהגות מימנו בקרב ה' מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן א מהירושלמי נדרים (פ"ו ה"א) שמשמעות דברי רב יוסף שם (ע"א). ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברהם דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

שאר הנהגות מימנו בקרב ה' מהלכות תעניות (ה"ח אות ט) בשם קמ"ג (ע"ש) מדרבנן א מהירושלמי נדרים (פ"ו ה"א) שמשמעות דברי רב יוסף שם (ע"א). ל שם מימרא דרב יצחק. מ שם ט"ו (ע"ב). נ מהא דאברהם דשמואל ורב אמי ורב אסי שם (טו).

שערי תשובה

בלבד, ונראה דוקא היכא דליכא חבורתא, ודוקא ביום שקורבים אותו. עד כאן לשונו: ה [ד] מ'עשן. עין באר היטב. ועין חכם צבי סימן ק"ל שדעתו דלכתחלה אין להניח ערובי תבשילין רק במבשל באש ממש, ובריעבד סומכין בין על הכבוש בין על המליח שלא נתבשל דערוכי תבשילין דרבנן ונרבה הקלו בו. ולכן אם הניח ערוכי תבשילין בהערינג מהני בריעבד, ואף לכתחלה כשאין לו דבר אחר דשעת הדחק בריעבד דמי, ולא יברך רק יאמר תנאי הנהוג בדיו והא שרי כו'. וכן בכבוש יש ויתחיל להרתיח הוי כמבשל אם נאכל כף, עין ביהודה דעה ריש סימן ק"ה (ס"א):

באור הלכה

הדברים שמתר לעשות בספק חשכה. אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות הרוב קדם שתדליק הנרות:

ה * תפוחים מבשלים והוא הדין שארי פרות. עין לעיל בסימן קע"ז סעיף א' דמוכח שם דפרות אין דרך ללפת בהן הפת ודלהכי צריך ברכה לאוכל אותן בתוך הסעודה, אכן הכא מיירי בריעבד שדרך אותו מקום ללפת בהן הפת כמו שכתב המגן אברהם (סק"ד):

ו * עדשים וכו'. עין משנה ברורה (סק"ב) מה שכתבנו דאף שלא נתבשלו לשם כף, הוא מבאר ופשוט. ועין עוד מה שכתבנו בשם הפוסקים ב [ד] דוקא כשאין לו דבר אחר לערב, כן כתב הבית יוסף (ד"ה ואפילו ערשים) ואחרונים. והטעם כתב הגר"ז (ס"ג) משום בזוי מצוה. אכן הב"ח (ס"ב) כתב טעם אחר שהוא משום שלא נתבשל לשם כף דלכתחלה מצוה מן המבחר לעשות תבשיל בכוח לשם ערב [ואולי רק אם בשל לצורך שבת סגי ושאני אלו שלא נתבשלו כלל לצורך שבת], וכן הביא ממשמעות המרדכי (פרק ב סי' תרעג). וכל זה למצוה מן המבחר בעלמא אבל הערוב פשר אף אם לקח דברים שלא נתבשלו לצורך זה וכדמוכח מהא דעדשים ושמנונית שגדבק בספין וכן כתב העולת תמיד (סק"ו), והוכיח עוד מהא דאיתא בגמרא (טו) דהגים מלוחים שצלאן עכו"ם והוא בודאי לא לשם ערב צלאן. ועין עוד בסעיף י"ד בכאור הלכה (ד"ה לכתחילה):

ז * ומצוה ע"כ דגדול. פשוט הוא דאין פשוטו עצמו בערב זה ואומר לי ולבני עירי ומזוה בתבשילו להם חלק, בין שפכר ערב יכול לערב עליהם גם בפני עצמם. אלא המספקא לי אם יכול לברך מין דאינו ידוע לו אם יצטרכו לזה לפי דעת המחבר שכל אהר צריך לערב לעצמו. ועוד יש לעין אם שפכר ערב לעצמו ורוצה לערב בעד בני העיר אם צריך תבשיל אחר או שכול לזכות להם בתבשיל שפכר ערב מין שעורב אהר

ערובא וכו', וכן שמנונית שעל הספין, * וכל זה דוקא אם אין לו תבשיל אחר [אחרונים], ופשוט דזה דוקא לענין עדשים שבשולי קנדה דהוא קצת בזוי מצוה, אבל תבשיל גמור של עדשים לא גריעא משאר תבשיל, ואפלו לא נתבשלו מתחלה לשם כף. * וכל זה דוקא אם דרך באתו מקום ללפת הפת עם עדשים [מגן אברהם (סק"ה)]: ז (כא) ומצוה על כף גדול וכו'.

שער הציון

הגבר"ז (ס"ב) נחיי אדם (שם ס"ו), דלא כחכם צבי המוכח בשערי תשובה שפקל בשעת הדחק בהערינג"ו דמדמי ליה לכבוש ויא, אבל המגן אברהם מחלק דכבוש הוא כמבשל ומליח אינו אלא פרוטח ויא, וכן מוכרח לחלק דהגים קטנים מלוחים מוכח בש"ס (שם) לגרסת רש"י ותוספות דאין מערבין בהן עד שצלאן ויא ובכבוש מבאר דמערבין, וכן האריך בנשמת אדם (שם ס"ג) לחלק על החכם צבי בזה עין שם וכן הוא במאירי (טו: ד"ה קוליס) להדיא דמליח אין מערבין בהן: (כט) כן נראה פשוט דלא גריעי משאר כבוש, ואף דחכם צבי מחמיר לכתחלה אף בכבוש לפי פרושו בש"ס ויא, אין לזוז מדברי השלחן ערוך והפוסקים וכן העתיקו כל האחרונים להלכה וכן כתב בעצמו שלא נראה מי שפרש כן פירושו: (כו) אחרונים: (כז) מגן אברהם (שם) ושאר אחרונים: (כט) ולרש"י (טו: ד"ה קוליס) גם מלווחין הו"ו, וזה לא היה מועיל אלא משום הדחתן בתמים, שעל ידי שהם רכים נגמר בשולן על ידי הדחה: (ל) שם בגמרא (ע"א): ז (לא) כן כתבו האחרונים ויא, ודלא כ"טו (סק"ה) שחשב שהוא מצוה דרבנן ויא ותמה, דמנא ליה הא. ודע דלאו דוקא גדול אלא כל אדם יכול להקנות ערובו ומי שאינם יכול לסמך על זה, כן כתבו האחרונים:

(כא) מגן אברהם (סק"ב) מגמרא (טו) דהני בבלאי דאכלי נהמא בנהמא וכו': (כב) מגן אברהם (שם) ותמיד משה (ס"ב) ושאר אחרונים. ונראה דתפוחי אדמה שהסיר קלפתו ובשלו יבשים הוא מדרבין שדרכו לאכלן בפני עצמן כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת ואין מערבין בהן, וכן קטניות מבשילין יבשים שקורין ארבע"ס או פולין שקורין בא"ב: (כג) המגן אברהם (שם) ואלה רבה (סק"ה) הביאו ממשמעות רש"י (שם ד"ה דמלפת) שצריך להקפיד מן הדין שיהא דבר שאין רגיל לאכלו בכל יום, ולא העתקתי פי לעניות דעתי קשה לומר כן, דמגמרא (שם) ושלחן ערוך סעיף ו' לא משמע כן, דאטו ערשים הוא דבר שרגיל לאכלו רק בשבת ויא, וגם נראה לומר דרש"י לא בא אלא לאפוקי להם וכיוצא בזה שאוכלין אותן רק כדי לשבע ולא ללפת בהן את הפת דזה רגילין הכל לאכל אף בחל, מה שאין כן דברים שאוכלין אותן ללפת בכלהו יכול לערב שלא הכל אוכלין פתם בלפתן בחל. אחר כך מצאתי בנשמת אדם (כלל בק ס"ב) שכתב גם כן בדרבנן והוכיח כן מיון ביצים שכתב הרמב"ם (פ"ו ה"א) שמתר לערב אף בבודאי רגילין בהן אף בחל: ה (כד) רש"י ב"ם של שלמה (פ"ב סי' ט) ומגן אברהם (סק"א) ותמיד משה (ס"ב)

הלכות יום טוב סימן תקכז

קמט: [ג] קיצור ביה"ד

ד"ה תפוחים דין השו"ע דמערביים בתפוחים ושאר פירות מיירי בדודע שזרין אומן מקום ללפת בהן הפת. ד"ה ערשום. מה שכתבו הפוסקים דיכול לערב בעדשים שזשולי קדירה רק אם אין לו תבשיל אחר, לדעת הגר"ז הטעם משום ציוי מצוה. ולדעת הג"ח משום שלא נמשלו ממחילה לשם עירוב נואולי אם נישל לזרין שנת סגין. וכל זה למצוה מן המוציא, אבל העירוב כשר אף אם לקח דברים שלא נמשלו לזרין עירוב משליין. ד"ה ומצוה. גדול העיר יכול לערב על בני עירו גם אחרי שערב לעצמו ומערב עליהם צפני עגמס. ויש להסתפק האם באופן זה יכול לזרין, כיון דאינו יודע לו אם יטורכו ליה. ועוד יש לעיין אם לזרין תבשיל אחר או שיכול לזכות להם בתבשיל שזכר עירב לעצמו.

ביאורי ההלכה

לו תבשיל גמור - אף שלא נתבשל לשם עירוב תבשילין - יכול לערב בו לכתחילה (מנצולי נמשני"ז), שהרי אין בתבשיל זה משום ביזוי מצוה.

אכן הב"ח כתב טעם אחר לחומרא זו שאם יש לו תבשיל אחר אין לערב בעדשים שבשולי קדירה, דהוא משום שלא נתבשל מתחילה לשם כך לשם מצות עירוב תבשילין, דלכתחילה מצוה מן המובחר לעשות תבשיל בכזוון לשם עירוב, וכלשון המשנה (פ"ה טו): ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת ט"ו. ולפי טעם הב"ח גם אם יש לו תבשיל גמור שלא נתבשל לשם עירוב תבשילין, מצוה מן המובחר שלא לערב בתבשיל זה.

דגים מלוחים שצ"אן עכו"ם, שאין בהם משום בישולי נכרים [דכל שנאכל כמות שהוא חי לא גזרו על בישולו, ודגים אלו נאכלים על ידי מלחן חיים (רש"י)], וסומך עליהם משום עירובי תבשילין.

ד"ה תפוחים

דמוכח שם דפירות אפילו כשהם מבושלים אין דרך ללפת בהן הפת.

[דל"הכ"י צריך ברכה על הפירות לאוכל אותן בתוך הסעודה, ואין ברכת הפת פוטרת אותם מברכה, משום שאינם שייכים לפת ט"ו. וא"כ היה צריך להיות הדין דאין מערבין בהם דהרי מידי דמלפת בעינן].

ד"ה עדשים

דאף שלא נתבשלו לשם כך. מכל מקום יכול לכתחילה לקחת את התבשיל לעירוב.

דדווקא כשאין לו דבר אחר לערב. אז יכול לסמוך על שולי הקדירה ושמנונית שעל גבי הסכין.

משום ביזוי מצוה. ולטעם זה יש להחמיר רק בעדשים שנשארו בשולי קדירה או בשמנונית שעל גבי הסכין, אבל אם יש

ציונים והערות

סח. וכתב בשעה"צ שם (פ"ק) וז"ל: ואף במקומות שנהגו לאכול פירות מבושלים בכל סעודה לבסוף, גם כן מסתברא לכאורה דלא חשיבי כדברים הבאים מחמת הסעודה, כיון שעל כל פנים רק לקינוח הם באים וללא ללפת הפת, וגם לא למזון ושובע, עיי"ש. סט. ובן נראה מלשון רש"י שם (ד"ה עשה) שכתב וז"ל: עושה תבשיל לשם עירוב. עכ"ל.

הלכות יום טוב סימן תקכז

המשך שו"ע

מי ששכח - מחמת טרדתו (כלה שעה"ט ס"ק ל"ג), או נאנם - כגון שאבדה לו אבידה מערב יום טוב ומחזר כל היום אחריה (רש"י טו: ד"ה שלם), או שהניח עירוב ואבד עירובו ביום טוב, לפני שתיקן צרכי שבת, ומבואר להלן (פ"ט) שאם נאכל או נאבד העירוב לפני שבישל צרכי שבת אינו יכול לבשל.

הג"ה

והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב. שבכל אופנים אלו כיון שלא פשע בזה שלא הניח בעצמו עירוב תבשילין, יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר.

ס"ק כב

ובל זה בפעם ראשון ששוכח, שהשוכח פעם אחת נחשב לאונס"ט, אבל אם ברגל השני שכח עוד פעם הוא כפושע. בגמרא (טו:): ההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דמר שמואל, [שהיה יודע משניות בגרסא ומחזר עליהן לפני מר שמואל שהיו סדורות בפיו כעיקרן (רש"י)], חזייה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין, אמר ליה סמוך אדידי. לשנה חזייה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציבת, אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין, אמר ליה פושע את, לכולי עלמא שרי לדיך אסור. ומוכח מזה שהשוכח פעם שניה דינו כפושע ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר.

ס"ק כג

יבאר החידוש באופן זה שהניח עירוב ואבד"ט, שאף שהדין הוא שמי שלא הניח עירוב תבשילין וגילה בדעתו שאין כוונתו לצאת בשל אחרים אסור לו לבשל,

[יח] שכיון שהודיע להם קודם שעירב שמעבר בשבילם ונתרצו לכך, נעשה הגדול כשלוחם ונחשב כאילו עירבו בעצמם, שהרי אין ענין שיעשה העירוב בידיו ממש, אלא שיתן דעתו על זה.

[יט] **דבעובדא** דההיא סמיא (כלה נילויס למשי"ט ס"ק כג), שלשנה השניה אמר לו שמואל שאינו יוצא בעירובו כתב רש"י (ד"ה לקת) וז"ל: לדיך אסור, שאין דעתי על המודין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים. עכ"ל.

[כ] **שלאחר** שהביא לשון רש"י הנ"ל, כתב ח"ל: פירש ריב"א מיכן משמע דעירובי תבשילין צריך לערב כל אחד ואחד לעצמו ואסור לסמוך על אחרים אלא ששכח וכו'. [כא] **שמלשון רש"י** שכתב 'שאינ דעתי על המודין והפושעים', דייק הבי"ט ששמואל לא היתה דעתו על הפושעים ולכן לא יצא ההוא סמיא בעירובו, אבל באופן שגדול העיר מכונן על הפושעים הרי הם יוצאים בעירובו, אבל מדברי הרא"ש נראה שהסומך לכתחילה על עירוב של גדול העיר פושע הוא ואינו יוצא בעירובו של גדול העיר ולא מועיל שגדול העיר יכונן גם עבורו.

[כב] **וכן כתב** הים של שלמה (פ"ג טו) ח"ל: דעירובי תבשילין תקנת חכמים היא, וכי תקנו חכמים לחטאים ולפושעים. ועוד, ששמואל לא היה דעתו על הפושעים, ולא רצה לתקן אותה, אנו נתקן אותה. עכ"ל.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב
ס"ק כ"ו **שאינ** **החכמים מקנים** וכו'. **נש"ע** הרב (ס"ד): ואינו יוצא צעירותו של הגדול אעפ"י שנמכין לו פטרות להוליו צעירותו. עכ"ל.

משום שאין אדם זוכה בעל כרחו, מכל מקום מי שהניח עירוב ונאבד עירובו יכול לסמוך על עירוב של אחרים, **ולא אמרינן שבוה שיערב גילה בדעתו שאינו רוצה לצאת בעירוב של גדול העיר**, אלא אמורים שמה שיערב בעצמו הוא מפני שרצה לקיים המצוה בעצמו כתקנת חכמים, אבל דעתו שאם יאבד עירובו הרי הוא סומך על העירוב של אחרים.

ס"ק כד

אם חשב שיכולין לצאת בעירוב של גדול אפילו לכתחילה. שכיון שלא ידע הלכה זו הרי הוא אנוס בטעותו.

ס"ק כה

וכדי שיהיה זכור שאם מיום טוב לשבת אסור לבשל - אלא אם כן התחיל מבעוד יום, מכאן שכן מיום טוב לחול, שאסור לגמרי לבשל (רש"י). וכשעושה בעצמו העירוב ישנו יותר להיכר זה ע"ה.

ומיהו אף דלטעם זה היה מקום לומר שצריך דווקא הוא בעצמו להניח את העירוב, מכל מקום הדין הוא דלא דווקא הוא בעצמו אלא דהוא הדין אם ממנה שליה שיערב עבורו, נמי מועיל כמו שהניח בעצמו דשלוחו של אדם כמותו. וכיון שמינה את השליח בערב יום טוב הרי הוא זוכר שאסור לבשל מיום טוב לשבת אלא אם כן התחיל מערב יום טוב, ונמצא שמקיים תקנת חכמים. [ובאופן שהשליח מערב בתבשיל של המשלח, ראה בה"ל סעיף י"ב (ד"ה ומנך) כיצד ינהג בברכה].

ס"ק כו

שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול. [ראה הערה בבאור דעות ראשונים אלו ע"ן].

הערות

שהבאנו דברי הפני"ש שלדעת רב אשי מוכן הדין שאפשר לסמוך על גדול העיר, משום שגם באופן זה שלא עושה בעצמו ישנו היכר שאסור לבשל מיום"ט לשבת אם לא התחיל מבעוד יום, וצ"ל דמ"מ זהו רק לענין שוכח ואנוס, אבל לענין פושע לא רצו חכמים להקנות לו כיון שמ"מ כשעושה בעצמו עדיף. אמנם בערוך השולחן (פ"ט) ביאר הטעם שפושע לא יכול לסמוך על גדול העיר באופן אחר ח"ל: ונראה לי דהנה שני טעמים נתבאר בעירובי תבשילין, אחד מפני כבוד יו"ט שלא יזלזלו בו, ואחד מפני כבוד שבת, שיברור מנה יפה לשבת ולא יכלה הכל ליו"ט, ולפ"ז אתי שפיר, דנהי דלטעמא דכבוד יו"ט שלא יזלזלו בו מועיל גם על ידי אחר לידע שבלעדי זאת אסור, אבל לטעמא דכבוד שבת שיברור מנה יפה איזו תועלת הוא במה שסומך על אחרים, והלא הוא על כל פנים יכול לכלות הכל ליום טוב, אך מי ששכח או שהוא עם הארץ, בהכרח לסמוך רק על טעם אחד, אבל מי שלא שכח כדאי מקרי פושע, שלא חשש לטעם השני, עכ"ל. עו. **בביאור** דיעה זו ישנם כמה דרכים בראשונים. דו"ל הרשב"א (ענינים קדוש בת מועד ז"ז פ"ג): המערב על כל בני עירו, והיה שם מי שאינו רגיל לסמוך עליו אלא מערב לעצמו, ושכח ולא עירב, הוא יכול לסמוך על עירובו של זה. במה דברים אמורים, בשלא שכח אלא פעם אחת. לפי ששגג הוא, אבל אם שכח פעם אחר פעם, פושע הוא, ואין דעת המניח על הפושעים. ויראה לי, שאם היה דעת המניח אפילו על הפושעים, מותר. עכ"ל. נראה מדבריו שמי שרגיל לסמוך על עירובו של גדול העיר יוצא בכך משום שאין כאן פשיעה, אבל מי שאינו רגיל לסמוך על גדול העיר ושכח פעמים להניח בעצמו, הרי הוא פושע, שהרי רגיל הוא להניח בעצמו, וכיון שפשע בזה ששכח שני פעמים אין דעת גדול העיר להוציאו, אבל בפעם הראשונה ששכח כיון שעדיין אינו פושע הרי הוא יוצא בעירובו של גדול העיר אף שרגיל תמיד לערב בעצמו. ולדעת הרשב"א הביאור בעובדא דסמיא (כלה נילויס לקמ"ט סגמטא למן גממא) הוא שבשנה השניה ששכח הסמיא לערב לא רצה שמואל להוציאו בעירובו כיון שפשע בזה ששכח שני פעמים. אמנם הר"ן כתב (פ"ה ט. ד"ה הסא) וז"ל: דכיון דעציבת גלית אדעתך שאינך רוצה לסמוך בשל אחרים, ולא הנחת, ואף אני אין דעתי על הפושעים שאינם רוצים לסמוך עלי. עכ"ל. מדבריו נראה שבוה שמגלה דעתו שאינו רוצה לסמוך על גדול העיר אין גדול העיר מוציא, וכתב בנשמת אדם (פ"ג ק"ק) דלדעת הר"ן מי שרגיל לערב בעצמו ולא רוצה לסמוך על גדול העיר אינו יוצא בעירובו של גדול העיר אפילו בפעם ראשון ששכח, [שהרי לדעת הר"ן הטעם שאינו יוצא בעירובו של גדול העיר אינו בגלל שפשע בכחתו כמו שבארנו בדעת הרשב"א, אלא מפני שגילה בדעתו שאינו רוצה לסמוך על גדול העיר]. ומה שמבואר בעובדא דסמיא שרק בשנה השניה לא יצא בעירובו של גדול העיר, כתב בחידושי בן הרמב"ן (טו): לפרש דבשנה הראשונה לא ידע

ע. **ראה** בהקדמה לסימן שהבאנו מחלוקת רבא ורב אשי בטעם התקנה של עירובי תבשילין, שלדעת רבא טעם התקנה היא לכבוד שבת, כדי שיברור מנה יפה לשבת ולא יגמור הכל ביו"ט, ולדעת רב אשי טעם התקנה היא לכבוד יום טוב, כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת קל וחומר דמיום טוב לחול. וכתב הפני"ש (פ"ה טו: ד"ה נגמל) דדין זה שיכולים לסמוך על עירובו של גדול העיר מוכן רק לפי רב אשי, שאפילו שלא הניח בעצמו העירוב אלא סומך על גדול העיר יש היכר זה שלא אופין מיו"ט לשבת א"כ התחיל ע"י עירוב, אבל לדעת רבא שהעירוב בא להוכיח שיברור מנה יפה לשבת מה מועיל בזה שגדול העיר עירב לכולם (הרי גדול העיר מודיעו רק ביום טוב וכולהן ס"ט), וא"כ יש עדיין החשש שיגמור כל מאכליו ביו"ט [וראה בה"ל פ"ה ד"ה ועל ידי עירוב] שלהלכה נוקט הרמב"ם את דברי רב אשי, ועיי"ש מה שהארץ בוה. עא. **ביום** של שלמה (פ"ה פ"ג ס"ו) כתב דהשוכח נקרא פושע [אפילו בפעם ראשון]. וע' בדעת תורה שמביח ראה לדבריו מלשון רש"י (פסחים ו: ד"ה פשע) שמבאר שפשע הכוונה ישכח ויביא לידי פשיעה [ונ"ע רש"י ברכות (מג: ד"ה קרי) ורש"י שבת (פג: ד"ה קוק)]. אמנם המג"א הקשה עליו מהמבואר בהלכות תפלה (פי ק"ט ס"ה) דמי ששכח להתפלל מיקרי אונס ויכול להשלים התפילה, ומחלק המג"א דרך בשוכח מחמת עצלות נקרא פושע, אבל השוכח מחמת טרדתו נחשב לאונס [והביא דבריו להלכה בשעה"צ]. וע"ע בשו"ת חתם סופר (ח"ט סי' מג) שכתב שאדם שמתעצל בתחילת היום לומר עדיין יש זמן ולבסוף שכח או אפילו נאנס, הרי הוא כמזיד מפני שתחילתו בפשיעה. עב. **בנשמת** אדם (פ"ג ק"ק) מסתפק האם דווקא כששכח שתי פעמים ברציפות נקרא פושע, או אפילו אם לאחר ששכח פעם אחת חל יו"ט בערב שבת וזכר להניח, ולאחר זמן שכח פעם שניה נקרא פושע. וכתב דמלשון הרשב"א (ענינים קדוש בת מועד ז"ז פ"ג) שכתב וז"ל: אבל אם שכח פעם אחר פעם פושע הוא, עכ"ל, נראה דדווקא אם שכח ברציפות נקרא פושע. וע"ע בדבריו מה שדייק מדבריו רש"י בעובדא דסמיא הנ"ל. ועיין בשו"ת כנסת יחזקאל (פי' ט) שהעלה שרק בשני פעמים רצופים נקרא פושע. עג. **משום** שלאכאורה פשיטא, אם מי שלא הניח כלל יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר [כשאנוס, וראה משני"ב ס"ק כו], כל שכן מי שהניח ואבד עירובו שיכול לסמוך על עירובו של גדול העיר. עד. **כתב** ביס של שלמה (פ"ג ס"ו) וז"ל: ואם סמך ולא ידע שמחויב כלל לא להניח, [בסתם] בעל הבית חשיב כאונס, אבל אם הוא בר בי רב [תלמיד חכם] חשוב כפושע שהיה לו לדקדק במצוות, ולא להתרשל בהן, אפילו אם לא ידע מכל מקום פושע הוא שנגת תלמוד עולה וזון. עכ"ל. והב"ח חלק עליו דאין חילוק בין עם הארץ לתלמיד חכם, שכיון שדעתו על הלכה זו הרי הוא כאונס. ובשו"ע הרב (פ"ג) פסק כדעת מהרש"ל. עה. **טעם** זהו שכתב המשנ"ב הוא דעת רב אשי בגמרא. וראה בהערות לשו"ע

ס מעבָדָא דְהַהָא סִמְנָא שְׁם. ע מִתָּא דְבַהְוָה דְשְׁמוּאֵל וְרַב אַמִּי וְרַב אֶסִּי. פ שָׁם בְּגִמְרָא. צ פְּשׁוּטוֹ שְׁם בְּגִמְרָא. ק שָׁם מִתָּא דְאַבְרָחָו רַב יַעֲקֹב בַּר אִידִי. ר הַרְיָרָא (ה). וְהָרָא"ש (פּרֻק ב ס"ו) שְׁם מִתָּא דְצִנְיָתִי לְעֵיל שְׁמִינְיָא (פ"ט). ש גַּם זֶה צִנְיָתִי שְׁם (ס"ט).

(כב) • מי (ו) [ו] שְׁשֹׁכָה אוּ נְאַנֶס (כג) אוּ שְׁהַיִּית עָרֹב וְאֶבֶד • (וְהוּא הִדִּין עִם הָאָרֶץ (ו) (כד) שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ לְעָרֹב) (אור זרוע (ת"צ ס"י ש"ג מס'גו מ"ג)). • אֲבָל מִי שְׁאֲפֶשֶׁר לְעָרֹב וְלֹא עָרַב אֶלָּא שְׁרוּצָה לְסִמְּךָ עַל עָרֹבוֹ שֶׁל גְּדוּל הָעִיר, (כה) נִקְרָא פּוֹשַׁע (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ: ח • עַל־שֵׁמֶעֲרֹב עַל אַחֲרִים (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרְט, אֶלָּא מִנִּיחַ בְּכֻלָּל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר • פְּוֹכֵל מִי שְׁהוּא בַתְּחוּם הָעִיר יוֹצֵא בּוֹ. הַגָּה: אֲבָל מִי שְׁהוּא חוּץ לַתְּחוּם אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ (כח) אֶפְלוּ הֵנִיחַ עָרֹב תְּחוּמִּין וְיָכוֹל לְבַא לְכֹאֵן, (כט) אֶלָּא אִם כֵּן (מ) הִתְנַה עֲלָיו הַמְנִיחַ בְּהַדְיָא (המגיד פרק ו' (ס"ה)).: ט (ל) • צְדָעַת מְנִיחַ בְּעֵינָן שְׁיִכְנֵן לְהוֹצִיא לְאַחַר, • קְאֹבֵל דַּעַת מִי שְׁהֵנִיחוּ בִשְׁבִילֵוּ לֹא בְּעֵינָן בַּשַּׁעַת הַנְּחָה, (לא) • רַק שְׂיִוְדִיעִוְהוּ בְיוֹם טוֹב קָדָם שְׁיִתְחִיל לְבַשֵּׁל לְצַרֵף הַשְּׁבֵת. הַגָּה: וְאִם דֶּרֶךְ הַגְּדוּל לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם, (ט) (לב) סוֹמְכִין עֲלָיו מִסְתַּמָּא (ר"ן פרק ב' (מ) ד"ה אַמֵר ר"ס): י • הַמְעָרֵב לְאַחֲרִים (לג) • צָרִיף לְזָפּוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחַר. • וְכֻל מִי שְׁמִזְפִּים עַל יְדוּ בְּעָרוֹבֵי שְׁבֵת, (לד) מִזְכִּין עַל יְדוּ בְּעָרוֹבֵי תְּבַשְׁלִין, וְכֻל מִי שְׁאִין מְזָכִין עַל יְדוּ בָּאוֹתוֹ עָרֹב, אִין מְזָכִין עַל יְדוּ בָּזֶה. (ועי' לְעֵיל סִימָן שְׁס"ו (ס"ה)).: יא • שָׁרִיף הַזּוֹכָה לְהַגְבִּייהַ עָרֹב (י) (לה) מִן

בָּאָר הַיֵּטֵב
ואפילו עדשים) ובט"ו (סק"ה). וְנוֹקֵא שְׁמֵלְפַתִּין בְּהֶם אֵת הַפֶּת כִּמּוֹ שְׁכַתּוֹב סַעִיף ד'. מְגוֹ אַבְרָהָם (ס"ה), וְעַיִן יֵד אַהֲרֹן (הַגְה"ט): ז (1) שְׁשֹׁכָה. וְאִם מַחְמַת עֲצָלוֹת שְׁכַב נִקְרָא פּוֹשַׁע. יִם שֶׁל שְׁלֹמֹה (ש"ס ח' ו'), וְעַיִן מְגוֹ אַבְרָהָם (ס"ה). וְנוֹקֵא אִם שְׁכַב פַּעַם אַחַת אֲבָל פַּעַם שְׁנַיִם פּוֹשַׁע הָיִ. גִּמְרָא (טו'): (1) שְׁאִינוּ. אוּ שְׁלֹא יִדַע שְׁמֵחָיִב כַּל אַחַד לְעָרֹב וְסִמְּךָ עַל הַגְּדוּל, אֲבָל בַּר בִּי רַב חָשִׁיב כְּפוֹשַׁע. יִם שֶׁל שְׁלֹמֹה (ש"ס): ח (D) הַתְּנָה. וְהֵנִיחַ עָרֹב תְּחוּמִּין. יִם שֶׁל שְׁלֹמֹה (ש"ס ח'): ט (E) סוֹמְכִין. פְּרוּשׁ אִם שְׁכַח, וְאִין צָרִיף לְהוֹדִיעַוּהוּ: יא (י) מוֹן. פְּרוּשׁ, מִמְּקוֹם שְׁהָעָרֹב מִנְחַן עֲלָיו:

מִשְׁנַה בְּרוּרָה

מְדַקְדְּקִים בִּזְהָ: (כב) מִי שְׁשֹׁכָה. • וְכֻל זֶה בְּפַעַם רַאשׁוֹן, אֲבָל אִם בְּרַגְלָא הַשְּׁנַיִ שְׁכַח עוֹד פַּעַם הָיִ כְּפוֹשַׁע, שְׁנִפְרָ שְׁאִינוּ חֲרֵד לְדַבֵּר מַצְוָה, (לג) וְדַיְנוּ מְבַאָר בְּסוֹף הַסַּעִיף: (כג) אוּ שְׁהַיִּית וְכוּ'. • וְלֹא אֶמְרִין (לד) שְׁבִינָה שְׁעָרֹב גְּלָה בְדַעֲתוֹ שְׁאִינוּ רוּצָה לְצַאֵת בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוּל הָעִיר: (כד) שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ לְעָרֹב. • וְהוּא הִדִּין (לה) • אִם חָשִׁב שְׁיִכּוּלִין לְצַאֵת בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוּל אֶפְלוּ לְכַתְחָלָה: (כה) נִקְרָא פּוֹשַׁע וְכוּ'. מִפְּנֵי שְׂתַּקְנַת חֲכָמִים הֵיחָ שֶׁכַּל אַחַד וְאֶחָד יַעֲשֶׂה עָרֹב תְּבַשְׁלִין בְּעֵצְמוֹ, (לו) וְיַבְדִּי שִׁיחָה וְכוּר שְׁאִם מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבַּת אָסוּר לְבַשֵּׁל מִכָּל שֶׁכֵּן מִיּוֹם טוֹב לְחַל. • וְמֵיחָה לֹא דּוֹקָא הוּא בְּעֵצְמוֹ (לו) דְּהוּא הִדִּין אִם מְמַנָּה שְׁלִיחַ נִמְי דְּשַׁלְּחוּ שֶׁל אֲדָם כְּמוֹתוֹ, וְלֹא בָּא אֶלָּא לְאַפּוֹקֵי עָרוֹב שֶׁל גְּדוּל שְׁמִכִּין מִתְּבַשְׁלִו וְאִינוּ נִמְלָךְ בְּהֶם בַּשַּׁעַת עֲשִׂתוֹ אֶלָּא מוֹדַיעַ לָהֶם בְּיוֹם טוֹב שְׁעַשְׂהַ עָרוֹב וְיִכּוּלִין לְסַמֵּךְ עֲלָיו: (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ. • שְׁאִין (לז) הַחֲכָמִים מְקַנִּים עָרוֹבָם לְמִי שְׁהוּא יְכוּל לְעַשׂוֹת בְּעֵצְמוֹ וּמִתְעַצֵּל. וְדַע (לח) דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל זֶה וְהַלְדִּידֵהוּ יְכוּל כַּל אֲדָם לְסַמֵּךְ לְכַתְחָלָה עַל עָרוֹב שֶׁל גְּדוּל הָעִיר, וְאִם הַגְּדוּלִים מְכֻוּנִים בְּעָרוֹבָם לְהַקְנוֹת לְכָל אֲדָם אֶפְן, וְאִיזְהוּ שְׁאִינוּ יוֹצֵא בְּעָרוֹבָם (לח) זֶה שֶׁכַּל פַּעַם עוֹשֶׂה בְּעֵצְמוֹ וְאִינוּ רוּצָה לְסַמֵּךְ עַל עָרוֹב שֶׁל הַגְּדוּל וְאַחַר כֵּן קָרַה שְׁשֹׁכָה בְּפַה פְּעֻמִּים וְלֹא עֲשֶׂה, בְּזֶה אִין הַגְּדוּל מוֹצִיא • שְׁהַרְי לֹא הֵיחָ דְרָכוֹ לְסַמֵּךְ עַל הַגְּדוּל. (מ) וְאַפְשֶׁר בְּדִיעַבְד יֵשׁ לְסַמֵּךְ אַפּוֹסְקִים אֵלּוּ וְלְהַקֵּל מִשׁוּם שְׂמַחַת יוֹם טוֹב: ח (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרְט. • בַּשַּׁעַת שְׁמוֹנֶה עַל יְדֵי אַחַר. • וְהוּא הִדִּין בְּאַמְרִית הַנְּפֹחַ יֹאמֵר 'לי (מ) וְלִכְל מִי שְׁלֹא עֲשֶׂה עָרוֹב: (כח) אֶפְלוּ הֵנִיחַ עָרוֹב תְּחוּמִּין. • דַּמֵּן הַסַּתָּם אִין דַּעֲתוֹ (מ) שֶׁל אֲדָם לְהַקְנוֹת אֶלָּא לְמִי שְׁהוּא בְּעִירוֹ אוּ בַתְּחוּם אֶלְפִּים: (כט) אֶלָּא אִם כֵּן הַתְּנָה. וְמֵיחָה אִם לֹא הֵנִיחַ עָרוֹב תְּחוּמִּין

שְׁעַר הַצִּיּוֹן

דְּסִמְיָא: (מ) עַיִן ט"ו (ט"ט). וְבִמְרוּ וְקַצִּיעָה הַפְּלִיגָא שְׁאֶפְלוּ לְכַתְחָלָה נִמְי, וְאִין לְסַמֵּךְ עֲלָיו בְּזֶה מֵאַחַר שְׁלָפִי מַה שְׁכַתְּבַנּוּ לְעֵיל הַרָא"ש לְאוּ וְחִידָהּ הוּא שְׂגַם רַשִׁי וְרַיב"א הִכִּי סְבִינָא לְהוּ. וְכֵן פָּתַח הַשְּׁבִילִי לְקַט שְׂטוֹב וְיִשֵּׁר שְׁפָל אַחַד וְאֶחָד וְעָרַב לְעַצְמָה וְיִזְהִי זְרוֹי לְקִימֵי מַצְוָה בְּנַפְשִׁיהּ, וְכֵן פָּתַח בְּהַנְּחוֹת מִימּוּנֵי (ש"ס אור ח) בְּשֵׁם רַב־בְּרֵי"ה (ס' תש"ס): ח (מא) פּוֹסְקִים, וְכֵן הוּא בִירוּשְׁלַמִי (פ"ב ה"א): (מב) פּוֹסְקִים: (מג) פּוֹסְקִים: ט (מד) וְכֵן מִשְׁמַע בְּפִרוּשׁ רַבּנּוּ חַנְּנָאֵל (ש"ס ד"ה אמר רב) עַיִן שְׁם. אָכֵן מְרַשִׁי (ש"ס ד"ה צרכים) מִשְׁמַע שְׁמֵפֶרֶשׁ בְּש"ס פְּשִׁיטָא דַּעֲתַת מְנִיחַ בְּעֵינָן אֶמְנִיחַ עָרוֹב בְּעַדוּלַגַּי, וְהַפְּנֵה דְצָרִיף לְהִכִּין הַתְּבַשְׁלִי לְשֵׁם עָרוֹב וְכוּ', וְעַיִן לְעֵיל סַעִיף ו' וְבִטְו'וֹ שְׁם סַעִיף קֶטֶן ד' וְכַסְעִיף כ"א: (מ) ב"ח (ס"ה) וְכוּ', וְכֵן מוֹכַח בְּפִרוּשׁ רַבּנּוּ חַנְּנָאֵל (ש"ס) [א"י] וְבַעֲבוּרַת הַקֶּדֶשׁ (ש"ס) [א"י]. וְעַיִן ט"ו (ס"ה) [א"י] וְעַיִן לְשׁוֹן רַבּנּוּ יְרוֹחֶם (תו"ב ד' ח"ג) [א"י]: (מו) רַשִׁ"ל (י"ם שֶׁל שְׁלֹמֹה פּרֻק ב ס"ו) וְכוּ' (ש"ס): (מז) מְגוֹ אַבְרָהָם סוֹף סַעִיף קֶטֶן כ"ג וְשִׁנְיָא אַחְרוֹנִים: י (מח) אַחְרוֹנִים. וְכָתוּב דְכַל שֶׁכֵּן אֲשֶׁה שְׁנָרַה שְׁבֵית בַּעַל בֵּית, שְׁאִינָה נְטַפְלַת אֶלָּא שְׁצַרִיכָה עָרוֹבִי תְּבַשְׁלִין לְעַצְמָה אִם יְכוּלָה לְעָרֹב, וְאִם לֹא, צְרִיכִין לְהַנִּיחַ בְּעַדָן עָרוֹב אוּ יוֹצֵאִין בְּעָרוֹב שֶׁל גְּדוּל הָעִיר: יא (מט) אַחְרוֹנִים:

הלכות יום טוב סימן תקנז

ס"ק כט

שהרי אינו יכול לבוא וליקח. והרי ענין העירוב הוא שנחשב שהתחיל לבשל מערב יום טוב לשבת, וביום טוב אינו אלא כגומר (ממטא דגמ"א סעיף א, וראה גמ"א הלכה טו), וכיון שנמצא במקום שאינו יכול לבוא אל התבשיל אינו יכול לסמוך עליו שיחשב כמו שהתחיל לבשל מערב יום טוב אבל כשהניח עירובי תחומין ויכול לבוא אל התבשיל מועיל תנאו של המניח שהרי היה דעתו עליו ע"ש.

סעיף ז - שו"ע

דעת מניח בעיניו - המניח עירובי תבשילין ורוצה להוציא בעירובו גם אחרים נכונן גדול העיר שמערב על כל בני עירו וכנ"ל בסעיף ז, צריך שיכוין בדעתו להוציא לאחרא.

אבל דעת מי שהניחו בשבילו לא בעיניו בשעת הנחה. משום שעירובי תבשילין הוא זכות, ודבר שהוא זכות לאדם יכולים להקנות לו גם ללא ידיעתו, כדקיי"ל זכין לו לאדם שלא בפניו פ"א.

רק שיוודיעוהו ביום טוב קודם שיתחיל לבש"ל לצורך השבת. משום שאסור לו לבשל לפני שיוודע שעירובו בשבילו.

ס"ק ל

שהרי אינו מוציא - אינו יכול להוציא אחרים בעירובו, עד שיזכה להם חלק בעירובו ע"י ידי אחר, וכדלהלן בסעיף י, וכיון שמקנה להם העירוב ודאי מכיון בדעתו להוציאם.

ואפשר בדיעבד יש לסמוך אפוסקים אלו וכו'. ולהתיר למי שלא מערב בכל פעם לסמוך על עירובו של גדול העיר, אבל לכתחילה אין לנהוג כן לסמוך על גדול העיר אלא לערב בעצמו].

סעיף ח - שו"ע

כשמערב על לאחריים - אף שצריך לכוין בדעתו להוציאם בעירובו (מלהלן ס"ט), וכן צריך להקנות להם העירוב (מלהלן ס"י), מכל מקום אינו צריך לפרט כל אחד בשמו למי מערב, אלא מניח בכל"ל על כל בני העיר. כמבואר בגמרא (טו): שאבוה דשמואל עירב על כל נהרדעא, ורבי אמי ורבי אסי עירבו על כל טבריא, ואף שלא פירטו את כל בני העיר היוצאים בעירובם. וכל מי שהוא בתחום העיר, היינו בתוך אלפים אמה הסמוכים לעיר [שהוא תחום שבת], יוצא בו ע"י.

ס"ק כו

בשעה שזוכה ע"י ידי אחר. כדלקמן סעיף י'. והוא הדין באמירת הנוסח שאומרים בשעת הנחת העירוב (מלהלן ס"ז) יאמר לי ולכל מי שלא עשה עירוב. ואינו צריך לפרט בלשונו למי מערב.

ס"ק כח

דמן הסתם אין דעתו של אדם להקנות אלא למי שהוא בעירו או בתחום אלפים. אבל מי שחונן לתחום, אף שיכול לבוא לכאן על ידי עירוב תחומין, מ"מ אין בדעתו של המערב להקנות לו, כיון שהוא דבר שאינו שכיח שיבוא אדם ע"י עירוב תחומין ע"י.

ציזונים והערות

מזה שדרכו בכך, דינו כאותם שבתוך התחום, והביאו דבריו להלכה בדעת תורה, ובכף החיים (סק"ז). עט. מקור דין זה ברשב"א (שו"ת טו, עמוד קקדז פ"א מנע"ג ס"ד ס"ג). ורש"י (כתב ד"ה פ"א מ"א) וז"ל: ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם ולא עלו על לבו לזוכרן. עכ"ל. וכתב הב"י דמדברי רש"י נראה שאם פירש שהוא מערב אף על אותם העומדים חוץ לתחום מהני. ניהי"ל לא מפרש אם כוונתו אפילו ללא עירוב תחומין, או דווקא ע"י עירוב תחומין וכדעת הרשב"א. אמנם הב"ח וה"ש"ש (פ"ג ס"ג) פירשו בדעת רש"י כדעת הרשב"א, שמה שיש לדייק מדבריו שאם היתה דעתו עליהם מועיל, זהו רק כשעירבו עירובי תחומין. וביארו הסבא לכך כפי שביארנו בבבאוריים, דכיון שאינו יכול לבוא למקום העירוב אינו יכול להחשב שהתחיל מערב יום טוב ונהנה הם נקטו הטעם של רב אשי שטעם העירוב הוא כדי שיחמיל מערב יוש"ט, ולכא"ו צ"ל שהוא הדין לרבא שטעם העירוב הוא כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, הרי"ז מועיל רק אם נמצא במקום העירוב (וה"ה ע"ד העמות למו"ע ס"ו) מש"כ בשם הפנ"י. וע"ע בשטמ"ק ובצל"ח שביארו כן בדעת רש"י. אמנם הרי"ן (ב: ד"ה אמר רב ה"ה) כתב וז"ל: ועד כמה, עד תחום שבת. דמסתמא דעתו על כל הנמצאים בתחומו, אבל טפי מהכי אפשר דאפילו במפרש ובמתנה לא מהני, שאינו בדין שיערב אחד על כל העולם. עכ"ל. וכתב השפת אמת (טו: ד"ה עמלא ומה) דמדברי הרי"ן נראה שרק בגלל שאינו בדין שאחד יערב על כל העולם לא מועיל העירוב, אבל לולי סברא זו היה מועיל העירוב תבשילין [כשפירש] גם לאלו שנמצאים חוץ לתחום ולא עירבו עירובי תחומין. ומבאר השפת אמת דכן נראה מסברא, דמה בכך שהוא אינו יכול לבוא עתה, מכל מקום הוי כהניח עירובי תבשילין בערב יום טוב, ואח"כ הלך לו, ולא מצינו שיהיה אסור לבשל במקום אחר כשאין עירוב תבשילין שלו במקום זה. אבל מדברי הרשב"א נראה שמי שהניח עירוב תבשילין והלך למקום אחר אסור לו לבשל כשאין עירובו במקום שנמצא, וסיים השפ"א דצ"ע לדינא בזה. פ. בגמרא (פ"ה טו): אמר רב הונא אמר רב עירובי תבשילין צריכין דעת, פשיטא דעת מניח בעיניו. ומפרש רבינו חננאל דודאי המניח צריך לומר כי לפלוני ופלוני אני מערב, כשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא, ורבי אמי ורבי אסי מערבי אכולה טבריא, וכן פירש הרא"ש. וכן כתב המאירי וז"ל: עירובי תבשילין צריך שיהא דעת מניח להוציא בו אותם שרוצה שיצאו בו, ולא כוונה בלבד, אלא שזוכרים אם בפרט אם בכלל, רצה לומר שאם יצא לזכות בו כל בני העיר או כל בני המבוי או כל בני החצר יזכרים בכלל, או איהו שירצה בפרט. עכ"ל. אמנם רש"י פירש בנין אחר, ראה שעת"צ (מ"ק מ"ה) ובמשנת שנה"צ שם. פא. בגמרא (טו: ע"ב) דעת מי שהניחו לו בעיניו או לא בעיניו. תא שמע דאבוה דשמואל מערב אכולה נהרדעא, רבי אמי ורבי אסי מערבי אכולה טבריא. מכריו ר' יעקב בר אידי מי שלא עירובי תבשילין יבוא ויסמוך על שלי. ומבאר המאירי שטעם הוא משום שזכין לו לאדם שלא בפניו. ובשטמ"ק הקשה מה ההו"א בגמרא

הסמיה ששמואל מערב על כל העיר, וא"כ לא היה עדיין גילוי דעת מצידו שאינו רוצה לצאת בעירובו של שמואל, אבל בשנה השניה שכבר ידע ששמואל מערב על כל העיר ועם כל זה היה עצוב על ששכח לערב, הרי גילה בדעתו שאינו רוצה לסמוך על עירובו של שמואל ולכן לא הוציא שמואל בעירובו. ובלשון המשנ"ב יש ליעין, שבתחילה כתב ו'אחר כך קרה ששכח כמה פעמים ולא עשה בזה אין הגדול מוציא, ומשמע לכאורה שרק באופן ששכח כמה פעמים, אבל אם שכח פעם אחת יכול לצאת בעירובו של גדול וכמו שמבאר הנשמת אדם בדעת הרשב"א, אמנם מסיום לשונו שכתב 'שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול' נראה לכאורה שכוונתו לסברת הרי"ן שהטעם שאינו יוצא בעירובו של גדול העיר הוא מפני שלא רצה לסמוך על הגדול ו'ולסברא זו כתב הנשמת אדם וגם בפעם ראשון אינו יוצא בעירובו של גדול. ונאולי יש לפרש ככוונתו שכיון שלא היה דרכו לסמוך על הגדול אלא להניח בעצמו, ושכח כמה פעמים להניח הרי הוא פושע בשכחו, ושוב אינו יוצא בעירובו של גדול כיון שאין דעת הגדול על הפושעים וכנ"ל בדעת הרשב"א. אמנם לכאורה יש לכוון לשון המשנ"ב לדברי בעל המאור (פ"ה ט). שכתב וז"ל: איכא מאן דקשיא ליה כיון דהוה שמואל מערב לכולה נהרדעא, ודעת מי שהניחו לו לא בעיניו (ה"ה ס"ט), אמאי לא נפק ההוא סמיה בעירוביה דשמואל בכלל כל בני נהרדעא. ויש מי שאמרו בפירוק קושיא זו, כיון דההוא הוה ידע ביה כשמואל דהוה מערב אכולה נהרדעא והיה מרוב לעצמו, ולא היה רוצה לצאת בעירוב של שמואל אלא בעירוב עצמו ופשע בעירובו שנה אחר שנה, לפיכך אמר לו שמואל כבר גלית דעתך שאיך רוצה לצאת בעירובי, שאתה מתעצב כשאתה נזכר שלא עשית עירוב לעצמך, ופשעת בדבר זה שנה אחר שנה, גם אני אין בדעתי להוציא אלא מי שסמך עלי או מי שאינו בקי או מי ששגג או נאנס, אבל אין בדעתי להוציא את שאלת הגמרא היתה האם אומרים שדעת המניח הוא רק על בני העיר לבד, ולא על אלו שחונן לעיר אף שהם בתוך התחום, לפי שאינם רגילין לבוא לעיר ולסמוך על העירוב שהניחו בעיר, או שדעת המניח אפילו על אלו שחונן לעיר כל שיכולים לבוא, ומסקנת הגמרא שכוונתו גם על אלו שחונן לעיר שנמצאים בתוך תחום שבת. ע"ח. וכתב הצ"ח (פ"ה טו: ד"ה ר"ה) דמי שרגיל לערב תמיד עירובי תחומין, והמניח [את העירוב תבשילין] יודע

[כג] דהיינו לעצמו דז"ל רש"י: צריכים דעת - שידעו שלשם כך נעשו. ורב הונא לא פירש דעת מי, ומפרשין לה אן ואמרין הא ודאי פשיטא לן דכי אמר רב הונא צריכים דעת דעתו דמניח מיהא בעי, דאיהו עדיף שעושהו לשם כך וכו'. ולדברי רש"י אין כוונת הגמרא במי שמניח עירובו לאחריים שצריך לכוין להוציאם, אלא כוונת הגמרא במי שמניח לעצמו שצריך שידע שעושהו לשם עירוב, דהיינו שצריך להיות הבישול לשם עירוב כפי שמבאר והולך.

[כד] וכן כתב רש"י (טו: ד"ה ט"ה) וז"ל: עושה תבשיל לשם עירוב. (וה"ה ס"ד ס"ו ד"ה ע"ה ע"ה).

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְבֹּז

קנ. וכו. בְּאֵר הַגּוֹזֵה

ס מַעֲבָדָה דְּהֵאָה
סמיקא שם. ע מהא
דְּבִרְתָּהּ דְּשִׁמְוֵאל
וְכַב אֲמִי וְרַב אֲסִי.
פ שם בְּגִמְרָא.
צ פְּשׁוּטָה שֶׁם בְּגִמְרָא.
ק שם מֵהָא דְּאֲבָרְזִי
רַב יַעֲקֹב בְּרִי אֲדִי.
ר הַרְיָרִי (ח).
ו הַרְאִי"ש (פּוּק ב ס"ו)
שם מֵהָא דְּצִנְיָתִי
ז לַעֲלִי בְּסִימָן שֶׁסִּי
ח (פ"ו). ש גַּם זֶה
צִנְיָתִי שֶׁם (ס"ט).

(כב) • מי (ו) [ו] שֶׁשָּׂכַח אוּ נֶאֱנַס (כג) אוּ שֶׁהֵנִיחַ עֲרוֹב וְאָבָד • (ו) וְהוּא הִדִּין עִם הָאָרֶץ (ו) (כד) שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְעֵרֵב (אור זרוע (ח"ב ס' עמ"ג מהד' מ"ח)). • אָבָל מִי שֶׁאֲפֹשֶׁר לְעֵרֵב וְלֹא עֲרַב אֲלָא שְׂרוּצָה לְסַמֵּךְ עַל עֲרוֹבוֹ שֶׁל גְּדוּל הָעֵיר, (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ: ח • עֲשֵׂה מַעֲרֵב עַל אַחֲרִים (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט, אֲלָא מְנִיחַ בְּכָלֵל עַל כָּל בְּנֵי הָעֵיר • פְּכֻל מִי שֶׁהוּא בְּתַחוּם הָעֵיר יוֹצֵא בּוֹ. הֵגָה: אָבָל מִי שֶׁהוּא חוּץ לְתַחוּם אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ (כח) אָפְלוּ הֵנִיחַ עֲרוֹב תַּחוּמֵינוּ וְיָכוֹל לְבַא לְכָאן, (כט) אֲלָא אִם כֵּן (מ) הִתְנַהַ עֲלֵינוּ הֵמְנִיחַ בְּהִדְיָא (המגיד פרק ו' (ס"ו)): ט (ל) • צִדְעַת מְנִיחַ בְּעֵינָיו שֶׁיִּכְנֹן לְהוֹצִיא לְאַחֵר, • אָבָל דַּעַת מִי שֶׁהֵנִיחוּ בְּשִׁבְלֵוֹ לֹא בְּעֵינָיו בְּשַׁעַת הַנְּחָה, (לא) • רַק שְׂוִידֵיעוּהוּ בְּיוֹם טוֹב קִדְּם שְׂוִיתְחִיל לְבִשְׁל לְצַרְף הַשְּׂבֵת. הֵגָה: וְאִם דְּרַף הַגְּדוּל לְהֵנִיחַ עֲלֵיהֶם, (ט) (לב) סוּמְכִין עֲלֵיו מִסְתַּמָּא (ר"ן פרק ב' (מ: ד"ה א"מ ר"ס)): י • הֵמְעַרְב לְאַחֲרִים (לג) • צָרִיף לְזוֹפוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר. • וְכָל מִי שֶׁמְזַפֵּים עַל יְדוֹ בְּעֲרוֹבֵי שְׂבֵת, (לד) מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּעֲרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, וְכָל מִי שֶׁאִין מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּאוֹתוֹ עֲרוֹב, אִין מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּזֵה. • (ועי' לְעִיל סִימָן שֶׁסִּי"ו (פ"ח)): יא • שְׂצָרִיף הַזּוֹכֵה לְהַגְבִּייה הָעֲרוֹב (י) (לה) מִן

בְּאֵר הַיָּטִב

ואפילו ערשים) ובט"ו (סק"ז). ונדקא שפלתין בהם את הפת כמו שכתוב סעיף ד'. מגן אברהם (סק"ח), ועין יד אהרן (הגה"ט): ז (1) ששכח. ואם מחמת עצלות שכח נקרא פושע. גם של שלמה (שם ס"ו ו), ועין מגן אברהם (סק"ח). ונדקא אם שכח פעם אחת אבל פעם שניה פושע הוי. גמרא (טו:): (1) ששאינו. או שלא דע שמתקב כל אחד לערב וסמך על הגדול, אבל בר בי רב חשיב כפושע. גם של שלמה (שם): ח (2) התנה. והניח ערוב תחומין. גם של שלמה (שם ס"ו): ט (3) סומכין. פרוש אם שכח, ואין צריך להודיעהו: יא (4) מן. פרוש, ממקום שהערוב מנח עליו:

משנה ברורה

(מג) לא מהני תנאו • שְׂהַרִי אִינוּ יָכוֹל לְבַא וְלַקַּח: ט (ל) דַּעַת מְנִיחַ וְכוּ'. לְכַאוּרָה מִלְתָּא דְּפִשְׁטָא הוּא • שְׂהַרִי אִינוּ מוֹצֵיא עַד שְׂוִיפָה עַל יְדֵי אַחֵר, וְאֲפֹשֶׁר • דְּמִשּׁוּם סִיפָא דְּאָבָל דַּעַת וְכוּ' נִקְטַ לַה. (מ) וְעוֹד אֲפֹשֶׁר לּוֹמַר • דְּנִקְטַ לַה לְהִיכָא שְׂמוֹצֵיא בְּסַתָּם, דְּלֹא מְהַנִּי אֲלָא לְבַנֵּי אָדָם הַנְּכַלִּים מִסְתַּמָּא בְּלִשְׁוֹנוֹ דְּהֵינּוּ מִי שֶׁהוּא בְּתוֹף תַּחוּם הָעֵיר, וְכַעֲנִין הֵהִיא דְּסַעֲיָה קַדְדָּם: (לא) רַק שְׂוִידֵיעוּהוּ וְכוּ'. כְּלוּמַר (מא) • אִם נוֹדַע לוֹ בְּיוֹם טוֹב שֶׁהֵנִיחוּ עֲרוֹב בְּעוֹדוֹ, מִתַּר לוֹ לְבִשְׁל אֶף עַל גַּב שְׂלֵא נְמַלְכוּ עִמּוֹ בַּעַת הַנְּחָה, דְּאִין צָרִיף דַּעַתוֹ כְּלָל, וְלִשְׁוֹן רַק שְׂוִידֵיעוּהוּ דְּקָאָמַר • הוּא כְּדִי שְׂוִידֵיעוּ שְׂוִיכּוֹלִים לְבִשְׁל לְשַׁבֵּת: (לב) סוּמְכִין עֲלֵיו מִסְתַּמָּא. • אוֹתָן שֶׁשָּׂכַחוּ אוּ נֶאֱנַסוּ, דְּבִרְוֵאי עֲרוֹב פְּלַם וְאֶף עַל גַּב שְׂלֵא הַכְּרוּ. וְיִישׁ מְהַאֲרוּנִים שְׂרַצוּ לּוֹמַר (מג) לְדִידֵין שְׂבַנְסַח בְּרַפְתַּ עֲרוֹב תַּבְשִׁילִין הוּא לְנוּ וְלִכְל הַדְּרִים בְּעֵיר הַזֹּאת! כָּל מִי שֶׁשָּׂכַח כּוֹל לְסַמֵּךְ דְּוִדָּי עֲרַבּוּ בְּעוֹדוֹ. וְחִלְקוּ עֲלֵיהֶם (מד) שְׂאִין הַנְּסָח מוֹעִיל כְּלוּם כָּל זְמַן שְׂלֵא וְכוּ' לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר בְּתַבְשִׁיל וְכַדְלָקְמֵן בְּסַעֲיָה • וְאִין רַב בְּנֵי אָדָם יוֹדְעִים זֹאת וְאִינִם מְקַנִּים עֲלֵיהֶם, וְעַל כֵּן אִי אֲפֹשֶׁר לְסַמֵּךְ עַל זֶה עַל • סַתָּם בְּנֵי אָדָם אֲלָא אִם כֵּן יוֹדְעִים בְּבִירוֹ שֶׁהֵקְנוּ לָהֶם: י (לג) צָרִיף לְזוֹפוֹת דְּהֵם. כְּדִי שְׂוִיפָה לָהֶם חִלַּק בְּתַבְשִׁילִין וְשְׂוִיכְלוּ לְסַמֵּךְ עַל זֶה לְבִשְׁל: (לד) מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּעֲרוֹבֵי תַבְשִׁילִין. וְכַהֲנִי דְּאִיפָא פְּלָגְתָא שֶׁם • כְּגוֹן בְּאֲשֵׁר שְׂמַעְלָה לַה מְזוּנוֹת • אוּ בְּכַנּוּ גְדוּל שְׂמִיפָה עַל שְׂלַחְנוּ • שְׂמַסְקִינָן שֶׁם דְּבִרְעִיבֵד סוּמְכִין לְקַלָּא, * הוּא הִדִּין הַזֶּה. וְכַתְּבוּ הָאֲחֵרוֹנִים דְּכָל זֶה בְּאֲשֵׁר שְׂוִיכְלוּ עִמּוֹ, אָבָל אִם מַעֲלָה לַה מְזוּנוֹת וְהִיא מְבַשְׁלָת בְּפִנֵּי עֲצָמָה • אִם כֵּן אִינֵה נְסַפְלַת בְּתַר קְדֻרַת הַבַּעַל (ממ) וְצָרִיכָה עֲרוֹב בְּאֲפִי נְפִשָּׁה, וּמְגוֹ דְּזוֹכֵיא לְנַפְשָׁה יָכוֹל לְזוֹכֵת עַל יְדֵה גַם לְאַחֲרִים: יא (לה) מִן הַתַּרְקַע. וְהוּא הִדִּין (ממ) אִם הִיָּה הָעֲרוֹב

מנדקאים בזה: (כב) מי ששכח. וכל זה בפעם ראשון, אבל אם בגלל השני שכח עוד פעם הוי כפושע, שנפר שאינו חרד לדבר מצוה, (ל) ודינו מבאר בסוף הסעיף: (כג) או שהניח וכו'. ולא אמרין (ל) שבוה שערב גלה בדעתו שאינו רוצה לצאת בערוב של גדול העיר: (כד) שאינו יודע לערב. והוא הדין (ל) • אם חשב שיכולין לצאת בערוב של גדול אפלו לכתחלה: (כה) נקרא פושע וכו'. מפני שתקנת חכמים היה שכל אחד ואחד יעשה ערוב תבשילין בעצמו, (ל) וכדי שיהיה וכו' שאם מיום טוב לשבת אסור לבשל מכל שכן מיום טוב לחל. ומיהו לא דוקא הוא בעצמו (לו) דהוא הדין אם ממנה שליח נמי דשלחוהו של אדם פמותו, ולא בא אלא לאפוקי ערוב של גדול שמכין מתבשילו ואינו נמקף בהם בשעת עשייתו אלא מודיע להם ביום טוב שעשה ערוב ויכולין לסמך עליו: (כו) ואינו יוצא בו. * שאין (ל) החכמים מקנים ערובם למי שהוא יכול לעשות בעצמו ומתעצל. ודע (מ) דהרבה פוסקים חולקים על זה והלדידהו יכול כל אדם לסמך לכתחלה על ערוב של גדול העיר, ואף הגדולים מקונים בערובם להקנות לכל אדם אפן, ואיזהו שאינו יוצא בערובם (ל) זה שכל פעם עושה בעצמו ואינו רוצה לסמך על ערוב של הגדול ואחר כך קרה ששכח פעם פעמים ולא עשה, בזה אין הגדול מוציא • ששהרי לא היה דרכו לסמך על הגדול. (מ) ונאפשר בדיעבד יש לסמך אפוסקים אלו ולהקל משום שמחת יום טוב: ח (כז) אינו צריך לפרט. • בשעה שמזכיר על ידי אחר. • והוא הדין באמירת הנפש יאמר 'לי (מ) וכלל מי שלא עשה ערוב: (כח) אפילו הניח ערוב תחומין. • דמנן הסתם אין דעתו (מ) של אדם להקנות אלא למי שהוא בעירו או בתחום ארפיים: (כט) אלא אם כן התנה. ומיהו אם לא הניח ערוב תחומין

שער הציון

דסמיא: (מ) עין ט"ו (ס"ט). ובמור וקציעה הפליג שאפלו לכתחלה נמי, ואין לסמך עליו בזה מאחר שלפי מה שכתבנו לעיל הרא"ש לאו וחידיאה הוא שגם רש"י וריב"א הכי סבירא להו. וכן פתב השבלי לקט שטוב וישר שכל אחד ואחד יערב לעצמו ויהיה זריו לקיימי מצוה בנפשיה, וכן פתב בהגהות מימוני (שם אות ו) בשם ראבב"ה (ס"י תש"ס): ח (מא) פוסקים, וכן הוא בירושלמי (פ"ב ה"א): (מב) פוסקים: (מג) פוסקים: ט (מד) וכן משמע בפרוש רבנו חננאל (שם ד"ה אמר רב) עין שם. אכן מרש"י (שם ד"ה צריכים) משמע שפירש בש"ס פשיטא דעת מניח בעינן אמניה ערוב בעדו (ג), והפנה דצריך להכין התבשיל לשם ערוב (כו), ועין לעיל סעיף ו' ובט"ו שם סעיף קטן ד' ובסעיף כ"א: (מא) ב"ח (ס"ה וכו'), וכן מוכח בפרוש רבנו חננאל (שם) [כו] ובצבאות הקדש (שם) [כו]. ועין ט"ו (סק"ח) [כו] ועין לשון רבנו ירוחם (נתיב ד ח"א) [כו]: (מו) רש"ל (ים של שלמה פרק ב ס"ו) [כו] (שם): (מז) מגן אברהם סוף סעיף קטן כ"ג ושאר אחרונים: י (מח) אחרונים. וכתבו דכל שפן אשה שגרה בבית בעל בית, שאינה נטפלת אלא שצריכה ערובי תבשילין לעצמה אם יכולה לערב, ואם לא, צריכין להניח בעדן ערוב או יוצאין בערוב של גדול העיר: יא (מט) אחרונים:

הלכות יום טוב סימן תקכז

להם יד בפני עצמם, מזכין על ידו בעירובי תבשילין. וכ"ל מי שאינו מזכין על ידו באותו עירוב, כגון עבדו ושפחתו הכנענים שגופם קנוי לו ואין להם יד לזכות, אין מזכין על ידו בזה.

הג"ה

ועיין לעיל סימן שס"ז. שנתבאר כל פרטי הדינים במי שמזכין על ידו ובמי שאין מזכין על ידו.

ס"ק לד

כגון באשתו שמעלה לה מזונות. דמביא שם בשו"ע ב' דעות, דעת הרי"ף (צ"ה ט:) והרמב"ם (עירובין פ"א ה"ט) שאפשר לזכות על ידי אשתו אף כשמעלה לה מזונות, דכשנותן לה אחר מתנה על מנת שאין לבעלה רשות בה מהני, הרי דיש לה יד לזכות לעצמה, הוא הדין דיכול לזכות על ידי אחרים (משנ"צ סי' שסו ס"ק נט), ודעת הרא"ש (צ"ה פ"ג ס"ו) שאין לזכות על ידי אשתו שמעלה לה מזונות, משום דיד אשה כיד בעלה.

או בבנו גדול שמוך על שולחנו. ששינוי במסכת עירובין (טו:): ומזכה להן על ידי בנו ובתו הגדולים וכו', אבל אינו מזכה לא על ידי בנו ובתו הקטנים וכו' מפני שידן כידו. ונחלקו הראשונים מהו הגדר של גדול וקטן לענין זה. דעת הרא"ש (צ"ה פ"ג ס"ו) שכן הסמוך על שולחן אביו אינו יכול לזכות לאחרים ואפילו הוא גדול, שכיון שהוא סמוך על שולחן אביו ידו כיד אביו, וכל מי שאינו סמוך על שולחן אביו מזכין על ידו ואפילו הוא קטן. ודעת הרי"ף (סג) והרמב"ם (סג) שגדול הכוונה גדול ממש, ומזכין על ידו אפילו אם הוא סמוך על שולחן אביו, וקטן הכוונה קטן ממש, ואין מזכין על ידו אפילו אינו סמוך על שולחן אביו.

שמסקינן שם בדיעבד סומכין לקולא. שאף שלכתחילה טוב לחוש לדברי שניהם [שלא לזכות על ידי גדול הסמוך על שולחן אביו], ולא על ידי קטן אפילו שאינו סמוך על שולחן אביו, וכן שלא לזכות על ידי אשתו שמעלה לה מזונות], מכל מקום בדיעבד סומכים לקולא משום שעירובי חצירות הוא מדרבנן (צ"ח), הוא הדין הכא בעירובי תבשילין דרבנן יש להקל בדיעבד.

אם כן אינה נטפלת בתר קדרת הבעל. כיון שאינה אוכלת ממאכליו.

ציונים והערות

שלא הניח עירוב תבשילין יבוא ויסמוך על שלו, אבל משמואל שעירב על כל נהרדעא, ור' אמי ור' אסי שעירבו על כל טבריא ולא הכריזו אין להוכיח שאין צריך דעת מי שהניחו לו, שכיון שלא הכריזו משמע שהיו רגילים בכך כל שנה, והיה ידוע לכל בני עירם, וסמכו עליהם מערב יום טוב, ומבאר בנהר שלום שהרי"ן לשיטתו שאפשר לכתחילה לסמוך על גדול העיר, ולכן אם ידוע שגדול העיר מערב אפשר לסמוך עליו לכתחילה, אבל בדעת השו"ע שרק השוכח או אנוס יכול לסמוך על גדול העיר, מועיל דבר זה רק לאותן ששכחו או אנוסו. פד. ומבואר ברמ"א שם דאם בנו הגדול נשוי אשה מזכין על ידו אע"פ שסמוך על שולחן אביו, משום שעושה הכל על דעת עצמו ולא על דעת אביו (משנ"צ סג סק"ט). פה. בים של שלמה (צ"ה פ"ג ס"י) מבאר שהרי הטעם של עירובי תבשילין הוא שנחשב שהתחיל לבשל לשבת מערב יום טוב, וביום טוב אינו אלא כגומר והולך (מגואל כג"ה ס"א), וכיון שאינה אוכלת מתבשילין של הבעל לא שייך לומר כלפיה שהתחילה לבשל מערב יום טוב ע"י העירוב של הבעל, וסברא זו היא לדעת רב אשי בטעם העירוב (נאה הקדמה לסימן, ונצי"ל ס"א ד"ה על ידי עירוב).

דמשום סיפא דאבל דעת וכו' - נדרעת מי שהניחו לו לא בעינן נקט לה. ואה"נ דברין דעת מניח בעינן אין שום חידוש.

דנקט לה להיכא שמוציא בסתם - שאינו מפרט למי רוצה להקנות, אלא מניח בכלל על כל בני העיר, והחידוש הוא דלא מהני אלא לבני אדם הנכבדים מסתמא בלשונו, דהיינו מי שהוא בתוך תחום העיר. שכיון שצריך דעת המניח שיכוין להוציא האחרים מועיל עירובו רק לנמצאים בתוך תחום העיר, מפני שמסתמא דעתו רק להם וכנ"ל בס"ק כ"ח.

ס"ק לא

בא לבאר שאין ענין 'שיודיעוהו' דווקא אלא כוונת השו"ע דאם נודע לו וכו'.

הוא כדי שידעו שיכבדים לבשל אשבת. שכל שאינם יודעים בבירור שהניחו עבורם עירוב תבשילין אינם יכולים לבשל.

ס"ק לב

אותן ששכחו או נאנסו. שלדעת השו"ע (פ"ו) רק מי ששכח או נאנס יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, ועל זה כתב הרמ"א דאם ידוע להם שדרך הגדול להניח עליהם יכולים לסמוך עליו מסתמא. ונלדעת הפוסקים הסוברים שכל אדם יכול לסמוך לכתחילה על גדול העיר (נאה משנ"צ ס"ק כ"ו), אמור דין זה גם לגבי כל אדם, שאם דרך הגדול להניח על כל בני עירו יכולים לסמוך עליו מסתמא.

פתם בני אדם. שאינם גדול העיר.

סעיף י - שו"ע

צריך לזכות להם על ידי אחר. שאדם אחר יזכה בעירוב [על ידי שיגביה טפח כדלהלן סי"א] עבור האחרים שרוצה לערב עבורם, והרי הוא כשליח שלהם וכאילו הם בעצמם זכו בעירוב ויש להם חלק בו. [אבל המערב עצמו אינו יכול לזכות להם, לפי שבכל קנין צריך החפץ לצאת מרשות המקנה לרשות הקונה, וכל זמן שהוא ביד המקנה לא יצא החפץ מרשותו (נאה משנ"צ סי' שס"ו ס"ק מט)].

וכ"ל מי שמזכרים על ידו בעירובי שבת - עירובי חצרות ושתופי מבואות], כגון עבדו ושפחתו העברים שיש

[כח] שמפרש דאפילו נודע לו ביו"ט מותר וא"צ שידע בערב יו"ט שהניחו עבורו.

[כז] שכתב וז"ל: אבל דעת מי שהניחו אין צריך להיות יודע בשעת עירוב, אלא אפילו אח"כ, ואפילו ביו"ט עצמו אם נודע לו שאחרים עירבו עליו מותר לו לבשל וכו'.

[כח] שכתב וז"ל: מערב אדם על כל בני עירו ואע"פ שלא הודיעם עד לאחר שחשכו סומכין עליו.

[כח] שהקשה מה החידוש בדין השו"ע דצריך שיודיעוהו והרי פשיטא דאסור לו לבשל אם לא יודע שהניחו עירובו. [עיי"ש מה שתי', ולהב"ח וראשונים הנ"ל אתי שפיר].

[כט] שכתב וז"ל: וצריך דעת מניח שניחאו על מנת כן יציאו אחרים, ודעת מי שהניחו לו, ולפיכך צריך המניח בשביל אחרים להכריז כל מי שלא הניח יסמוך על עירובי, פירוש ודוקא כשמודיעו ביו"ט עצמו שהוא ערב שבת, ומודיעו שעיירב עליו מאתמול, ואז בעינן דעת מי שהניחו לו, אבל כשמוניחו אין צריך דעת מי שמניחו לו, כלומר אינו צריך שימלך עמו אם יניח בשבילו כך פשוט בביצה, עכ"ל.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב

ס"ק ד"ד הוא הדין הכא. נש"ע ה"ג (פ"ו) כמז דדיעבד שצנר יזכה ע"י אחד מכל אלו וכנ"ל נכנס לל יו"ט שאי אפשר לו לזכות עוד יש לסמוך על דני המקלין, וכן אם אין לו אדם אחר לזכות על ידו יכול לזכות לכתחילה על ידי אחד מכל אלו.

הַלְבוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקְבוֹ

קנ. [א] בְּאֵר הַגּוֹזָה

(כב) מי (ו) [ו] שְׁשֻׁכָה אוּ נְאֻנָּס (כג) אוּ שְׁהַיִּת עֲרוֹב וְאָבֵד (ו) וְהוּא הָדִין עִם הָאֶרֶץ (ו) (כד) שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְעֲרֹב (אור זרוע (ח"ב סי' שנג מסדר מ"א)). אַבְל מִי שֶׁאֶפְשֵׁר לְעֲרֹב וְלֹא עֲרֹב אֲלֵא שְׂרוּעָה לְסִמָּךְ עַל עֲרוֹבוֹ שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר, (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ: ח' עֲשִׂימַעְרֵב עַל אַחֲרִים (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט, אֲלֵא מְנִיחַ בְּכֻלָּל עַל כָּל בְּנֵי הָעִיר ע' כֻּכָל מִי שֶׁהוּא בַתְּחוּם הָעִיר יוֹצֵא בּוֹ. הַגָּה: אַבְל מִי שֶׁהוּא חוּץ לַתְּחוּם אִינוּ יוֹצֵא בּוֹ (כח) אֶפְלוּ הַיִּנִּיחַ עֲרוֹב תְּחוּמִין וְיְכוּל לְבֹא לְכָאֵן, (כט) אֲלֵא אִם כֵּן (ס) הַתְּנָה עֲלָיו הַמְּנִיחַ בְּהִדְיָא (המגיד פרק ו' (ס"ו)): ט' (ל) צ' דַּעַת מְנִיחַ בְּעֵינַי שֶׁיִּכְנַן לְהוֹצִיא לְאַחֵר, ע' אַבְל דַּעַת מִי שֶׁהִנִּיחוּ בְּשִׁבְלֵו לֹא בְּעֵינַי בִּשְׁעַת הַנְּחָה, (לא) ר' רַק שְׂיִודִיעוּהוּ בְּיוֹם טוֹב קָדָם שְׂיִתְחִיל לְבָשֵׁל לְצָרֶף הַשֶּׁבֶת. הַגָּה: וְאִם דָּרַךְ הַגְּדוֹל לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם, (ט) (לב) סוֹמְכִין עֲלָיו מִסְתַּמָּא (ר"ן פרק ב' (ס' ד"ה אמר ר"ס)): י' ה'הַמְעַרֵב לְאַחֲרִים (לג) ע' צָרִיף לְזוֹפוֹת לָהֶם עַל יְדֵי אַחֵר. ע' וְכָל מִי שֶׁמְזַפֵּים עַל יְדוֹ בְּעֲרוֹבֵי שֶׁבֶת, (לד) מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּעֲרוֹבֵי תְּבַשְׁלִין, וְכָל מִי שֶׁאִין מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּאוֹתוֹ עֲרוֹב, אִין מְזַפֵּין עַל יְדוֹ בְּזַה. ע' וְעֵינַי לְעֵיל סִימָן שִׁמְרָא (ס"ב): י"א ש' צָרִיף הַזּוֹכֵה לְהַגְבִּייה הָעֲרוֹב (י) (לה) מִן

בְּאֵר הַיִּטָּב

ואפילו עדשים) ובט"ז (סק"ז). וְדוֹקָא שְׂמֵלִפְתֵּין בְּהֶם אֵת הַפֶּת כְּמוֹ שְׂכַחוּב סְעִיף ד'. מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ה), וְעֵינַי יָד אֶהְרֵן (הגה"ט): ז' (י) שְׂשֻׁכָה. וְאִם מְחַמַּת עֲצָלוֹת שְׂכַב נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם ס"ו ו'), וְעֵינַי מִגֵּן אַבְרָהָם (ס"ה). וְדוֹקָא אִם שְׂכַב פַּעַם אַחַת אַבְל פַּעַם שְׁנָיִם פּוֹשֵׁעַ הֵי. גְּמָרָא (טו'): (י) שְׂשֻׁכָה. אוּ שְׂלֵא דַעַ שְׂמַחֵב כָּל אַחַד לְעֲרֹב וְסִמָּךְ עַל הַגְּדוֹל, אַבְל בַּר בִּי רַב חֲשִׁיב כְּפוֹשֵׁעַ. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם): ח' (י) הַתְּנָה. וְהַנִּיחַ עֲרוֹב תְּחוּמִין. יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה (שם ס"ו): ט' (ב) סוֹמְכִין. פְּרוּשׁ אִם שְׂכַח, וְאִין צָרִיף לְהוֹדִיעוּהוּ: י"א (י) מוֹן. פְּרוּשׁ, מִמְּקוֹם שֶׁהָעֲרוֹב מִנְחַ עֲלָיו:

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

מִדְּקַדְקִים בְּזַה: (כב) מִי שֶׁשְׂכַח. ע' וְכָל זֶה בְּפַעַם רִאשׁוֹן, אַבְל אִם בְּרַגְלָה הַשְּׁנַיִ שְׂכַח עוֹד פַּעַם הֵי כְּפוֹשֵׁעַ, שְׂנֵפֵר שְׂאִינוּ חֲרַד לְדָבָר מְצוּה, (ל) וְדִינוּ מְבֹאֵר בְּסוֹף הַסְּעִיף: (כג) אוּ שְׁהַיִּת וְכוּ'. ע' וְלֹא אִמְרִינַן (לב) שֶׁבְּזַה שְׂעַרְב גְּלָה בְּדַעְתּוֹ שְׂאִינוּ רוּעָה לְצַאֵת בְּעֲרוֹב שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר: (כד) שְׂשֻׁכָה יוֹדֵעַ צָרֵב. וְהוּא הָדִין (ל) ע' אִם חֲשֵׁב שִׁיכּוּלִין לְצַאֵת בְּעֲרוֹב שֶׁל גְּדוֹל אֶפְלוּ לְכַתְּחֵלָה: (כה) נִקְרָא פּוֹשֵׁעַ וְכוּ'. מִפְּנֵי שֶׁתִּקְנַת חֲכָמִים הִיָּה שֶׁכָּל אַחַד וְאֶחָד יַעֲשֶׂה עֲרוֹב תְּבַשְׁלִין בְּעֵצְמוֹ, (ל) וְיִכְדֵי שִׁיְהִיָּה וְכוּר שְׂאִם מִיּוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת אֶסוּר לְבָשֵׁל מִכָּל שֶׁכֵּן מִיּוֹם טוֹב לְחַל. ע' וּמִיָּהוּ לֹא רְדוֹקָא הוּא בְּעֵצְמוֹ (ל) דְּהוּא הָדִין אִם מְמַנְה שְׁלִיחַ נְמִי דְשְׁלַחוּ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וְלֹא בָּא אֲלֵא לְאַפּוּקֵי עֲרוֹב שֶׁל גְּדוֹל שְׂמַכִּין מִתְּבַשְׁלֵו וְאִינוּ נִמְלָךְ בְּהֶם בִּשְׁעַת עֲשִׂיתוֹ אֲלֵא מוֹדִיעַ לָהֶם בְּיוֹם טוֹב שְׁעָשֶׂה עֲרוֹב וְיִכּוּלִין לְסִמָּךְ עֲלָיו: (כו) וְאִינוּ יוֹצֵא בּוֹ. * שְׂאִין (ל) הַחֲכָמִים מְקַנְיִם עֲרוֹבֵם לְמִי שֶׁהוּא יְכוּל לְעִשׂוֹת בְּעֵצְמוֹ וּמְתַעַצֵּל. וְדַע (ל) דְּהַרְבֵּה פּוֹסְקִים חוֹלְקִים עַל זֶה וְהַלִּידָהוּ יְכוּל כָּל אָדָם לְסִמָּךְ לְכַתְּחֵלָה עַל עֲרוֹב שֶׁל גְּדוֹל הָעִיר, וְאִף הַגְּדוֹלִים מְקוֹנְיִם בְּעֲרוֹבֵם לְהַקְנוֹת לְכָל אָדָם כְּכָל אֶפְן, וְאִיזוֹהוּ שְׂאִינוּ יוֹצֵא בְּעֲרוֹבֵם (ל) זֶה שֶׁכָּל פַּעַם עוֹשֶׂה בְּעֵצְמוֹ וְאִינוּ רוּעָה לְסִמָּךְ עַל עֲרוֹב שֶׁל הַגְּדוֹל וְאַחֵר כִּף קֶרֶה שְׂכַח פְּהַ עַמְמִים וְלֹא עֲשֶׂה, בְּזַה אִין הַגְּדוֹל מוֹצִיאָה ע' שְׂהַיִּי לֹא הִיָּה דְרוֹכוֹ לְסִמָּךְ עַל הַגְּדוֹל. (מ) וְאֶפְשֵׁר בְּדִיעַבְד יֵשׁ לְסִמָּךְ אַפּוֹסְקִים אֵלוֹ וְלַהֲקֵל מִשׁוּם שְׂמַחַת יוֹם טוֹב: ח' (כז) אִינוּ צָרִיף לְפָרֹט. ע' בִּשְׁעָה שְׂמֹנְפָה עַל יְדֵי אַחֵר. ע' וְהוּא הָדִין בְּאִמִּירַת הַנֶּפֶס יֹאמֵר 'לִי (מ) וְלִכְל מִי שְׂלֵא עֲשֶׂה עֲרוֹב: (כח) אַפְלֵו הַיִּנִּיחַ עֲרוֹב תְּחוּמִין. ע' דְּמִן הַסֶּתֶם אִין דַּעְתּוֹ (מ) שֶׁל אָדָם לְהַקְנוֹת אֲלֵא לְמִי שֶׁהוּא בְּעִירוֹ אוּ בַתְּחוּם אֶלְפִיִּם: (כט) אֲלֵא אִם כֵּן הַתְּנָה. וּמִיָּהוּ אִם לֹא הַיִּנִּיחַ עֲרוֹב תְּחוּמִין

שְׂעַר הַצִּיּוֹן

דְּסִמְיָא: (מ) עֵינַי ט"ז (ס"ט). וּבְמִר וּקְצִיעָה הַפְּלִיג שְׂאֶפְלוּ לְכַתְּחֵלָה נְמִי, וְאִין לְסִמָּךְ עֲלָיו כְּזֶה מֵאַחַר שֶׁלְפִי מַה שֶׁכַּתְּבִנוּ לְעֵיל הַרְאָה ש' לֹא וְחִידָה הוּא שְׂגָם רְשִׁי וְרִיבִיָּא הִכִּי סְבִירָא לְהוֹ. וְכֵן פְּתַב הַשֶּׁבְלִי לְקַט שְׂטוֹב וְיִשֵׁר שֶׁכָּל אַחַד וְאֶחָד יְעָרֵב לְעֵצְמוֹ וְיִהְיֶה זְרוּי לְקִימֵי מְצוּה בְּנַפְשִׁיה, וְכֵן פְּתַב בְּהִגְהוֹת מִיּוֹמֵי (שם אות ו') בְּשֶׁם רַבֲבִיָּה (ס' תש"ט): ח' (מ) פּוֹסְקִים, וְכֵן הוּא בִּירוּשְׁלַמִי (פ"ב ה"א): (מ) פּוֹסְקִים: (מג) פּוֹסְקִים: ט' (מ) וְכֵן מְשַׁמֵּעַ בְּפִרוּשׁ רַבְנוּ חֲנַנְאֵל (שם ד"ה אמר רב) עֵינַי שֶׁם. אָכֵן מִרְשִׁי (שם ד"ה צ"ח) מְשַׁמֵּעַ שְׂמִפְרָשׁ בְּשִׁס פְּשִׁטָא דַּעַת מְנִיחַ בְּעֵינַי אִמְנִיחַ עֲרוֹב בְּעַדוֹ, וְהַפְּנָה דְּצָרִיף לְהִכִּין הַתְּבַשְׁלִי לְשֶׁם עֲרוֹב וְכוּ', וְעֵינַי לְעֵיל סְעִיף ו' וְבִטְרִי שֶׁם סְעִיף קָטָן ד' וּבְסְעִיף כ"א: (מ) ב"ח (ס"ה) וְכוּ', וְכֵן מוֹכַח בְּפִרוּשׁ רַבְנוּ חֲנַנְאֵל (שם) [כ] וּבְעַבְדוֹת הַקֹּדֶשׁ (שם) [כ]. וְעֵינַי ט"ז (ס"ה) [כ]. וְעֵינַי לְשׁוֹן רַבְנוּ יְרוּחִם (נתיב ד' ח"א) [כ]: (מו) רש"ל (ים של שלמה פרק ב' ס"ו) [כ]. וְעֵינַי ט"ז (שם): (מ) מִגֵּן אַבְרָהָם סוֹף סְעִיף קָטָן כ"ג וְשְׂאִירֵי אַחֲרוֹנִים: י' (מ) אַחֲרוֹנִים. וְכֵתְבוּ דְכָל זֶה בְּאַשְׁתוֹ שְׂאוּכְלַת עֲמוֹ, אַבְל אִם מְעַלָּה לֹא מִזְנוֹת וְהִיא מְכַשְׁלַת בְּפִנֵּי עַצְמָה * אִם כֵּן אִינַה נִטְפַּלַת בְּתַר קְדוּרַת הַבַּעַל (מ) וְצָרִיכָה עֲרוֹב בְּאַפִּי נַפְשָׁה, וּמִגוֹ דְּזִכָּיָא לְנַפְשָׁה יְכוּל לְזוֹכֹת עַל יְדֵה גַם לְאַחֲרִים: י"א (לה) מִן הַתְּרַקַּע. וְהוּא הָדִין (מ) אִם הִיָּה הָעֲרוֹב

הזכות יום טוב סימן תקכז

הקרקע * טפח: יב [* תחזור ונטל מיד הזוכה *] * ומברך על מצות ערוב. (לו) ואומר בדין יהא שרא לן לאפניי ולבשולי * ולאטמוני (זו) * ולאדלוקי שרגא (לח) * ולמעבד פל (יב) * צרכנא מיום טוב לשבת, * לנא ולפלוני ולפלוני, או לכל בני העיר הזאת. הגה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש (מ) יוכל לאמרו בלשון לעז * שמיין (מהרי"ל (הג"ה ערוכי תפסיל)): יג אף על פי שהניח ערוב אינו יכול לבשל (מא) מיום טוב (יג) [יב] ראשון (מב) לשבת: יד אם הניח הערוב על דעת * לסמוך עליו * פל זמן (מג) שיהיה קנים אפלו ליום טוב אחר, (מד) * בלכתחלה

ת גם זה צנתי שם (פעמים-טו). א טור בשם הרא"ש (חשובה כלל כג סי' ח) ובעל העשור (ח"ב דף קמז:). ב פל בו (סי' ט) בשם רבי נתנאל.

שערי תשובה

ברגלים רצופים, שלפי שהאינא פנת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים, מכל שכן אם היה בינתיים רגל או רגלים ששעה בהן ערוכי תבשילין פתקון עין שם. ועין בהכח צבי סימן ק"ל מה שכתב על דברי רש"י בביצה (טו: ד"ה לשנה) ומה שכתב בננסת וזקאל על זה עין שם: יב [בשו"ע] חזון ונזופל מיד הזוכה כ"ו. עין בבב"ב יוסף (ס"ה) בשם טור בריקת שכתב לא פה נהגו רבותי אלא המזכה על ידו עומד עמו, והמערב נוטל הערוב בידו ואומר בדין עירובא כ"ו ויכל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוב ביד המזכה ואומר לו זכה כ"ו, אף השבלי לקט (סי' רמז) והטור פתבו פהשלתן ערוף עין שם. ועין בגן המלך סימן ק"ש שדעתו שמי שהוא רגיל לערב לאחריים אין צריך לזכות לאחריים וראיה מפרק פל הגט בסופו (ניסין ל) דאוקימנא בפיפרי פהנה כ"ו עין שם. ובקונטרס טוב עין (בסוף שם הגדולים שכתב מהר"י אבולאי) (סי' יח) כתב שיש מי שחולק עליו ודחה וראיתו על פי הרשב"א (ניסין שם ד"ה אמר רב) והריב"ש (שם ד"ה מתני' המלוה) ז"ל, והמחבר כתב שם דבריעבד על פי לסמוך על מה שכתב בגן המלך עין שם: יג [בשו"ע] ומברך על מצות ערוב. ואם עשה ערוב חצרות וערוב תבשילין יחד עין לעיל סימן שס"ו מה שכתבתי בזה. וכן כתב בשו"ת פרי האדמה (פ"ו ה"ח) דסגי בבכחה אחת ומברך על מצות ערובין ועין שם סימן ע"ב (ה"ל עירובין פ"א ה"ח) בשעור הערוב: יד [יב] ראשון. עין באר היטב. וכתב הרדב"ח (ח"ב) סימן תקצ"ד הביאו בבב"ב יוסף (ס"ק) מיני עופות ומיני בשר שאם יבשלו ביום שחיתתן אינם יפים לאכל

יב (יב) צרכנא. כתב רש"ל (בשו"ת סי' עח) אם לא התנה בפרוש 'ולשחט' אינו יכול לשחט ביום טוב לשבת. וט"ז (סי' יא) חולק עליו והעלה דאין להשגיח עליו לאסור השחיטה מיום טוב לשבת אם הניח ערוכי תבשילין עין שם, וכן פסק הב"ח (סי' ט"ח) וכן מוכח בתשובת גנת ורדים חלק א"ח חיים פלל ד' סימן (ד') (ה"ל) דאין צריך לפרש ולשחט. והש"ר ננסת הגדולה בהגהת בית יוסף אות י' פתב דלכתחלה ראוי לומר בפרוש ולשחט וישן נוהג הוא זכרונו לברכה, ועין יד אהרן (הגה"ט): יג (יג) ראשון. הינו שחל יום טוב ביום חמישי ששי, מה שאין פן אם קל יום ו' ויום השבת פשיטא דמתר לבשל ביום ששי שהוא יום טוב ראשון על ידי ערוכי תבשילין. וכתב רש"ל (שם פ"ק ב סי' א) דאפלו אם עבר ובשל ביום ראשון דהינו ביום חמישי דאסור לאכלו לשבת. וט"ז (סי' יב) חולק עליו ומתיר לאכל בשבת וכל שכן שאין אסור לאכלו על כל פנים ביום טוב, עין שם. אם קל יום טוב ביום ששי ויום השבת יאמר בערוכי תבשילין למעבד פל צרכנא מיום טוב לחכרו ומיום טוב לשבת, עין ט"ז (שם) השעם. ועין מגן אברהם (סי' יג) כמו הנשחטים מאתמול, מתר לשחטם ביום ראשון עין שם. ונראה שרצונו לומר לשצריך

באר הלכה

סגי למאה. ובחוספות ירושלים מסתפק בזה עין שם: יב * ומברך על מצות ערוב. * ואם מניח ערוב בשליחות והתבשיל הוא של השלח, אם צריך לברך עליו וכתב הגר"ז (קרי"א ס"ב) שמתלו בזה, * אם האמירה הוא עקר יש לו לברך, אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב כלל אין לו לברך מאחר שאין עושה כלום, עין שם: יד * סמך עליו פל זמן שהוא קנים. רצונו לומר * ששקל בתנאי של בהדין עירובא שבתות אחרות שצניעו סמוך ליום טוב: * דכתחלה לא יסמוך וכו'. עין משנה ברורה (סי' מד) מה שכתבנו ד"ש דעות בין הפוסקים וכו'. דע ד"ש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי (פרק ב סי' תרעב) והגהות ממוני (פ"ו אות ב) בשם הירושלמי] * דליום טוב אחר אין * כולין לערב אבל לאותו יום טוב כגון שחל סכות ביום חמישי שייכול לומר ערב יום טוב שיהיה גם על שמיני עצרת [ועין בבאור הגר"א דהעמיק דין זה גם פן בשמם ובשם הירושלמי, ורק דמסיק דמכל מקום מחמיר הפל בו (סי' נט) מלשון המשנה (טו): ועושה תבשיל מערב יום טוב משמע דוקא מערב יום טוב]. אכן המחמירים דהינו הפלבו בשם רבנו נתנאל מחמיר אף בזה עין בבית יוסף (ד"ה ומי' ויכול) ועל פן יש להחמיר לכתחלה כפיסק השלחן ערוף. וגם משמע מבית יוסף דלדעת המחמירין טוב לכתחלה לעשות התבשיל מערב יום טוב גופא ולא מקדם אף שניחיו ערב יום טוב לשם ערוב, דכן דיק מלשון המשנה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו', אכן אם אין לו, בודאי כשר אף לכתחלה אם רק הניחו לשם ערוב, וכן פתבנו למעלה בסעיף ו' בדלקמן סעיף כ"ג, וכל שכן אם לא בשל מאכלים אחרים לשבת: יד (מג) שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמוך וכו'. * ד"ש דעות בזה בין הפוסקים, (מ) יש אומרים דלטעם הערוב המוכא

מנח על איזה דבר, * שצריך להגביהו טפח. ועין לעיל סימן שס"ו סעיף ט' * ובמה שכתבנו שם (משני"ב סי' נא, בה"ל ד"ה צריך): יב (לו) ואומר בדין יהא שרא לן וכו'. ומוכח דעת הרמ"א לקמן בסעיף כ' * דאמירה זו מעכב. (א) ויש חולקין בזה ואומרים שאין זה אלא לכתחלה הא אם שכתב לית לן בה פנין שהכין תבשיל להתיר לו הבשול, ויתבאר לקמן בסעיף כ': (ז) דלאדלוקי שרגא. ויש שכתבו (ה) גם לאפוקי * [והינו הוצאנה]. מיהו (ז) בדיעבד * אם לא הופרין להני תרפי לכלי עלמא אין להחמיר דנגללים בלמעבד פל צרכנא: (לח) דמעבד פל צרכנא. * ושבו מתירין פל המלאכות. וכתבו האחרונים * דגם שחיטה נכללת בזה, (ט) ומכל מקום לכתחלה טוב לפרט ב'הדין' גם שחיטה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש וכו'. * שהרי צריך לומר שסמוך על זה, ואם אינו מכין מה שאומר (מ) אם פן לא סמוך עליהם בפיו: (מ) וכ"ז וכו'. * כלומר (נ) צריך לומר: יג (מא) מיום טוב ראשון. * פרוש, כשחל יום טוב ראשון (ט) ביום חמישי, דהא יכול לבשל ביום ששי שהוא יום טוב שני. ואפלו אם יודע שיהיה לו אנס ביום טוב שני שלא יוכל לבשל בו וערב מתחלה (ו) על מנת פן שייבשל ביום ראשון (ז) לא מהני, * דלא תקנו ערוב (ז) אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו, (ס) ובפירוש בזמננו שיום טוב שני כחל מדאורייתא, שאלו היה יום חל בינתיים בודאי לא מהני ערוב לבשל מיום טוב לשבת: (מב) דלשבת. * ובדיעבד אם עבר ובשל או שגג ובשל, (סא) דעת הט"ז (סי' יב) להתיר שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמוך בסעיף א' יכול לערב בערב יום טוב ולהתנות שיהיה לערוב (מ) אף ליום טוב

שער הציזון

יב (ג) מהרש"ל (שם סי' ח): (נא) עבודת הקדש (שם): (נב) אפלו לרמ"א בסעיף כ' בהג"ה, דהא הרבה פוסקים לא הצריכום לומר אפלו לכתחלה וכמו שכתב הרשב"א שם וכמו שהאר"י הבית יוסף (ד"ה כתב הרא"ש) להר"א. ועין לקמן בסעיף (י"ח) [י"ט] דאפלו לא ערב כלל מתרים להדליק לחד מאן דאמר, וכל שכן בזה: (נג) אחרונים: (נד) הגר"א: (נה) פן מוכח בבאור הגר"א ופשוט, ובפרט לרמ"א בסעיף כ' דהאמירה מעכב. ועין בקונטרס אחרון של הגר"ז (ס"א): יג (נו) דאם קל ביום ששי פשיטא דמתר אף שהוא יום ראשון, והעולם טועין בזה [ש"י] ננסת הגדולה (הג"ה): (ז) (ז) דאי לאו הכי בודאי לא מהני [מגן אברהם (סי' יא): (מ) הפגן אברהם (שם) מסתפק לחד טעמא שבבית יוסף ז"ל (ד"ה ואצ"פ שהיה) ועין במחצית השקל שמהפך במגן אברהם הגרסא (לא) דלטעם הרא"ש (בחשובה כלל כג סי' ח) פשיטא דאסור, והגר"ז (שם ס"ק) מקם הגרסא וסבירא ליה דארובה דלטעם הרא"ש מספקא ליה דשרי וברב"ז (ח"ב סי' הקצ"ה) גם פן מוכח פן שכתב להוכיח מהרא"ש דבמקום דאי אפשר בשני שו"י וז"ל, אבל העולת תמיד (ס"ט) הסכים לאסור משעם זה שלא תקנו ערוב רק ליום הסמוך וז"ל, וכן כתב האלה רבה (סי' ט) משמו דהריב"ש (סי' ט) וכן משמע מהגר"א וכן פתב

הגר"ז וחי' אדם (כלל קב סי' ב). ואף דהרדב"ז דיק מלשון הרא"ש להתיר במקום הדחק כמו שכתב בשערי תשובה (סי' יב), אבל רבים הם שתפסו הטעם דשבות רחוקה לא התירו וכמו שכתב בבית יוסף וכן הוא בהגר"ז בקונטרס אחרון (שם ז"ל): (טז) הרבה פוסקים פמוכא בבית יוסף (שם): (ס) רא"ש (שם) ורבנו ירוחם (נתיב ד ג"ה), ודעת המחצית השקל (סי' יא) אסור משעם זה אפלו באנס ביום טוב שני: (סא) וחולק על מהרש"ל (שם סי' א) שכתב לאסור בזה וחלק מסעיף כ"ג דהתם אין לו מה לאכל בשבת אבל הקא אפשר לו לבשל ביום שני. ובאמת דברי מהרש"ל צריך עיון דהלא לא בשביל שבת התירו דאף בחל שו"י ז"ל, ואין לומר דבשבת יש להחמיר טפי הכי דאפשר משום הכנה ז"ל דהלא אסור מלאכה יש פאן וילענן מלאכה לא צריך חל משבת, ואלא משום דעצם המלאכה בדיעבד לא אסור ואם פן הכי נמי בזה, ובנהר שלום (ס"ק) האר"י ז"ל ואין דבריו נראין: יד (סב) בית יוסף (ד"ה ומי' ויכול): (סג) הרא"ש (פרק ב סי' א) לטעמא דרב אשי (טו:), והכי נקטינן ז"ל פמו שפסיק בבית יוסף (שם) דאף ליום טוב אחר שרילט: (סד) וכל שכן לאותו יום טוב למימם האחרונים אם הניח על דעת פן דשרי לכמה פוסקים בדלקמיה ז"ל:

הלכות יום טוב סימן תקנז

קנז: נא

עלמא אף לדעת הרמ"א שאמירה זו מעכבת, מכל מקום אם אמר 'בהדין' וכו', ולא הזכיר פרטים אלו אין להחמיר.

ס"ק לח

ושוב מותרין כל המלאכות. השייכים לצרכי סעודה. וראה במשנ"ב (ס' מקמט סק"ג) דעירובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחרצא.

דגם שהיטה נכללת בזה. שהרוצה לשחוט ביום טוב לצורך שבת, אף שלא פירט בנוסח האמירה שהעירוב יתיר לו את השחיטה, מכל מקום כיון שהזכיר 'למעבד כל צרכנא' נכלל בזה היתר השחיטה צ"ל.

ומכל מקום לכתחילה טוב לפרט וכו'. ראה הערה צ"ד.

ס"ק לט

שהרי אין די בהנחת העירוב אלא צריך לומר בפיו שסומך על זה, ואם אינו מבין מה שאומר אם כן לא סמך עליהם בפיו. שכיון שאינו מבין הרי"ז כמי שלא אמר כלל.

ס"ק מ

בלומר צריך לומר. דמלשון הרמ"א שכתב 'יוכל לאמרו' משמע שאינו מחוייב לאומרו דווקא בלשון שמבין, וע"ז מבאר המשנ"ב שכוונת הרמ"א שאם אינו מבין לשון הקודש צריך הוא לומר בלשון שמבין צ"ל.

סעיף יג - ס"ק מא

נחלקו הראשונים בטעם דין זה שאין העירוב מתיר לבשל מיו"ט ראשון לשבת. הרשב"א (שו"ת סי' מרפ"ה) והרא"ש (שו"ת נלל כג ס"ט) כתבו שכיון שבזמנינו שלא מקדשים על פי הראיה עיקר היום טוב הוא יום הראשון, ויום טוב שני אינו אלא משום מנהג אבותינו צ"ל, ולכן כשם שאם מפסיק יום חול בין יום טוב לשבת ודאי לא מועיל העירוב לבשל ביו"ט לצורך שבת שיחול אחר יום חול, כמו"כ אין לבשל ביום טוב ראשון שחל ביום חמישי כיון שיום טוב שני מן התורה הוא כיום חול. והר"ן (ט. ד"ה מניח) כתב שחכמים התירו לבשל ע"י עירוב תבשילין רק כששבת קרובה, אבל שבת רחוקה [דהיינו מיום חמישי לשבת] לא התירו צ"ל. ובזה יבוארו דברי המשנ"ב.

ציונים והערות

מלאכות נכללים ב'למעבד כל צרכנא', ובקרבן נתנאל (ט"ז קק"ט) כתב ביאור אחר במה שלא די להזכיר 'למעבד כל צרכנא', וז"ל: ולא סגי בהא בלחודא, דאחי למטעי שמותר לו לעשות לכבוד שבת אפילו דברים שאסורים לעשות ביו"ט, ולהכי צריך לפרט אפייה ובישול והטמנה והדליקה, שמע מינה דהני מילי 'למעבד כל צרכנא' קאי אהנך ארבעה, כלומר לעשות מה שצורך לבישול ואפייה, גם לשחוט ולעשות אש וכו'. עכ"ל. וע"ז בב"ח מש"כ בזה. **צד.** בחמ"ד משה (סק"ז) כתב וז"ל: לכאורה היה נראה דאין צריך לומר כן כי אם השוחט עצמו, אבל שאר בני העיר למה יאמרו זה כיון שאין שוחטין. אכן לא נראה כן, דאם כן היאך יהיה מותר לשחוט לאחרים והם עצמן לא עירבו לזה, והרי מי שעירב אינו יכול לבשל למי שלא עירב, ולכן נראה דכל אדם יאמר כן, דאולי יצטרך איזה דבר לשחוט, וגם השוחט יאמר כן, ואף דמכל מקום אין כל אדם יכול לשחוט, מכל מקום אם היה בקי להתנות שבשעירוב זה יותרו לו כל המלאכות, א"כ זה שאינו יודע מה שהוא סח פשיטא היה רשאי לשחוט, והוי כמו עירב לאותו דבר ויוכל ג"כ השוחט לשחוט בשבילו. עכ"ל. אמנם בשו"ע הרב (ט"ז) נראה דרק מי שבדעתו לשחוט מיו"ט לשבת טוב שיפרט היתר השחיטה, (והוסיף שם שהשוחט הקבוע לריבים טוב שיאמר כן בכל עיר יו"ט שלפני שבת, שמא יביאו לו לשחוט, ע"י"ש). **צה.** הרמ"א העתיק לשון המהרי"ל. אמנם בדרכי משה (קק"ט) שינה מלשון המהרי"ל וכתב בזה"ל: כתב המהרי"ל שאם אינו יודע לומר העירוב בלשון הקודש יאמר בלשון חול. עכ"ל. וכתב בשו"ע הרב (קק"ט) דמלשון זה משמע קצת שהוא חובה, ובודאי שכן הוא לפי מה שכתב רמ"א בשם אור זרוע והסכים עמו המג"א דאם לא הזכיר המלאכות בפירוש אע"פ שאמר 'למעבד כל צרכנא' לא אמר כלום, לפי שצריך להתנות שבשעירוב זה יותרו לו כל המלאכות, א"כ זה שאינו יודע מה שהוא סח פשיטא שאין זה כלום, אף שהוא יודע שזה עירובי תבשילין, מכל מקום אינו יודע ענין המלאכות שמתנה עליהם ואין זה תנאי כיון שאין פיו ולבו שוין וכו' ע"י"ש. **צו.** הרא"ש (טז) כתב שיו"ט שני אינו אלא משום גזירת שמד. והקשה עליו הרדב"ם (ס' מקמט) דבגמרא (פ"ה ד: מבווא משום מנהג אבותינו. ובגנה שלום (קק"ט) מצוין ללשון הגמרא שם פשיטא כדברי במנהג אבותיכם בידכם, וימנען דגורו המלכות גזירה ואין לאקלקלי. ומבואר כדברי הרא"ש. **צו.** ראה בהקדמה לסימן שבארנו מחלוקת רבה ורב חסדא בטעם הדבר שמן התורה מותר לבשל מיו"ט לשבת, לדעת רבה היתר הוא משום הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה ביו"ט, ולדעת רב חסדא היתר הוא משום שצרכי שבת נעשין ביום טוב, ומבאר רש"י דשבת ויו"ט קרושה אחת הן. וכתב החתם סופר (מג"ת ל"ט ע"ג כ"ג)

סעיף יא - שו"ע

טפחה. שהגבהה פחות מטפח אינה קונה כלום ב"ט. ואפילו לדיעות בשו"ע חושן משפט (ס' קמ"ג) שקנין הגבהה אינו מועיל אלא אם יגביה שלשה טפחים, בעירוב שהוא מדרבנן הקילו שמועיל הגבהה טפח ב"ט.

ס"ק לה

שצריך להגביהו טפח מהמקום שנמצא עליו העירוב. [וכן אם הניחו להעירוב לתוך ידו של הזוכה צריך להגביה ידו טפח (משנ"ג ס' ט"ז) ש"ק נ"ג נ"ט ע"י].

ובמה שכתבנו שם. [בבה"ל שם (ד"ה ז"ך) ביאר שאם העירוב מונח כולו ביד הזוכה ולא בולט מן הצדדים, אינו צריך להגביה ידו כלל, דידו קונה בלא טעם הגבהה, ע"י"ש מש"כ בזה].

סעיף יב - שו"ע

ומברך - אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב. כמו שמברכים על שאר מצוות שתקנו חכמים.

ולאטמוני. להטמין מאכל חם לשמור על חומ"ט. [והשו"ע סתם כאן להדיעות שאסור להדליק ביו"ט נר של שבת ללא עירוב תבשילין, ולכן צריך להזכיר בנוסח האמירה 'לאדוקי שרגא'. וראה להלן סעיף י"ט, ובמשנ"ב (ס"ק מ-ט)].

לנא ולפלוני ולפלוני, כשרוצה לפרט למי בדעתו להקנות. או כשאין ברצונו לפרט למי בדעתו להקנות (מלעיל ס"ט), יאמר 'לכל בני העיר הזאת'.

ס"ק לו

ראמירה זו מעכב. שאף שהברכה אינה מעכבת [שכך הדין בכל המצוות שבתורה שאין הברכה מעכבת את המצווה], מכל מקום אמירה זו מעכבת, שכך תיקנו חכמים שלא די בהכנת התבשיל אלא צריך לפרט עיקר המלאכות (משנ"ג ס"ק ט"ז).

ס"ק לז

והיינו הוצאה. להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ומרשות הרבים לרשות היחיד צ"ל.

אם לא הזכירנה להני תרתי - דהיינו הדלקת הנר והוצאה, לכו"פ

פו. כן כתב הר"ן (פ"ה מ: ד"ה ומהן) וז"ל: צריך הזוכה להגביה מן הקרקע טפח, דכיון דברשותו מוכה הוא, לא מצי זכי בלא הגבהה. פו. כן כתבו התוס' בעירובין (פ"ט ד"ה ז"ך). **פח.** ראה בהערות למשנ"ב ס"ק ט"ז מש"כ בזה בשם רעק"א. פט. וראה שהדלקת הנר אינה בכלל פת ותבשיל, מ"מ העירוב בפת ותבשיל מתיר גם הדלקת הנר ושאר מלאכות, שלא הצרכו חכמים לעשות העירוב אלא בעיקר תיקון הסעודה (נ"ה"ט פ"ג ס"ה). וכתב הרא"ש (ט"ז ס"ט) וז"ל: ואע"פ שפירשתי לעיל שלא תיקנו אלא לעיקר סעודה, היינו דאין צריך לעשות העירוב אלא מפת ותבשיל שהוא עיקר סעודה, אבל צריך להזכיר כל דבר שאסור לעשות בלא עירוב. עכ"ל. **צ.** בעבודת הקודש [שהו מקור דין זה] מובא הלשון 'לאפוקי ולעוילי', דהיינו הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים, והכנסה מרשות הרבים לרשות היחיד, ועיין בדרכי משה (קק"ט). **צא.** וראה בהערות למשנ"ב שם מש"כ בזה. **צב.** כן כתב הט"ז (ק"ה) שהיתר השחיטה נכללת בלשון 'למעבד כל צרכנא'. אמנם הב"ח כתב וז"ל: אבל לשחוט פשיטא שהיא בכלל 'לבושולי', שאי אפשר לבשל אם לא ישחוט תחילה, וכן שאר מלאכות הפשט ומליחה, וכל המלאכות שקודמין לבישול, דאין צריך להתנות עליהן בפירוש לפי שהן בכלל 'לבושולי'. עכ"ל. ובשו"ע הרב (ס"ז) כתב כדעת הב"ח. [ויש לכאורה נפק"מ לדינא באופן שלא הזכיר 'למעבד כל צרכנא', שלדעת הט"ז אסור לו לשחוט לפי הרמ"א שהאמירה מעכבת ולדעת הב"ח מותר לו לשחוט כיון שהזכיר 'לבושולי']. **צג.** בשו"ת מהרש"ל (ס' ט"ז) כתב שאסור לשחוט ביו"ט לצורך שבת אם לא הזכיר בנוסח האמירה שהעירוב יתיר לו שחיטה. ומבאר שם דאין לטעות ולומר דבמה שאומר 'למעבד כל צרכנא' כולל הוא שאר מלאכות, שאם כן למה תיקנו להזכיר הדלקת הנר והטמנה ולא כללוהו במה שאומר 'למעבד כל צרכנא', ומוכח מזה שצריך להזכיר כל מלאכה בנפרד. אמנם הט"ז (ק"ה) הקשה עליו דלדבריו שצריך לפרט המלאכות למה תיקנו חכמים להזכיר בנוסח האמירה 'למעבד כל צרכנא', אלא ודאי שבמה שאומר 'למעבד כל צרכנא' כולל הוא שאר מלאכות. ומה שלא די רק באמירת 'למעבד כל צרכנא', והצרכי להזכיר 'לאפוקי ולבושולי' ולאטמוני ולאדוקי שרגא, מבאר הט"ז שכיון שהתקנה של עירוב תבשילין סמכוהו חז"ל על הפסוק 'את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשל' (נ"ה קמ"ט ל"ט), לכן רצו להזכיר בנוסח האמירה אפייה ובישול שהם מוכרחים בפסוק. ומה שתיקנו להזכיר הטמנה והדלקת הנר, משום שדברים אלו ניכר שעושה לצורך שבת [שהרי כשמדליק נר מבעוד יום ניכר שמדליק לצורך הלילה, וכן בהטמנה] והו"א שדברים אלו לא נכללים ב'למעבד כל צרכנא', לכן תיקנו להזכירם, אבל שאר

ת גם זה צינמי שם (פעמי-ס' טו). א טור בשם הרא"ש (חשובה כולל כג סי' ה) ובעל העשור (ח"ב דף קמז:). ב כל בו (סי' טו) בשם רבי נתנאל.

הקרקע * טפח: יב [*] תחזור ונטל מיד הזוכה [*] * ומברך על מצות ערוכ. (לו) ואומר בדין יהא שרא לן לאפני ולבשולי * ולאטמוני (זו) * ולאדלוקי שרגא (לח) * ולמעבד פל (יב) * צרכנא מיום טוב לשבת, * לנא ולפלוני ולפלוני, או לכל בני העיר הזאת. הגה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש (מ) יוכל לאמרו בלשון לעז * שמיבין (מהרי"ל (ה' עירובי תפסילין)): יג אף על פי שהניח ערוכ אינו יכול לבשל (מא) מיום טוב (יג) [וכן ראשון (מב) לשבת: יד אם הניח הערוכ על דעת * לסמך עליו * פל זמן (מג) שיהיה קנים אפלו ליום טוב אחר, (מד) * בלכתחלה

שערי תשובה

ברגלים רצופים, שלפי שהאינא פנת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים, מכל שכן אם היה בינתיים רגל או רגלים שעשה בהן ערוכי תבשילין פתקון עין שם. ועין בהכנס צבי סימן ק"ל מה שכתב על דברי רש"י בביצה (טו: ד"ה לשנה) ומה שכתב בנכנסת וזקאל על זה עין שם: יב [בשו"ע] חזון ונזופל מיד הזוכה כ"ו. עין בבב"ב יוסף (ס"ה) בשם טור בריקת שכתב לא פה נהגו רבותי אלא המזכה על ידו עומד עמו, והמערב נוטל הערוכ בידו ואומר בדין עירובא כ"ו ויכל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוכ ביד המזכה ואומר לו זכה כ"ו, אף השבלי לקט (סי' רמז) והטור פתבו פהשלתן ערוך עין שם. ועין בגן המלך סימן ק"ש שדעתו שמי שהוא רגיל לערב לאחריים אין צריך לזכות לאחריים וראיה מפרק פל הגט בסופו (ניסין ל) דאוקימנא בפרקי פהנה כ"ו עין שם. ובקונטרס טוב עין (בסוף שם הגדולים שכתב מהר"י אבולאי) (סי' יח) כתב שיש מי שחולק עליו ודחה וראתו על פי הרשב"א (ניסין שם ד"ה אמר רב) והריב"ש (שם ד"ה מתני' המלוה) ז"ל, והמחבר כתב שם דבריעבד על פי לסמך על מה שכתב בגן המלך עין שם: יג [בשו"ע] ומברך על מצות ערוכ. ואם עושה ערוכ חצרות וערוכ תבשילין יחד עין לעיל סימן שס"ו מה שכתבתי בזה. וכן כתב בשו"ת פרי האדמה (פ"ו ה"ח) דסגי בבכיה אחת ומברך על מצות ערוכין ועין שם סימן ע"ב (ה"ל עירובין פ"א ה"ח) בשעור הערוכ: יג [יב] ראשון. עין באר היטב. וכתב הרדב"ח (ח"ב) סימן תקצ"ד הביאו ברפי יוסף (ס"ק) מיני עופות ומיני בשר שאם יבשלו ביום שחיתתן אינם יפים לאכל

באור הלכה

סגי למאה. ובחופות ירושלים מסתפק בזה עין שם: יב * ומברך על מצות ערוכ. * ואם מניח ערוכ בשליחות והתבשיל הוא של השלח, אם צריך לברך עליו וכתב הגר"ז (קריא ס"ב) שמתלו בזה, * אם האמירה הוא עקר יש לו לברך, אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב כלל אין לו לברך מאחר שאין עושה כלום, עין שם: יד * בסמך עליו פל זמן שהוא קנים. רצונו לומר * ששקל בתנאי של בהדין עירובא שבתות אחרות שצניעו סמוך ליום טוב: * בכתחלה לא יסמך וכו'. עין משנה ברורה (ס"ק מד) מה שכתבנו ד"ש דעות בין הפוסקים וכו'. דע ד"ש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי (פרק ב סי' תרעב) והנהו ממוני (פ"ו אות ב) בשם הירושלמי] * דליום טוב אחר אין * כולין לערב אבל לאותו יום טוב כגון שחל סכות ביום חמישי שייכול לומר ערב יום טוב שיהיה גם על שמיני עצרת [ועין בבאור הגר"א דהעמיק דין זה גם פן בשמם ובשם הירושלמי, ורק דמסיק דמכל מקום מחמיר הפל בו (סי' נט) מלשון המשנה (טו:)] ועושה תבשיל מערב יום טוב משמע דוקא מערב יום טוב. * אכן המחמירים דהיינו הפלבו בשם רבנו נתנאל מחמיר אף בזה עין בבית יוסף (ד"ה ומי' ויכול) ועל פן יש להחמיר לכתחלה כפיטק השלחן ערוך. * וגם משמע מבית יוסף דלדעת המחמירין טוב לכתחלה לעשות התבשיל מערב יום טוב גופא ולא מקדם אף שניחו ערב יום טוב לשם ערוכ, דכן דיק מלשון המשנה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו', * אכן אם אין לו, בודאי כשר אף לכתחלה אם רק הניחו לשם ערוכ, וכן כתבנו למעלה בסעיף ו' בדלקמן סעיף כ"ג, וכל שכן אם לא בשל מאכלים אחרים לשבת: יד (מג) שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) בכתחלה לא יסמך וכו'. * ד"ש דעות בזה בין הפוסקים, (מט) יש אומרים דלטעם הערוכ המוכא

שער הציזון

הגר"ז וחי' אדם (כלל קב סי' טו). ואף דהרדב"ח דיק מלשון הרא"ש להחמיר במקום הדחק כמו שכתב בשערי תשובה (סי' יב), אבל רבים הם שתפסו הטעם דשבות רחוקה לא החמירו וכמו שכתב בבית יוסף וכן הוא בהגר"ז בקונטרס אחרון (שם ז"ל): (טז) הרבה פוסקים פמובא בבית יוסף (שם): (ס) רא"ש (שם) ורבנו ירוחם (נתיב ד ג"א), ודעת המחצית השקל (סי' יג) אסור משעם זה אפלו באנא ביום טוב שני: (סא) וחולק על מהרי"ל (שם סי' א) שכתב לאסור בזה וחלק מסעיף כ"ג דהתם אין לו מה לאכל בשבת אבל הקא אפשר לו לבשל ביום שני. ובאמת דברי מהרש"ל צריך עיון דהלא לא בשביל שבת התירו דאף בחל שרי ליתו, ואין לומר דבשבת יש להחמיר טפי הכי דאפשר משום הכנה ליתו דהלא אסור מלאכה יש פאן וילענן מלאכה לא צריך חל משבת, ואלא משום דעצם המלאכה בדיעבד לא אסור ואם פן הכי נמי בזה, ובנהר שלום (ס"ק) האריך ליתו ואין דבריו נראין: יד (סג) בית יוסף (ד"ה ומי' ויכול): (סד) הרא"ש (פרק ב סי' א) לטעמא דרב אשי (טו:), והכי נקטינן ליתו כמו שפסק בבית יוסף (שם) דאף ליום טוב אחר שרילטו: (סד) וכל שכן לאותו יום טוב לימים האחרונים אם הניח על דעת פן דשרי לכמה פוסקים בדלקמיה ז"ל:

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנ: [ב] משנת שעה"צ

פירוש אין כוונת השו"ע שעירוב תבשילין לא מתיר לבשל ביום טוב ראשון [כיון שהוא דאורייתא], אלא האיסור הוא רק כשהל' יום טוב ראשון ביום חמישי שאז אסור לבשל ביום חמישי לצורך שבת, דהא יכול לבשל ביום ששי שהוא יום טוב שני.

דלא תיקנו עירוב אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו. וזהו טעם הר"ן דשבת רחוקה לא התירו. ובפרט בזמנינו היינו שבקיאים בקביעות החודש שיום טוב שני כחול' מדאורייתא, וזהו טעם הרשב"א והרא"ש.

ס"ק מב

ובדיעבד אם עבר ובישל במזיד, או שגג ובישל, דעת הג"ו להתיר לאכול התבשיל בשבת, כדלוקמן סעיף כ"ג. במי שלא הניח עירוב תבשילין ועבר ובישל או שגג ובישל דמותר לאכול התבשיל בשבת או בחול. וכל שכן שאין איסור לאכול ביום טוב (ט"ו). **ובל' שכן אם לא בישל מאכלים אחרים לשבת.** דבכחה"ג מותר אף למחרש"ל (פ"א ע"ג).

סעיף יד - שו"ע

כל זמן שיהיה קיים, כל עוד שלא נתקלקל וראוי לאכילה, אפילו ליום טוב אחר. שהתנה שבעירוב זה יהא מותר לו לבשל ולאפות ביום טוב אחר שיהיה סמוך לשבת.

ביאורי ההלכה

עושה את עיקר המצוה בדיבורו. **אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב כלל,** ועיקר המצוה היא בזה שמיידת תבשיל לעירוב, א"כ אין לו לברך מאחר שאינו עושה כלום. שכיון שהתבשיל הוא של המשלח נמצא שהשליח לא עושה כלום צ"ח. אבל כשהשליח מערב משלו ומזכה התבשיל למשלח ודאי יכול לברך כיון שהוא עושה את מעשה העירוב צ"ח.

ד"ה לסמוך.

שכ"ל בתנאי וכו'. שבשעת הנחת העירוב צריך שיהיה בדעתו סמוך על עירוב זה גם ליום טוב אחר, וצריך לכוללו בנוסח האמירה ק.

ציונים והערות

דמשמע מדבריו שנתפסק רק באופן שבעל הבית הפריש תבשיל לעירוב תבשילין, שבאופן זה אין השליח עושה כלום אם האמירה אינה מעכבת, אבל אם הבעה"ב לא הפריש תבשיל ושולח שליח שיקח תבשיל משלו וערב עליו, יכול השליח לברך מפני שנחשב שעושה את מעשה העירוב. ומסתמית לשונו של הבה"ל נראה קצת שלא חילק בזה, ויל"ע בזה. צט. **ובתב' בשו"ע** הרב (פ"ג) שאם השליח הוא מבני ביתו של המשלח יכול השליח לברך, כיון שהוא שייך בעירוב זה. ק. מקור הדברים במדרכי (פ"ג מע"ג) ובהגהות מיימוני (יו"ט פ"ג ע"ג). והלבוש כתב וז"ל: **ובלבד שיאמר כן בפירוש כשהניחו, שרוצה לסמוך עליו כל זמן שהוא קיים** אפילו ביום טוב אחר, כשכשארם כן חל התנאי על העירוב, ועליו הוא סומך ביום טוב אחר, אבל אם לא אמר כן לא יסמוך עליו, ואפילו הוא עודנו קיים,

[ל] המג"א העתיק שני הטעמים שכתבו הראשונים לאסור לבשל ביו"ט ראשון. בתחילה כתב טעם הרא"ש והרשב"א דיו"ט שני הוא כחול מדאורייתא, ואח"כ כתב טעם הר"ן דשבות קרובה התירו ושבות רחוקה לא התירו. ומסיים המג"א דלטעם ראשון יש להתיר כשיודע שיהיה לו אונס ביום שני, אבל לטעם השני מסתפק המג"א האם יש להתיר כשיודע לו שיהיה לו אונס ביום השני.

[לא] שהגיוסא בדברי המג"א שלטעם ראשון (שדועה ש"ס הרא"ש דיו"ט שני הוי כחול) אסור אפילו באונס, שהרי כשיש חול מפסיק בין יו"ט לשבת ודאי אסור לבשל מיו"ט לשבת, ואילו לטעם השני דשבות רחוקה לא התירו, יש לומר דדוקא כשאפשר לבשל למחר אבל כשהיה לו אונס התירו גם שבות רחוקה.

[לב] דו"ל הרא"ש: וכיון שאפשר לו לשחוט בשני שהוא כחול, למה ישחוט בראשון שהוא ודאי קורש. עכ"ל. ודייק מזה הרב"ז דדוקא באופן שאפשר לו לשחוט בשני אסור לו לשחוט בראשון, אבל כשיהיה לו אונס מותר לו לשחוט ביום טוב ראשון. [לג] זוהי טעם הר"ן. והעולת תמיד ס"ל כהג"ר שסלכתי הר"ן יש לאסור אפילו באונס [דלא כמחצית השקל בגירסת המג"א].

[לד] תמצית דברי השעה"צ דלהלכה יש לאסור אף כשיודע שיהיה לו אונס, דאף דהמג"א מסתפק דלטעם הרא"ש יש להתיר, מ"מ כיון שרבים סוברים את טעם הר"ן דשבות רחוקה לא התירו, ולטעם זה יש לאסור גם באונס [וזה לפי גירסתו במג"א ודלא וכדעת הגר"ו ודלא כמחצית השקל].

[לה] כמבואר בסעיף כג דאם עבר במזיד או בשוגג ובישל מותר לאכלו בין בשבת ובין בחול, ומוכח שלא התירו בשביל צורך שבת דדוקא, וא"כ הוא הדין בבישל ביום טוב ראשון יש להתיר אף דמשום שבת יכול לבשל ביום טוב שני. אבל סעודת חול לא צריכה הכנה [ולכן לא אוסרים ביצה שנולדה ביום ראשון אף שנמרה בשבת, עיין רש"י שם (ד"ה וכו'), וראה עוד בענין 'הכנה' בבה"ל (פ"ג ד"ה ועל ד"ה)]. [לז] ליישב דעת מהרש"ל, דאף שהתירו בבישל במזיד או בשוגג ליום חול, מ"מ לשבת יש סבירא לאסור, כדי שלא יהנה ממעשיו שחיכין באיסור, אבל במה שאתה מתירו בחול לא הועילו מעשיו שהי עכשויו יכול לבשל. [וע"ע בדבריו שהאריך לחלק בין נידון דמהרש"ל לנידון דסעיף כ"ג]. [לח] כדעת רב אשי [כדלהלן בשעה"צ ס"ק ס"ז], וכדעת הרא"ש שלרב אשי מותר לערב גם לפני יו"ט, אלא שלכתחילה מחמירים וכדלהלן במשנ"ב. [לט] הרא"ש (פ"ג ס"ג) הביא מחלוקת רבא ורב אשי בטעם העירוב וסיים וז"ל: **וראה דנפקא מינה בין אלו שני הטעמים ולרבא צריך לערב דוקא בערב יו"ט, כדי שיברור מנה יפה לשבת, ולרב אשי יכול לערב אפילו קודם ערב יו"ט.** ויו"ט של סוכות שחל להיות בחמישי בשבת יכול לערב ערב יום טוב עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה. עכ"ל. וכתב הב"י דיש להסתפק בכוונת הרא"ש, האם כוונתו לפסוק כדעת רבא שלא מועיל עירוב ליו"ט אחר, ורק ביו"ט ראשון יכול לערב ליו"ט אחרון כיון שזה סמוך נראה בה"ל ד"ה לכתחילה שהביא ראשונים הסוברים כן, או שכוונת הרא"ש לפסוק כרב אשי, והי"ה דיכול לערב לכל ימים שבשנה. ומסקנת הב"י דדעת הרא"ש דיכול לערב גם לשאר ימים טובים, אלא שאין דרך תבשיל להתקיים כל כך הרבה זמן, ולכן נקט הרא"ש מיי"ט ראשון ליי"ט אחרון. [מ] ראה בה"ל ט"ה לכתחילה.

ליקוטי פוסקים פסקי הרב

שעה"צ ס"ק נ"ו אף שהוא יום ראשון. בשו"ע הרב (פ"ו) כמז דנאופן זה שחל יו"ט ראשון ציוס ששי ויו"ט שני חל בשנת טוב שיפרט ננוסח אמית' צהדין עירוב' ויאמר ולנמענד כל לרנכא מיו"ט לשנת ומיו"ט לתנירו, לפי שאדם מנצל תבשילין ימיריס לכבוד יו"ט שחל בשנת יומר ממנה שהוא מנצל לכבוד שנת נצנד, ואם לא יאמר רק מיי"ט לשנת' נצנד לא יהא נכלל בזה הימר נישול המנצילין הימיריס שמשלל לכבוד יו"ט שני.

הזכות יום טוב סימן תקכז

הקרקע * טפח: יב [* תחזור ונטל מיד הזכה [*] * ומברך על מצות ערוב. (לו) ואומר בדין יהא שרא לן לאפניי ולבשולי * ולאטמוני (זו) * ולאדלוקי שרגא (לח) * ולמעבד פל (יב) * צרכנא מיום טוב לשבת, * לנא ולפלוני ולפלוני, או לכל בני העיר הזאת. הגה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש (מ) יוכל לאמרו בלשון לעז * שמיין (מהרי"ל (ה) ערוכי פנתיקה): יג אף על פי שהניח ערוב אינו יכול לבשל (מא) מיום טוב (יג) [וכן ראשון (מב) לשבת: יד אם הניח הערוב על דעת * לסמך עליו * פל זמן (מג) שיהיה קנים אפלו ליום טוב אחר, (מד) * בלכתחלה

ת גם זה צנתי שם (פעמים-טו). א טור בשם הרא"ש (חשובה כלל כג סי' ח) ובעל העשור (ח"ב דף קמז:). ב פל בו (סי' טז) בשם רבי נתנאל.

שערי תשובה

ברגלים רצופים, שלפי שהאינא פנת המזכה אף על השוכח כמה פעמים רצופים, מכל שכן אם היה בינתיים רגל או רגלים שעשה בהן ערוכי תבשילין פתקון עין שם. ועין בהכנס צבי סימן ק"ל מה שכתב על דברי רש"י בביצה (טו: ד"ה לשנה) ומה שכתב בננסת וזקאל על זה עין שם: יב [בשו"ע] חזון ונזופל מיד הזכה כ"ו. עין בבב"ב יוסף (ס"ה) בשם טור בריקת שכתב לא פה נהגו רבותי אלא המזכה על ידו עומד עמו, והמערב נוטל הערוב בידו ואומר בדין עירובא כ"ו ויכל בני המדינה, ואחר כך נותן הערוב ביד המזכה ואומר לו זכה כ"ו, אף השבלי לקט (סי' רמז) והטור פתבו פהשלתן ערוף עין שם. ועין בגן המלך סימן ק"ש שכתב שמי שהוא רגיל לערב לאחריים אין צריך לזכות לאחריים וראיה מפרק פל הגט בסופו (ניסין ל) דאוקימנא בפרקי פהנה כ"ו עין שם. ובקונטרס טוב עין (בסוף שם הגדולים שכתב מהר"י אבולעף) (סי' יח) כתב שיש מי שחולק עליו ונתן ראותו על פי הרשב"א (ניסין שם ד"ה אמר רב) והריב"ש (שם ד"ה מתני' המלוה) ז"ל, והמחבר כתב שם דבריעבד על פי לסמך על מה שכתב בגן המלך עין שם: יג [בשו"ע] ומברך על מצות ערוב. ואם עשה ערוב חצרות וערוב תבשילין יחד עין לעיל סימן מה שכתבתי בזה. וכן כתב בשו"ת פרי האדמה (פ"ו ה"ח) דסגי בבכיה אחת ומברך על מצות ערובין ועין שם סימן ע"ב (ה"ל עירובין פ"א ה"ח) בשעור הערוב: יג [יב] ראשון. עין באר היטב. וכתב הרדב"ח (ח"ב) סימן תקצ"ד הביאו בבב"ב יוסף (סי' טז) מיני עופות ומיני בשר שאם יבשלו ביום שחיתתן אינם יפים לאכל

יב (יב) צרכנא. כתב רש"ל (בשרית סי' עח) אם לא התנה בפרוש 'ולשחט' אינו יכול לשחט ביום טוב לשבת. וט"ז (סי' יא) חולק עליו והעלה דאין להשגיח עליו לאסור השחיטה מיום טוב לשבת אם הניח ערוכי תבשילין עין שם, וכן פסק הב"ח (סי' ט"ח) וכן מוכח בתשובת גנת ירדים חלק א"ח חיים פלל ד' סימן (ד') (ה' דאין צריך לפרש ולשחט. והש"י ננסת הגדולה בהגהת בית יוסף אות י' פתב דלכתחלה ראוי לומר בפרוש ולשחט וישן נוהג הוא זכרונו לברכה, ועין יד אהרן (הגה"ט): יג (יג) ראשון. הינו שחל יום טוב ביום חמישי ששי, מה שאין פן אם קל יום ו' ויום השבת פשיטא דמתר לבשל ביום ששי שהוא יום טוב ראשון על יד ערוכי תבשילין. וכתב רש"ל (שם פרק ב סי' א) דאפלו אם עבר ובשל ביום ראשון דהינו ביום חמישי דאסור לאכלו לשבת. וט"ז (סי' יב) חולק עליו ומתיר לאכל בשבת וכל שכן שאין אסור לאכלו על כל פנים ביום טוב, עין שם. אם קל יום טוב ביום ששי ויום השבת יאמר בערוכי תבשילין למעבד פל צרכנא מיום טוב לחכרו ומיום טוב לשבת, עין ט"ז (שם) השעם. ועין מגן אברהם (סי' יג) כמו הנשחטים מאתמול, מתר לשחטם ביום ראשון עין שם. ונראה שרצונו לומר לשצריך

באור הלכה

סגי למאה. ובחופות ירושלים מסתפק בזה עין שם: יב * ומברך על מצות ערוב. * ואם מניח ערוב בשליחות והתבשיל הוא של השלח, אם צריך לברך עליו וכתב הגר"ז (קרי"א ס"ב) שמתלו בזה, * אם האמירה הוא עקר יש לו לברך, אבל למאן דסבירא ליה דהאמירה אינו מעכב קלל אין לו לברך מאחר שאין עושה כלום, עין שם: יד * לסמך עליו פל זמן שהוא קנים. רצונו לומר * ששקל בתנאי של בהדין עירובא שבתות אחרות שצניעו סמוך ליום טוב: * דכתחלה לא יסמך וכו'. עין משנה ברורה (סי' מד) מה שכתבנו ד"ש דעות בין הפוסקים וכו'. דע ד"ש עוד דעה שלישית בין הפוסקים [והוא דעת מרדכי (פרק ב סי' תרעב) והגהות ממוני (פ"ו אות ב) בשם הירושלמי] * דליום טוב אחר אין * כולין לערב אבל לאותו יום טוב כגון שחל סכות ביום חמישי שייכול לומר ערב יום טוב שיהיה גם על שמיני עצרת [ועין בבאור הגר"א דהעמיק דין זה גם פן בשמם ובשם הירושלמי, ורק דמסיק דמכל מקום מחמיר הפל בו (סי' נט) מלשון המשנה (טו:)] ועושה תבשיל מערב יום טוב משמע דוקא מערב יום טוב. * אכן המחמירים דהינו הפלבו בשם רבנו נתנאל מחמיר אף בזה עין בבית יוסף (ד"ה ומי' ויכול) ועל פן יש להחמיר לכתחלה כפיסק השלחן ערוף. * וגם משמע מבית יוסף דלדעת המחמירין טוב לכתחלה לעשות התבשיל מערב יום טוב גופא ולא מקדם אף שניחו ערב יום טוב לשם ערוב, דכן דיק מלשון המשנה ועושה תבשיל מערב יום טוב וכו', * אכן אם אין לו, בודאי כשר אף לכתחלה אם רק הניחו לשם ערוב, וכן פתבנו למעלה בסעיף ו' בדלקמן סעיף כ"ג, וכל שכן אם לא בשל מאכלים אחרים לשבת: יד (מג) שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמך וכו'. * ד"ש דעות בזה בין הפוסקים, (מט) יש אומרים דלטעם הערוב המוכא

מנח על איזה דבר, * שצריך להגביהו טפח. ועין לעיל סימן שס"ו סעיף ט' * ובמה שכתבנו שם (משני"ב סי' נא, בה"ל ד"ה צריך): יב (לו) ואומר בדין יהא שרא לן וכו'. ומוכח דעת הרמ"א לקמן בסעיף כ' * דהאמירה זו מעכב. (י) ויש חולקין בזה ואומרים שאין זה אלא לכתחלה הא אם שכתב לית לן בה כיון שהכין תבשיל להתיר לו הבשול, ויתבאר לקמן בסעיף כ': (ז) * ולאדלוקי שרגא. ויש שכתבו (ה) גם לאפוקי * [והינו הוצאנה]. מיהו (ט) דבריעבד * אם לא הופקדן להני תרפי לכלי עלמא אין להחמיר דנגללים בלמעבד פל צרכנא: (לח) * למעבד פל צרכנא. * ושבו מתירין פל המלאכות. וכתבו האחרונים * דגם שחיטה נקללת בזה, (ט) * ומכל מקום לכתחלה טוב לפרט ב'בהדין' גם שחיטה: (לט) ומי שאינו יודע בלשון הקדש וכו'. * שהרי צריך לומר שסומך על זה, ואם אינו מכין מה שאומר (מ) אם פן לא סמך עליהם בפיו: (מ) * וכ"ז וכו'. * פלומר (ט) צריך לומר: יג (מא) מיום טוב ראשון. * פרוש, כשחל יום טוב ראשון (ט) ביום חמישי, דהא יכול לבשל ביום ששי שהוא יום טוב שני. ואפלו אם יודע שיהיה לו אנס ביום טוב שני שלא יוכל לבשל בו וערב מתחלה (ט) על מנת פן שייבשל ביום ראשון (מ) לא מהני, * דלא תקנו ערוב (נט) אלא מיום הסמוך לשבת ולא מיום שלפניו, (ס) * ובפרט בזמננו שיום טוב שני כחל מדאורייתא, שאלו היה יום חל בינתיים בודאי לא מהני ערוב לבשל מיום טוב לשבת: (מב) * לשבת. * ובדריעבד אם עבר ובשל או שגג ובשל, (סא) דעת הט"ז (סי' יב) להתיר שיהיה קנים. כגון (פג) מעשן שמתקנים ימים הרבה: (מד) דכתחלה לא יסמך בסעיף א' יכול לערב בערב יום טוב ולהתנות שיהיה לערוב (מט) אף ליום טוב

שער הציזון

יב (ג) מהרש"ל (שם סי' ח): (נא) עבודת הקדש (שם): (נב) אפלו לרמ"א בסעיף כ' בהג"ה, דהא הרבה פוסקים לא הצריכום לומר אפלו לכתחלה וכמו שכתב הרשב"א שם וכמו שהאר"י הבית יוסף (ד"ה תבשילי) להר"א. ועין לקמן בסעיף (י"ח) [י"ט] דאפלו לא ערב קלל מתרים להדליק לחד מאן דאמר, וכל שכן בזה: (ג) אחרונים: (נד) הגר"א: (נה) פן מוכח בבאור הגר"א ופשוט, ובפרט לרמ"א בסעיף כ' דהאמירה מעכב. ועין בקונטרס אחרון של הגר"ז (ס"א): יג (נו) דאם קל ביום ששי פשיטא דמתר אף שהוא יום ראשון, והעולם טועין בזה [ש"י] ננסת הגדולה (הג"ה): (ז) דאי לאו הכי בודאי לא מהני [מגן אברהם (סי' יא):] (מ) הפקן אברהם (שם) מסתפק לחד טעמא שבבית יוסף [ז] (ד"ה ואצ"פ שהיה) ועין במחצית השקל שמהפך במגן אברהם הגרסא [לא] דלטעם הרא"ש (בחשובה כלל כג סי' ח) פשיטא דאסור, והגר"ז (שם סק"ד) מקם הגרסא וסבירא ליה דארובה דלטעם הרא"ש מספקא ליה דשרי וברדב"ז (ח"ב סי' תקצ"ג) גם פן מוכח פן שכתב להוכיח מהרא"ש דבמקום דאי אפשר בשני שו"י [וכן], אבל העולת תמיד (ס"ט) הסכים לאסור משעם זה שלא תקנו ערוב רק ליום הסמוך [וג], וכן כתב האלה רבה (סי' טז) משמו דהריב"ש (סי' טז) וכן משמע מהגר"א וכן פתב

הגר"ז וחי' אדם (כלל קב סי' ב). ואף דהרדב"ז דיק מלשון הרא"ש להתיר במקום הדחק כמו שכתב בשערי תשובה (סי' יב), אבל רבים הם שתפסו הטעם דשבות רחוקה לא התירו וכמו שכתב בבית יוסף וכן הוא בהגר"ז בקונטרס אחרון (שם) [ז]: (ט) הרבה פוסקים פמוכא בבית יוסף (שם): (ס) רא"ש (שם) ורבנו ירוחם (נתיב ד' ג), ודעת המחצית השקל (סי' יא) אסור משעם זה אפלו באנס ביום טוב שני: (סא) וחולק על מהרש"ל (שם סי' א) שכתב לאסור בזה וחלק מסעיף כ"ג דהתם אין לו מה לאכל בשבת אבל הקא אפשר לו לבשל ביום שני. ובאמת דברי מהרש"ל צריך עיון דהלא לא בשביל שבת התירו דאף בחל שרי לית, ואין לומר דבשבת יש להחמיר טפי הכי דאפשר משום הכנה לית דהלא אסור מלאכה יש פאן ולענן מלאכה לא צריך חל משבת, ואלא משום דעצם המלאכה בדיעבד לא אסרו ואם פן הכי נמי בזה, ובנהר שלום (סק"ד) האר"י [ז] ואין דבריו נראין: יד (סב) בית יוסף (ד"ה ומי' ויכול): (סג) הרא"ש (פרק ב סי' א) לטעמא דרב אשי (טו:), [הכי נקטינן לית] כמו שפסק בבית יוסף (שם) דאף ליום טוב אחר שרילט: (סד) וכל שכן לאותו יום טוב למימם האחרונים אם הניח על דעת פן דשרי לכמה פוסקים בדלקמיה [ז]:

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנ: ג]

ביאורי ההלכה

ד"ה לכתחילה

עירוב תבשילין ביום רביעי שהוא ערב יום טוב, וכשחל סוכות ביום חמישי יחול גם שמיני עצרת ביום חמישי ונלכני חוץ לארץ ביום חמישי וששין, שיכול לאומר ערב יום טוב הראשון, שיהיה גם על שמיני עצרת. שכיון שזה זמן מועט מועיל העירוב קא.

דליום טוב אחר שאינו סמוך ליום טוב שעומד בו בשעה שמניח העירוב אין יכולין לערב, אבל לאותו יום טוב, כגון שחל סוכות ביום חמישי ונלכני חוץ לארץ הנהגים שני ימים טובים מספיקא דיומא צריך להניח

ציונים והערות

זכור זכרהו מאחר שבא להשכיחו, וכן מפרש רבא טעמא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום טוב, ואי מקדים עירובו כולי האי אין לך שכחה גדולה מזו, עד כאן פי' ראבי"ה. עכ"ל. ונראה שטעם דיעה זו משום שפוסקים כרבא, שטעם העירוב כדי לזכור להניח מנה לשבת, ולכן דווקא ליום טוב אחר לא מועיל, אבל מיו"ט ראשון ליו"ט אחרון שזה זמן מועט לא חוששים לשכחה, ובשו"ת כתב סופר (פי ט) תמה על דיעה זו דהא רב אשי בתרא הוא ויש לפסוק כמותו לגבי רבא, ובפרט שעירוב תבשילין הוא מדרבנן. ומבאר הכתב סופר דיעה זו ס"ל דרב אשי סבירא ליה גם טעמא דרבא שמא ישכח, אלא דלזמן מועט לא חוששים לשכחה, עיי"ש. ונלדבריו יש לומר דלדעת רבא אסור גם מיום טוב ראשון ליום טוב אחרון, ורק בדעת רב אשי סבירא דיעות אלו שבזמן מועט לא חוששים שישכח.

שהרי לא התנה אלא על עצמו, ותקנת חכמים היא על כל אדם מירשאל שיערב בכל יום טוב שחל בערב שבת, והיאך יערב הוא על יום טוב שעדיין איננו בעולם. עכ"ל. ויש לעיין לדיעות בסעיף כ' דהאמירה אינה מעכבת האם גם ליו"ט אחר לא מעכב האמירה, ודי שהיה בדעתו לסמוך עליו ליו"ט אחר.

קא. ז"ל הגהות מיימוני (יו"ט פ"ו ה"ג): ושמענין נמי מן הירושלמי דכשחל יום טוב של סוכות בה"ו, דעתה יום טוב של שמיני עצרת גם הוא כן, דעירובי תבשילין דיום טוב ראשון יועיל גם לאחרונים, ובלבד שיאמר בפירוש עד מוצאי יום טוב האחרון. אבל להניח (ליום טוב אחר לא יועיל כלל יום טוב של אמה שנה) [ביום טוב אחד שיועיל בכל יום טוב שבאותה שנה לא], ולא דמי לעירובי חצירות שמניח פעם אחת לכל שבתות השנה, דהכא כיון דטעמא משום

קיצור ביה"ל

ד"ה לכתחילה. עיין משנ"צ דמלקו הפוסקים אם יכול לערב צערב יו"ט ולהתנות שיהיה חף ליו"ט אחר או שצריך לערב דווקא צערב יו"ט שבה להמיר לנשל צו. ויש עוד דיעה שלישית דליו"ט אחר אין יכולים לערב, אבל לאומו יו"ט כגון שחל סוכות ביום ה' יכול לומר צערב יו"ט הראשון שיהיה גם לשמיני עצרת. אמנם להלכה יש להחמיר לכתחילה גם צוה. וגם משמע מצ"י דלממיריס טוב לכתחילה לנשל התגשיל של העירוב צערב יו"ט, אכן כשאין לו, ודאי כשר חף לכתחילה אם הניחו צערב יו"ט לשם עירוב.

הלכות יום טוב סימן תקנז

המשך ס"ק מוד

כיון דעל כל פנים כבר התחיל להכין לשבת ההוא מוזמן קודם בימות החול. שכיון שעירובו קיים נחשב שהתחיל לבשל לשבת, ונמצא שמה שמבשל ביום טוב אינו אלא כגומר. [אבל לדעת רבא שטעם העירוב הוא לכבוד שבת, כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, א"כ לא מועיל עירוב מיו"ט אחד ליום טוב אחר, משום שכשיגיע יום טוב האחר לא יזכור משבת, ולכן לדעת רבא צריך להניח העירוב בערב יום טוב ממש]. וכיון דקיי"ל כרב אשי יכול לערב ליום טוב אחר.

ויש אומרים שאף לדעת רב אשי שטעם העירוב הוא שיתחיל לבשל מערב יום טוב, אינו יכול לסמוך עליו ליום טוב אחר, משום דמצותו להניחו דוקא בערב אותו יום טוב שבא להתייר לבשל בו [ראה הערה בטעם הדבר ק]. ולדעה זו לא רק מיו"ט אחד ליו"ט אחר לא מועיל העירוב, אלא אפילו אם הניח שנים או שלשה ימים מקודם יום טוב, לא מנהיג, אלא צריך להניח בערב יום טוב ממש.

ס"ק מה

צריך לערב שנית שיניח עוד עירוב או יקח העירוב הראשון (שו"ע הרב ס"ז), ויאמר בהדין עירובא. אבל

ד"ה אבל

דלא דמי לערובי הצירות ששם השיעור הוא מזון שתי סעודות [אם ידירי החצר הם יותר משמונה עשר, ואם הם שמונה עשר או פחות שעורו כגרוגרת לכל אחד], ושיעור זה די אף לשבתות אחרים, שענין ערוב חצרות הוא שכל בני החצר נחשבים לשותפים, ולכן די בשעור זה לכל השבתות משום דכל זמן שהוא קיים הרי כולם משותפין בו.

וכן נראה קצת מלשון הרא"ש שכתב ביום טוב של סוכות שחל להיות ביום חמישי שיכול לערב בערב יום טוב 'עירוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה', והיינו לשבת שאחרי שמיני עצרת ושמחת תורה, ומלשון זה נראה שמניח עירוב אחד מהיינו כזית אחד.

וביותר נראה מירושלמי שכתב 'מערב אדם פת כביצה ותבשיל כזית וכו', הרי שדי בכזית אף כשסומך עליו גם ליום

פסקי הרב

ס"ק מ"ה ולא נזכר לערב שנית בערב יו"ט. גר"ע הרב (ס"ז) הוסיף דהוא הדין אם חזר ולא עירב מותר לו לסמוך דיעבד על עירובו הראשון ולבשל מיו"ט לשבת.

קיצור ביה"ע

ד"ה אבל. כשמערב בערב יו"ט ומתנה שיהיה גם ליו"ט אחר דמועיל דיעבד, נראה מסבירא דלתיך כזית לכל יו"ט ואין די כזית אחד. אמנם מלשון השו"ע משמע דסומך על כזית אחד. וכן נראה מלשון הרא"ש והירושלמי [אם לא שחלק דפסוקות כל היו"ט עד יו"ט האחרון משום כח אחד וא"ל להכנה ימירה אבל מיו"ט לחזירו לתיך על כל יו"ט כזית צפני עצמן]. ולהלכה מיו"ט ראשון של סוכות לשמיני עגרת יכול לסמוך דיעבד על הירושלמי דדי כזית אחד, אבל ליו"ט אחר ז"ע. ואם העירוב נשאר קיים וחזר ואומר 'צדקני עירובא' בלוחו ערב יו"ט, פסוט דמנהי אף כזית אחד.

לא יברך שנית. שלהלכה שאפשר לערב ליום טוב אחר כבר יצא ידי חובתו בעירובו הראשון ואין לו לברך שנית, ולכן אף שמחמירים לכתחילה שלא לסמוך על עירוב זה מ"מ לא יברך עליו יד.

סעיף מו - שו"ע

אינו יכול לבשל אלא אם כן נשתייר ממנו כזית. שהרי ענין העירוב הוא שנחשב שהתחיל לבשל מערב יום טוב ואינו אלא כגומר והולך (המפסק נ"ט), וכיון שנאכל עירובו נמצא שצריך להתחיל לבשל ביום טוב לצורך שבת. [וביאור זה הוא לדעת רב אשי. ובדעת רבא ראה הערה ק].

ס"ק מו

יבאר דאף שלכתחילה יש להניח העירוב מפת ומתבשל (מלעיל ס"ז), מכל מקום מה שאוסר השו"ע לבשל כשנאכל או נאבד העירוב היינו דווקא כשנאכל התבשיל. שהתבשיל הוא עיקר העירוב קיי.

אבל נאכל הפת והתבשיל קיים, אין בכך כלום, ומותר לו לבשל ולאפות מיו"ט לשבת, משום שבדיעבד סומכים על הדיעות שתבשיל לבד מתיר גם לאפות [וכנ"ל בסק"ן].

ביאורי ההלכה

טוב אחרון ק. **אם לא שנחלק** דמה שכתב הירושלמי שדי בכזית אחד זהו דווקא כשמערב בערב יום טוב ראשון של סוכות וסומך עליו ליום טוב אחרון של סוכות, שבזה די בכזית אחד משום דכל היום טוב עד יום טוב אחרון חשיב ליה כאחד ואין צריך להכנה יתירה, וכמש"כ בבה"ל לעיל ד"ה לכתחילה.

מה שאין כן מיום טוב להבירו דהיינו מיום טוב אחד ליום טוב אחר שאינו סמוך לו.

יכול לסמוך על הירושלמי הסובר שיכול לערב בערב יו"ט הראשון ליו"ט האחרון אף בזה דדי בכזית אחד.

דאולי רק לאותו יום טוב דהיינו מיו"ט ראשון של סוכות לשמיני עצרת [שבזה מיירי הירושלמי].

לדעת הכל בו המובא במשנ"ב ס"ק מ"ד בשיטת היש אומרים (ראה עשה"ל ס"ק ס"ה).

צינונים והערות

נאבד אחר שכבר אכל סעודת יום טוב אף שדיין לא בישל לשבת אין שום טעם לאסור לו לבשל לשבת, שהרי בשעה שבישל ליום טוב היה העירוב קיים, וממילא בירר או מנה יפה גם לשבת. וכל זה לרבא, אבל לרב אשי כיון שעדיין לא בישל לשבת בשעה שנאבד אסור לו לבשל לשבת עכ"ד הצ"ח. אמנם הר"ן תירץ באופן אחר וז"ל: ולא תיקשי לרבא דסבירא ליה דעירוב משום כבוד שבת נתקן, הא דתנן נאכל עירובו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה לשבת, דמוטב שלא יתעורר שבת אחת ויתעורר שבתות הרבה, שאם אתה מתיר לו לבשל כשנאבד עירובו אף הוא יתירשלו בו ולא ישמרו או יאבדו או יאכלו, ולא יזכור לברור לשבת כלל. עכ"ל. ונלפי תירוק זה לכאורה הוא הדין אם נאבד לאחר שאכל סעודת יו"ט אסור לו לבשל לשבת גם לטעם רבא. קו. **במשנ"ב** (סק"י) כתב דנחלקו הפוסקים במי שעירב בפת לבד אם מותר לו לאפות ביום טוב לצורך שבת, וכתב דהסקמת האחרונים דפת לא מתיר אפיה, והרי לדעת ר"ת תבשיל לבד לא מתיר אפיה, ולכן צריך לערב גם בפת וגם בתבשיל, ואם נאמר שפת לבד לא מתיר אפיה [משום שבפת אין היכר שעושה לכבוד שבת] א"כ מה מועיל שעירב גם בתבשיל הרי כל אחד מהם לבדו לא מתיר אפיה. ומבאר האבני נזר שרק כשמערב בפת לבד אין בזה היכר שעושה לכבוד שבת, אבל כשמערב בפת ותבשיל הרי ניכר שהכל לצורך שבת. [וכ"כ בשו"ת פני יהושע (ח"ב סי' טו)]. ולפי"ז מחדש האבני נזר דאף אם נאמר דהמערב בפת לבד אסור לו לאפות וכנ"ל, מ"מ מי שעירב בפת ותבשיל ונאבד התבשיל והפת קיים מותר לו לאפות, שהרי כבר נעשה היכר על פת זה שעשאו לכבוד שבת. אמנם מסתימת לשונו של המשנ"ב נראה שלא ס"ל חילוק זה. ועיין בשערי תשובה ס"ק י"ג. קו. **בספר** בינה לעיתים (על המפסק יו"ט פ"י סי' ז') כתב דדעת הירושלמי משום שמערב על יו"ט ראשון ועל יו"ט אחרון וצריך כביצה שהוא שיעור

קב. **כן** כתב הרא"ש (פ"ג ס"ב). אמנם עיין בים של שלמה (ש"ס ס"ב) ובראשון לציון (טו): שכתבו דלדעת רבא אפילו אם מניח העירוב כמה ימים קודם יום טוב הרי"ז היכר ולא ישכח לברור לשבת. וראה עוד בהערה הבאה. קג. ז"ל הכל בו (פ"ט טו): ועל זה כתב ר' נתנאל ז"ל לחומרא, וז"ל: ועל עירובי תבשילין אין לשנות מנהג ערב יום טוב בלא ראייה ברורה, ואין לנו אלא לשון משנתנו עושה אדם ערובי תבשילין מערב יום טוב וסומך עליו לשבת וכו', ועוד כיון דאין אופין אלא על האפוי, ואין מבשילין אלא על המבושל אין כבוד יום טוב בתבשיל שכבר עברה צורתו, ואין באותו תבשיל שייך זכרוהו מאחר שבא להשכיחו, וכן טעמא דכולהו אמוראי לא שייכי אלא ערב יום טוב וכו'. ואף כי הפסוק שהוא אסמכתא לערובי תבשילין, 'את אשר תאפו אפוי' (שמות טו ט), מכאן אמרו חכמים ז"ל שאין אופין אלא על האפוי ואין מבשילין אלא על המבושל, משמע דווקא בערב יום טוב, דכתבי גבי שבת את אשר תאפו, ובערב שבת איירי קרא, והוא הדין יום טוב שגם הוא קרוי שבת וכו'. עכ"ל. ובראשון לציון כתב דלדעת רב אשי שטעם העירוב הוא כדי שיהיה היכר שאסור לבשל מיום טוב לשבת, זהו דווקא כשמבשל בערב יום טוב שבוה ניכר שעושה זה משום שאסור לבשל מיו"ט לשבת, אבל אם יעשה בריחוק זמן לא ניכר הדבר עיי"ש. קד. **במאמר** מרדכי (סק"ט) נתפסק אם באופן זה שעירב ליום טוב אחר ורוצה אח"כ לערב שנית, האם יכול לאכול העירוב הראשון כדי שיוכל לערב בכרכה כיון שאין עירובו קיים, או שאסור לו לאכול משום שגורם ברכה שאינה צריכה, עיי"ש מש"כ בהו. קה. **הקשו** הראשונים (ראה נש"א ב"ה טו: טו: פ. ד"ה אמר רבא, עמ"ק) שלדעת רבא שטעם העירוב הוא כדי שיזכור לברור מנה יפה לשבת, אי"כ כיון שהניח עירוב הרי נזכר לברור, והיה לנו להתיר לו לבשל גם אם נאכל או נאבד העירוב. ויש שתירצו (ראה עמ"ק שם, ופירושי הרמב"ם טו: טו) שאינו זוכר לברור מנה יפה לשבת אלא בזמן שהעירוב קיים. וכתב הצ"ח (טו: טו) ד"ה שם (לעיל) דטעם זה שייך רק אם נאכל או נאבד קודם שבישל ליום טוב, ואז יש לחוש כיון שאין העירוב קיים אין שבת עולה על זכרונו, ויש לחוש שיירבה בסעודת יום טוב ולא ישאיר לשבת לפי כבוד השבת, אבל אם נאכל או

הקפות יום טוב סימן תקכז

קנא. [א] באר הגוף

ג כדעת ר"ש (פרק ב ס"א) לטעמיה דרב אשי בערוב תבשילין שם בפקודא ט"ו (פ"ב). ד משנה שם. ה בריתא שם י"ז (ע"ב). ו ממקרא דאבנן שם.

לא יסמך עליו ליום טוב אחר, * אַבְּל פְּדִיעֵבֶד (מה) יָכוֹל לִסְמֹךְ עָלָיו: טו (מו) וְנֶאֱבָל (יג) [יג] הָעֶרֹב אוּ שְׂאֵבֵד קֶדֶם שְׁבַשֵּׁל לְשֶׁבֶת, * אֵינּוּ יָכוֹל לְבַשֵּׁל אֶלָּא אִם כֵּן נִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנּוּ (מז) פְּנִיחַ: טז ה' לְאַחַר שְׁהִכִּין צְרִיכֵי שֶׁבֶת (מח) * יָכוֹל (יז) לְאָכְלוֹ: יז (מט) * הִתְחִיל בְּעֶסְתּוֹ וְנֶאֱבָל הָעֶרֹב, * גּוֹמֵר אוֹתָהּ עִסָּה. וְהוּא הַדִּין אִם הִתְחִיל (טו) לְבַשֵּׁל, שְׁגוֹמֵר (נ) אוֹתוֹ הַתְּבַשִּׁיל שֶׁהִתְחִיל: יח (נא) * אָפָה וְלֹא בַשֵּׁל (נב) אוּ בַשֵּׁל וְלֹא אָפָה וְנֶאֱבָל הָעֶרֹב אוּ אָבֵד, מֵה שֶׁנִּעְשָׂה בְּהֵתֵר אֶפְלוֹ נִתְפַּנֵּן בּוֹ לְצַרְףּ יוֹם טוֹב יָכוֹל

ז הַרָאבִ"ד בִּהְשָׁגוֹת בַּפְרָק ו' מֵהַלְכוֹת יוֹם טוֹב (ה"ה) וְכֹתֵב הָרֵב מְפָדֵד שְׁסָבָא נִכְוָה הַיֵּא.

באר היטב

שהניח בצרף עיון דאם יודע שיהיה לו ביום שני אנס שלא יוכל לאפות כגון ביום חגס, אי שרי לאפות או לבשל ביום ראשון אם היה דעתו לכך בשעת ערב עין שם: טו (יג) הערוב. הינו התבשיל, אכל אם נאכל הפת אין בכך פלוג עין סעף ב', ואפלו חל יום טוב ביום חמישי וביום ששי ונזכר ביום טוב ראשון אין צריך לערב. ים של שלמה (שם ס"י יח), וצ"ע סעף כ"ב: טז (יז) לאבב. ומפל מקום יניח אותו ללקח משנה בערבית ושחרית, ולמנחה יבצע עליו כמו שכתבנו בסעף קטן ב': יז (טו) לבשיל. אפלו לא הניח הקודרה עדן

שערי תשובה

לקח ביום ראשון או שיאכל ממנו קצת: יד [יג] הערוב. וכתב בשו"ת פני יהושע כתב יד חלק ארז חיים סימן ט"ו נאבד התבשיל והפת נשאר, שהחמירו תבא עליו ברכה והפקל לא הפסיד, אף (שפתא"ק בשם מהר"ל) [שמהר"ל] בשם מהר"א ק"ן (הל' עירובי תבשילין) מחמיר מפל מקום הא הרמ"א השמיט, גם פי בסמ"ק (מצוה קנד הנהגה ב) איתא להדיא שאם נאבד התבשיל סומכין על האפיה עין שם:

ז הַרָאבִ"ד בִּהְשָׁגוֹת בַּפְרָק ו' מֵהַלְכוֹת יוֹם טוֹב (ה"ה) וְכֹתֵב הָרֵב מְפָדֵד שְׁסָבָא נִכְוָה הַיֵּא.

באר הלכה

בבאור הלכה (ד"ה ערשים) עין שם: * אבב פדיעבד יכול לסמך עליו. הנה הפוסקים לא בארו אם די בכזית אחד או צריך פניח לכל יום טוב. ולקאורה מסבא נראה דלא מהני אף דייעבד אלא אם כן יש בו שער פניח לכל יום טוב שיערב עליו, ודלא דמי לערובי חצרות דכל זמן שהוא קים הרי זלם מלשפתין בו אכל כאן משקלן שכיין תבשיל מערב יום טוב כדי ששאפה ויבשל על סף זה וכנ"ל בסעף א', ואם כן פא שרופצה לערב עתה גם על יום טוב אחר צריך פניח יתרה בשביל אותו יום טוב דהלא נחשב כאילו הכין ליום טוב ההוא גם כן מהיום ואיפה הכנתו אם לא יניח פניח יתרה בשביל יום טוב ההוא. אכן מלשון המחבר על דעת לסמך עליו משמע דעל פניח גופא סומך * וכן נראה קצת מלשון הר"ש (פרק ב ס"א) א שכתב ערוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה, * ובייותר נראה מירושלמי שכתב מצרב אדם פת בפיצה ותבשיל פניח וסומך עליו עד מוצאי יום טוב אחרון והעתיקו המרדכי (שם) להלכה וכן הגהות מימוני (שם), הרי משמע להדיא דעל פניח אחד סומך אף על יום טוב האחרון, אם לא שחלק דכל היום עד יום טוב אחרון חשיב ליה כאחד ואין צריך להכנה יתרה * מה שצ"ע פן מיום טוב לחברו צריך על כל יום טוב פניח בפני עצמו ונבאמת פן הוא דעת הגהות מימוני בעקר הדין דדוקא עד יום טוב האחרון מהני ערובו ולא ליום טוב אחר כמבאר בבית יוסף (שם). היוצא לן מדברינו דדייעבד * יכול לסמך על הירושלמי אף בזה דדי בכזית אחד אלא דמפל מקום יש לדון * דאולי רק לאותו יום טוב, וכיון דמקורו דין זה הוא מירושלמי הבו דלא להוסיף עלה וכדעת הגהות מימוני המובא בבית יוסף אכל ליום טוב (אחרון) [אחר] * דלדעת הפלגו אי אפשר לערב כלל מקדם דצריך לבשל ולהניח בכל ערב יום טוב גופא, ועל כן אף אם נקל בדיעבד בערוב שערב עכשיו ליום טוב אחר אפשר דצריך דוקא שיהיה על כל פנים פניח יתרה בשבילו, וצריך עיון. אכן כל זה לא אומר עלשו וקאמרי ערובי בהדין ערובא בשעה שפניח לכל הימים טובים הבאים לפניו, אכל אם נשאר קיים הפניח וחזור ואומר בהדין ערובא באותו ערב יום טוב, פשוט דמהני אף בכזית אחד, דהשתא הוא ערוב חדש:

יז * גומר אותה עפה. עין בית יוסף (ד"ה ומ"ש בשם הרא"ש) * שהרא"ש (שם ס"י יב) והר"ן (י. ד"ה אמר אב"י) נסתפקו בזה וסתם המחבר להחמיר דדוקא אותה עפה וכן סתמו האחרונים וכן הביא בספר קרבן נתנאל (שם אות ו) בשם הר"ב שם האחרונים חיים (דין עירובי תבשילין אות ד) בשם הר"ב (פ"ו ה"ה), דעת הר"ב ז' כן הכי ביהדין. אכן יש מקליו בזה, בהר"ב יוסף (סק"ה) בשם הר"ב (ז"ח ס"י הו"ט) * שאם התחיל עושה כל צרכיו, וכן תלמידו השטיח מקבצת (ז: ד"ה אמר אב"י) שדיק

משנה ברורה

אחר אם יתקיים, דאף דנמצא שהניח הערוב זמן רב קדם יום טוב ההוא לא אכפת לן * פינן דעל כל פנים ככל התחיל להכין לשבת ההוא מזמן קדם בימות החול. (ס"ו) * ויש אומרים דמצותו להניחו דוקא בערב אותו יום טוב שבא להתיר לבשל בו, ואפלו אם הניח שנים או שלשה ימים מקדם לא מהני. והכריע המחבר דלכתחלה צריך להחמיר (ס"ו) כדעה זו ובדיעבד סומכין על המקלין באסור דרבנן: (מה) יבול * לקמך. הינו פשהיח הערוב על יום טוב אחר * ולא נזכר לערב שנית בערב יום טוב סומך על ערוב זה לאפות ולבשל, אכל אם נזכר קדם יום טוב * צריך לערב שנית ולומר בהדין ערובא, אכל לא יברך שנית: טז (מו) לאבב * הערוב. הינו התבשיל, * אכל נאכל הפת (ס"ו) אין בכך פלוג. ואפלו אם חל יום טוב ביום חמישי יום ששי * ונזכר בראשון שצריך לערב שנית, אין צריך לערב על תנאי אלא סומך על התבשיל לאחר שהוא עקר הערוב כדלעיל בסעף ב': (מז) פניח. * דזהו שעור ערוב כדלעיל בסעף ג': טז (מח) יבול * לקמך. מפל מקום להתחלה (ט) כן שניית אותו לקח משנה בערבית ושחרית, ובמנחה יבצע עליו דכיון דאתעביד בו מצוה תדא לתעבדי בו מצוה אחריתא: יז (מט) התחיל בעספה. * ברק (ט"ו) ללוש, גומר לאפות: (נ) אותו התבשיל. * ואפלו (ט"ו) לא הניחה עדן אצל האש ורק שהתחיל בה כגון שחתך ראשי הלפתות וכדומה, גומר אותה לבשלה: יח (נא) אפה ולא בשיל וכו'. * כאן בא להשמיענו דין חדש דכשנאבד הערוב קדם סעדת יום טוב יכול להשאיר מה שבשל ביום טוב לצרף יום טוב עצמו לשבת, (ט"ו) דכיון דבשלם בשעה שהיה הערוב קיים והיה יכול לבשלם לשבת ולבשל אחרים לצרף יום טוב, (ט"ו) אכל מה שבשל ליום טוב אחר שנאבד ערובו אינו יכול להשאיר לשבת ולבשל אחרים לצרף יום טוב, * דהיערמה הוא דהא יש לו תבשילין ליום טוב: (נב) או בשיל ולא אפה. * הלשון (ט"ו) אינו מרדכי, דהוא הדין אם אפה ובשל

ד"ה ח"ד אין אופין) ובפרט לפי מה דהביא (בגהה שלום) [במאמר מרדכי] (ס"ק יז) גם כן הכי ביהדין. אכן יש מקליו בזה, בהר"ב יוסף (סק"ה) בשם הר"ב (ז"ח ס"י הו"ט) * שאם התחיל עושה כל צרכיו, וכן תלמידו השטיח מקבצת (ז: ד"ה אמר אב"י) שדיק

שער הציזין

ומאמר מרדכי ונהר שלום: (ט"ו) * כל האחרונים הקשו זאת דלשון הר"ב שכתב אם אפה ולא בשל או בשל ולא אפה אינו מדקדק לפרוש הרב המגיד דמאי נפקא מנה בזה דהלא עקר בא לאשמועינן שיוכל להשאיר מה שעשה ליום טוב לצרף שבת ואם כן אף אם אפה ובשל נמי. והנה בעקר דינו דהרב המגיד לא נחקר האחרונים דינו אמת אף על פרושו וכו'. * ומצאתי במאמר מרדכי (שם) שהביא בשם אחרות חיים (דין עירובי תבשילין אות ד) דמובא מניה בפנה אחרת בדברי הר"ב דהוא נכון מאד, דמה שכתב אם אפה ולא בשל קאי על שבת מלי שאפה לשבת, ולא גמר כל צרכו שנטהר לו בשול, או להפך, אז יכל להסתפק רק כמה שנעשה לצרף שבת בשעת הפר שיהיה ערובו קיים, והוא קאי על דינא דאבנן (י"ח) שאם התחיל גומר מלי, והיין פדעת הרמב"ם מדקטסם דברך שגומר כל מלאכת האפיה וכספקא דהרא"ש (שם ס"י י"ח), ועל זה חולק הר"ב דין אמתה קלאכה שהתחיל בהתר גומר וחו לא, ומדקדק לשון הר"ב דין שם, ועין מה שכתבנו בבאר הלכה (ד"ה גומה) שבאמת דעת הרמב"ם גם כן הכי:

(ס"ו) * כל בו (ס"י ט"ז) בשם רבנו נתנאל: (ס"ו) * כן כתב הנהר שלום (ס"ק) ומאמר מרדכי (ס"ק ט"ו) ובית מאיר דזהו טעם המחבר וכמו שמבאר בבית יוסף (שם) דחשד לדעת הפל בו, והפל בו אילו גם כן אף לרב אשי ונכמבאר בדבריו שכתב בלחיו אמרתי, ודלא כט"ו (ס"ק י"ג) דמשמע מניה דהחמרא הוא מפני סברת רבא כדי שיקבר דאם כן הלא אין מקום לחמרא זו דהא מלימא לן כרב אשי לגבי רבא. וכן כתב הרמב"ם (פ"ו ה"ה) ורשב"א בעבודת הקדש (שם ס"י א) וס"מג (לאיון ע"ה), כרב אשי: (ס"ו) מאמר מרדכי (שם) והגרי"ו (ס"ב): טז (ס"א) * מגן אברהם (ס"ק י"ד): טז (ט) ט"ו (ס"ק י"ד) ומגן אברהם (ס"ק ט"ו) בשם רש"ל (שם ס"י י"ח) שכן נהג המהר"ם, וכן כתבנו לעיל (ס"ק י"א) בשם המהר"ל: יז (ע"א) (ע"ב) * מגן אברהם (ס"ק ט"ו) ואלה רבה (ס"ק כ"ב) וחקד משה (ס"ב) ושארי אחרונים: יח (ע"ג) דין זה נובע מהראב"ד (פ"ו ה"ה) על פי פרוש הרב המגיד והעתיקו גם הלבוש וכתבו האחרונים דבריו כמו שכתבנו. [אלה רבה (ס"ק כ"ב) וחקד משה (ס"ק י"א) ומאמר מרדכי (ס"ק י"ח) ונהר שלום (ס"ק ט"ו), ותמהו על הט"ו (ס"ק ט"ו) שהקשה על הלבוש לחנם מלי, ודבריו מבוררין כמו שכתבתי [מ"ב]: (ע"ד) אלה רבה

יטבת דהילולא

רבי דהתנא אלוכי רבי שמעון בר יוחאי ויע"א, לוכות הרה"ח רבי יחזקאל בן פרומעט וזוני מרת ליבא יהודית בת חסיה רבקה שיהיו לבריות נופא ונהורא מעליא ורב נחת מכל יוצא שיהיו ואריכות ימים ושנים טובות עמו"ש, הוקדש ע"י בנאם הי"ו - ליגול יום הולדתו י"ח אייר לוח עמוד היומן: יום ג' י"ח אייר תשפ"ו * יום ד' כ"ג ניסן תשע"ו * יום ה' כ"ח אייר בר תשע"ו * יום ו' ו' ניסן תשפ"ו * שב"כ י"א אדר תשע"ו

הלכות יום טוב סימן תקכז

שנחשב שהתחיל לבשל לשבת מערב יו"ט, ולכן דווקא כשנאכל העירוב לפני שהתחיל לבשל לשבת אסור לו לבשל, שכיון שנאכל העירוב נמצא שמתחיל לבשל ביו"ט, אבל כשהתחיל ללוש העיסה בעוד העירוב קיים הרי יש כאן התחלה בהיתר ק"י.

ס"ק מט

אפילו התחיל רק ללוש, ועדיין לא התחיל במלאכת האפיה, מכל מקום גומר לאפותה ק"י.

סעיף יח - שו"ע

הקדמה: מבואר בגמרא (פ"ג) דמי שלא עירב עירובי תבשילין אסור לו לבשל ביו"ט לצורך שבת ע"י הערמה, כגון שיבשל לצורך יו"ט, ואחר הבישול יאמר שהקדירה שבישל משאיר לשבת, ויבשל שוב לצורך יו"ט (ראה ס"ד ומשי"ב ס"ק ע"ו). בסעיף שלפנינו יבואר שיש אופן שמתיר להשאיר לשבת את התבשילים שבישל לצורך יו"ט ולבשל שוב לצורך יו"ט.

אפה לצורך סעודת יום טוב ולא בישל, או בישל לצורך סעודת יום טוב ולא אפה, ונאכל העירוב או אבד לפני שבישל ואפה לצורך סעודת שבת נוהרי דינו כמי שנאכל עירובו לפני שהתחיל לבשל לשבת שנתבאר בסעיף ט"ו שאסור לו לבשל לשבת, שמה שבישל ביו"ט לצורך יו"ט אינו נחשב התחלה לשבת, ועדיין לא אכל את מה שאפה או בישל לצורך סעודת יום טוב, מה שנעשה בהיתר דהיינו מאכלים אלו שבישל או אפה בעוד העירוב קיים [שאו היה מותר לו לבשל גם אילו היה כוונתו לצורך סעודת שבת], אפילו נתכוין בו לצורך יום טוב יכול הוא להניחו לשבת.

ביאורי ההלכה

כוונת הגמרא שיגמור הכל למה נקט 'עיסה קי"א', שהיא הכנה ראשונה שעושין מערב שבת לשבת, שכן תיקן עזרא (צ"ק פג) שתהא אשה משכמת ואופה, והלשון משמע כן דקאמר 'גומר', משמע כל צורכי שבת, דאי אעיסה לחודה קאי, הוה ליה למימר 'גומרה', והדבר שקול עד שיבא מורה צדק. עכ"ל. ופתם המחבר להחמיר דדוקא אותה עיסה שהתחיל מותר לו לגמור, ולא שאר צרכי שבת ק"י.

שאם התחיל עושה כ"צ צרכיו. וביאר שם טעמו דהרי ענין העירוב הוא שמערב צורכי שבת עם צורכי יו"ט, וכבר נתעברו צורכי שבת עם צורכי יו"ט באותו המעט שהתחיל לעשות בעוד העירוב קיים ק"י.

ציונים והערות

דיש לומר דנקט עיסה לחדש דאף שהעירוב צריך שיהיה מתבשל ולא מפת [כמבואר לעיל בסעיף ב', ואף לדיעות שצריך גם פת מ"מ התבשל הוא העיקר], וא"כ הו"א שגם הדין שאם התחיל גומר זהו רק כשהתחיל בתבשיל, אבל התחיל בפת לא יועיל, קמ"ל אביי שאפילו התחלה בפת מועילה ע"י"ש. קיב. וכתב בנהר שלום (סק"ט) דטעם השו"ע הוא, דאף שעירוב תבשילין הוא מדרבנן וספק דרבנן לקולא, מ"מ כיון שיש הסוברים שאיסור הכנה מיו"ט לשבת הוא דאורייתא יש להחמיר, ועוד דבספיקא דתלמודא אזלינן לקולא, אבל מה שנסתפקנו אנו בהבנת דברי האמוראים לא חשיב ספק כלל, ואזלינן לתומרא. ובספר שמחת יו"ט (פ"ה פ"א) הוסיף דיש להוכיח מלשון הברייתא לאיסור, דו"ל הברייתא (ט"ז): אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין וכו', והרי כתב הרא"ש שהאפיה היא ההכנה הראשונה שעושין לשבת, ומוכח דאם נאכל לפני שהטמין אף שכבר אפה אסור לו להטמין לצורך שבת. [נאף שהרא"ש דייק מלשון הגמרא שיש להחמיר לגמור שאר תבשילין מדקאמר 'גומר' ולא קאמר 'גומרה', עיין בקטב נתנאל (פ"י י"א) שיש לומר דאי הוה נקט 'גומרה', הוא אמינא דאין גומר אלא מלאכת העיסה אבל לא לאפותה, ולכן נקט 'גומר' שגומר כל המלאכות בעיסה זו]. קיג. והוסיף עוד ברדב"ז דאף לדעת הרא"ש דנסתפק בדבר יש להקל, משום דספיקא דרבנן לקולא. וראה הערה קודמת.

ואפילו אם ח"י יום טוב ביום המישי ויום ששי, היינו בחוץ לארץ שנוהגים שני ימים יו"ט, ומבואר להלן (סק"ג) שאם לא ערב בערב יו"ט יכול לערב ביו"ט ראשון על תנאי [עיי"ש], מכל מקום באופן שעירב בערב יו"ט בפת ובתבשיל כד"ן, ונזכר בראשון שאבד הפת, ועדיין יש באפשרותו לערב על תנאי אין צריך לערב שוב בפת על תנאי.

ס"ק מז

דהוה שיעור עירוב. וכשם שבתחלת הנחתו צריך כוית כמור"כ אם נאבד או נאכל מועיל רק אם נשאר כוית ק"י.

סעיף מז - שו"ע

יכול לאכלו. והחידוש בזה דאף שלדעת רב אשי ענין העירוב הוא שנחשב שהתחיל לבשל לשבת מערב יום טוב ונמצא שאינו אלא כגומר ביו"ט, וא"כ היה מקום לומר שצריך העירוב להיות קיים בשבת, אבל אם יאכל העירוב קודם שבת נתברר למפרע שמה שבשל ביום טוב לא היה כגומר, שהרי אין לו בשבת רק מה שהכין ביו"ט, וזה משמיענו השו"ע דיכול לאכלו ביו"ט, דכיון שבשעת הבישול היה בהיתר שהרי אז היה העירוב קיים, רשאי שוב לאכלו (ל"ב פ"ג פ"א).

סעיף יז - שו"ע

התחיל בעיסתו, התחיל ללוש עיסה ביו"ט כדי לאפותה לצורך שבת, ונאכל העירוב - לפני שהספיק לגמור הלישה והאפיה, גומר הלישה והאפיה של אותה עיסה. שהתחיל בה בהיתר [ראה בה"ל]. שהרי ענין העירוב הוא

ד"ה גומר

שהרא"ש והר"ן נסתפקו בזה. דעל מה שאמרינן בגמרא (פ"ג): 'אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר', כתב הרא"ש וז"ל: איכא לאיסתפוקי בפירוש מילתא דאביי, דאי בעי למימר גומר עיסה זו כיון שהתחיל בה, ושוב לא יבשל ולא יטמין, וכן אם התחיל לבשל תבשיל אחד יגמרנו בלבד, או שמא מכיון שהתחיל באחד להתעסק מצרכי השבת בעוד העירוב קיים יגמור כל צרכי שבת, והוא הדין אם התחיל בתבשיל. והא דנקט עיסה, נפירוש, דבשלמא אם כוונת הגמרא שגומר רק עיסה זו שהתחיל, א"כ מוכן שנקט 'עיסה', משום שלא היה יכול לומר סתם 'התחיל גומר' שהיה משמעות הדברים שגומר כל צרכיו, והוצרך לפרט דבר מסוים לומר שאותו דבר יגמור, אבל אם

שני זיתים, [אבל התבשל שאינו עיקר העירוב די בכזית גם לשני ימים טובים]. ומבואר מדבריו דנקט בפשיטות שהמערב ליום טוב אחר צריך כוית לכל יום טוב. קח. במשנה (ט"ו): אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, ואם שייר ממנו כל שהוא סומך עליו לשבת. ומבואר בגמרא (ט"ז): דכל שהוא הכוונה כוית. ובשפת אמת (ט"ז ד"ה ט"ז) הקשה דפשיטא שאם נשאר כוית מועיל, וכי הוי סלקא דעתך ששיורו חמור מתחילתו. ומתוך השפ"א דהו"א כיון דעשה עירוב תבשילין ביותר מכזית א"כ סמך על הכל, וכיון דרוב התבשיל נאכל או נאבד הוי כאין כאן עירוב, קמ"ל דמהני אם נשתיר כשיעור. [וראה עוד בהערות למש"ב סק"ט]. קט. כן ביאר בערוך השולחן (פ"י). וכן נראה מדברי השיטה לא נודע למי (פ"ה פ"א) שכתב וז"ל: והיינו טעמא דמבשילין על ידי עירוב דהשתא גמר בישול הוא עביד, הכי נמי כיון שהתחיל בהיתר יגמור. עכ"ל. קי. מוקור הדין בגמרא (פ"ה פ"א): אמר אביי נקטינן התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר. וכתב בשטמ"ק (ט"ז) דהלשון 'התחיל' משמע שאפילו התחיל רק בלישה. אמנם רש"י (ד"ה ט"ז) כתב וז"ל: אם התחיל בעיסתו לתקנה ולאפותה על ידי עירוב. עכ"ל. ותמה עליו בשטמ"ק דמלשוננו משמע שצריך להתחיל האפיה ומנא ליה לרש"י דבר זה. וכתב האליה רבה (סק"ג) דיש לפרש דכוונת רש"י שהתחיל לתקנה או לאפותה, וכן הוא הלשון ברין (י' ד"ה א"ג פ"ה). קיא. כן ביאר הצ"ח (פ"ה ד"ה ט"ז) כוונת הרא"ש. והוסיף הצ"ח

הַלְכּוֹת יוֹם טוֹב סְיֻמָּן תִּקְבּוֹ

קנא. [ג] באר הגוף

לא יסמך עליו ליום טוב אחר, * נאכל בדיעבד (מה) יכול לסמך עליו: [מו] (מו) נאכל (יג) [יג] הערוב או שאבד קדם שבשל לשבת, * אינו יכול לבשל אלא אם כן נשתיר ממנו (מו) פינת: [ז] לזאת שהיכין צרכי שבת (מח) * יכול (ט) לאכלו: [ז] (מט) * והתחיל בעצתו ונאכל הערוב, * גומר אותה עשה. והוא הדין אם התחיל (טו) לבשל, שגומר (ג) אותו התבשיל שהתחיל: [ח (נא)] * ואפה ולא בשל (גב) או בשל ולא אפה ונאכל הערוב או אבד, מה שצנעושה בהתר אפלו נתפנן בו לצרף יום טוב יכול

ז הראב"ד בהשגות בפרק ו' מהלכות יום טוב (ה"ה) וכתב הרב המגיד ששקרא נכונה היא.

שני תשובה

להם ביום ראשון או שיאכל ממנו קצת: [יג] [יג] הערוב. וכתב בשו"ת פני יהושע כתב יד חלק ארץ חיים סימן ט"ו נאבד התבשיל והפת נשא, שהמחמיר תבא עליו ברכה ומהפקל לא הפסיד, אף (שמעון) קאן (מז) פינת: [ז] לזאת מהברא"ק (הל' עירובי תבשילין) מחמיר מפל מקום הא הרמ"א השמיט, גם כי בסמ"ק (מצוה קנד הנהגה ב) איתא להר"א שאם נאבד המבשל סומכין על האפי עין שם:

[ז] (יד) לא אבד. ומפל מקום ניח אותו ללהם משנה בערבית ושמחית, ולמנהח יבצע עליו כמו שכתבו בסעף קטן ב': [י] (טו) לבשל. אפלו לא הניח הקדרה עדן

באר הלכה

בבאור הלכה (ד"ה ערשית) עין שם:

* אכל בדיעבד יכול לסמך עליו. הנה הפוסקים לא בארו אם די בכזית אחד או צריך פינת לכל יום טוב. ולאורוה מסבא נראה דלא מהני אף דיעבד אלא אם כן יש בו שער פינת לכל יום טוב שיערב עליו, * ודלא דמי לערובי חצרות דכל זמן שהוא קיים הרי זלם מלשפתי בו אכל כאן שחוקן שזכין מבשיל מערב יום טוב כדי שאפשה ויבשל על ספק זה וכן"ל בערף א', ואם כן פא שרועה לערב עתה גם על יום טוב אחר צריך פינת יתרה בשביל אותו יום טוב דהלא נחשב כאילו הכין ליום טוב ההוא גם כן מהיום ואיפה הנכתו אם לא ניח פינת יתרה בשביל יום טוב ההוא. אכן מלשון המחבר 'על דעת לסמך עליו' משמע דעל פינת גופא סומך * וכן נראה קצת מלשון הרא"ש (פרק ב סי' א) שכתב ערוב אחד לשבת זו ולשבת הבאה, * וביחוד נראה מירושלמי שכתב מערב אדם פת בפיעה ותבשיל פינת וסומך עליו עד מוצאי יום טוב אחרון והעתיקו המרדכי (שם) להלכה וכן הגהות מ"מוני (שם), הרי משמע להר"א דעל פינת אחד סומך אף על יום טוב האחרון, אם לא שחוקל דכל היום טוב עד יום טוב אחרון חשיב ליה כאחד ואין צריך להקנה יתרה * מה שא"ל כן מיום טוב לחברו צריך על כל יום טוב פינת בפני עצמו ונבאמת כן הוא דעת הגהות מ"מוני בעקר הדין דדוקא עד יום טוב האחרון מהני ערובו ולא ליום טוב אחר כמבאר בבית יוסף (שם). היוצא לן מדברי רבי דביעבד * יכול לסמך על הירושלמי אף בזה דודי בכזית אחד אלא דמפל מקום יש לדון * ודאולי רק לאותו יום טוב, וכינן דמקורו דין זה הוא מירושלמי הבו דלא להוסיף עלה וקדעת הגהות מ"מוני המובא בבית יוסף אכל ליום טוב (אחרון) [אחר] * ודלדעת הפלבו אי אפשר לערב כלל מקדם דצריך לבשל ולהניח בכל ערב יום טוב גופא. ועל כן אף אם נקל בדיעבד בערוב שערב עכשו ליום טוב אחר אפשה דצריך דוקא שיהיה על כל פינת יתרה בשבילו, וצריך עיון. אכן כל זה יום טוב אחר מעשו בערוב פינת ערובא בשעה שפינת לכל הימים טובים הבאים לפניו, אכל אם נשאר קיים הפינת וחזור ואומר בהדין ערובא באתו ערב יום טוב, פשוט דמהני אף בכזית אחד, דהשתא הוא ערוב חדש:

יו * גומר אותה עשה. עין בית יוסף (ד"ה ומ"ש כשם הרא"ש) * שהרא"ש (שם סי' יב) הנ"ל (י. ד"ה אמר אביי) נסתפקו בזה וסתם המחבר להחמיר דדוקא אותה עשה וכן סתמו האחרונים וכן הביא בספר קרבן נתנאל (שם אות ו) בשם הראב"ן בשם האחרונים חיים (דין עירובי תבשילין אות ד) בשם הראב"ד (פי"ו ה"ה), דעת הראב"ד שהיה וכן סתמו האחרונים וכן הביא בספר קרבן נתנאל (שם אות ו) בשם הראב"ן בשם האחרונים חיים (דין עירובי תבשילין אות ד) בשם הראב"ד (פי"ו ה"ה), דעת הראב"ד שהיה וכן סתמו האחרונים וכן הביא בספר קרבן נתנאל (שם אות ו) בשם הראב"ן בשם האחרונים חיים (דין עירובי תבשילין אות ד) בשם הראב"ד (פי"ו ה"ה), דעת הראב"ד שהיה

באר היטב

שהניח בצריך עיון דאם יודע שיהיה לו ביום שני אנס שלא יוכל לאפות כגון ביום חגס, אי שרי לאפות או לבשל ביום ראשון אם היה דעתו לךך בשעת ערוב עין שם: [ז] (יג) הערוב. הינו התבשיל, אכל אם נאכל הפת אין כרך כלום עין סעף ב', ואפלו חל יום טוב ביום חמישי וקיום ששי ונקר ביום טוב ראשון אין צריך לערב. ים של שלמה (שם סי' יח), ועין סעף כ"ב: [ז] (יד) לא אבד. ומפל מקום ניח אותו ללהם משנה בערבית ושמחית, ולמנהח יבצע עליו כמו שכתבו בסעף קטן ב': [י] (טו) לבשל. אפלו לא הניח הקדרה עדן

משנה ברורה

אחר אם יתקיים, דאף דנמצא שהניח הערוב זמן רב קדם יום טוב ההוא לא אכפת לן * פינן דעל כל פינת כרך התחיל להכין לשבת ההוא מזמן קדם בימות החול. (סא) * ויש אומרים דמצינו להניחו דוקא בערב אותו יום טוב שבא להתיר לבשל בו, ואפלו אם הניח שנים או שלשה ימים מקדם לא מהני. והכרע המחבר דלכתחלה צריך להחמיר (טו) כדעה זו ובדיעבד סומכין על המקלין באסור דרבנן: (מה) * יכול לסמך. הינו כשהניח הערוב על יום טוב אחר * ולא נזכר לערב שנית בערב יום טוב סומך על ערוב זה לאפות ולבשל, אכל אם נזכר קדם יום טוב * צריך לערב שנית ולומר בהדין ערובא, אכל לא יכרך שנית: [ז] (מו) נאכל * הערוב. * הינו התבשיל, * אכל נאכל הפת (סא) אין כרך כלום. * ואפלו אם חל יום טוב ביום חמישי ויום ששי * ונקר בראשון שאבד הפת, אין צריך לערב על תנאי אלא סומך על התבשיל לחוד שהוא עקר הערוב דלעיל בערף ב': (מז) פינת. * דזהו שער ערוב בדלעיל בערף ג': [ז] (מח) יכול לא אבד. מפל מקום להתחלה (ט) כן פינת אותו ללהם משנה בערבית ושמחית, ובמנהח יבצע עליו דכין דאתעביד בו מצוה תדא לתעביד בו מצוה אחריתא: [ז] (מט) התחיל בעצתו. * ורק (עט) ללוש, גומר לאפותה: (ג) * אותו התבשיל. * ואפלו (עט) לא הניחה עדן אצל האש ורק שהתחיל בה כגון שחתך ראשי הלפתות וכדומה, גומר אותה לבשלה: [ח (נא)] אפה ולא בשל יכו'. כאן בא להשמיענו דין חדש דכשנאבד הערוב קדם סעדת יום טוב יכול להשאיר מה שבשל ביום טוב לצרף יום טוב עצמו לשבת, (עט) דכין דבשלים בשעה שהיה הערוב קיים וזיה יכול לבשלים לשבת מה שפנן בהם לצרף יום טוב לא הפסיד בזה, ויכול להשאירם לשבת ולבשל אחרים לצרף יום טוב, (עט) אכל מה שבשל ליום טוב אחר שנאבד ערובו אינו יכול להשאיר לשבת ולבשל אחרים לצרף יום טוב, * והערמה הוא דהא יש לו תבשילין ליום טוב: (גב) * אף * ולא אפה. * הלשון (עט) אינו מרדק, דהוא הדין אם אפה ובשל

(ד"ה ח"ד אין אופין) ובכפרט לפי מה דהביא (בנהר שלום) [במאמר מרדכי] (ס"ק יו) * * * * * (ד"ה אמר אביי) נסתפקו בזה וסתם המחבר להחמיר דדוקא אותה עשה וכן סתמו האחרונים וכן הביא בספר קרבן נתנאל (שם אות ו) בשם הראב"ן בשם האחרונים חיים (דין עירובי תבשילין אות ד) בשם הראב"ד (פי"ו ה"ה), דעת הראב"ד שהיה

שער הציזין

ומאמר מרדכי ונהר שלום: (עט) כל האחרונים הקשו זאת דלשון הראב"ד שכתב אם אפה ולא בשל או בשל ולא אפה אינו מרדק לפרוש הרב המגיד דמאי נפקא מנה בזה דהלא עקר בא לאשמיעינו שיוכל להשאיר מה שפשה ליום טוב לצרף שבת ואם כן אף אם אפה ובשל נמי. והנה בעקר דינו דהרב המגיד לא נחלקו האחרונים דינו אמת אף על פרושו וכן"ל, ומצאתי במאמר מרדכי (שם) שהביא בשם אחרות חיים (דין עירובי תבשילין אות ד) דמוכח מניה פניה אחרת בדברי הראב"ד והוא נכון מאד, דמה שכתב אם אפה ולא בשל קאי על שבת ומי שאפשה לשבת, ולא גמר כל צרכו שחסר לו בשול, או להפך, או יכל להסתפק רק במה שפשה לצרף שבת בשעת התר שהיה ערובו קיים, והוא קאי על דינא דאביי (ה"ה) שאם התחיל גומר ומי, ובהין בדיעבד הרמב"ם מדחסם דרך שגומר כל מלאכת האפיה וכספקא דהרא"ש (שם סי' יב), ועל זה חולק הראב"ד דוק אמתה מלאכה שהתחיל בהתר גומר ותו לא, ומדק לשון הראב"ד עין שם, ועין מה שכתבו בפאור הלכה (ד"ה גומה) שבאמת דעת הרמב"ם גם כן הכי:

(סא) כל בו (סי' נט) בשם רבנו נתנאל: (סב) כן כתב הנהר שלום (ס"ק יז) ומאמר מרדכי (ס"ק טו) ובית מאיר דזהו טעם המחבר וכמו שבבאר בבית יוסף (שם) דחשד לדעת הפל בו, והפל בו אולי גם כן אף לרב אשי וכןבאר בדברי שפת כלהו אמרתי, ודלא כט"ו (ס"ק יז) דמשמע מניה דהחמרא הוא מפני סברת רבא כדי שיכיר דאם כן הלא אין מקום לחמרא זו דהא קיימא לן כרב אשי לגבי רבא. וכן כתב הרמב"ם (פי"ו ה"ה) ורשב"א בעבודת הקדש (שם סי' א) וס"מ"ג (לארין עה), כרב אשי: (סד) מאמר מרדכי (שם) והגרי"ז (סי' ב): [ז] (סז) (סח) מגן אברהם (סי' יד): [ז] (ע) ט"ו (סי' יד) ומגן אברהם (סי' טו) בשם רש"ל (שם סי' יח) שפנ נהג המהר"ם, וכן כתבנו לעיל (סי' יא) בשם המהרי"ל: [ז] (עט) (עג) מגן אברהם (סי' טו) ואלה רבה (סי' כב) וקמ"ד משה (סי' יב) ושאר אחרונים: [ז] (עג) דין זה נובע מהראב"ד (פי"ו ה"ה) על פי פרוש הרב המגיד והעתיקו גם הלבוש וכתבו האחרונים דכינו כמו שכתבנו. [אלה רבה (סי' כב) וקמ"ד משה (סי' יא) ומאמר מרדכי (סי' יז) ונהר שלום (ס"ק יז), ותמחה על ה"ט"ו (סי' טו) שהקשה על הלבוש לחנם ומי, ודכינו מבוררין כמו שכתבתי ומי]: (עד) אלה רבה

יחזא דהילולא

רבה דהתנא אלוכי רבי שמעון בר יוחאי ויע"א, לובות הרה"ה רבי יחזקאל בן פרומעט וזוני מרת ליבא יהודית בת חסיה רבקה שיחיו לבריות נופא ונהורא מעליא ורב נחת מכל יוצא שיחי' ואריכות ימים ושנים טובות עמו"ש, הוקרש ע"י בנם היו" - לרגל יום הולדתו י"ח אייר לוח עמוד היומן: יום ג' י"ח אייר תשפ"ו * יום ד' כ"ג ניסן תשע"ו * יום ה' כ"ד אייר ב' תשע"ו * יום ו' ו' ניסן תשפ"ו * שב"כ י"א אדר תשפ"ו

ויכול לשנות דעתו שתבשיל זה יהיה לשבת].

ס"ק נ"ב
ה'שון אינו מדוקדק, דלפי מה שנתבאר בס"ק הקודם
דהחידוש בד"ן זה הוא שאם אפה או בישל
ליו"ט בעוד העירוב קיים יכול להשאיר מאכל זה לשבת
[ואילו מה שאפה או בישל לאחר שאבד העירוב אינו יכול
להשאיר לשבת], א"כ אין דין זה דווקא כשאפה ולא בישל
או בישל ולא אפה **דהוא הדין אם אפה וגם בישל, ורק**
שלא לצורך שבת - אלא לצורך יו"ט, דינו כנ"ל דמותר
להשאיר לשבת מה שבישל ליו"ט בעוד העירוב קיים.

ס"ק נ"א
דהערמה היא. שהרי בשעה שבישיל ליום טוב היה אסור
לו לבשל לשבת, וא"כ במה שמשאיר מאכלים
אלו לשבת ומבשל אחרים ליום טוב הרי הוא מערים,
ומבואר להלן (סכ"ד) דאם הערים לבשל לומר שמבשל
לצורך יו"ט כשכוונתו לצורך שבת אסור לו לאכול
המאכל אפילו דיעבד (לאה משני"צ ס"ק ע"ט). [אבל אם בישל
ליו"ט בעוד העירוב קיים יכול להשאיר תבשיל זה לשבת ואין
זה הערמה, שהרי בשעה שבישיל היה מותר לו לבשל לשבת,
ולכן אף שאז היתה כוונתו לצורך יו"ט אין כוונתו אוסרת,

[מא] דהלבוש העתיק דין
השו"ע בסעיף י"ז דאם
התחיל בעיסתו גומר
אותה עיסה, ומשמע דרק
אותה עיסה שהתחיל
מותר לו לגמור אבל
אסור לו לאפות עוד
עיסה, והקשה הט"ז
מדברי הראב"ד [שהעתיק
הלבוש להלכה] דאם אפה
לצורך יו"ט מותר לו
להשאיר מאכל זה לשבת
ולאפות שוב ליו"ט, וא"כ
כ"ש דאם אפה לשבת
דמותר לו לאפות שוב

ליו"ט, וא"כ כתב הלבוש דמותר לגמור רק אותה עיסה. [מב] דהחידוש בדברי הראב"ד שמותר להשאיר מה שבישיל ליו"ט בהיתר לצורך שבת, ולבשל שוב ליו"ט, אבל בסעיף י"ז מירי
שאינו צריך ליו"ט וע"ז כתב הלבוש דלצורך שבת מותר לגמור רק עיסה זו שהתחיל. [מג] דהיינו שאפה לצורך שבת ועדיין לא בישל [ודלא כביאור המגיד משנה שאפה לצורך
יו"ט]. [מד] והראב"ד בא לומר חומרא ולא קולא, דהיינו שמותר להסתפק רק ממה שבישיל בעוד העירוב קיים. [מה] וזהו הדין שנתבאר בסעיף י"ז שאם התחיל בעיסתו בעוד העירוב קיים
מותר לו לגמור, וראה בה"ל (ד"ה נעמי) שהרא"ש נסתפק האם מותר לו לגמור רק עיסה זו או שכיון שהתחיל בעיסה זו מותר לו לגמור כל צרכי שבת.

הלכות יום טוב סימן תקכו

הוא (נג) להניחו לשבת, ולבשל מפאן ואילף ליום טוב: י"ט מי שלא ערב (נד) מתר להדליק (נו) גר של שבת, (נה) ט"ו אוסרים: ב (נו) *מי שלא ערב, פשם שאסור לבשל לעצמו * כף אסור לבשל (נז) לאחרים ואפלו בביתם, (נח) *וגם אחרים אסורים (נט) לבשל לו. ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו (ס) לאחרים שערכו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפלו בביתו יכולים לבשל. (סא) *ואם אין שם (פ) אחרים שערכו, כ"ש אומרים שמתר לאפות (סב) בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק גר אחד. הגה: *ואם הניח ערוכב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין זה למעבד כל צרכנא, (סג) הני

ח בית יוסף (ד"ה מי שלא) מדברי הרמב"ם (שם ה"ח) בגמ' לטון הערוכב. ט הרא"ש והר"ן שם בפ"ק ב' דביצה (רא"ש סי' טו, ר"ן י"א ד"ה ומדמיון). י בענין נפשטא שם י"ז (ע"א). כ מ"מרא דרב הובא כ"א (ע"ב) כפי פרוש הרא"ש שם.

באר היטב

אצל האש רק שהתחיל בתקונו כגון שחתף הלפתות וכדומה מתר לבשלו. מגן אברהם (ס"ק טו): י"ט (טו) נר. האחרונים העלו דאם לא ערב אסור להדליק, לכן אין להדליק רק נר אחד כמו שכתוב סעיף כ': ב (פ) אחרים. והוא הדין אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם קמחו, שרי גם כן לאפות בצמצום. ים של שלמה (שם סי' כו):

באור הלכה

מפרוש רש"י *שכתב התחיל לתקנה ולאפותה גומר הכל, ודיק השיטה מקבצת שפנתו שגומר אף שאר תבשילין. וברש"י שלפנינו אינו פתוח זה כי אם ברש"י שבר"ף (י' ד"ה החתיל) וכפי הנראה שגם לפני הר"ן (שם ד"ה אמר אביי) היה גרסא זו והשני קצת לאפות או לבשל גומר הכל, אכן הר"ן אף שכתב כן אפלו הכי נסתפק על שאר תבשילין ונראה ששפ"ש שגומר הכל *היינו כל מלאכות הלישה [כגון עירכה וירידה] או כל מלאכות האפיה כהאי גונא אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב (פ"ו ה"ה) וזה לשונו, דצריך שיהיה קים ערוכב עד שיגמר כל מה שצריך לאפות ולבשל, נאכל הערוכב או אבד או נשרף קדם שיאפה או יבשל הרי זה אסור לאפות ולבשל. עד כאן לשונו. הרי מתחלה כתב להדיא *דצריך שיהיה קים עד שיגמר הכל וגם מסוף דבריו קדם שיאפה או יבשל מכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד אפיה או בשול ולא נחסר אלא השניה אסור, *ונאם כן לבסוף דמסיק התחיל בעצתו או בתבשיליו גומר היינו בעל כרחך אותה העסה ואותו תבשיל כן נראה לכאורה מלשונו. וגם ברש"י דמתניתין (טו: ד"ה אכלו) כתב נמי להדיא *אכלו או שאבד קדם שבשל כל צרכי שבת, מבאר נמי דלא כמו שדיק השיטה מקבצת אם לא שצ"מ דרש"י מפרש *דאב"י דאמר נקטינן חולק על המשנה, דאנן נקטינן כן להלכה למעשה או דאב"י מפרש כן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומפל מקום נראה לי דכיון דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האחרות חיים] משמע להדיא לאסור וכן משמעות הרמב"ם לעניות דעתי כנ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן הנגאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה, אין נכון לזוז מפסק השלחן ערוך ואחרונים:

כ * מי שלא ערב וכו'. ענין משנה ברוחה (ס"ק נ) *דבני ביתו של אדם נטפלין לו, כן כתב ה"ם של שלמה (פרק ב סי' י) והעתיקוהו האחרונים. אולם לענין משנתו שלו העברית לא אדע, דלסקרת הרא"ש בפ"ק ב' סימן ר' *תלוי דין מי צריך ערוכב לעצמו אותו איש שמוזקין על ידו, *וכיון דקיימא לן דעל ידי עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה צריכין ערוכב לעצמן ואין נטפלים לו, *ואם לא שנתן הערוכב לידם או שזכה להן על ידי אחר. והדברי

ופשוט דאם יש לו פת אחד שנסאף לו מיום טוב אסור לו לאפות (פט) שפ"ט עקרי המלאכות, ואם פ"ט (ו) רק מקצתו כגון שאמר רק לאפני

שער הצינו

למעבד כל צרכנא. ואם כן לכתחלה על כל פנים טוב להחמיר אם לא הניח ערוכב: ב (פג) הינו לאפוקי מסקרת בעל העטור [גמ' דף פמח:] כמו שכתב בבית יוסף (ד"ה ומיש על דבריו): (פג) כן מוכח מלשון השלחן ערוך: (פד) דאלו מקמח שלחם בנדאי מתרים הם: (פה) גמרא (י'): (פו) אליה רבה (ס"ק כו) וחד משה (ס"ד) והגר"ו (כ"ט) ותיי אדם (שם ס"ד) וכהסקמת בית יוסף (ד"ה ומיש ואם אין) ורש"ל (י"ט של שלמה פרק ב סי' כו) [והלא כדרכי משה (א"ח ז) וקדעת הרשב"א (פכח"ק שם סי' ג). ולולי דבריהם יש מקום עיון בזה פ"ן דהרי"ף והרמב"ם השמיטו כל עקר דין זה ונ"ל וכן תרבונו חננאל השמיטו, ודי לנו אם נקל כמה שהקל הרשב"א בהדיא, אבל מפל מקום הפקל יש לו על מי לסמוך: (פז) אחרונים: (פח) הפוסקים סתמו דבריהם ומסתב"א דשעורו כפי מה שצריך לו למזונותיו לקל השבת וכן בקדירה, ואין צריך לצמצם בזה. ומה שכתבו בצמצום הינו שלא להרבות במיני לחמים וכן במיני תבשילין והלא ירבה במלאכת לישא וכן בטרך תקוני הבשול, עין סימן תק"ג: (פט) מוכח מאחרונים הנ"ל, אבל אם הפת שיש לו אינו מספיק לו לאכילה לכל השבת מסתב"א דמתר לו לאפות עוד פת: (ס) דרך התיים (ד"ה עירוב תבשילין ס"ד): (ס"א) רש"ל (שם סי' ה) ומובא בט"ז סעיף קטן י"ח והסיקים גם כן לדעתו [אלא שלשונו מגמגם קצת], וכן הסיקים במור וקציעה דכן נראה מסתימת המשנה וש"ס דילן שלא הזכירו כלל נסח של בהדין ערוכב הנזכר בראשונים (פ"ב ה"א) ומשמע דהוא רק למצוה בעלמא דלא כמגן אברהם בסעיף קטן כ"ג [גמ'] אבל שארי אחרונים הסכימו לדעת השלחן ערוך והפגן אברהם דהאמריה מעפכ:

(טו) מגן אברהם (ס"ק י) ומחצית השקל, ופשוט דהלא גם לשבת אסור אם לא מה שבשל בשעה שהיה ערוכב קים, והחל לא שייך זה [גמ']: י"ט (טו) בית יוסף (ד"ה ואומר כיון ד"ה מי שלא) בשם ר"ף (טו) ורמב"ם (פ"ו ה"ח) שלא הביאו זה בגמ' שלהם וכן בשבלי לקט (סי' רמ) בשם העטור לא הזכיר זה: (עח) מגן אברהם (ס"ק מ) וחד משה (ס"ד) ותיי אדם (שם ס"ד) והגר"ו (כ"ט), ולהמגן אברהם גם הרי"ף מודה [גמ] אלא דממילא נגדר ולכן אין צריך להזכיר בהנחה, וכן משמע מהגר"א שפסקים עמו [גמ]. מפל מקום בצבורת הקדש (שם סי' ב) מבאר דיש דסבירא ליה שאין צריך כלל לערוכב לענין הדלקת נר והוצאה וכן נזכר דעה זו בר"ן (יא. ד"ה ומדמיון) והלא כדמשמע ממגן אברהם שאין חולק בזה [נהה שלום (ס"ק)]: (עט) מוכח מרי"ף ורמב"ם וכן מבאר בפארי (יז: ד"ה ר"ג) ור"א (כא: ד"ה אמר ר"ג) וכל בו (שם): (פ) ב"ח (ס"א) וברכ"י יוסף (ס"ט) בשם בית דוד (סי' שם), וכן כתב האליה רבה (סי' כה) בשם [שרי] כנסת הגדולה (הגב"י ס"ק טו) שכן נהגו העולם: (פ"א) דכל הראשונים מחמירין בזה, התוספות בביצה (דף כ"ב ע"ב ד"ה ומוליקין) [סבירא להו דאם רק לא הזכיר דאסור להדליק [וטל], והרא"ש (שם סי' טו) וריצ"א בשם רש"י בתשובה (סי' רנז) ובשם גאונים [כנן לבעל הלכות] הובא באור ורוץ (ח"ב סי' שמו) והר"ן (שם) והרב המגיד (שם) בשם רשב"א (כא: ד"ה גמ' מי, עבוד"ק שם) שראוי לומר, וכן הוא גם דעת המאירי (שם) וכל בו (ש"א) אלא דהאמריה אינו מעפכ בדיעבד הינו [להמאירי הוא בקבל אפיה ובשול ונ"א שהיא על חוץ] והוא הדין הדלקה וסבירא זו פתב גם הר"א (שם), ולפלו הוא בכלל

הלכות יום טוב סימן תקכז

משנת שעה"צ

קנא: [א]

[מזן] דגם כשהעירוב קיים אינו מתיר לבשל לצורך חול.

ללא עירוב תבשילין, כמו"כ אסור להדליק נר שהוא מלאכה לצורך שבת קט"ו. אבל על ידי עירוב תבשילין מותר להדליק, ואף שהעירוב כלול רק מפת ותבשיל, זהו מפני שתקנת חז"ל היתה שיעשו העירוב מדברים שהם עיקר הסעודה, אבל עירוב זה מתיר גם להדליק הנרקטי.

ס"ק נד

דלהדלקת הנר אין צריך עירוב. משום שלא תיקנו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנרקטי. [שהרי עירוב תבשילין סמכוהו חז"ל על הפסוק 'את אשר תבשלו בשלוי', וא"כ תיקנוהו רק לצרכי הסעודה, והדלקת הנר אינו תלוי בסעודה (נהר שלט)].

בהדין עירובא, שאומרים בערב יו"ט כשמניחים העירוב [כדלעיל סעיף י"ב].

ביאורי ההלכה

ואם כן לבסוף דמסיק 'התחיל בעיסתו או בתבשיליו גומר' אף שבלשוננו זה יש לפרש שכוונתו שגומר כל התבשילים [ראה הערה ק"ט], היינו בע"כ כרחק צריך לפרש שכוונתו רק אותה העיסה ואתו תבשיל.

'אכלו או שאבד קודם שבישיל כל צרכי שבת' שוב לא יבשל, מבוואר נמי מהלשון 'כל' דנקט רש"י [דמשמע מזה דאף שהתחיל כבר לבשל לשבת בעוד העירוב קיים אם לא יבשל 'כל' צרכי שבת אסור לו לבשל תבשילים אחרים לאחר שאבד העירוב], דלא כמו שדייק השיטה מקובצת, מרש"י בגמרא ד'גומר הכל' הכוונה גם למאכלים אחרים [וכבר נתבאר לעיל דמדברי הר"ן נראה דיש לדחות הראיה מלשון זה].

דאביי דאמר 'נקטינן' התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר, אינו בא לפרש המשנה אלא חולק על המשנה, דאף דמשמעות המשנה [כפי שמפרש רש"י] דאם נאכל העירוב לפני שבישיל כל צרכי שבת אסור לו לבשל אף שהתחיל תבשיל אחד בעוד העירוב קיים, מ"מ אביי סובר דאנן נקטינן כן להלכה למעשה דהתחיל בעיסה גומר אף שאר תבשילין.

צינונים והערות

מיושב קשייתו, ועיין בה"ל שם שנתבאר דהרבה ראשונים פסקו להלכה כדעת רב חסדא (פסחים מו:), דמן התורה צרכי שבת נעשים ביו"ט, ולפי"ז לק"מ. ועיין מה שכתבו בזה בתוספות רבינו פרץ (פסחים מו:) ובתוספות בבבא (כג, ד"ה לז). קיד. בן כתב הרשב"א (ענינים הקדוש ש"ד ס"ג) בדעת המתירים. ובתוספות רבינו פרץ (פ"ה טו:) כתב דטעם המתירים הוא דכיון דהותר אפיה ובישול שהם מלאכות חמורות על ידי עירוב, אם כן הדלקת הנר דקילי יש להתירם בלא עירוב. ובערוך השולחן (פ"ה ס"ג) ביאר דעת המתירים וז"ל: דהא נתבאר בסיומן תקי"ד דמותר להדליק אפילו ביו"ט שני אחר מנחה ולא הוי כמכין לחול, משום דצריך לה לאותה שעה, כלומר שתאיר באותה שעה עצמה בהיות היום קרוב להסתלק, א"כ כל שכן שמוותר להדליק ביו"ט בשביל אותה שעה עצמה וממילא ישאר גם לשבת, וכן נלע"ד עיקר, ואי משום שמדליק נרות הרבה, מי יכול למחות בידו כשרצונו שבאותה שעה יאירו הרבה נרות, ואי משום דבערב שבת הרי מוכרח להדליקם קודם השקיעה שעדיין הוא יום גמור, מכל מקום הא צריך להם על שעת השקיעה ואח"כ עד שיהא לילה כמו בשם. עכ"ל. קיד. וכן כתב החיד"א להוכיח ממה שכתוב בספר האורה (פ"ה קמח) וז"ל: ואם התחיל בעיסתו קודם שנאכל התבשיל, יגומר ויאפה, וכן קדירתו נמי יגמור. עכ"ל. ומדלא כתב 'וכן אם התחיל קדירתו נמי יגמור' נראה שזה המשך לדבריו באופן שהתחיל בעיסתו, שמוותר לו לגמור גם קדירתו, אף שלא התחיל בקדירה. קיט. בשו"ת הרדב"ז (פ"ב סי' מטט) דייק מלשון זה של הרמב"ם שדעתו שאם התחיל בעיסה או בתבשיל גומר כל התבשילים, משום שאם נפרש שכוונת הרמב"ם שהתחיל בעיסה גומר רק עיסה זו, וכן התחיל בתבשיל גומר רק תבשיל זה, א"כ מה חידש הרמב"ם במה שהוסיף 'התחיל בעיסתו או בתבשיליו גומר', ולא נקט כלשון הגמרא שמוותר רק 'התחיל בעיסתו', אבל אם נפרש שכוונת הרמב"ם לאכול ביום התבשילים אתי שפיר, משום דאין דרך לעסות שתי עיסות, אחת ליו"ט ואחת לשבת, אלא עושה הכל עיסה אחת, אבל בתבשיל הדרך לעשות תבשילים הרבה, ליו"ט ולשבת, ולכן הוסיף התבשיל, שאפילו אם התחיל תבשיל אחד גומר אף שאר התבשילים שצריך לשבת.

המשך שו"ע

ובבש"ל מכאן ואילך מאכלים אחרים יום טוב, שלצורך יום טוב מותר לו לבשל גם ללא העירוב קט"ו.

ס"ק נג

וכנ"ל. דכמו שנתבאר דאם בישל לצורך יו"ט לאחר שנאכל העירוב אסור לו להשאיר תבשיל זה לשבת דהוי הערמה, כיון שבישיל בזמן שאסור לו לבשל לשבת, כמו"כ אסור להניח תבשיל זה לחול ולבשל אחרים ליו"ט, ובוזה אין חילוק אם בישל בעוד העירוב קיים, שהרי העירוב לא מתיר לבשל לחול (ראה שעה"צ ס"ק ע"ו).

סעיף יז - שו"ע

ויש אוסריש. שכשם שאסור לבשל ולאפות מיו"ט לשבת

המשך ד"ה גומר

שכתב על מימרא דאביי 'התחיל בעיסתו ונאכל עירובו גומר' 'התחיל לתקנה ולאפותה גומר הכל', ודייק השיטה מקובצת דממה שהוסיף רש"י 'גומר הכל', ולא נקט כלשון הגמרא 'גומר', נראה שכוונתו שגומר אף שאר תבשילין קט"ו. היינו כ"ל מלאכות הלישה, שאף שהתחיל רק ללוש העיסה יכול לגמור שאר מלאכות הלישה, [כגון עריכה ורדידה] או כ"ל מלאכות האפיה כהאי גזונא, אבל לשאר תבשילין שלא התחיל לעסוק בהם ספק הוא, וכדעת הרא"ש.

דצריך שיהיה קיים עד שיגמור הכל. ומוכח שאם נאבד העירוב לפני שגמר לאפות ולבשל אינו יכול לגמור לבשל אף שהתחיל לאפות או לבשל, ועל כרחק שפירש ד'גומר' הכוונה רק העיסה או התבשיל שהתחיל. וגם מוסף דבריו שכתב שאם נאכל או אבד או נשרף העירוב 'קודם שיאפה או יבשיל' דהיינו קודם שאפה אף שכבר בישל או קודם שבישיל אף שכבר אפה מוכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד, אפיה או בישול, ולא נחסר אלא השניה, אסור.

קיד. מקור דין זה בהשגות הראב"ד (יו"ט פ"ו ס"ה) וז"ל: א"א נ"ל שאם אפה ולא בישל או בישל ולא אפה, ונאכל העירוב או אבד, מה שעשה בעוד שהעירוב קיים מותר לו לשבת. עכ"ל. ומבאר בחמד משה (סק"ב) דהראב"ד למד דין זה ממימרא דאביי ד'התחיל בעיסתו גומר' נראה ס"י בהתחבה, והראב"ד מפרש דלא כמו שפירשו שאר הראשונים שאם התחיל בעיסתו לצורך שבת יכול לגומרה, אלא כוונת אביי לומר שאם התחיל עיסתו לצורך יו"ט יכול להניחה לשבת ולגמור אחרת ליו"ט. ומוסיף בחמד משה דלפי"ז יתכן לומר דהראב"ד יחלוק על דין השו"ע בסעיף י"ז דהתחיל בעיסתו לצורך שבת יכול לגמור עיסתו, לדבריו אין מקור לדין זה. וצ"ע. קטו. מקור דינה זו ממה שאמרו בגמרא (פ"ה טז:) דאמר רב הונא מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת, ומבשילין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר [דמשום כדי חייו שרו ליה רבנן]. ודקדקו מזה שלא עירוב אסור להדליק נר (מו"ט כג, ד"ה ומללקין, ר"ן י"ב, ד"ה ומלמיקין, וע"ה). אמנם דעת המתירים דהגמרא נקטה כל צרכי השולחן, אבל אה"צ דלהדליק נר מותר גם ללא עירוב תבשילין (ר"ן טז). קטז. בן כתב הרא"ש (פ"ב סי' טו). ובחידושי בן הרמב"ן (פ"ט כתב וז"ל: אבל מכל מקום לפירוש הראשון דאמרינן דהדלקה מותרת בעירוב, מאי איכא בעירוב משום הדלקה, דהא בעינן תבשיל משום תבשילין ומשום פת. ואפשר שהבערה היא מתרת להדלקה, מבשל התבשיל בהבערה שהיא מתרת להדליק. עכ"ל. [ובחידושי הרא"ה כתב וז"ל: ועירובי תבשילין מהני אפילו להדלקה, דהבערה גופה צורך אוכל נפש הוא. עכ"ל]. ובשו"ת מהר"ח אור זרוע (פ"ג ל"ג) הקשה איך מועיל עירוב להדלקת הנר, והרי הטעם שמועיל עירוב הוא משום שמן התורה אין אסור לבשל ביו"ט לשבת, והואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה (ראה מש"צ פ"ג וצנ"ל ד"ה ועל יד, שמשאל ע"ז וז' נחמתי). וטעם זה לא שייך לענין הדלקת הנר שהרי אם יבואו אורחים לאכול ביום טוב לא יחייבו מנחה אלו דהרי עוד היום גדול. ומתוך דשמה אחר שקיבלו עליהם שבת מבעוד יום ועוד היום גדול, כשבאים לאכול אחר שיצאו מבית הכנסת מכל מקום לא פקע קדושת יו"ט, ונמצא שההדלקה היא גם לצורך יו"ט. ולדבריו יש לעיין במקום שלא נוהגים לקבל שבת מבעוד היום גדול איך

הלכות יום טוב סימן תקכו

הוא (נג) להניחו לשבת, ולבשל מפאן ואילף ליום טוב: יט מי שלא ערב (נד) מתר להדליק (נו) גר של שבת, (נה) טי"ו אוסרים: כ (נו) *מי שלא ערב, פשם שאסור לבשל לעצמו * כף אסור לבשל (נז) לאחרים ואפלו בביתם, (נח) ונגם אחרים אסורים (נט) לבשל לו. ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו (ס) לאחרים שערכו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפלו בביתו יכולים לבשל. (סא) *ואם אין שם (פ) אחרים שערכו, כ"ש אומרים שמתר לאפות (סב) בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק גר אחד. הגה: *ואם הניח ערוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין זה למעבד כל צרכנא, (סג) הני

ח בית יוסף (ד"ה מי שלא) מדברי הרמב"ם (שם ה"ח) בגמ' לזון הערוב. ט הרא"ש והר"ן שם כפרק ב' דביצה (רא"ש סי' טו, ר"ן י"א ד"ה ומדמיון). י בענין נפשטא שם י"ז (ע"א). כ מ"מרא דרב הובא כ"א (ע"ב) כפי פרוש הרא"ש שם.

באר היטב

אצל האש רק שהתחיל בתקונו כגון שחתף הלפתות וכדומה מתר לבשלו. מגן אברהם (ס"ק טו): יט (טו) נר. האחרונים העלו דאם לא ערב אסור להדליק, לכן אין להדליק רק נר אחד כמו שכתוב סעיף כ': כ (פ) אחרים. והוא הדין אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם קמחו, שרי גם כן לאפות בצמצום. ים של שלמה (שם סי' כו):

באור הלכה

מפרוש רש"י *שכתב התחיל לתקנה ולהאפותה גומר הכל, ודיק השיטה מקבצת שפנתו שגומר אף שאר תבשילין. וברש"י שלפנינו אינו פתוח זה כי אם ברש"י שבר"ף (י' ד"ה החתיל) וכפי הנראה שגם לפני הר"ן (שם ד"ה אמר אביי) היה גרסא זו והשני קצת לאפות או לבשל גומר הכל, אכן הר"ן אף שכתב כן אפלו הכי נסתפק על שאר תבשילין ונראה ששפ"ש שגומר הכל *היינו כל מלאכות הלישה [כגון עירכה וירידה] או כל מלאכות האפיה כהאי גונא אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב (פ"ו ה"ה) וזה לשונו, דצריך שיהיה קים ערוב עד שיגמר כל מה שצריך לאפות ולבשל, נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שיאפה או יבשל הרי זה אסור לאפות ולבשל. עד כאן לשונו. הרי מתחלה כתב להדיא *דצריך שיהיה קים עד שיגמר הכל ונגם מסוף דבריו קדם שיאפה או יבשל מכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד אפיה או בשול ולא נחסר אלא השניה אסור, *ונאם כן לבסוף דמסיק התחיל בעצתו או בתבשיליו גומר היינו בעל כרחך אותה העפה ואותו תבשיל כן נראה לכאורה מלשונו. ונגם ברש"י דמתניתין (טו: ד"ה אכלו) כתב נמי להדיא *אכלו או שאבד קדם שבשל כל צרכי שבת, מבאר נמי דלא כמו שדיק השיטה מקבצת אם לא שצ"מ דרש"י מפרש *דאב"י דאמר נקטינן חולק על המשנה, דאנן נקטינן כן להלכה למעשה או דאב"י מפרש כן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומפל מקום נראה לי דכיון דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האחרות חיים] משמע להדיא לאסור וכן משמעות הרמב"ם לעניות דעתי כנ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן הנגאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה, אין נכון לזו מפסק השלחן ערוך ואחרונים:

כ * מי ש"א ערב וכו'. ענין משנה ברורה (ס"ק נ) *דבני ביתו של אדם נטפלין לו, כן כתב ה"ם של שלמה (פרק ב' סי' י) והעתיקוהו האחרונים. אולם לענין משנתו שלו העברית לא אדע, דלסקרת הרא"ש כפרק ב' סימן ו' *תלוי דין מי צריך ערוב לעצמו אותו איש שמוזקין על דו, *וכיון דקיימא לן דעל ידי עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה צריכין ערוב לעצמן ואין נטפלים לו, *ואם לא שנתן הערוב לידם או שזכה להן על ידי אחר. והדברי

ופשוט דאם יש לו פת אחד שנסאף לו מיום טוב אסור לו לאפות (פט) שפ"ש עקרי המלאכות, ואם פ"ט (ו) רק מקצתו כגון שאמר רק לאפני

שער הצינור

למעבד כל צרכנא. ואם כן לכתחלה על כל פנים טוב להחמיר אם לא הניח ערוב: כ (פג) הינו לאפוקי מסקרת בעל העטור [גמ' ד"ה ר"ה ר"ה] כמו שכתב בבית יוסף (ד"ה ואמר ומי של ערוב): (פג) כן מוכח מלשון השלחן ערוך: (פד) דאלו מקמח שלחם בנדיא מתרים הם: (פה) גמרא (י'): (פו) אליה רבה (ס"ק כו) וחד משה (ס"ד) והגר"ו (כ"ט) ותיי אדם (שם ס"ד) וכהסקמת בית יוסף (ד"ה ומי ואם אין) ורש"ל (י"ם של שלמה פרק ב' סי' כו) [והלא כדרכי משה (א"ח ז)] וקדעת הרשב"א (פכ"ה"ק שם סי' ג). ולולי דבריהם יש מקום עיון בזה כיון דהרי"ף והרמב"ם השמיטו כל עקר דין זה וזו וכן הרבנו חננאל השמיטו, ודי לנו אם נקל כמה שהקל הרשב"א בהדיא, אבל מפל מקום הפקל יש לו על מי לסמוך: (פז) אחרונים: (פח) הפוסקים סתמו דבריהם ומסתב"א דשעורו כפי מה שצריך לו למזונותיו לקל השבת וכן בקדירה, ואין צריך לצמצם בזה. ומה שכתבו בצמצום הינו שלא להרבות במיני לחמים וכן במיני תבשילין והלא ירבה במלאכת לישא וכן בטרך תקוני הבשול, עין סימן תק"ג: (פט) מוכח מאחרונים הנ"ל, אבל אם הפת שיש לו אינו מספיק לו לאכילה לכל השבת מסתב"א דמתר לו לאפות עוד פת: (ס) דרך התיים (ד"ה עירוב תבשילין ס"ד): (ס"א) רש"ל (שם סי' ח) ומובא בט"ז סעיף קטן י"ח והסיקים גם כן לדעתו [אלא שלשונו מגמגם קצת], וכן הסיקים במור וקציעה כדן נראה מסתימת המשנה וש"ס דילן שלא הזכירו כלל נסח של בהדין ערובא הנזכר בראשונים (פ"ב ה"א) ומשמע דהוא רק למצוה בעלמא דלא כמגן אברהם בסעיף קטן כ"ג [גמ'] אבל שארי אחרונים הסכימו לדעת השלחן ערוך והפגן אברהם דהאמירה מעפכ:

(טו) מגן אברהם (ס"ק י) ומחצית השקל, ופשוט דהלא גם לשבת אסור אם לא מה שבשל בשעה שהיה ערוב קים, והחל לא שייך זה [גמ']: יט (טו) בית יוסף (ד"ה ואמר כיון ד"ה מי שלא) בשם ר"ף (טו) ורמב"ם (פ"ו ה"ח) שלא הביאו זה בגמ' שלהם וכן בשבלי לקט (סי' רמ"ב) בשם העטור לא הזכיר זה: (עח) מגן אברהם (ס"ק מ) וחד משה (ס"ד) ותיי אדם (שם ס"ד) והגר"ו (כ"ט), ולהמגן אברהם גם הרי"ף מודה [גמ'] אלא דממילא נגדר ולכן אין צריך להזכיר בהנחה, וכן משמע מהגר"א שפסקים עמו [גמ']. מפל מקום בצבורת הקדש (שם סי' ב) מבאר דיש דסבירא ליה שאין צריך כלל לערוב לענין הדלקת נר והוצאה וכן נזכר דעה זו בר"ן (יא. ד"ה ומדמיון) והלא כדמשמע ממגן אברהם שאין חולק בזה [נהה שלום (ס"ק)]: (עט) מוכח מרי"ף ורמב"ם וכן מבאר בפארי (יז: ד"ה ר"ה) ור"א (כא: ד"ה אמר ר"ה) וכל בו (שם): (פ) ב"ח (ס"א) וברכי יוסף (ס"ט) בשם בית דוד (סי' שם), וכן כתב האליה רבה (סי' כה) בשם [שרי] כנסת הגדולה (הגב"י ס"ק טו) שכן נהגו העולם: (פ"א) דכל הראשונים מחמירין בזה, התוספות בביצה (דף כ"ב ע"ב ד"ה ומוליקין) [סבירא להו דאם רק לא הזכיר דאסור להדליק [וטו]], והרא"ש (שם סי' טו) וריב"א בשם רש"י בתשובה (סי' רנ"ג) ובשם גאונים [כנן לבעל הלכות] הובא באור ורוע (ח"ב סי' שמו) והר"ן (שם) והרב המגיד (שם) בשם רשב"א (כא: ד"ה גמ' מי, עבוד"ק שם) שראוי לומר, וכן הוא גם דעת המאירי (שם) וכל בו (שם) אלא דהאמירה אינו מעפכ בדיעבד [הדין] [להמאירי הוא ככלל אפיה ובשול וי"א שהיא על ידי הבערה הינו והוא הדין הדלקה וסבירא זו פתב גם הר"ה (שם), ולפלו הוא ככלל

הלכות יום טוב סימן תקכז

אלא דאם הניח העירוב ולא אמר, שלא הוסיף בנוסח של 'בהדין עירובא' גם 'לאדלוקי שרגא', אין אסור בדיעבד, היינו אף לדעת הרמ"א (להגן ס"ט) שהאמירה של 'בהדין עירובא' מעכבת, מכל מקום הוספה זו אינה מעכבת, דממילא נגזר גם זה, שהדלקת הנר נכללת במה שאומר 'למעבד כל צרכנא' [משנ"ב ס"ק ל"ז, וראה שעה"צ (ס"ק פ"א) דלהמאירי הוא בכלל אפיה ובישולן].

ורק נר אחד מותר להדליק בכל אופן. כמבואר בסעיף כ' שמשום כדי חייו התירו לו להדליק נר אחד גם אם לא עירב עירוב תבשילין.

להדליק כל מה שרוצה, דלהדליק נר של שבת שהוא מצוה יש לסמוך על דיעות המתירים ק"י.

ולכתחילה נכון שיקנה הנר לאחרים והם ידליקו לו. ראה סעיף כ' ביאור ענין הקנאה זו.

סעיף כ - שו"ע

כך אמר רבש"ל לאחרים, אף שהם עירבו ומותר להם לבשל לעצמם, מכל מקום אסור למי שלא עירב. לבשל עבורם, שכיון שלא עירב אסור הוא במלאכה לצורך שבת,

ואפילו בביתם. ואין אומרים שכשמבשל בביתם ניכר הדבר שמבשל לצורך אחרים [משום שאף אם ניכר הדבר יש לאסור, שהרי אין טעם האיסור משום מראית העין, אלא משום שהוא אסור במלאכה גם כשעושה מלאכה לצורך אחרים, (נ"י) וראה הערה קנא].

וגם אחרים שעירבו אסורים רבש"ל לו ממאכלים שלו. דו"ל הגמרא (פ"ה ז'): איבעיא להו מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר [שלא יהו אחרים אופין קמחו בעודו שלו (נ"ט)], או דילמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר. למאי נפקא מינה, לאקנויי קמחו לאחרים [אם צריך לתת במתנה את קמחו שיהו אחרים מותרים לאפותו ולתת לו (נ"ט)], אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר צריך לאקנויי קמחו לאחרים, ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר לא צריך לאקנויי קמחו לאחרים. ומסקנת הגמרא דהוא נאסר וקמחו נאסר, ולכן אסור לאחרים לאפות עבורו ממאכלים שלו, וכן, ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו לאחרים שערבו, במתנה, והם אופין ומבשלים ונותנים לו. שכיון שקנו ממנו את המאכלים מותר להם לבשל עבורו כשם שמותר להם לבשל עבורו משלהם ק"י.

ביאורי ההלכה

אינה יכולה לזכות לאחרים].

וכיון דקיימא לו דעל ידי עבדו ושפחתו העברים יוכל לזכות לאחרים את העירוב תבשילין, וכמבואר בסעיף י' דכל מי שמזכין על ידו בעירובי שבת מזכין על ידו בעירובי תבשילין, ובעירובי שבת (ס"י ס"ט) קיימא לן דמזוכה על ידי עבדו ושפחתו העברים משום דיש להם יד לזכות לאחרים, וכיון שמזכין על ידם ממילא לכתורה צריכין לזכות לעצמן ואין נטפלים לו. [שאילו היו נטפלים לו לא היו יכולים לזכות על ידם לפי הכלל הזה דאפשר לזכות רק על ידי מי שצריך לערב לכו].

אם לא שנתן העירוב לידם וזיכה להם עצמם חלק בעירובו, או שזיכה להם על ידי אחר וכו'. **ואפשר שגם הרא"ש מודה לסברא זו**, שמי שאוכל ממאכליו ותבשיליו נטפל אליו, ולכן אף שיכול לזכות על דם מכל מקום הם עצמם נכללים בעירובו ק"י. **וצריך עיון ק"י**.

ציונים והערות

דק"ל (פ"ה ז'). בהמה והכלים כרגלי הבעלים כפי שנקבע בין השמשות ולא יכול להשתנות באמצע יום. ותיירן הר"ן וז"ל: ואינה קושיא אצלי, דהתם היינו טעמא לפי שאין השביתה ניקנית אלא בין השמשות, שהרי אם נאכל עירובי משחשיכה אין בכך כלום, ולפיכך הכל הולך אחר בין השמשות, אבל בעירובי תבשילין אינו כן, אלא כל שעה ושעה הוא מתיר, שהרי שנינו אכלו או שאבד לא יבשל עליו בתחילה, ולפיכך מתיר כל שעה ושעה לכל אחד מה שהוא שלו, וע"ל. והרשב"א תירץ דכיון שכל תקנת העירוב הוא משום היכר [או לכבוד שבת או לכבוד יום טוב כפי שנבאר בהקדמה לסימן בהרחבה], די בזה שהחמירו עליו לאסור קמחו בעודו שלו. אמנם התוס' כתבו דמכח קושיא זו יש להוכיח דיש לגרוס בגירסת בעל הלכות גדולות, דאי קמחו נאסר לא מצי לאקנויי קמחו לאחרים משום שאין הקנין מועיל וכנ"ל, ואי אין קמחו נאסר מצי לאקנויי קמחו לאחרים, ומסקנת הגמרא לדרך זו דאין קמחו נאסר ולכן יכול להקנות לאחרים שיאפו עבורו. ק"י. ומה שכתב הרא"ש לגבי אשתו דכיון שאינה צריכה עירוב אין מוכה על ידה, יש לומר דזהו דווקא באשתו שאין לה יד לזכות דהרי יד אשה כיד בעלה, ורק באופן שצריכה לזכות לעצמה יכולה לזכות לאחרים, אבל כשאינה צריכה לזכות לעצמה אין לה יד לזכות לאחרים. אבל עבדו ושפחתו דמצד עצמם יש להם יד [שהרי מציאת עבדו ושפחתו לעצמם], ולכן אף שהם עצמם לא צריכים עירוב משום סיבה צודקת מפני שנטפלים לבעל הבית אבל יש להם יד לזכות לאחרים. ק"י. ובשעה"צ (ס"ק י"ג) נראה דנקט להחמיר בזה. שכתב שצריך לזכות לעירוב גם למשרתיו, ואולי מיירי שם כשאין אוכלים ממאכליו, וע"ע.

ד"ה מי דבני ביתו של אדם נטפלין לו. ואף שלא עירבו בעצמם וגם לא זיכה להם מותר להם לבשל ע"י עירובו של בעל הבית.

תלוי דין מי צריך ערוב לעצמו - אותו איש שמזכין על ידו. היינו בבואו לקבוע הדין על ידי מי יכולין לזכות העירוב לאחרים כתב בזה תלוי הדין האם אותו איש שמזכין על ידו לאחרים צריך עירוב לעצמו או שאינו צריך ויוצא בעירובו של בעה"ב. [דהרא"ש כתב דמי שרוצה לזכות עירובו לאחרים אינו יכול לזכות להם על ידי אשתו, משום דיד אשה כיד בעלה ואין בכוחה לזכות העירוב ולהקנות לאחרים. ומה שאמרו בעירובי חצירות שמוכה על ידי אשתו, זהו רק כשיש לה בית באותה חצר, שכיון שצריכה לזכות לעצמה יכולה גם לזכות לאחרים, אבל כשאין לה בית באותה חצר אינה יכולה לזכות לאחרים. ובעירובי תבשילין אין האשה צריכה לזכות לעצמה, שהרי בעירובו של בעל הבית כולם מותרים, וכיון שאינה צריכה לזכות לעצמה

ק"י. **בן כתב הב"ח (פ"ה)**. והקשה עליו המג"א (ס"ק י"ח) דלצורך מצוה די בנר אחד ונר אחד הרי מותר גם ללא עירוב משום כדי חייו]. ק"י. **ק"א**. ז"ל הטור: וכשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפילו בביתם, שאין העולם יודעים שהוא לאחרים. ומשמע מדבריו דטעם האיסור לבשל לאחרים הוא משום מראית העין, שנראה שמבשל לעצמו ולא יודעים שמבשל לאחרים. והקשה הב"י דמנין יודעים העולם אם עירב או לא, ועוד שאפילו אם יודעים שלא עירב, כיון שאינו מבשל בביתו אלא בבית אחרים הרי ניכר הדבר שמבשל לצורך אחרים. ובהגהות מהר"מ גרס בדברי הטור 'אפילו בביתם שאו העולם יודעים שהוא לאחרים', וכוננת הטור שאף שהעולם יודעים שהוא מבשל לאחרים אסור לו לבשל, שאין האיסור משום מראית העין אלא משום שהוא אסור במלאכה. אמנם דעת הב"ח דמדינתא מותר למי שלא עירב לבשל לאחרים בביתם [ודשלוחו של אדם כמותן], אלא שאסור חכמים משום מראית העין, דאותם אנשים שידעו שלא עירב יסברו שמבשל לעצמו בבית אחרים כדי שלא יבינו שעובר על דברי חכמים. וע"ע בט"ז (מק"י) מש"כ בביאור דברי הטור. ק"י. **ומבאר הר"ן (ט' ד"ה אפ"ה)** שקנטוהו חכמים שלא יאפו אחרים את קמחו בעודה שלו. ולפי"ז לכאורה יש להתיר לאחרים לאפות מקמחו לצורך עצמם, דאף שקמחו נאסר זהו רק לעצמו משום קנס. וכן הוא לשון הרשב"א (פנתי הקוט"ש ז') דאין אחרים אופין ומבשלין לו משלו. וע"ע בשטמ"ק מה שכתב בשם הריטב"א. ק"י. **הק"ש** הראשונים (נ"ה מ"ט) ע"ד א"י, ר"ן ס"ט, נכ"ח ס"ט) דאם נאמר שקמחו נאסר, מה מועיל שמקנה ביו"ט לאחרים, וכי יכול לסלק האיסור שבו [ובר"ן וברש"א והטופו להקשות מאי שנא מעירובי תחומין

[מז] דהב"י דייק דמדלא הזכירו הר"ף והרמב"ם בנוסח האמירה של 'בהדין עירובא' גם 'לאדלוקי שרגא' דהם סובכים שמותר להדליק נר ללא עירוב ולכן לא צריך להזכיר הדלקת הנר בנוסח האמירה. אבל המגן אברהם כתב דגם להר"ף והרמב"ם אסור להדליק נר ללא עירוב, אלא שהם סובכים שלא צריך להזכיר הדלקת הנר בנוסח האמירה משום שלא תיקנו להזכיר רק עיקר צרכי הסעודה, ושאר הדברים נגזרים אחריהם.

[מח] **שכתב על דברי** השו"ע דמותר להדליק דהב"י דקרק כן מלשון הרמב"ם, שלא הזכיר בנוסח העירוב לאדלוקי שרגא, וצ"ק לעיין במגן אברהם, ומשמע דכוונתו דיש לדחות דקרוק זה כדברי המג"א.

[מט] היינו שהתוס' מחמירים אפילו באופן שהניח עירוב אלא שלא הזכיר בנוסח של 'בהדין עירובא' הדלקת הנר אסור לו להדליק [ובאופן זה התיר המג"ב].

[נ] **אבל מ"מ** בלא הניח עירוב כלל יש להחמיר שהרי רואין דס"ל דהעירוב מתיר הדלקת הנר.

[נא] **שנכלל בנוסח** שאומר יאה שאר לו לאפוי ולבשולין.

[נב] **כלומר דמלאכת אפיה** ובישול היא ע"י הבערה, וכן הדלקה, ולכן נכלל מלאכה זו במלאכת אפיה ובישול.

קיצור ביה"ל

ד"ה מי. עיין משנה בנזירות דבני נזירו של אדם נטפלין לו. ולענין משרתו העבדים נלחוט נראה דלהרא"ש לריכס עירוב לעצמם [כיון שמוכס על ידה העירוב], ולדברי המחזיק השקל משמע דכיון שהם אוכלים מאכליו ומבשיליו ממילא נגזר העירוב שהכין מצדו יוס גם עליהם. ואפשר דגם להרא"ש מודה לנטפלין לו.

ליקוטי פוסקים

פסקי הרב

ס"ק נ"ה ויש מקילין וכו'. נש"ע הרב (ס"ח) כמז דמי שלא עירב צריך להקנות לאחרים את הנרות שצריך להדליק [ונסע"ז י' כמז דנשדלקת הנר יש יתיר סגרא לנאסר ללא עירוב משאר מלאכות, לפי שזיכר הדבר ששעה שלא לנזרין יו"ט שיהי אין דרך בני חכם להדליק נר מצדו יוס].

ס"ק נ"ו אבל אשתו ובני ביתו של אדם וכו'. נש"ע הרב (ס"ח): (אע"פ שאין אוכלים מתבשיל אחד מכל מקום כיון שהתבשיל שהן אוכלין הוא שלו הרי הן טפלין אללו ויוצאים בעירובו). אבל אם אחד מבני הבית אינו אוכל מתבשילין של בעל הבית אלא בעל הבית נותן לו קמח ונשר והוא חופה ומבשל לעצמו או שמא לאחזר לבשל לו (דכיון ששעת האכילה כבר התבשיל הוא שלו שהרי כבר נתן לו הבעל הבית נממנה גמורה הקמח והשכר) הרי זו אינו טפלה לבעל הבית וצריך עירוב בפני עצמו. ע"כ.

הלכות יום טוב סימן תקכו

הוא (נג) להניחו לשבת, ולבשל מפאן ואילף ליום טוב: יט מי שלא ערב (נד) מתר להדליק (נו) גר של שבת, (נח) ט"ו אוסרים: כ (נו) *מי שלא ערב, פשם שאסור לבשל לעצמו * כף אסור לבשל (נז) לאחרים ואפלו בביתם, (נח) וגם אחרים אסורים (נט) לבשל לו. ואין לו תקנה אלא שיתן קמחו ותבשילו (ס) לאחרים שערכו במתנה והם אופין ומבשלים ונותנים לו, ואפלו בביתו יכולים לבשל. (סא) *ואם אין שם (פ) אחרים שערכו, כ"ש אומרים שמתר לאפות (פג) בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק גר אחד. הגה: *ואם הניח ערוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין זה שרי לך למעבד כל צרכנא, (סג) הוי

ח בית יוסף (ד"ה מי שלא) מדברי הרמב"ם (שם ה"ח) בגמ' לטון הערוב. ט הרא"ש והר"ן שם בפ"ק ב' דביצה (רא"ש סי' טו, ר"ן י"א ד"ה ומדמתינו). י בענין ונפשטא שם י"ז (ע"א). כ מ"מקרא דרב הונא כ"א (ע"ב) כפי פרוש הרא"ש שם.

באר היטב

אצל האש רק שהתחיל בתקונו כגון שחתף הלפתות וכדומה מתר לבשלו. מגן אברהם (ס"ק טו): יט (טו) נר. האחרונים העלו דאם לא ערב אסור להדליק, לכן אין להדליק רק נר אחד כמו שכתוב סעיף כ': כ (פ) אחרים. והוא הדין אם יש שם אחרים והוא אינו רוצה להקנות להם קמחו, שרי גם כן לאפות בצמצום. ים של שלמה (שם סי' כו):

באור הלכה

מפרוש רש"י *שכתב התחיל לתקנה ולהאפותה גומר הכל, ודיק השיטה מקבצת שפנתו שגומר אף שאר תבשילין. וברש"י שלפנינו אינו פתוח זה כי אם ברש"י שבר"ף (י. ד"ה החתיל) וכפי הנראה שגם לפני הר"ן (שם ד"ה אמר אביי) היה גרסא זו והשני קצת לאפות או לבשל גומר הכל, אכן הר"ן אף שכתב כן אפלו הכי נסתפק על שאר תבשילין ונראה ששפ"ש שגומר הכל *היינו כל מלאכות הלישה [וגון עירכה וירידה] או כל מלאכות האפיה כהאי גונא אבל לשאר תבשילין ספק הוא. ומלשון הרמב"ם שכתב (פ"ו ה"ה) וזה לשונו, דצריך שיהיה קיים ערובו עד שישגמר כל מה שצריך לאפות ולבשל, נאכל הערוב או אבד או נשרף קדם שיאפה או יבשל הרי זה אסור לאפות ולבשל. עד כאן לשונו. הרי מתחלה כתב להדיא *דצריך שיהיה קיים עד שישגמר הכל וגם מסוף דבריו קדם שיאפה או יבשל מכרח לכאורה דאף אם עשה דבר אחד אפיה או בשול ולא נחסר אלא השניה אסור, *ונאם כן לבסוף דמסיק התחיל בעצתו או בתבשיליו גומר היינו בעל כרחך אותה העסה ואותו תבשיל כן נראה לכאורה מלשונו. וגם ברש"י דמתניתין (טו: ד"ה אכלו) כתב נמי להדיא *אכלו או שאבד קדם שבשל כל צרכי שבת, מבאר נמי דלא כמו שדיק השיטה מקבצת אם לא שצ"מ דרש"י מפרש *דאב"י דאמר נקטינן חולק על המשנה, דאנן נקטינן כן להלכה למעשה או דאב"י מפרש כן למתניתין דלא כהבנתה הפשוטה. ומפל מקום נראה לי דכיון דבראב"ד [כפי מה שהעתיקו האחרות חיים] משמע להדיא לאסור וכן משמעות הרמב"ם לעניות דעתי כ"ל וכן בראב"ן המובא בקרבן הנגאל וכן הוא בלשון רש"י במשנה, אין נכון לזוז מפסק השלחן ערוך ואחרונים:

כ * מי ש"א ערב וכו'. ענין משנה ברורה (ס"ק נ) *דבני ביתו של אדם נטפלין לו, כן כתב ה"ם של שלמה (פרק ב סי' י) והעתיקוהו האחרונים. אולם לענין משנתו שלו העברית לא אדע, דלסקרת הרא"ש בפ"ק ב' סימן ו' *תלוי דין מי צריך ערוב לעצמו אותו איש שמוזקין על ידו, *וכיון דקיימא לן דעל ידי עבדו ושפחתו העבדים יוכל לזכות לאחרים ממילא לכאורה צריכין ערוב לעצמן ואין נטפלים לו, *ואם לא שנתן הערוב לידם או שזכה להן על ידי אחר. והדברי

ופשוט דאם יש לו פת אחד שנסאף לו מיום טוב אסור לו לאפות (פג) שפ"ש עקרי המלאכות, ואם פ"ט (ד) רק מקצתו כגון שאמר רק לאפני

שער הצינו

למעבד כל צרכנא. ואם כן לכתחלה על כל פנים טוב להחמיר אם לא הניח ערוב: כ (פג) הינו לאפני מסכרת בעל העטור [גמ' ד"ה ר"ח דף פ"ח]: כמו שכתב בבית יוסף (ד"ה ומ"ש על דבריו): (פג) כן מוכח מלשון השלחן ערוך: (פג) דאלו מקמח שלחם בנדאי מתרים הם: (פג) גמרא (י): (פג) אלה רבה (ס"ק כו) וחד משה (ס"ד) והגר"ו (כ"ט) ותיי אדם (שם ס"ד) וכהסקמת בית יוסף (ד"ה ומ"ש ואם אין) ורש"ל (י"ג של שלמה פרק ב סי' כו) [ודלא כדרכי משה (א"ח ז) וקדעת הרשב"א (פ"ב) שם סי' ג]. ולולי דבריהם יש מקום עיון בזה כיון דהרי"ף והרמב"ם השמיטו כל עקר דין זה וי"ד וכן הרבנו חננאל השמיטו, ודי לנו אם נקל כמה שהקל הרשב"א בהדיא, אבל מפל מקום הפקל יש לו על מי לסמוך: (פג) אחרונים: (פג) הפוסקים סתמו דבריהם ומסתברא דשעורו כפי מה שצריך לו למזונותיו לקל השבת וכן בקדירה, ואין צריך לצמצם בזה. ומה שכתבו בצמצום הינו שלא להרבות במיני לחמים וכן במיני תבשילין ודלא ירבה במלאכת לישא וכן בטרח תקוני הבשול, עין סימן תק"ג: (פג) מוכח מאחרונים הנ"ל, אבל אם הפת שיש לו אינו מספיק לו לאכילה לכל השבת מסתברא דמתר לו לאפות עוד פת: (ד) דרך התיים (ד"ה עירוב תבשילין ס"ד): (ל) רש"ל (שם סי' ה) ומובא בט"ז סעיף קטן י"ח והסיים גם כן לדעתו [אלא שלשונו מגמגם קצת], וכן הסיים במור וקציעה דכן נראה מסתימת המשנה וש"ס דילן שלא הזכירו כלל נסח של בהדין ערובא הנזכר בראשונים (פ"ב ה"א) ומשמע דהוא רק למצוה בעלמא דלא קמגן אברהם בסעיף קטן כ"ג [גמ'] אבל שארי אחרונים הסכימו לדעת השלחן ערוך והפגן אברהם דהאמריה מעפכ:

(טו) מגן אברהם (ס"ק י) ומחצית השקל, ופשוט דהלא גם לשבת אסור אם לא מה שבשל בשעה שהיה ערובו קיים, והחל לא שייך זה [גמ']: יט (טו) בית יוסף (ד"ה ואומר כיון ד"ה מי שלא) בשם ר"ף (טו) ורמב"ם (פ"ו ה"ח) שלא הביאו זה בגמ' שלהם וכן בשבלי לקט (סי' רמ) בשם העטור לא הזכיר זה: (עט) מגן אברהם (ס"ק מ) וחד משה (ס"ד) ותיי אדם (שם ס"ד) והגר"ו (כ"ט), ולהמגן אברהם גם הרי"ף מודה [גמ] אלא דממילא נגדר ולכן אין צריך להזכיר בהנחה, וכן משמע מהגר"א שפסקים עמו [גמ], מפל מקום בצבורת הקדש (שם סי' ב) מבאר דיש דסבירא ליה שאין צריך כלל לערוב לענין הדלקת נר והוצאה וכן נזכר דעה זו בר"ן (יא. ד"ה ומדמתינו) ודלא כדמשמע ממגן אברהם שאין חולק בזה [נהה שלום (ס"ק)]: (עט) מוכח מרי"ף ורמב"ם וכן מבאר בפארי (י: ד"ה ר"ג) ור"א (כא: ד"ה אמר ר"ג) וכל בו (שם): (פ) ב"ח (ס"א) וברכי יוסף (ס"ט) בשם בית דוד (סי' שם), וכן כתב האלה רבה (ס"ק כה) בשם [שרי] כנסת הגדולה (הגב"י ס"ק טו) שכן נהגו העולם: (פג) דכל הראשונים מחמירין בזה, התוספות בביצה (דף כ"ב ע"ב ד"ה ומוליקין) [סבירא להו דאם רק לא הזכיר דאסור להדליק [וטו]], והרא"ש (שם סי' טו) וריצ"א בשם רש"י בתשובה (סי' רנז) ובשם גאונים [כגון לבעל הלכות] הובא באור ורוע (ח"ב סי' שמו) והר"ן (שם) והרב המגיד (שם) בשם רשב"א (כא: ד"ה גמ' מי, עבוד"ק שם) שראוי לומר, וכן הוא גם דעת המאירי (שם) וכל בו (ש"א) אלא דהאמריה אינו מעפכ בדיעבד [הדין] [להמאירי הוא ככלל אפיה ובשול וי"א שהיא על ידי הבערה והיא הדין הדלקה וסבירא זו פתב גם הר"א"ה (שם), ולפלו הוא ככלל

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנא: [א]

משנת שנה"צ

[ג] דדעת בעל העיטור דמותר למי שלא הניח ערוב תבשילין לאפות ולבשל למי שהניח משום דשולחו של אדם כמותו. והטור הקשה עליו דבברייתא מבואר דאינו אופה לאחרים. [ועיין ברכינו הננאל שלא גורס כדברי הברייתא שאסור לו לאפות לאחרים, ונראה שדעתו כדעת בעל העיטור]. והב"י והב"ח ביארו דדעת בעל העיטור דדוקא מקמח שלו אסור לו לבשל לאחרים וכוה מיירי הברייתא, אבל מקמח של אותם שעירבו מותר לו לאפות עבורם. ובברבן נתנאל (פ"ג ס"א) כתב דכיון שקמחו נאסר יש לומר דאסור לו לאפות מקמחו לאחרים, אבל משל אחרים מותר לו. [וראה בהערות לשר"ע שכתבנו דרייק מהרשב"א דאף שקמחו נאסר מ"מ מותר לאחרים לאפות מקמחו לצורך עצמם, דמה שקמחו נאסר זה רק קנס לא לאפות לעצמו, ולפי"ז צ"ב דלכאורה לדעת בעל העיטור דמותר לו לאפות לאחרים היה לנו להתיר גם מקמח שלו אף שקמחו נאסר, דהרי לצורך אחרים לא קנסו, ואולי י"ל דכיון שהוא עצמו אופה לצורך אחרים גרע טפ"ן].

[נד] **ולדעתם** אף כשאין אחרים שעירבו אסור לאפות ללא עירוב [שלדעתם נחלקו בזה רב הונא ורבא, והלכה כרבא (נ"א) מש"כ סעיפות ל"ט], וכ"ש כשיש אחרים שעירבו שחייב להקנות להם קמחו.

[נה] **שפסק** כדעת הרמ"א דהאמירה מעכבת.

ס"ק ט

היינו **במשיכה לרשותם**, שבקנין משיכה צריך הקונה למשוך החפץ מרשות בעל החפץ, או בהגבהה [שמגביהו טפח מהקרקע או מהמקום שמונח עליו (וכנ"ל מנש"כ ס"ק ל"ט)], **בכל מקום**, שקנין הגבהה קונה בכל מקום, דהיינו אפילו ברשותו של בעל החפץ. ואף שאסור חז"ל לעשות קנין בשבת ויו"ט, מכל מקום לצורך מצוה התירו קב"ט, וכאן הרי זה צורך מצוה, שעל ידי כך יכולים לאפות עבורו לכבוד שבת, אלא שמכל מקום התירו להקנות רק בקנין משיכה או הגבהה, **דאי"ל בקנין סודר** - שהקונה נותן סודר למוכר ותמורת זה נקנה לו החפץ, אסור. משום שקנין סודר נראה יותר כמקח וממכר ק"ל.

ס"ק טא

כדי שיוכלו לאפות עבורו לרחם משנה. שהרי לו עצמו מותר לאפות רק פת אחת, ונמצא שמבטל המצוה של 'לחם משנה'.

ס"ק טג

ולא הזכיר בישוף והטמנה, אסור בהם קלא, ולענין אם לא הזכיר הדלקת הנר, ראה משנ"ב ס"ק ל"ז.

ציונים והערות

ואם אין שם אחרים שעירבו שיוכל להקנות להם קמחו ושיאפו ויבשלו בשבילו, יש אומרים שמוזר אפילו הוא בעצמו קבו **לאפות בצמצום פת אחד וכו'**. דשינוי במשנה (נ"א נ"ב): ששלשה דברים היה רבן גמליאל מחמיר כדעת בית שמאי, ואחד מהם הוא שלא להטמין חמין מיו"ט לשבת לכתחילה. והקשו בגמרא דאם הניח עירובי תבשילין מהו טעמם של בית שמאי שאוסרים, ואם לא הניח עירובי תבשילין מהו טעמם של בית הלל. ומתוך רב הונא שנחלקו כשלא הניח עירוב תבשילין, ולדעת בית הלל התירו לו להטמין חמין לשבת משום כדי חייו. וזוהי דעת היש אומרים אלו דהלכה כרב הונא כדעת בית הלל ק"ל.

הג"ה

ואם הניח עירוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא. שלא פרט בנוסח האמירה בשעת הנחת העירוב 'בדין יהא שרא לן לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא' [כמבואר לעיל בסעיף יב], **אלא אמר 'בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא'**, [וכל שכן אם לא אמר כלל הנוסח של 'בדין יהא שרא לן קב"ט].

קבו. כן הוא לשון הטור דהתירו לו חכמים משום כדי חייו משום כבוד שבת לעשות דבר מועט 'אפילו הוא בעצמו'. ומבאר בנהר שלום דכוונתו שאין צריך לאפות ולבשל דווקא ע"י בניו ובנותיו הקטנים, אלא אפילו הוא בעצמו מותר לו לאפות ולבשל בצמצום. אמנם הב"י דק"ק מלשון זה שכוונת הטור לחדש שאפילו באופן שיש אחרים שעירבו שיוכל להקנות להם קמחו, אלא שמאיה טעם אינו רוצה להקנות להם קמחו, יכול אפילו הוא בעצמו לאפות בצמצום (נ"א מש"כ ס"ק ט"א). ועיין בנהר שלום ובמאמר מרדכי (ס"א) שהאריכו לדחות דברי הב"י. **קבו**. כן פסקו הרא"ש (פ"ג ס"י טו) והר"ן (נ"ב). אמנם הר"י"ף והרמב"ם לא הביאו דין זה. ומבאר הב"י שטעמם הוא, מפני שבהמשך הסוגיא שם מבואר שרבא מעמיד המשנה בהשגחה עירובי תבשילין, והטעם שבת שמאי אוסרים הוא מפני שלהטמנה לא מועיל עירוב תבשילין שהרי הדבר ניכר שמטמין לצורך שבת, ומשמע שרבא חולק על ההיתר של רב הונא דכדי חייו התירו לו גם ללא עירוב תבשילין, וכיון שרבא בתרא הוא פסקו כדעת רבא. אמנם ברשב"א (נ"א נ"ב): מבואר דאין חולק על דעת רב הונא, ומבאר בים של שלמה (פ"ג ס"י טו) ש"ל שרבא לא חולק בדין על רב הונא אלא בביאור המשנה, עיי"ש. **קבא**. כן מבואר מדברי המג"א (ס"ק ג"ג) עיי"ש. אמנם בבגדי ישע כתב (פ"ג נ"א טז) דז"ל: דאפשר דגרע כחו אם פירש ולא פירש כל המלאכות, אמרינן דגרע, דהוי כמו גילוי דעת שאינו רוצה אלא מה שפירש, וכיון שתיקנו לומר לאפויי ולבשולי ולמעבד כל צרכנא, מאחר שאמר כל צרכנא הכל בכלל [פירוש], ואם כן למה צריך לפרט אפויי ובשולין, אלא ודאי השתא שתקנו לומר כולן בהדיא, לא הוי בכלל כל צרכנא אלא הברכים הקטנים ולא לאפויי ולבשולי, אם כן הוי נמי גילוי דעת [פירוש], אם היה אומר רק ולמעבד כל צרכנא יש לפרש כוונתו רק לצרכיו הקטנים ולכן אמר לאפויי ולבשולי. עכ"ל, ולדבריו נמצא ש"ל דאם לא אמר כלל גם הרמ"א יודה שמוזר. ועיין בלבוש (ס"א) שמבאר טעם הרמ"א שהאמירה מעכבת, וז"ל: דאין זה היכר עירוב תבשילין, דבלשון זה משמע שרוצה לעשות כל המלאכות כמו בחול, וזה אינו ברשותו וכוחו, והוי כמו שלא עירב כלל. עכ"ל. ולכאורה טעם זה שייך רק כשהזכיר 'למעבד כל צרכנא' ולא הזכיר שאר מלאכות, אבל אם לא אמר הנוסח כלל י"ל דמהני [וכן נראה שהבין באליה רבה (פ"ק ל"י)]

הלכות יום טוב סימן תקכז

המשך שו"ע

ומי שמתענה ביום טוב, שאסור לו לבשל לצורך עצמו כיון שאסור באכילה [ואין זה צורך 'אוכל נפש'], אסור לבשל לאחרים אפילו לצורך בו ביום. שאף שהם מותרים באכילה ונהיה זה צורך אוכל נפש המותרת ביו"ט לצורך יו"ט מכל מקום כיון שאסור לו לבשל לצורך עצמו אסור לו לבשל לאחרים קל. דהוי כמי שלא הניח עירוב שאינו מבשל לאחרים אף שהם עירבוקלי.

ס"ק סג

אבל בדיעבד כיון שהניח התבשיל לשם עירוב, שהפריש או ייחד התבשיל לשם מצות עירוב, ונכל שכן אם עשה תבשיל במיוחד לצורך העירוב ראה בהל' ס"ו (ד"ה עש"ט).

ועל כן אם הניח העירוב ולא אמר הנוסח של 'בהדין' וכו', אם נזכר קודם כניסת ליל יום טוב, וכו'.

ולא יחזור ויברך שנית אם כבר ברך בתחילה. כשהניח בפעם הראשון ללא הנוסח 'בהדין' וכו'. שהרי לדעת החולקים על הרמ"א כבר יצא ידי חובתו בהפרישת העירוב אף שלא אמר הנוסח, וא"כ אסור לו לברך שנית, ולכן אף שאנו מחמירים לכתחילה כדעת הרמ"א, אין לברך שנית דהוי ספק ברכה לבטלה. אבל אם לא ברך בתחילה כשהניח העירוב, יכול לברך עכשיו כשמערב שנית קל. וראה הערה קל"ח.

ס"ק שה

אסור לבשל בעצמו לכתחילה על שבת אף שהניח עירוב. שהרי הטעם שמותר לבשל ביו"ט לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין הוא, משום שמן התורה אינו עובר אסור כשמבשל ביו"ט לשבת, שהרי אם יבואו אורחים ביו"ט ראוי המאכל לאורחים, אלא שחכמים אסרו לבשל ללא עירוב תבשילין, וכל זה במי שמותר לו לאפות לאורחים, אבל מי שמתענה שאסור לו לבשל לאחרים א"כ יש לגביו אסור תורה לבשל מיו"ט לשבת, שהרי גם אם יבואו אורחים אסור לו לבשל עבורם לצורך יו"ט, ועירוב תבשילין לא מתיר אסור תורה קל.

אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, ואין צריך להקנות להם קמחו, ואף שמי שלא עירב אסור לאחרים לבשל עבורו מקמחו אלא אם מקנה להם קמחו, משום דקמחו נאסר, מכל

מקום במתענה אין צריך להקנות להם קמחו דאין קמחו נאסר הואיל והניח עירוב תבשילין.

ועיין באחרונים שמפקפקים על עיקר דינו דרמ"א. ולדעתם מותר למי שמתענה לבשל ביו"ט לצורך אחרים שאינם מתענים, וא"כ הוא הדין שמותר לו לאפות ולבשל לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין נשכיון שמותר לו לבשל לצורך אחרים הרי יש לגביו את ההיתר של 'הואיל ואי מקלעי אורחים חזי לה', ונמצא שאינו עובר על אסור תורה, ומועיל העירוב תבשילין לבשל מיו"ט לשבת. ועל כן [אף אם נחמיר כדעת הרמ"א דמי שמתענה לא יבשל לאחרים לצורך יו"ט (ס"ה הערה נ"א)], מכל מקום ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מותר לו לבשל בעצמו, אם הניח עירובי תבשילין קל.

גם כן יבוא לבשל לצורך בעל הבית. לצורך סעודת יום טוב (ס"ה הערה קל"ח).

סעיף כא

הקדמה: שנינו במשנה (נ"ה טו:) יו"ט שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחילה מיום טוב לשבת [ללא עירוב תבשילין], אבל מבשל הוא ליום טוב, ואם הותר הותר לשבת. [ודין זה מובא בשו"ע בסעיף א', (ס"ה נמש"ג (מ"ב) דאפילו אם נשאר קדירה שלימה, דהיינו שלבסוף לא אכל כלל מקדירה זו ביו"ט, מ"מ מותר לאכול הקדירה בשבת, כיון שבשעת הבישול חשב שיצטרך ליו"ט]. ומבואר בברייתא (פ:) דאסור להערים בזה, דהיינו שאם יש לו כדי צורכו ליו"ט אסור לו לבשל ולומר שצריך להזמין אורחים וכדו' ולהותר לשבת, [ובדיעבד אם הערים יבואר דינו להלן סכ"ד].

עוד מבואר בברייתא (פ:) דהאיסור לבשל מיו"ט לשבת ללא עירוב תבשילין הוא רק כשמבשל את כל התבשיל לצורך שבת, אבל אם צריך לחתיכה אחת ליו"ט מותר לו להוסיף ולמלאות הקדירה אף שאינו צריך להוספה זו ליו"ט. וטעם ההיתר הוא מפני שההוספה שמוסיף שלא לצורך יו"ט נעשה בטרחה אחת עם מה שמבשל לצורך יו"ט ואינו טורח דבכשר ודגים מותר להוסיף גם כשטורח טרחה נוספת, כגון (ס"ה) שמבואר דבכשר ודגים מותר להוסיף גם כשטורח טרחה נוספת, כגון שהקדירה כבר עומדת על האש, והטעם דבכשר ודגים ההוספה משיבחה את המעט שצריך ליו"ט ונמצא שטורח לצורך יו"ט.

ציונים והערות

מיו"ט לשבת אף שאסור לו לבשל לאחרים לצורך יו"ט. וראה עוד בהערה להלן. קל. מלשון המש"ב נראה שמקל רק לענין יו"ט הסמוך לשבת שיכול מי שמתענה לבשל לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין, אבל לבשל ביו"ט לצורך אחרים לסעודת יו"ט בזה יש להחמיר כדעת הרמ"א. וכן נראה מהמשך דבריו שכתב להתיר באשה משרתת שמתענה ביום טוב דיכולה לבשל לצורך בעל הבית, ומשמע דדווקא משרתת [משום שיבואר בהערה הבאה] אבל אדם רגיל אסור לו לבשל לצורך אחרים ליו"ט. וכך מבואר להדיא בדרך החיים (פ' י"ט, דין ממענה יו"ט) [שממנו מקור דברי המש"ב כפי שציין בשע"צ]. ובטעם הדבר כתב הדרך החיים דאף שאנו מחמירים כדעת הרמ"א דאסור למתענה לבשל לאחרים לצורך יו"ט, מ"מ לענין לבשל מיו"ט לצורך השבת יש להקל, דהרי לדעת רב חסדא דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט מותר למתענה לבשל לצורך שבת גם אם נאמר שאסור לו לבשל לצורך יו"ט [וכפי שנתבאר בהערה קודמת], ולכן אפשר לסמוך ולצרף דיעה זו לדעת החולקים על הרמ"א ולהתיר לבשל לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין. ונבאליה רב (פ' פק"ד) מוסיף עוד סברא דאם נאמר שהטעם שאסור למתענה לבשל לצורך אחרים הוא מפני מראית העין, אבל מדינא מותר, א"כ לגבי בישול ביו"ט לצורך שבת יש להתיר שהרי מה"ת יכול לבשל לצורך אורחים אף שמתענה, וא"כ מועיל הסברא של 'הואיל' גם לגבי מתענה. קל. ואף שנתבאר בהערה קודמת דיש להתיר במתענה רק לבשל ביו"ט הסמוך לשבת לצורך שבת, ולא ליו"ט עצמו, מ"מ במשרתת יש להתיר גם ליו"ט עצמו. דהנה הלבוש (פ' מק"ט ס"ג) כתב דמי שמתענה ברה"א אסור לו לעשות מלאכה לאחרים, אלא יעסוק כל היום בתפלה ובתחנונים או ילמוד כל היום, דכיון שאינו מקיים חציו לה' ותצוי לכס צריך לקיים כולו לה'. ומוסיף הלבוש דיש אומרים דאשה שיש לה בעל או משועבדת לאחר [נגון משרתת] והיא מתענית יכולה לאפות ולבשל צרכי הבית כיון שהיא משועבדת לכו. והמג"א (פ"א פ"ק כ"ג) הקשה על הלבוש דכל זה לטעם שהביא הלבוש דהוא משום שצריך לקיים כולו לה' [שהוה הטעם השני שכתב מהר"י וי"ל, ראה הערה להגיה] וא"כ יש לומר דבאשה שמשועבדת לאחר לא שייך טעם זה, אבל לטעם הראשון דמי שאסור במלאכה לעצמו אסור לו גם לאחרים א"כ אין לחלק בין אשה שיש לה בעל ומשרתת לשאר אנשים. אמנם כדברי הלבוש פסקו הא"ר (פ"א) והדרך החיים (פ' י"ט), וביאר האליה רבא דהרי לדעת הב"ח [ונק' נראה דעת הטרון] האיסור לבשל לצורך אחרים [כמי שלא הניח עירוב לבשת] הוא רק מפני מראית העין, וא"כ י"ל דבאשה שיש לה בעל ומשרתת דכולם יודעים שמבשלת לאחרים אין חשש מראית העין. ולכן מותר למשרתת לבשל לבעל הבית לצורך יו"ט.

קל. מקור דין זה כתב בדרכי משה (פ"א טו) בשם מהר"י וי"ל. והמהר"י וי"ל כתב שם שני טעמים לאיסור זה, טעם אחד דבר שאסור לו לעשות לעצמו אסור לו לעשות לאחרים. ועוד טעם דהמתענה ביו"ט ואינו מקיים חציו לכס' (ס"ה פ"א פק"ט ס"ה) צריך לקיים 'כולו לה', וא"כ אסור לו לעסוק בבישול לצורך אחרים. ונראה בהערות למש"ב ס"ק ס"ה בפ"ק מ"ש בין שני הטעמים]. ובעיקר דינו של מהר"י וי"ל כתב הבית מאיר דאין זה אלא מדרבנן, אבל מן התורה אף שאסור לו לבשל לעצמו מותר לו לבשל לצורך אחרים (ס"ה ע"ה ס"ק י"ג). אמנם הצ"ח (נ"ה י"ג) אף שבתחילת דבריו כתב דזהו אסור דרבנן [והראה שמכאן הרמ"א ממי שלא הניח עירוב תבשילין ג"כ מורה קצת לזה שגם שם אינו אלא איסור דרבנן], אמנם בסוף דבריו כתב וז"ל: וגם אומר אני שדינו של מהר"י וי"ל הוא מדאורייתא, שכיון שהוא מתענה אסור לעשות לאחרים מה שאינו רשאי לעשות לעצמו. עיי"ש. קל. בנהר שלום כתב דמה שמדמה הרמ"א מי שמתענה ביו"ט למי שלא הניח עירוב תבשילין שאסור לו לבשל לאחרים, דבר זה תלוי בטעמים שאסור למי שלא עירב לבשל לאחרים, דלדעת הב"ח [ונק' משמעות לשון הטרון] שהאיסור הוא מפני מראית העין, במתענה לא שייך טעם זה, שהיודעים שמתענה יתלו שמבשל לאחרים לצורך היום ולא יתלו שמבשל לעצמו לצורך מחר, אבל לדעת הב"ח שהאיסור הוא מפני שהוא אסור במלאכה א"כ הוא הדין במתענה, כיון שהוא אסור במלאכה אסור לו לעשות מלאכה זו לאחרים. ומוסיף בנהר שלום דגם לטעם הב"ח יש לחלק ולהתיר במתענה (ס"ה ע"ה ס"ג י"ג). קל. ואף דקיי"ל (פ"א טו): דכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן [דהיינו לפני קיום המצוה], וכאן הרי כבר קיים המצוה לדעתו שלא מעכב האמירה, וא"כ כיצד יברך כשמערב שנית ואומר הנוסח, כתב בשו"ע הרב (קונטרס פ"א סק"ג) דכיון דמצוה מן המובחר לומר 'בדין' וכו', נקרא עדיין עובר לעשייתה, ועיי"ש מה שכתב עוד בזה. קל. בדברי המש"ב כ"ה בשו"ע הרב (פ"א) דאם עדיין לא בירך יכול לברך כשמערב שנית. אמנם מלשון הנשמת אדם (פ"א סק"ק) נראה דס"ל דגם באופן זה לא יברך שהרי כבר יצא ידי חובת המצוה שכתב וז"ל: וכל שכן בשבת ולא בירך וגם לא אמר 'בדין', דיש לסמוך על זה, דזה הוי כאילו התנה, כיון שהפריש התבשיל, כנלע"ד, ומ"מ לכתחילה יחזור ויאמר 'בדין' ולא יברך, וכמו שכתב הט"ז. עכ"ל. קל. וכ"כ זה לדעת רבא (פ"א טו): הסובר דמדאורייתא אין צרכי שבת נעשים ביום טוב, וההיתר לבשל מיו"ט לשבת הוא רק מכה 'הואיל ואין מקלעי אורחים חזי להו', ולכן במתענה שאסור לו לבשל לאורחים לא מועיל היתר זה. אבל לדעת רב חסדא (ס"ה) הסובר דמדאורייתא צרכי שבת נעשין ביו"ט, א"כ גם במתענה אין אסור תורה לבשל לשבת, וא"כ מועיל עירוב תבשילין שגם מתענה יכול לבשל

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנב. [א] בַּאֵר הַגּוֹזֵה

ל מרדכי בפרק ב'
דביצה (סי' תרי"א).
מ רבנו ירוחם (נתיב
ד' סי' א'). ג שם דף ר'
(צ"ג) בעובדא
ד' רבינא ודף י"ז
(א"ג) ס' טור בשם
רבינו אפרים.
ע בעיא שם (י"ז) ולא
נפישא
הפוסקים לקלא.

כמי שלא ערב (יח) (סד) כלל (אור זרוע (ח"ב סי' ע"ג)). ומי שמתענה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצרף בו ביום, (סה) דהוי כמי שלא הניח ערוב שאינו מבשל לאחרים (מהר"י ווייל (דיני והלכות סי' טו)): **כא (סו) לאם נזפר שלא ערב** * קדם סעודת שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. הגה: * והוא הדין שיוכל לילף מבעוד יום לתדר בנר דלוק לחפש איזה דבר, (סז) ויניחנו דולק עד הלילה (טור). (סח) **וניש אומרים** * דאפלו לבשל (סט) **כמה קדרות (ע) מתר פיון שקדם אכילה הוא, (עא) והוא שיאכל מכל אחד (כ) ואחד: כב** * אם נזפר ביום טוב ראשון שלא ערב, לאם הוא ביום טוב של ראש השנה (עב) אינו יכול לערב על תנאי. * אכל אם הוא ביום טוב של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קדוש (עג) אינו צריך לערב, ואם היום חל (כז) (עד) בערוב זה יהא שרא לן לאפניו ולבשוליו וכו', * ולמחר אין צריך לומר כלום. (עה) * **וניש אומרים דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול (כז) לא מהני תנאו: כג** * * ע"אם עבר במזיד (עו) (או בשוגג) ובשיל כמה קדרות שלא

בַּאֵר הַיֵּטֵב

מגן אברהם (סי"ב כב) ע"ן שם: **כא (כ) ואחד.** הנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אכל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת כיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלן היום הרי היה המעשה שלו בהתר. ט"ז (סק"ג), וע"ן סימן תק"ג: **כב (כא) בערוב וכו'.** ומברך בתחלה. (ש"ג) (כנסת הגדולה (הגה"ט)): **כג (כז) לא.** וכן של שלמה (שם סי' יד)

בַּאֵר הַלְכָה

המחצית השקל באות י"א משמע דכיון שהם אוכלין מאכליו ותבשיליו ממילא נגדר הערוב שהכין מבעוד יום גם עליוהו * ואפשר שגם הרא"ש מודה לסברא זו, וצריך עיון:

כג * אם עבר במזיד וכו'. * הנה המחבר סתם ולא באר דדוקא באין לו תבשילין אחרים משמע דבכל גונו שרי והוא משום דסמך בזה אתשובת הרשב"א (ח"ה סי' ח) שהביא בסימן תק"ג בבית יוסף (ד"ה וי"ל הרשב"א) שקבת שם * דלפי מאי דמתרין הש"ס (ביצה דף י"ז ע"ב) לבסוף אסורא דשבת שאני, חזר מתירוצא קמא דמתרין לא צריכא דאית ליה פירי אחריו, אלא דבשבת אסור במזיד בכל גונו וכו' טוב מתר בכל גונו. אמנם לעניות דעתי לא ברירא דין זה דתלוי בפלוגתא דרבנא, דלדעת הרמב"ם שפסק בפרק כ"ג מהלכות שבת (הט"ו) דבין מעשר בשבת ובין מעשר ביום טוב בשוגג יאכל במזיד לא יאכל * ואם כן לדידיה על כרחך צריכין לתירוצא קמא דמירי דאית ליה פירי אחריו ולהכי לא מקלנין במזיד, וכאן שפסק הרמב"ם גם כן להתיר במזיד על כרחך מירי דאין לו תבשילין אחרים על שבת. * וע"ן בלחם משנה שם בפרק ו' מהלכות יום טוב (ה"י) ולדבריו גם כן מוכח דאם היה לו

מִשְׁנֵה בְרוּרָה

וסבירא להו דהאמירה של בהדין אינו רק למצוה לכתחלה * אבל בדיעבד פיון שהניח התבשיל לשם ערוב אפלו לא אמר כלל גסח של בהדין וכו' אינו מעפב, ומתר לסמך עליו לעשות כל המלאכות מיום טוב לשבת. (טז) ולענין הלכה לכתחלה יש להחמיר בפסבא הראשונה, * ועל פן אם נזפר קדם פניסת ליל יום טוב יחזר וישלו להערוב בידו ויאמר גסח בהדין וכו' (טז) * ולא יחזר ויברך שנית אם כבר ברח בתחלה, (טז) ואם נזפר בערב שבת יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו, ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמך על סבא האחרונה: (סד) **כ"ד.** * ואם אמר גסח בהדין (טז) אף שלא ברח בתחלה אינו מעפב, דברכות אין מעפכות: (סה) **דהוי כמי שיא** הניח ערוב וכו'. רצונו לומר, כמו דקמא לן דאותו איש שלא ערב אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו בשביל אחרים פיון שאסור לבשל בשביל עצמו, כן הוא הדין ביום טוב גופא מי שמתענה דאסור לבשל בשביל עצמו כיון שאין צריך לה, ממילא לא התר לו לבשל גם בשביל אחרים. וכתב המגן אברהם (סי"ב כב) דממילא אם אקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת * אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח ערוב, * אבל בני

ביתו או אחרים אופין ומבשילין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוב תבשילין. * וע"ן (טז) באחרונים שמפקקים על עקר דינו דרמ"א (טז) ועל פן ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתר לו לבשל בעצמו, (טז) וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב * גם כן יכולה לבשל לצרף בעל הבית: **כא (סו) אם נזפר שלא ערב וכו'.** ומירי (טז) * שלא היה שם בכל העיר גדול שזכה בערובו לכל אנשי העיר: (סז) **ויניחנו דו"ק.** * ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) **וניש אומרים דאפלו וכו'.** * וכן נהגין העולם (ק) להקל בדיעה זו. וע"ן לעיל בסימן קדרות לצרף יום טוב ומרבה בכל אחת בשביל שבת דזה אפלו לדעה ראשונה שרי, אלא דבא להוסיף שאף אם אינו מבשיל אלא בשביל שבת (קא) ורק כדי להתיר לבשל אוכל קצת מכל אחת ביום טוב, גם כן שרי: (ע) **מתר.** * הנינו שבכל אחד יתנה מין חלוק בפני עצמו, דאי לאו הכי מנפר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה הלא יכל לטעם מאחת: (עא) **והוא שיאכ"ו וכו'.** * כתב הט"ז (סק"ג) דהנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אכל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת פיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלו היום * הרי היה המעשה שלו בהתר. (קג) ובבית מאיר חולק על זה דכיון דעקר בשולו הוא לצרף מתר ואין צריך ליום טוב, וכל ההתר הוא רק מה שעל כל פנים אכלו ממנו קצת ביום טוב דעל ידי זה לא הוי הערמה הנפרת, ואם אחר כך לא יאכל הלא מנפר ההערמה לכל * דנמצא כל בשולו לצרף מתר לחוד. וכן נראה להתחמיר בזה אחרי שפמה (קד) אחרונים סבירא להו דהעקר בדיעה הראשונה שאין להתיר לבשל אלא באותה קדרה שבשולו באמת לצרף יום טוב אלא שמרבה בה גם בשביל שבת, אלא שנהגו העולם להקל בדיעה אחרונה וכו', על כל פנים אין להוסיף קלא על קלא: **כב (עב) אינו יכו"ל לערב על תנאי.** לפי שישני ימים של ראש השנה הם כיום אחד ארץ ולא משום ספקא פשאר שני ימים טובים של גלויות: (עג) **אינו צריך לערב.** דהא למחר יהיה יום חל וממילא יהא מתר לבשל: (עד) **בערוב זה יהא שרא וכו'.** * ומברך בתחלה [מגן אברהם (סי"ב כב) בשם (ש"ג) * ונכנסת הגדולה] (הגה"ט). ובחדושי רבי עקיבא איגר הביא בשם ספר לחם סתרים (כללים סימן ט) * דאין לברך, וכן כתב בשיטה מקובצת (ו. ד"ה ומתנה): (עה) **וניש אומרים דאי לית ליה וכו'.** ונקטינן (קד) בפסבא הראשונה: **כג (עו) או בשוגג.** * אשמועינן דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות כן דהכל יודעים שהוא רשע, אבל

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

(כז) הגר"ז (סי' ת"י) וחי' אדם (שם ט"ו): (כז) שם: (כז) ואם נזפר ביום טוב ראשון שחל ביום חמישי יניח ערוב ויתנה בלוקמן בסעיף כ"ב ויאמר בהדין ערובא ולא יברך: (כז) מגן אברהם (סי"ב כב) ושאר אחרונים: (כז) הבית מאיר וספאמר מרדכי (סי"ב כב) ונחר שלום (סי"ב יד) ונגם האלה רבה בסימן תקצ"ז (סק"ד) הביא בשם הגהות מנהגים (ראש השנה אות קלב) שחולקים על המהר"י ווייל, וכתבו דאינו דומה למי שלא ערב מערב יום טוב, דהתם פיון שלא ערב אסור יום טוב חיל עליה, מה שאין כן בזה שהאסור לא בא עליו רק משום שאינו יכול לאכל ודומה זה למי שכבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבנדאי לא יצטרף עוד לאכל יותר

הלכות יום טוב סימן תקכז

ס"ק סז

ונחלקו הפוסקים בהיתר זה, (ראה סי' מקג משנ"ג סק"ו נהמ"ה), יש הסוברים דהיתר זה הוא רק אם באמת צריך לחתיכה אחת לסעודת יו"ט, שבזה התירו לו להוסיף בקדירה מטעמים שנתבאר, אבל כשיש לו כל צרכו לסעודת יו"ט ואינו צריך אפילו לחתיכה אחת, ועיקר בישולו הוא לצורך שבת, אלא שרוצה לטעום קצת מהקדירה בסעודת יו"ט כדי שיחשב שמבשל קצת לצורך יו"ט ועל ידי זה נתיר לו להוסיף בקדירה לצורך שבת, דבר זה נחשב להערמה ואסור. ויש הסוברים דגם באופן זה מותר לו להוסיף ובלבד שיהיה קודם סעודת היום, דכיון שמבשל קודם אכילה על דעת לטעום קצת מהתבשיל בסעודת יו"ט לא ניכר שמערים בזה. וזהו ביאור שני הדיעות שכתב השו"ע.

ס"ק סח

וכן נוהגין העולם להקל כדעה זו קצת. אמנם כל זה מיו"ט לשבת או מיו"ט ראשון ליו"ט שני, אבל מיו"ט לחול אף דאם הוא באמת צריך לחתיכה אחת ליו"ט מותר למלאות הקדירה אף לחול כמבואר בסי' תק"ג ס"א, מכל מקום בזה שהוא הערמה, שהרי אינו צריך קדירה זו בכלל, וכל מה שאוכל אינו אלא בכדי להתיר הבישול, בזה כתב המשנ"ב (סי' מקג סק"ו) דיש לזהר בזה.

ס"ק סט

שמבשל מינים חלוקים בכמה קדירות לצורך יו"ט, היינו שצריך לסעודת יו"ט כמה מיני תבשילים, ומרבה בכל אחת בשביל שבת, דזה אפילו לדעה ראשונה שרי, דמש"כ השו"ע יבשל הרבה בקדירה אחת כוונתו למעט שאסור לבשל תבשיל נוסף שאינו צריך ליו"ט אף שיטעם ממנו בסעודת יו"ט, אבל כשצריך לסעודת יו"ט כמה מיני תבשילים פשוט הוא דמותר לו לבשל ולהוסיף בכל קדירה לצורך שבת.

ס"ק ע

היינו שבכ"ל אחד יהיה מין חלוק בפני עצמו. שבאופן זה התירו לו לבשל אף שאינו צריך באמת לסעודת יו"ט, דמ"מ כיון שטועם מכל תבשיל בסעודת יו"ט לא ניכר שמערים, דאי לאו הכי אלא מבשל מין אחד בכמה קדירות, בזה אף שטועם מכל קדירה קצת מינכר הערמה קנב.

ס"ק עא

דהיינו לכתחילה. היינו דהא דכתב השו"ע 'והוא שיאכל מכל אחד ואחד' הוא רק לכתחילה, ואינו לעיכובא.

הרי היה המעשה שלו בהיתר. ומה שלא אכל אחר כך אין זה גורם איסור קנב. [דאף בתבשילי יו"ט הרבה פעמים אדם מניח קדירה שלמה ואין טועמו מחמת שביעתו (סי' ע)].

דנמצא כל בישולו לצורך מחר לחוד קנב. [וכל זה באופן שנתכוין בבישולו לצורך מחר אלא שהיה בדעתו לטעום קצת כדי להתיר הבישול, אבל אם בישל באמת לצורך יו"ט, ולבסוף נמלך ולא רוצה לאכול מחמת שביעתו וכדו', פשוט דמותר לאכול תבשיל זה בשבת, וכמבואר

ציונים והערות

קנא. ראה במשנ"ב (סי' מקג סק"ו) שכתב דהמחמיר בזה לנהוג כדעה ראשונה להוסיף רק בקדירה שבאמת צריך ממנה ליו"ט תבוא עליו ברכה. קנב. דין זה מקורו מהט"ז (סי' ע) שהוכיח דבריו מדברי השו"ע בסעיף כ"ד דאם הערים לבשל שתי קדירות אסור התבשיל, ומשמע דמיירי קודם אכילה, דהערמת ב' קדירות הכוונה שבישל אחד לצורך היום ואחד דרך הערמה, ומשמע שבישלם יחד, ובדרך הערמה השניה המוכרז במשנ"ב (סי' ע) שבישל לצורך היום וחזר ובישל לצורך היום ואמר שקדירה הראשונה ישאר למחר, ודאי מדובר לפני האכילה, דהא מותר הקדירה הראשונה לשבת והשניה מבשל לצורך היום. [והבין הט"ז דכוונת השו"ע לאסור אף אם יטעם כוית, דאם יש תקנה ע"י אכילה הו"ל לשו"ע לומר יאכל ממנו מעט, והט"ז בזה לשיטתו דאי מהני מה שיאכל ממנו להתיר הבישול א"כ גם אם לא יאכל ממנו לא יחזור לאיסורו, ועל כרחך דכאן אף אם יאכל ממנו ישאר אסור], ולכאורה זה סותר לדבריו כאן דלדיעה השניה מותר לבשל ע"י הערמת אכילת כוית, ומכאן זה חידש ששם מיירי בשני קדירות של מין אחד ובוזה לא יתיר מה שיאכל ממנו, דהא טעם אחד לשניהם. ועיין במשנ"ב (סי' ע) ובשעה"צ ס"ק ק"ה, וראה במשנת שעה"צ שם. קנב. עיין בשו"ע הרב דמוסיף על דברי הט"ז דגם אם עבר [במזיד] ולא אכל לבסוף לא נאסר התבשיל. קנב. בכ"ף החיים (סי' קל) הניח דברי המשנ"ב בצ"ע, דהבית מאיר מחמיר רק במבשל אחר אכילה דס"ל דבדיעבד אם עבר ובישל לאחר אכילה בהערמת אכילת כוית התבשיל מותר, ועל זה כתב דווקא אם אכל לטוף, אבל אם לא אכל ניכר הערמתו, אבל כשמבשל קודם אכילה גם הבית מאיר מודה דאף אם לא אכל לבסוף אין זה הערמה ניכרת. אמנם לכאורה מלשון הבית מאיר מבואר כדברי המשנ"ב. דו"ל הבית מאיר: ומודינא היכי דבישל מאכלים שונים על דעת לאכול מכולם, ושוב נמלך ולא אכל מאחד כלום והותירו, דפשיטא דשרי, אבל היכי שבישל אך בהערמת אכילה, והאכילה גופא היא ללא צורך אלו, דעיקר התירו משום דהוי הערמה שאינה ניכרת פשיטא לדעתנו שאם לא אכל דהוי הערמה הניכרת ואסור וכו'. ומכל שכן בגוונא דהשו"ע שהתיר בדיעבד אפילו אחר האכילה ודאי בכל דלא אכל היא הערמה האסורה. עכ"ל. ומבואר דהוסיף דכל שכן בגוונא דהשו"ע שכתב לאחר אכילה, אבל אה"ג דגם בישל קודם אכילה דעתו אסור.

ונחלקו הפוסקים בהיתר זה, (ראה סי' מקג משנ"ג סק"ו נהמ"ה), יש הסוברים דהיתר זה הוא רק אם באמת צריך לחתיכה אחת לסעודת יו"ט, שבזה התירו לו להוסיף בקדירה מטעמים שנתבאר, אבל כשיש לו כל צרכו לסעודת יו"ט ואינו צריך אפילו לחתיכה אחת, ועיקר בישולו הוא לצורך שבת, אלא שרוצה לטעום קצת מהקדירה בסעודת יו"ט כדי שיחשב שמבשל קצת לצורך יו"ט ועל ידי זה נתיר לו להוסיף בקדירה לצורך שבת, דבר זה נחשב להערמה ואסור. ויש הסוברים דגם באופן זה מותר לו להוסיף ובלבד שיהיה קודם סעודת היום, דכיון שמבשל קודם אכילה על דעת לטעום קצת מהתבשיל בסעודת יו"ט לא ניכר שמערים בזה. וזהו ביאור שני הדיעות שכתב השו"ע.

שו"ע

קודם סעודת שחרית, וצריך עוד לבשל תבשיל לסעודת יו"ט [שאין לו עדיין כל צרכו לסעודת יו"ט], יבשל הרבה בקדירה אחת כלומר שבקדירה שמבשל לצורך יו"ט מותר לו לבשל הרבה אף יותר מכדי צרכו ליו"ט ויותר לשבת. [אבל אם יש לו כל צרכו לסעודת יו"ט, אסור לדעה זו לבשל לצורך שבת על סמך שיטעם קצת מהקדירה בסעודת יו"ט קמ"ן].

הג"ה

והוא הדין לענין הדלקת נר לצורך שבת [שנתבאר בסעיף י"ט דיש אוסרין להדליק נר ללא עירוב תבשילין], שיוכל לילך מבעוד יום לחדר בנר דלוק לחפש איזה דבר ונמצא שהדלקתו היתה לצורך יו"ט ויניחנה דולק עד הליילה קמ"ח.

שו"ע

דאפילו לבשל כמה קדירות - היינו של כמה מיני תבשילים (ראה משנ"ג סק"ט), מותר, ואף שאינו צריך לסעודת יו"ט לתבשילים אלו. וטעם ההיתר הוא כיון שקודם אכילה הוא קמ"ט לא ניכר הדבר להערמה, אלא נראה שמרבה תבשילים לצורך יו"ט, והוא שיאכל מכל אחד ואחד בסעודת יו"ט, שבזה נחשב שמבשל מעט לצורך יו"ט ולכן מותר לו למלאות הקדירות שישאר לצורך שבת.

ס"ק סז

שלא היה שם בכ"ל העיר גדול שזוכה בערובו לכ"ל אנשי העיר. שאילו היה שם גדול הרי יכול לסמוך על עירובו של הגדול ולבשל לצורך שבת כמבואר בסעיף ז'. [וראה שם פרטי הדינים בזה מתי אפשר לסמוך על עירובו של גדול העיר ומתי אין לסמוך עליו]. (ראה הערה א').

קמז. וזהו כוונת השו"ע במש"כ 'בקדירה אחת', דרק באותה קדירה שמבשל ממילא לסעודת יו"ט מותר לו להוסיף לצורך שבת, אבל אסור לו לבשל עוד קדירות אפילו של תבשילים אחרים [כשאינו צריך להם לסעודת יו"ט]. וראה עוד במשנ"ב ס"ק ס"ט. קמח. בסעיף כ' (ונמשנ"ג ס"ק ס"ב) נתבאר דמי שלא עירב עירוב תבשילין התירו לו להדליק נר אחד משום כדי חייו. והטור כתב בשם הר"מ מרונבנבור דיוכל לחפש בחדר חפץ בנר דלוק ולהניחו דלוק עד הליילה. וכתב הפרישה (סק"ו) וז"ל: נראה דרצה לומר מלבד נר אחד שהתירו לו להדליק בחדר שהוא אוכל שם, יכול לחפש בחדר שום חפץ אפילו מבעוד יום ולהניחו דלוק עד הליילה, אפילו בחדר שאין בו צורך כל כך להדליק בו. עכ"ל. אמנם מלשון הלבוש נראה שלא התירו שניהם יחד [דהיינו גם להדליק נר אחד משום כדי חייו וגם להערים להדליק נר ע"י חיפוש חפץ], דכתב וז"ל: התירו לו חכמים משום כדי חייו משום כבוד שבת לעשות דבר מועט כגון לאפות בצמצום ככר אחד וכדו', ולהדליק נר אחד, או יערים וילך מבעוד יום לחדרו בנר דלוק לחפש שום חפץ ויניחנו דולק עד הליילה, עכ"ל. וכן דייק מלשוננו האליה רבה (סק"ח). ועיין בשו"ע הרב (מ"ט) ובכ"ף החיים (סי' ק"ז) שפסקו כדעת הפרישה. קמט. אב"ל לאחר אכילה אסור לבשל אף שיאכל מעט מהתבשיל ביו"ט, דבזה ניכרת הערמתו שהרי כבר אכל סעודת יו"ט (שו"ע סי' מק"ג ס"ט). ועיין כ"ף החיים סי' תק"ג (סי' ג) שהביא מספר שולחן גבוה דאמר אכילה הכוונה דווקא אחר אכילת קבע כסעודה של צהרים, אבל סעודת עראי כסעודה של שחרית שאוכל מעט אדעתא לאכול עוד בו ביום בצהרים, לא שמה אכילה, ויכול לבשל אח"כ. קנ. לצאורה נראה כוונת המשנ"ב דכשיש שם גדול העיר שיכול לצאת בעירובו, אינו צריך לבשל צרכי השבת דווקא יחד עם צרכי יו"ט, אלא יכול לבשל גם בקדירה בפני עצמה כמה מינים שירצה, אמנם בכ"ף החיים (א"ח ק"ט) הביא לשון המשנ"ב בזה"ל: והיינו אם אין שם גדול העיר שעירב על כל בני העיר, דאם לא כן יש לסמוך על גדול העיר. עכ"ל. ונראה מלשוננו שהבין שבאופן שיש גדול העיר יש לבשל לשבת על סמך עירובו של גדול העיר, ולא לסמוך על היתר זה שישבש צרכי שבת ביחד עם צרכי יו"ט [אמנם צ"ב מנ"ל דהיתר, לבשל על סמך גדול העירוב הוא היתר יותר פשוט מההיתר להוסיף בקדירה לצורך שבת].

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנב. וב. באר הגוֹלָה

כְּמִי שֶׁלֹּא עָרַב (יח) (סד) כָּלֵל (אור זרוע (ח"צ סי' עמ)). ומי שמתענה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצרף בו ביום, (סה) דהיינו כמי שלא הניח ערוב שאינו מבשל לאחרים (מהר"י ווייל (דיני והלכות סי' טו)) : **כא (סו) לאם נזפר שלא ערב** * קדם סעודת שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. הגה: והוא הדין שיוכל לילף מבעוד יום לתדר בנר דלוק לחפש איזה דבר, (סז) ויניחנו דולק עד הלילה (טור). (סח) **וניש אומרים** * **דאפלו לבשל (סט) כמה קדרות (ע) מתר פיון שקדם אכילה הוא, (עא) והוא שיאכל מכל אחד (כ) ואחד: כב** * **אם נזפר ביום טוב ראשון שלא ערב, לאם הוא ביום טוב של ראש השנה (עב) אינו יכול לערב על תנאי. אכל אם הוא ביום טוב של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קדש (עג) אינו צריך לערב, ואם היום חל (כז) (עד) בערוב זה יהא שרא לן לאפניו ולבשוליו וכו', * ולמחר אין צריך לומר כלום. (עה) * וניש אומרים דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול (כח) לא מהני תנאו: כג * עאם עבר במזיד (עו) (או בשוגג) ובשל כמה קדרות שלא**

באר היטב

מגן אברהם (סי"ב כב) ע"פ שם: **כא (כ) ואחד.** הינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת כיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלן היום הרי היה המעשה שלו בהתר. ט"ז (סק"ג), וע"פ סימן תק"ג: **כב (כא) בערוב וכו'.** ומברך בתחלה. (ש"ג) (כנסת הגדולה (הגה"ט)): **כג (כז) לא.** וכן של שלמה (שם סי' יד)

(יח) כ"ל. כתב ט"ז (סי"ב יח) כמדתה לי שאין לסמך על פסק זה לחזור ולברך שנית, ע"פ שם. וע"פ סעיף קטן ב' מה שכתבנו שם בשם ים של שלמה: (יט) **לאחרים.** ומשמע מזה דאפלו משרתת אסורה לבשל, וביום טוב שחל להיות ערב שבת אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו על ידי ערוב, ומכל מקום אחרים אופין ומבשלים לו,

משנה ברורה

וסבירא להו דהאמירה של בהדין אינו רק למצוה לכתחלה * אבל בדיעבד פיון שהניח התבשיל לשם ערוב אפלו לא אמר כלל גסח של בהדין וכו' אינו מעפב, ומתר לסמך עליו לעשות כל המלאכות מיום טוב לשבת. (ט) ולענין הלכה לכתחלה יש להחמיר בפסקא הראשונה, * ועל פן אם נזפר קדם פניסת ליל יום טוב יחזור וישלול להערוב בידו ויאמר גסח בהדין וכו' (ט) * ולא יחזור ויברך שנית אם כבר ברח בתחלה, (טז) ואם נזפר בערב שבת יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו, ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמך על סבא האחרונה: (סד) כ"ל. * ואם אמר גסח בהדין (טז) אף שלא ברח בתחלה אינו מעפב, דברכות אין מעפכות: (סה) דהיינו כמי ששאל הניח ערוב וכו'. רצונו לומר, כמו דקמא לן דאותו איש שלא ערב אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו בשביל אחרים פיון שאסור לבשל בשביל עצמו, פן הוא הדין ביום טוב גופא מי שמתענה דאסור לבשל בשביל עצמו כיון שאין צריך לה, ממילא לא התר לו לבשל גם בשביל אחרים. וכתב המגן אברהם (סי"ב כב) דממילא אם אקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת * אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח ערוב, * אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוב תבשילין. * וע"פ (ט) באחרונים שמפקקים על עקר דינו דרמ"א (ט) ועל פן ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתר לו לבשל בעצמו, (טז) וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב * גם פן יכולה לבשל לצרף בעל הבית: **כא (סו) אם נזפר שלא ערב וכו'.** ומירי (טז) * שלא היה שם בכל העיר גדול שזכה בערובו לכל אנשי העיר: (סז) ויניחנו דו"ק, * ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) **וניש אומרים דאפלו וכו'.** * וכן נהגין העולם (ק) להקל בדיעה זו. וע"פ לעיל בסימן קדרות לצרף יום טוב ומרבה בכל אחת בשביל שבת דזה אפלו לדעה ראשונה שרי, אלא דבא להוסיף שאף אם אינו מבשיל אלא בשביל שבת (קא) ורק כדי להתיר לבשל אוכל קצת מכל אחת ביום טוב, גם פן שרי: (ע) **מתר.** * הינו שבכל אחד יתיר מין חלוק בפני עצמו, דאי לאו הכי מנפר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה הלא יכל לטעם מאחת: (עא) **והוא שיאכר וכו'.** כתב הט"ז (סק"ג) דהיינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת פיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלו היום * הרי היה המעשה שלו בהתר. (קז) ובבית מאיר חולק על זה דכיון דעקר בשולו הוא לצרף מתר ואין צריך ליום טוב, וכל ההתיר הוא רק מה שעל כל פנים אכלו ממנו קצת ביום טוב דעל ידי זה לא הוי הערמה הנפרת, ואם אחר כך לא יאכל הלא מנפר ההערמה לכל * דנמצא כל בשולו לצרף מתר לחוד. וכן נראה להחמיר בזה אחרי שפמה (קט) אחרונים סבירא להו דהעקר בדיעה הראשונה שאין להתיר לבשל אלא באותה קדרה שבשול באמת לצרף יום טוב אלא שמרבה גם בה בשביל שבת, אלא שנהגו העולם להקל בדיעה אחרונה וכו', על כל פנים אין להוסיף קלא על קלא: **כב (עב) אינו יכוף לערב על תנאי.** לפי שישני ימים של ראש השנה הם כיום אחד ארץ ולא משום ספקא פשאר שני ימים טובים של גלויות: (עג) **אינו צריך לערב.** דהא למחר יהיה יום חל וממילא יהא מתר לבשל: (עד) **בערוב זה יהא שרא וכו'.** * ומברך בתחלה [מגן אברהם (סי"ב כב) בשם (ש"ג) * ונכנסת הגדולה] (הגה"ט). ובחדושי רבי עקיבא איגר הביא בשם ספר לתם סתרים (כ"ל סימן ט) * דאין לברך, וכן כתב בשיטה מקובצת (ו. ד"ה ומתנה): (עה) **וניש אומרים דאי לית ליה וכו'.** ונקטינן (קד) כפסקא הראשונה: **כג (עו) או בשוגג.** * אשמעינן דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות פן דהכל יודעים שהוא רשע, אבל

באר הגולה

המחצית השקל באות י"א משמע דכיון שהם אוכלין מאכליו ותבשיליו ממילא נגדר הערוב שהכין מבעוד יום גם עליוהו * ואפשר שגם הרא"ש מודה לסבא זו, וצריך עיון:

כג * אם עבר במזיד וכו'. * הנה המחבר סתם ולא באר דדוקא באין לו תבשילין אחרים משמע דבכל גונו שרי והוא משום דסמך בזה אהשבות הרשב"א (ח"ה סי' ח) שהביא בסימן תק"ג בבית יוסף (ד"ה וי"ל הרשב"א) שקבת שם * דלפי מאי דמתרין הש"ס (בפיצה דף י"ז ע"ב) לבסוף אסורא דשבת שאני, חזר מתירוצא קמא דמתרין לא צריכא דאית ליה פירי אחריו, אלא דבשבת אסור במזיד בכל גונו וביום טוב מתר בכל גונו. אמנם לעניות דעתי לא ברירא דין זה דתלוי בפלוגתא דרבנן, דלדעת הרמב"ם שפסק בפרק כ"ג מהלכות שבת (הט"ו) דבין מעשר בשבת ובין מעשר ביום טוב בשוגג יאכל במזיד לא יאכל * ואם פן לדידיה על כרחך צריכין לתירוצא קמא דמירי דאית ליה פירי אחריו ולהכי לא מקלנין במזיד, וכאן שפכת הרמב"ם גם פן להתיר במזיד על כרחך מירי דאין לו תבשילין אחרים על שבת, * וע"פ בלחם משנה שם בפרק ו' מהלכות יום טוב (ה"י) ולדבריו גם פן מוכח דאם היה לו

ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוב תבשילין. * וע"פ (ט) באחרונים שמפקקים על עקר דינו דרמ"א (ט) ועל פן ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתר לו לבשל בעצמו, (טז) וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב * גם פן יכולה לבשל לצרף בעל הבית: **כא (סו) אם נזפר שלא ערב וכו'.** ומירי (טז) * שלא היה שם בכל העיר גדול שזכה בערובו לכל אנשי העיר: (סז) ויניחנו דו"ק, * ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) **וניש אומרים דאפלו וכו'.** * וכן נהגין העולם (ק) להקל בדיעה זו. וע"פ לעיל בסימן תק"ג סעיף א' בהג"ה ובמשנה ברורה (סי"ב י"א) שנתבאר שם דין זה בארץ: (סט) **כמה קדרות וכו'.** אין רצונו לומר * שמבשל מינים חלוקים בכמה קדרות לצרף יום טוב ומרבה בכל אחת בשביל שבת דזה אפלו לדעה ראשונה שרי, אלא דבא להוסיף שאף אם אינו מבשיל אלא בשביל שבת (קא) ורק כדי להתיר לבשל אוכל קצת מכל אחת ביום טוב, גם פן שרי: (ע) **מתר.** * הינו שבכל אחד יתיר מין חלוק בפני עצמו, דאי לאו הכי מנפר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה הלא יכל לטעם מאחת: (עא) **והוא שיאכר וכו'.** כתב הט"ז (סק"ג) דהיינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת פיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלו היום * הרי היה המעשה שלו בהתר. (קז) ובבית מאיר חולק על זה דכיון דעקר בשולו הוא לצרף מתר ואין צריך ליום טוב, וכל ההתיר הוא רק מה שעל כל פנים אכלו ממנו קצת ביום טוב דעל ידי זה לא הוי הערמה הנפרת, ואם אחר כך לא יאכל הלא מנפר ההערמה לכל * דנמצא כל בשולו לצרף מתר לחוד. וכן נראה להחמיר בזה אחרי שפמה (קט) אחרונים סבירא להו דהעקר בדיעה הראשונה שאין להתיר לבשל אלא באותה קדרה שבשול באמת לצרף יום טוב אלא שמרבה גם בה בשביל שבת, אלא שנהגו העולם להקל בדיעה אחרונה וכו', על כל פנים אין להוסיף קלא על קלא: **כב (עב) אינו יכוף לערב על תנאי.** לפי שישני ימים של ראש השנה הם כיום אחד ארץ ולא משום ספקא פשאר שני ימים טובים של גלויות: (עג) **אינו צריך לערב.** דהא למחר יהיה יום חל וממילא יהא מתר לבשל: (עד) **בערוב זה יהא שרא וכו'.** * ומברך בתחלה [מגן אברהם (סי"ב כב) בשם (ש"ג) * ונכנסת הגדולה] (הגה"ט). ובחדושי רבי עקיבא איגר הביא בשם ספר לתם סתרים (כ"ל סימן ט) * דאין לברך, וכן כתב בשיטה מקובצת (ו. ד"ה ומתנה): (עה) **וניש אומרים דאי לית ליה וכו'.** ונקטינן (קד) כפסקא הראשונה: **כג (עו) או בשוגג.** * אשמעינן דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות פן דהכל יודעים שהוא רשע, אבל

שער הצייון

וממילא אסור או בודאי לבשל בחנם, ונאפלו הכי אי מקלעי או אנשים אחרים לביתו מתר לו לבשל בשבילן והכי נמי דכונתיה, ע"פ שם שהארכיכו בזה: (טז) אלהי רבה בסימן תקצ"ז ודברך החיים (דין המתנה ביו"ט סי' א) ע"פ שם: (טז) אלהי רבה (שם) שפסקים בזה לדבריה לבלבד ע"פ שם טעמו, והעתיקו תרין החיים (שם): **כא (טז) פן מוכח ממגן אברהם (שם) ופשוט:** (ק) מגן אברהם ושאר אחרונים בסימן תק"ג (בג"א סק"ב): (קא) אחרונים: (קב) בסימן תק"ג (סי' א) ע"פ שם: (קג) לעיל בסימן תק"ג בשער הצייון (סי' יד) ע"פ שם, וגם האלהי רבה בסימן זה (סי' לב): **כב (קד) מגן אברהם (סי' כז) בשם כמה פוסקים:**

(כז) הגר"ז (סי' יח) א"כ (שם ט"ו): (כז) שם: (כז) ואם נזפר ביום טוב ראשון שחל ביום חמישי יניח ערוב ויתנה בלשון דלמקמן בסעיף כ"ב ויאמר בהדין ערובא ולא יברך: (כז) מגן אברהם (סי' כז) ושאר אחרונים: (כז) הבית מאיר וספאמר מרדכי (סי' כז) ונחר שלום (סי' יד) ונגם האלהי רבה בסימן תקצ"ז (סק"ד) הביא בשם הגהות מנהגים (ראש השנה אות קלב) שחולקים על המהר"י ווייל, וכתבו דאינו דומה למי שלא ערב מערב יום טוב, דהתם פיון שלא ערב אסור יום טוב חיל עליה, מה שאין פן בזה שהאסור לא בא עליו רק משום שאינו יכול לאכל ודומה זה למי שכבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבודאי לא יצטרף עוד לאכל יותר

הלכות יום טוב סימן תקנז

יכול לערב עכשיו כמו כל ערב יום טוב, ועל כן בערב זה וכו' ק"י.
ולמחר אין צריך לאומר בליום. שהרי אם הוא קודש הרי כבר עירב מאתמול, ואם הוא חול אינו צריך עירוב.
ויש אומרים שתנאי זה מועיל רק אם יש לו תבשיל שנתבשל מערב יום טוב, אלא ששכח להפרישו ולייחדו לצורך עירוב תבשילין, ובזה מועיל התנאי שאומר ביו"ט וסומך על תבשיל זה, **דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול** אף שיש לו תבשיל שנתבשל ביו"ט לצורך סעודת יו"ט, **לא מהני תנאו.** ראה הערה קפ"ה.

ס"ק עד

ומברך בתחילה. אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות ערוב, כשם שמברך בכל ערב יו"ט, ונהחידוש בזה, דאף שמיניח העירוב רק מספק, דאם למחר חול אינו צריך עירוב, מ"מ מברך עליו, וראה הערה קפ"ט.
דאין לברך. דהוי ספק ברכה לבטלה (שט"מ"ק), שהרי אם היום קודש ולמחר חול אינו צריך לעירוב זה ק"ס.

סעיף בג - שו"ע

אם עבר וכו' מותר לאכילן בשבת או בחול קס"א. ולא קנסו חכמים לאסור התבשיל קס"ב. ונאף שהמבשל בשבת במזיד נאסר עליו התבשיל לעולם (נ"א סי' ע"ח ס"ב), מ"מ ביו"ט לא קנסו על המבשל במזיד, וראה הערה קס"ג.

ס"ק עו

יבאר החידוש בדברי הרמ"א דגם בכישל בשוגג התבשיל מותר, דלכאורה קל וחומר הוא, אם בכישל במזיד לא קנסוהו לאסור התבשיל, כל שכן בכישל בשוגג דאין לקנסו, ועל זה יבאר **דאשמועינן, דלא תימא דווקא** בישל במזיד לא היה צורך לקנסו משום שלא ילמדו ממנו לעשות כן.

ציונים והערות

דיברך עליו. ועיין מחצית השקל שדן במקור דברי המג"א. ובטעם הדבר שיכול לברך, אף שזה ספק ברכה לבטלה, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (פי' גמ) דבעירובי תבשילין עיקר הברכה נתקן על הספק בגלויות, ודהרי גם כשמערב בערב יו"ט כדנו, והיינו ביום רביעי, היה אין זה אלא מספק, דהרי אם יו"ט ראשון הוא קודש איצ' לעירוב הן. **קס. בספר** לחם חיים ביאר עפ"י המבואר בשבת (נ"ג) דספק דבריהם לא בעי ברכה, והקשו מיו"ט שני דבריהם ומברכים [קידוש היום], ומתריצים דתקנו לברך כדי שלא לזלזל ביו"ט שני. ולפי"ז הוא הדין בעירוב תבשילין כשמערב ביו"ט ראשון, אם יברך הרי זה מזלזל ביו"ט ראשון, שיאמרו היום חול, אבל כשמערב בערב יו"ט, אין לזלזל, דאדרבה יאמרו ששני הימים קודש ולכן מברך. ועוד כתב לבאר דאף שהמערב בערב יו"ט יכול לברך אף שגם אז הוא ספק בעלמא וכמבואר בהערה הקודמת בדברי שו"ת האלף לך שלמה, והוא מטעם דכך תוקן הרי זה אופה ומבשל ומטמין וכו', אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה בפירוש דבריו שיתכן שמחר חול, ואם יברך הרי זה תרתי דסתרי עיי"ש. **קסא. ולענין** אכילת התבשיל ביו"ט עצמו ראה מש"כ בהערות למשנ"ב ס"ק ע"ט. **קסב. בגמרא** (י"ג) איבעיא להו עבר ואפה מאי [מהו שיאכל בשבת (נ"ט)] וכו', תא שמע מי שהניח עירובי תבשילין הרי זה אופה ומבשל ומטמין וכו', אכלו עד שלא אפה עד שלא הטמין הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לא לו ולא לאחרים, ולא אחרים אופין ומבשילין לו, אבל מבשל הוא ליו"ט ואם הותר הותר לשבת, ובלבד שלא יערים, ואם הערים אסור. ונאף סלקא דעתך דהוא הדין לעבר ואפה (נ"ט)]. אמר רב אשי הערמה קא אמרת, שאני הערמה דאחמירו בה רבנן טפי ממזיד. ונמפרש רש"י: לעולם עבר ואפה מותר, והערמה איהו ראה לכאן, דשאני הערמה ממזיד, דאיכא למימר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממזיד, דאילו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושבו, הלכך לא מעקרא תורת עירוב, אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדין הימנו ומעקרא תורת עירוב הלכך קנסוהו רבנן. ועיי"ש בגמרא דרב נחמן בר יצחק דוחה הראיה מהברייתא באופן אחר. וכתב הר"ף (י) דהאיבעיא לא נפשטה. ומפרש הר"ן (סג) דכוונתו דיש לפסוק לקולא משום דספק דרבנן הוא ודהרי מן התורה מותר לבשל ביו"ט לצורך שבת כפי שנתבאר בהקדמה לסימן בהרחבה, וספק דרבנן לקולא. אמנם הרא"ש (פי' ח) כתב דמדברי האמוראים שדחו הראיה מהברייתא [שמבואר שאם הערים אסור], נראה דמסתבר להו דמשום כבוד שבת אין לקנסו. ובבבגי ישע (פי' סק ס"ב) כתב דנפק"מ בין הטעמים בכישל במזיד סמוך לחשיכה, דלטעם הרא"ש דמשום כבוד שבת אין לקנסו ה"ה ככה"ג אין לקנסו, אבל לטעם הר"ן דספק דרבנן לקולא, יש לאסור בכישל סמוך לחשיכה, דהרי הטעם שמן התורה מותר לבשל הוא משום דהואיל ואם יבואו אחרים יהיה התבשיל ראוי ביו"ט עצמו, אבל כשמבשל סמוך לחשיכה התבשיל לא יהיה ראוי ביו"ט, יש איסור תורה בכישלו. ויכל זה לדעת רב ה"ה (פמ"ט כ) הסוכר ההיתרה הוא משום הואיל, אבל לדעת רב חסדא דמאורייתא צרכי שבת נעשים ביו"ט בכל ענין שרי, ועיין משנ"ב (פ"ק) ובביאר הלכה (ס"ד ד"ה ועל י"ד) בהרחבה. ועיי"ש בנפיק"מ בין הטעמים בהערות לבה"ל ד"ה בשבת. **קסג. ראה** בה"ל ד"ה אם עבר שדן באיזה אופן לא קנסו ביו"ט. ובענין אם עבר ועשה שאר מלאכות ביו"ט האם קנסוהו כמו בשבת ראה מש"כ בסי' תקג בהערות למשנ"ב סק י"ג.

בסעיף א' דמבשל הוא כמה קדירות ליו"ט ואם הותר הותר לשבת, ועיין במשנ"ב שם (ק"ג) דאפילו ניתותר קדירה שלימה כולה שלא טעם ממנה כלום מותרת לשבת וכנ"ל בהקדמה לסעיף.

סעיף כב - שו"ע

יום טוב של ראש השנה שחל להיות ביום חמישי וביום ששי, וכן שני ימים טובים של גלויות [לבני חוץ לארץ הנהוגים שני ימים טובים מספק] שחלו בימים חמישי וששי, מעיקר הדין צריך להניח העירוב תבשילין בערב יו"ט הראשון [דהיינו ביום רביעי] (נמנאל נמש"ז סק"ב). וסעיף שלפנינו ידון במי ששכח לערב בערב יו"ט הראשון, מה תקנתו. ויש להקדים דיש חילוק בין שני ימים טובים של גלויות לשני ימים טובים של ראש השנה. דשני ימים טובים של גלויות נתקנו מפני הספק, שבזמן שהיו בית דין מקדשים החודש על פי ראיית הלבנה היו מקומות בגולה שמחמת ריחוקם מהבית דין לא ידעו מתי קידשו את החודש, ומספק היו עושים שני ימים טובים. וזומן הזה שאין מקדשים על פי ראיית הלבנה אלא עפ"י החשבון שקבעו חז"ל, וידוע לכל מתי ראש חודש, מכל מקום מנהג אבותיהם בידיהם ונהוגים שני ימים טובים (נ"ג ד' ג). אבל יו"ט של ראש השנה תיקנו חז"ל שנחשבים כיום אחד וקדושה אחת [ראה הערה בטעם הדבר קי"ה], ובזה יבואר דברי השו"ע. **אם נזכר ביום טוב ראשון** - שחל ביום חמישין **שלא עירב, אם הוא ביום טוב של ראש השנה אינו יכול לערב על תנאי** קי"ו, והרי הוא ככל מי שלא עירב כלל, שנתבאר דינו בסעיפים הקודמים כיצד יכול לבשל מיו"ט לשבת.

אבל אם הוא ביום טוב של גלויות, היינו בשאר ימים טובים חוץ מר"ה, שמה שתקנו בהם שני ימים הוא מחמת ספק, **יכול לערב בתנאי.** שיניח עירוב ויאמר **אם היום קודש ומחר** לשווא יום ששין הוא יום חול, **איני צריך לערב,** כלל, שהרי מותר לבשל ביום השני לצורך שבת כיום חול רגיל. **ואם היום חול ולמחר יו"ט,** הרי

קנה. במסכת ביצה (ה) מבואר דדעת רב דיצה שנולדה ביו"ט ראשון מותרת ביו"ט שני, שהרי אחד מהם הוא חול, אבל בשני ימים טובים של ראש השנה נולדה בזה אסורה בזה. ומבואר בגמרא שם דבשני ימים טובים של גלויות עיקר התקנה היתה רק משום ספק, אבל יו"ט של ראש השנה תיקנו חז"ל שני ימים כדאי ולא מחמת ספק. ונטעם התקנה שפעם אחת נשתחו העדים שראו את הלבנה מלבוא עד סמוך לשקיעה, ונתקלקלו הלוים כביר של מנחה, וחשבו שהיא יום חול כיון שלא באו עדיין העדים לקדש החודש, ותקנו חז"ל שלא יקבלו עדים מן המנחה ולמעלה, ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נהגים שני ימים קודש. וכתב רש"י (ס' ד"ה ע"ג) חז"ל: אלמא תחילת עשייה שני ימים לראש השנה אפילו בבית דין הוה רציה לומר, ולא רק במקומות המרוחקים ומחמת ספק אלא אפילו בב"ד [קבועה], ולא מספק, שהרי ודאי שיום טוב למחר ואעפ"כ תקנו לעשות, שמע מינה חק חכמים ומצותן היה לעשותן כבאו עדים אחר המנחה, והרוחקים יש עליהן לעשותן בכל שנה שפא יבואו עדים אחר המנחה, והרי קדושתו אחת, ואין כאן לומר ממה נפשך חד מנייהו חול, דשמא אין כאן חול אלא שניהם קודש. עכ"ל]. **קנו. מקור** דין זה בגמרא (ס' ג): רבינא הוה יתיב קמיה דרב אסי בשני ימים טובים של ראש השנה, חייה דהוה עציב, אמר ליה אמאי עציב מר, אמר ליה דלא אותיבי עירובי תבשילין, אמר ליה ולותיב מר האיזנא, מי לא אמר רבא מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה. אמר ליה אימר דאמר רבא בשני ימים טובים של גלויות, בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר וכו'. **קנו. הרמב"ם** (יו"ט פ"ו ה"ד-ה"ו) אחרי שהביא דין זה שאפשר לערב על תנאי כתב וז"ל: כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל ומקדשין על פי הוראה, והיו בני הגלויות עושין שני ימים שבני להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל, אבל היום שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד, ולפיכך אני אומר שאין מערב ומתנה בזמן הזה וכו', אלא הכל מערב יום טוב בלבד. עכ"ל. אמנם הרבה ראשונים חולקים עליו (נ"ג ד"ה ט. ד"ה מנח), וסבירא להו דכיון שהחיו לעשות יו"ט שני בזמנינו הוא משום מנהג אבותינו בידנו, אי"כ אין להחמיר בזמנינו יותר מהזמן שנהגו אבותינו. וכדעתם פסק השו"ע כאן. **קנה. מקור** דינה זו בר"ן (ט) בשם רבינו אפרים. וכתב הר"ן דכן נראה מהירושלמי. דז"ל הירושלמי (נ"ג פ"ג ה"ה): רבי חיאיא רבה עלה לביתו, אמרין ליה אנשינן מערבה נשכחתי לערב עירובי תבשילין. אמר לון אית הכא טלופחין מין אתמול, אמרין ליה אין. וכו'. ומבאר הבי"ח דרבינו אפרים מפרש דר' חיאיא נכנס לביתו לאחר ששכח יו"ט, ורצה לערב ערובה תבשילין ע"י תנאי, וממה ששאל אם נשאר תבשיל מאתמול מוכח שאין לערב על ידי תנאי רק אם נשאר תבשיל מערב יו"ט. ועיי"ש בבית מאיר (פ"ו) שמבאר עוד ראייה לדעת רבינו אפרים. אמנם להלכה חלק הטור על דעת רבינו אפרים. ויש לציין דבחדושי המאירי (י"ג) הביא דיעה זו בשני קצת. דז"ל המאירי: וכתבו גאוני ספרד שכל שמערב ומתנה, דוקא כמה שיש לו מבושל מאתמול, או שלא היה לו מבושל מאתמול וזכור ביו"ט ראשון אחר אכילה, מערב כמה שנשאר לו מן המבושל, אבל לבשל לכתחילה לצורך עירובו לא, והדברים נראין. עכ"ל. ומדבריו נראה שאין כוונת דינה זו שצריך דווקא תבשיל מאתמול, אלא עיקר כוונתם דאסור לבשל תבשיל מיוחד ביו"ט בשביל העירוב תבשילין. ועיי"ש בבעל העיטור (ה' י"ט) שנואה דברי המאירי. **קנט. הרמב"ם** (פ"ק פ"ג) כתב

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנב. ג] בַּאֵר הַגּוֹזֵה

ל מרדכי בפרק ב'
דביצה (סי' תרנ"א).
מ רבנו ירוחם (נתיב
ד' סי' ר'
ב' שם דף ר'
(ע"ב)
בעובדא
ד' רבינא ודף י"ז
(ע"ב)
ס טור בשם
רבינו אפרים.
ע בעיא שם (י"ז) ולא
נפישא
נפשוטא
הפוסקים לקלא.

כמי שלא ערב (יח) (סד) כלל (אור זרוע (ח"ב סי' ע"ט)). ומי שמתענה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצרף בו ביום, (סה) דהני כמי שלא הניח ערוב שאינו מבשל לאחרים (מהר"י ווייל (דיני והלכות סי' טו)) : **כא (סו) לאם נזפר שלא ערב** * קדם סעודת שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. הגה: * והוא הדין שיוכל לילף מבעוד יום לתדר בנר דלוק לחפש איזה דבר, (סז) ויניחנו דולק עד הלילה (טור). (סח) **וניש אומרים** * **דאפלו לבשל (סט) כמה קדרות (ע) מתר פיון שקדם אכילה הוא, (עא) והוא שיאכל מכל אחד (כ) ואחד: כב** * **אם נזפר ביום טוב ראשון שלא ערב, לאם הוא ביום טוב של ראש השנה (עב) אינו יכול לערב על תנאי. אכל אם הוא ביום טוב של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קדוש (עג) אינו צריך לערב, ואם היום חל (כז) (עד) בערוב זה יהא שרא לן לאפניו ולבשוליו וכו', * ולמחר אין צריך לומר כלום. (עה) * **וניש אומרים דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול (כז) לא מהני תנאו: כג** * * **עאם עבר במזיד (עו) (או בשוגג) ובשיל כמה קדרות שלא****

בַּאֵר הַיֵּטֵב

מגן אברהם (סי' כב) ע"ן שם: **כא (כ) ואחד.** הנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת כיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלן היום הרי היה המעשה שלו בהתר. ט"ז (סק"ג), וע"ן סימן תק"ג: **כב (כא) בערוב וכו'.** ומברך בתחלה. (ש"ג) (כנסת הגדולה (הגה"ט)): **כז (כז) לא.** וכן של שלמה (שם סי' יד)

(יח) **כ"ל**. פתב ט"ז (סי' יח) כמדמה לי שאין לסמך על פסק זה לחזור ולברך שנית, ע"ן שם. וע"ן סעיף קטן ב' מה שכתבנו שם בשם ים של שלמה: (יט) **לאחרים.** ומשמע מזה דאפלו משרתת אסורה לבשל, וביום טוב שחל להיות ערב שבת אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו על ידי ערוב, ומכל מקום אחרים אופין ומבשלים לו,

מְשֻׁנָּה בְּרוּרָה

וסבירא להו דהאמירה של בהדין אינו רק למצוה לכתחלה * אבל בדיעבד פיון שהניח התבשיל לשם ערוב אפלו לא אמר כלל גסח של בהדין וכו' אינו מעפב, ומתר לסמך עליו לעשות כל המלאכות מיום טוב לשבת. (ט) ולענין הלכה לכתחלה יש להחמיר בפסבא הראשונה, * ועל פן אם נזפר קדם פניסת ליל יום טוב יחזור וישלו להערוב בידו ויאמר גסח בהדין וכו' (ט) * ולא יחזור ויברך שנית אם כבר ברח בתחלה, (טז) ואם נזפר בערב שבת יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו, ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמך על סבא האחרונה: (סד) **כ"ל**. * ואם אמר גסח בהדין (טז) אף שלא ברח בתחלה אינו מעפב, דברכות אין מעפכות: (סה) **דהני כמי ששלא הניח ערוב וכו'.** רצונו לומר, כמו דקמא לן דאותו איש שלא ערב אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו בשביל אחרים פיון שאסור לבשל בשביל עצמו, פן הוא הדין ביום טוב גופא מי שמתענה דאסור לבשל בשביל עצמו כיון שאין צריך לה, ממילא לא התר לו לבשל גם בשביל אחרים. וכתב המגן אברהם (סי' כב) דממילא אם אקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת * אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח ערוב, * אבל בני

בַּאֵר הַלְכָה

המחצית השקל באות י"א משמע דכיון שהם אוכלין מאכליו ותבשיליו ממילא נגדר הערוב שהכין מבעוד יום גם עליוהו * ואפשר שגם הרא"ש מודה לסבא זו, וצריך עיין:

כג * אם עבר במזיד וכו'. * הנה המחבר סתם ולא באר דדוקא באין לו תבשילין אחרים משמע דבכל גוני שרי והוא משום דסמך בזה האשונת הרש"א (ח"ה סי' ח) שהביא בסימן תק"ג בבית יוסף (ד"ה וי"ל הרש"א) שקבת שם * דלפי מאי דמתרין הש"ס (ביצה דף י"ז ע"ב) לבסוף אסורא דשבת שאני, חזר מתירוצא קמא דמתרין לא צריכא דאית ליה פירי אחריו, אלא דבשבת אסור במזיד בכל גוני וביום טוב מתר בכל גוני. אמנם לעניות דעתי לא ברירא דין זה דתלוי בפלוגתא דרבנא, דלדעת הרמב"ם שפסק בפרק כ"ג מהלכות שבת (הט"ו) דבין מעשר בשבת ובין מעשר ביום טוב בשוגג יאכל במזיד לא יאכל * ואם פן לדידיה על כרחך צריכין לתירוצא קמא דמירי דאית ליה פירי אחריו ולהכי לא מקלנין במזיד, וכאן שפכת הרמב"ם גם פן להתיר במזיד על כרחך מירי דאין לו תבשילין אחרים על שבת, * וע"ן בלחם משנה שם בפרק ו' מהלכות יום טוב (ה"י) ולדבריו גם פן מוכח דאם היה לו

ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוב תבשילין. * וע"ן (ט) באחרונים שפסקים על עקר דינו דרמ"א (ט) ועל פן ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתר לו לבשל בעצמו, (ט) וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב * גם פן יכולה לבשל לצרף בעל הבית: **כא (סו) אם נזפר שלא ערב וכו'.** ומירי (ט) * שלא היה שם בכל העיר גדול שזפה בערובו לכל אנשי העיר: (סז) **ויניחנו דולק.** * וכדל אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) **וניש אומרים דאפלו וכו'.** * וכן נוהגין העולם (ק) להקל בדיעה זו. וע"ן לעיל בסימן תק"ג סעיף א' בהג"ה ובמשנה ברורה (סי' י"א) שנתבאר שם דין זה בארף: (סט) **כמה קדרות וכו'.** אין רצונו לומר * שמבשל מינים חלוקים בכמה קדרות לצרף יום טוב ומרבה בכל אחת בשביל שבת דזה אפלו לדעה ראשונה שרי, אלא דבא להוסיף שאף אם אינו מבשיל אלא בשביל שבת (ק) ורק כדי להתיר לבשל אוכל קצת מכל אחת ביום טוב, גם פן שרי: (ע) **מתר.** * הנינו שבכל אחד יתנה מין חלוק בפני עצמו, דאי לאו הכי מנפר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה הלא יכל לטעם מאחת: (עא) **והוא שיאכר וכו'.** פתב הט"ז (סק"ב) דהנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת פיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלו היום * הרי היה המעשה שלו בהתר. (ק) ובבית מאיר חולק על זה דכיון דעקר בשולו הוא לצרף מתר ואין צריך ליום טוב, וכל ההתר הוא רק מה שעל כל פנים אכל ממנו קצת ביום טוב דעל ידי זה לא הוי הערמה הנפרת, ואם אחר כך לא יאכל הלא מנפר ההערמה לכל * דנמצא כל בשולו לצרף מתר לחוד. וכן נראה להחמיר בזה אחרי שפמה (ק) אחרונים סבירא להו דהעקר בדיעה הראשונה שאין להתיר לבשל אלא באותה קדרה שמבשל באמת לצרף יום טוב אלא שמרבה גם בה בשביל שבת, אלא שנהגו העולם להקל בדיעה אחרונה וכו', על כל פנים אין להוסיף קלא על קלא: **כב (עב) אינו יכוף לערב על תנאי.** לפי ששני ימים של ראש השנה הם כיום אחד ארף ולא משום ספקא פשא שני ימים טובים של גלויות: (עג) **אינו צריך לערב.** דהא למחר יהיה יום חל וממילא יהא מתר לבשל: (עד) **בערוב זה יהא שרא וכו'.** * ומברך בתחלה [מגן אברהם (סי' כב) בשם (ש"ג) * ונכנסת הגדולה] (הגה"ט). ובחדושי רבי עקיבא איגר הביא בשם ספר לחם סתרים (כללים סימן ט) * דאין לברך, וכן פתב בשיטה מקובצת (ו. ד"ה ומתנה): (עה) **וניש אומרים דאי לית ליה וכו'.** ונקטינן (ק) בפסבא הראשונה: **כג (עו) או בשוגג.** * אשמעינן דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות פן דהכל יודעים שהוא רשע, אבל

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

(כז) הגר"ז (סי' יח) א"כ (שם ט"ו): (כז) שם: (כז) ואם נזפר ביום ראשון שחל ביום חמישי יניח ערוב בתחלה דולקמן בסעיף כ"ב ויאמר בהדין ערובא ולא יברך: (כז) מגן אברהם (סי' כב) ושאר אחרונים: (כז) הבית מאיר וספאמר מרדכי (סי' כב) ונחר שלום (סי' יד) ונגם האלה רבה בסימן תקצ"ז (סק"ד) הביא בשם הגהות מנהגים (ראש השנה אות קלב) שחולקים על המהר"י ווייל, וכתבו דאינו דומה למי שלא ערב מערב יום טוב, דהתם פיון שלא ערב אסור יום טוב חיל עליה, מה שאין פן בזה שהאסור לא בא עליו רק משום שאינו יכול לאכל ודומה זה למי שכבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבנדאי לא יצטרף עוד לאכל יותר

ביאורי ההלכה

ד"ה אם עבר. מסמימת הממזר משמע דנעצר ויטל צמוד המבשיל מותר אף אם יש לו מבשילים אחרים [דביו"ט לא קנסו על לא אמונא לענ"ד לא צריכא דין זה, דמלוי צפונתא דכזומא, דלדעת הרמב"ם מוכח דהתירו צמוד רק כשאין לו מבשילים אחרים על שנת. וכן מוכח מדברי מהרש"ל דדוקא שאין לו מבשילים אחרים מותר. וי"ע.

ד"ה אם

הקדמה: הנה מקור דין השו"ע הוא איבעיא דלא נפשטה במסכת ביצה (פ). וז"ל הגמרא: איבעיא להו עבר ואפה מאי וכו'. תנן המעשר פירותיו בשבת, בשוגג יאכל במזיד לא יאכל [שעבר על השבות דאין מגביהין תרומות ומעשרות ביו"ט, אלמא אחמור רבנן במילתייהו ואפילו גבי עונג שבת (ש"י). ויש לפשוט דהוא הדין בעבר ואפה ביו"ט לשבת במזיד דיש לאסור התבשיל בשבת]. לא צריכא דאית ליה פירי אחרינא. [כלומר שמה שאסרו חכמים במזיד זהו רק כשיש לו פירות אחרים לאכלם בשבת, אבל כשאין לו פירות אחרים אין לאסור אף במזיד, וא"כ הוא הדין כשעבר ואפה ביו"ט ואין לו תבשיל אחר לשבת אין לאסור].

תא שמע המטביל כליו בשבת [ומפרש רש"י: המטביל כליו במקוה שיש לו בחצירו, ועבר אדרבנן דאמרי במתניתין מטבילין כלים לפני השבת דנראה כמתקן], בשוגג ישתמש בהן, במזיד לא ישתמש בהן. [ומוכח דקנסו במזיד]. לא צריכא דאית ליה מאני אחריני. אי נמי אפשר בשאלה [לשאל כלים מחבירו ולהשתמש (ש"י)].

תא שמע המבשל בשבת, בשוגג יאכל במזיד לא יאכל, איסורא דשבת שאני. [בישול שבת מאבות מלאכות הוא, ואיסור סקילה הוא, הלכך קנסוהו רבנן למזיד, אבל עבר ואפה ביום טוב לשבת איסורא דרבנן הוא דעבד (ש"י)].

וכתבו הראשונים (מ"ק, ר"ף, ר"ט) דכיון דלא נפשט האיבעיא יש לפסוק לקולא דאם עבר ואפה במזיד אין לאסור התבשיל [ראה בהערות לשו"ע שהבאנו דברי הראשונים בזה]. וידון הבה"ל האם ההיתר הוא רק כשאין לו תבשילים אחרים לשבת או אפילו כשיש לו תבשילים אחרים.

הנה המחבר פתם דאם עבר במזיד ובישל שלא לצורך יו"ט התבשיל מותר באכילה בשבת, ולא באר דההיתר הוא דווקא באין לו תבשילין אחרים, משמע דבכ"ל גזוני שרי, דאף כשיש לו תבשילים אחרים לשבת מ"מ אין לאסור את מה שבישל ביו"ט לצורך שבת.

דלפי מאי דמתרין הש"ס לבסוף איסורא דשבת שאני, דרק בשבת קנסו חכמים ולא ביו"ט, חזר מתירוצא קמא

דמתרין 'לא צריכא דאית ליה פירי אחרינא' [ואף דלפי התירוץ הראשון אין חילוק בין שבת ליו"ט, אלא כאשר יש לו פירות אחרים קנסו לאסור את המזיד אף ביו"ט, וכשאין לו פירות אחרים לא קנסו אף בשבת, מ"מ הגמרא חזרה מתירוץ זה], ולמסקנת הגמרא אין חילוק בין מי שיש לו פירות אחרים למי שאין לו פירות אחרים, אלא החילוק הוא בין שבת דחמירא ליו"ט דקיל, דבשבת אם בישל בשבת, אסור במזיד בכ"ל גזוני אף כשאין לו תבשילים אחרים, וביום טוב - אם בישל ביו"ט לצורך שבת, מותר בכ"ל גזוני, אף כשיש לו תבשילים אחרים קסיד.

ואם כן דרידיה שסובר שגם ביו"ט קנסו על המזיד, והרי זה לכאורה סותר למה שפוסק בהלכות יו"ט (פ"ו ה"י) דאם עבר ובישל במזיד ביו"ט לצורך שבת אין אוסרין עליו את התבשיל, על כרחך צריכין לתירוצא קמא דמיירי דאית ליה פירי אחריני, וא"כ מה שכתב בהלכות שבת דהמעשר פירותיו ביו"ט במזיד לא יאכל מיירי שיש לו פירות אחרים ולא הכי לא מקלינן במזיד, וכאן שכתב הרמב"ם גם כן להתיר במזיד בבישל ביו"ט לצורך שבת על כרחך מיירי דאין לו תבשילין אחרים על שבת.

ועיין בלחם משנה שם בפרק ו' מהלכות יום טוב. שכתב דמדברי הרמב"ם בפרק כג מהלכות שבת שכתב דהמגביה תרומות ומעשרות בין בשבת בין ביו"ט במזיד לא יאכל, ולא חילק בין אם יש לו פירות אחרים לבין כשאין לו פירות אחרים, נראה דאסר אפילו ביו"ט גם כשאין לו פירות אחרים, ולכאורה קשה מסוגיית הגמרא הנ"ל, דמבואר דלתירוץ האחרון דאיסורא דשבת שאני יש להתיר ביו"ט בכל אופן, ולתירוץ הראשון דלא צריכא דאית ליה פירי אחרינא מבואר דעכ"פ כשאין לו פירות אחרים אין לאסור.

ומתרין הלחם משנה דהרמב"ם פוסק כדחית הגמרא על הראיה מטבילת כלים, דדחו דהטעם שאסרו במזיד מפני שאפשר לשאול כלים מאחרים, וסובר הרמב"ם דדחיה זו חוזרת גם על הראיה ממעשר פירותיו בשבת, דאפילו כשאין לו פירות אחרים יש לאסור כשעושה במזיד משום שאפשר לשאול פרות מחבירו.

ציונים והערות

חומרא בשבת, דבשבת קנסו לאסור המזיד אפילו כשאין לו פירות אחרים, אבל לגבי יו"ט נשאה הגמרא כמקודם דמותר רק כשאין לו פירות אחרים, והגמרא לא חזרה בה מהתירוצים הקודמים, עיי"ש.

קסד. כך מבואר בשו"ת הרשב"א (ת"פ סי' מ) דלמסקנת הגמרא דאיסורא דשבת שאני אין חילוק בין אם יש לו פירות אחרים או לא, וביו"ט בכל ענין מותר. אמנם עיין בפנ"י (ח' ד"ה גמול) דרייק מדברי רש"י דכוונת הגמרא להוסיף

הַלְכוּת יוֹם טוֹב סִימָן תַּקכּוּ

קנב. וזו באר הוֹלָה

ל מרדכי בפרק ב'
דביצה (סי' תרנ"א).
מ רבנו ירוחם (נתיב
ד' סי' כ"ג) שם דף ר'
(ע"ב) בעובדא
ד' רבנא ודף י"ז
(ע"ב) ס' טור בשם
רבנו אפרים.
ע בעיא שם (י"ז) ולא
נפישא
הפוסקים לקלא.

כמי שלא ערב (יח) (סד) כלל (אור זרוע (ח"ב סי' ע"ג)). ומי שמתענה ביום טוב, אסור לבשל (יט) לאחרים אפלו לצרף בו ביום, (סה) דהוי כמי שלא הניח ערוב שאינו מבשל לאחרים (מהר"י ווייל (דיני והלכות סי' טו)): **כא (סו) לאם נזפר שלא ערב** * קדם סעודת שחרית יבשל הרבה בקדרה אחת ויותר לשבת. הגה: * והוא הדין שיוכל לילף מבעוד יום לתוך קדרות בנר דלוק לחפש איזה דבר, (סז) ויניחנו דולק עד הלילה (טור). (סח) **וינש אומרים** * **דאפלו לבשל (סט) כמה קדרות (ע) מתר פיון שקדם אכילה הוא, (עא) והוא שיאכל מכל אחד (כ) ואחד: כב** * **אם נזפר ביום טוב ראשון שלא ערב, יאם הוא ביום טוב של ראש השנה (עב) אינו יכול לערב על תנאי. אכל אם הוא ביום טוב של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קדוש (עג) אינו צריך לערב, ואם היום חל (כז) (עד) בערוב זה יהא שרא לן לאפניו ולבשוליו וכו', * ולמחר אין צריך לומר כלום. (עה) * **וינש אומרים דאי לית ליה מידי דבשיל מאתמול (כז) לא מהני תנאו: כג** * * **עאם עבר במזיד (עו) (או בשוגג) ובשיל כמה קדרות שלא****

באר היטב

מגן אברהם (סי' כב) ע"פ שם: **כא (כ) ואחד.** הנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת כיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלן היום הרי היה המעשה שלו בהתר. ט"ז (סק"ג), וע"פ סימן תק"ג: **כב (כא) בערוב וכו'.** ומברך בתחלה. (ש"ג) (כנסת הגדולה (הגה"ט)): **כג (כז) לא.** וכן של שלמה (שם סי' יד)

(יח) כ"ל. פתב ט"ז (סי' יח) כמדמה לי שאין לסמוך על פסק זה לחזור ולברך שנית, ע"פ שם. וע"פ סעיף קטן ב' מה שכתבנו שם בשם ים של שלמה: (יט) **לאחרים.** ומשמע מזה דאפלו משרתת אסורה לבשל, ובימים טוב שחל להיות ערב שבת אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו על ידי ערוב, ומכל מקום אחרים אופין ומבשלים לו,

משנה ברורה

וסבירא להו דהאמירה של בהדין אינו רק למצוה לכתחלה * אבל בדיעבד פיון שהניח התבשיל לשם ערוב אפלו לא אמר כלל גסח של בהדין וכו' אינו מעפב, ומתר לסמוך עליו לעשות כל המלאכות מיום טוב לשבת. (ט) ולענין הלכה לכתחלה יש להחמיר בפסקא הראשונה, * ועל פן אם נזפר קדם פניסת ליל יום טוב יחזור וישלול להערוב בידו ויאמר גסח בהדין וכו' (ט) * ולא יחזור ויברך שנית אם כבר ברח בתחלה, (טז) ואם נזפר בערב שבת יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו ויתנו לו, ואם אין לו למי להקנות יוכל לסמוך על סבא האחרונה: (סד) כ"ל. * ואם אמר גסח בהדין (טז) אף שלא ברח בתחלה אינו מעפב, דברכות אין מעפכות: (סה) דהוי כמי ששלא הניח ערוב וכו'. רצונו לומר, כמו דקמא לן דאותו איש שלא ערב אסור לבשל מיום טוב לשבת אפלו בשביל אחרים פיון שאסור לבשל בשביל עצמו, פן הוא הדין ביום טוב גופא מי שמתענה דאסור לבשל בשביל עצמו כיון שאין צריך לה, ממילא לא התר לו לבשל גם בשביל אחרים. וכתב המגן אברהם (סי' כב) דממילא אם אקלע זה ביום טוב הסמוך לשבת * אסור לבשל בעצמו לכתחלה על שבת אף שהניח ערוב, * אבל בני ביתו או אחרים אופין ומבשלין לו משלו, דאין קמחו נאסר הואיל והניח ערוב תבשילין. * וע"פ (ט) באחרונים שמפקקים על עקר דינו דרמ"א (טז) ועל פן ביום טוב הסמוך לשבת אם אין לו אחרים שיבשלו בעבורו מתר לו לבשל בעצמו, (טז) וכן אשה משרתת שמתענה ביום טוב * גם פן יכולה לבשל לצרף בעל הבית: **כא (סו) אם נזפר שלא ערב וכו'.** ומר"י (טז) * **שלא היה שם בכל העיר גדול שזכה בערובו לכל אנשי העיר: (סז) ויניחנו דו"ק.** * ויכול אחר כך לטלטלו ולהניחו באיזה מקום שירצה: (סח) **וינש אומרים דאפלו וכו'.** * וכן נהגין העולם (ק) להקל בדיעה זו. וע"פ לעיל בסימן קדרות לצרף יום טוב ומרבה בכל אחת בשביל שבת דזה אפלו לדעה ראשונה שרי, אלא דבא להוסיף שאף אם אינו מבשיל אלא בשביל שבת (קא) ורק כדי להתיר לבשל אוכל קצת מכל אחת ביום טוב, גם פן שרי: (ע) **מתר.** * הנינו שבכל אחד יתיר מין חלוק בפני עצמו, דאי לאו הכי מנפר הערמה דמה שיאכל קצת מכל קדרה הלא יכל לטעם מאחת: (עא) **והוא שיאכר וכו'.** פתב הט"ז (סק"ג) דהנינו לכתחלה, אבל אם ארע שלא אבל כלל ממין אחד אינו אסור לשבת פיון שעל כל פנים בשעת הבשול נתפנו לאכלו היום * הרי היה המעשה שלו בהתר. (קז) ובבית מאיר חולק על זה דכיון דעקר בשולו הוא לצרף מתר ואין צריך ליום טוב, וכל ההתיר הוא רק מה שעל כל פנים אכל ממנו קצת ביום טוב דעל ידי זה לא הוי הערמה הנפרת, ואם אחר כך לא יאכל הלא מנפר ההערמה לכל * דנמצא כל בשולו לצרף מתר לחוד. וכן נראה להחמיר בזה אחרי שפמה (קט) אחרונים סבירא להו דהעקר בדיעה הראשונה שאין להתיר לבשל אלא באותה קדרה שבשול באמת לצרף יום טוב אלא שמרבה גם בה בשביל שבת, אלא שנהגו העולם להקל בדיעה אחרונה וכו', על כל פנים אין להוסיף קלא על קלא: **כב (עב) אינו יכוף לערב על תנאי.** לפי שישני ימים של ראש השנה הם כיום אחד ארץ ולא משום ספקא פשאר שני ימים טובים של גלויות: (עג) **אינו צריך לערב.** דהא למחר יהיה יום חל וממילא יהא מתר לבשל: (עד) **בערוב זה יהא שרא וכו'.** * ומברך בתחלה [מגן אברהם (סי' כב) בשם (ש"ג) * ונכנסת הגדולה] (הגה"ט). ובחדושי רבי עקיבא איגר הביא בשם ספר לתם סתרים (כללים סימן ט) * דאין לברך, וכן פתב בשיטה מקובצת (ו. ד"ה ומתנה): (עה) **וינש אומרים דאי לית ליה וכו'.** ונקטינן (קד) כפסקא הראשונה: **כג (עו) או בשוגג.** * אשמעינן דלא תימא דוקא מזיד שלא ילמדו ממנו לעשות פן דהכל יודעים שהוא רשע, אבל

שער הצייון

וממילא אסור או בודאי לבשל בתנאי, ונאפלו הכי אי מקלעי או אנשים אחרים לביתו מתר לו לבשל בשבילן והכי נמי דכונתיה, ע"פ שם שקארכו בזה: (טז) אלהי רבה בסימן תקצ"ז ודבר התיים (דין המתנה בימי ט"א) ע"פ שם: (טז) אלהי רבה (שם) שפסקים בזה לדברי הלכות ע"פ שם טעמו, והעתיקו הדין התיים (שם): **כא (טז) פן מוכח ממגן אברהם (שם) ופשוט: (ק) מגן אברהם ושאר אחרונים בסימן תק"ג (בג"א סק"ב): (קא) אחרונים: (קב) בסימן תק"ג (סי' ע) ע"פ שם: (קג) לעיל בסימן תק"ג בשער הצייון (סי' יד) ע"פ שם, וגם האלהי רבה בסימן זה (סי' לב): **כב (קד) מגן אברהם (סי' כב) בשם פמה פוסקים:****

(כז) הגר"ז (סי' יח) וחי' אדם (שם ט"ו): (כז) שם: (כז) ואם נזפר ביום ראשון שחל ביום חמישי יניח ערוב ויתנה בלשון דלמקמן בסעיף כ"ב ויאמר בהדין ערובא ולא יברך: (כז) מגן אברהם (סי' כב) ושאר אחרונים: (כז) הבית מאיר וספאמר מרדכי (סי' כב) ונחר שלום (סי' יד) ונגם האלהי רבה בסימן תקצ"ז (סק"ד) הביא בשם הגהות מנהגים (ראש השנה אות קלב) שחולקים על המהר"י ווייל, וכתבו דאינו דומה למי שלא ערב מערב יום טוב, דהתם פיון שלא ערב אסור יום טוב חיל עליה, מה שאין פן בזה שהאסור לא בא עליו רק משום שאינו יכול לאכל ודומה זה למי שכבר אכל כדי שביעה והוא סמוך לערב שבודאי לא יצטרף עוד לאכל יותר

הלכות יום טוב סימן תקכו תקכח תקכט

לצורך יום טוב, * מתיר לאכול * בשבת או בחל: כד (עז) פאם הערים לכשל שתי קדרות לצורך היום (ג) (עח) והותר אחת לצורך מחר, (עט) אסור לאכלה:

תקכח דיני ערובי חצרות ביום טוב. וכו' ב' סעיפים:

א (א) * יום טוב אין צריך (ב) ערובי חצרות ושתופי מבואות, אכל ערובי תחומין צריך. וכל הלכות תחומין נתבאר בהלכות ערובי תחומין (*): ב * ביום טוב שחל להיות בערב שבת (ב) אין מערבין לא ערובי חצרות ולא ערובי תחומין (ג) (אפלו אם הניח ערב תבשילין) (ר"ן פרק ב' דביצה ט. ד"ה מ"ד י"ט). * אכל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים (ד) של גלויות, יכול לערב ערובי חצרות (ה) בתנאי, (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי:

תקכט דיני שמחת יום טוב. וכו' ד' סעיפים:

א (א) * מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכלה ושתיה. (ב) * ה"א לצמצם

באר היטב

דקא טעם אהד לשניהם, אכל אם יש שני ביניהם בטעם, מהני אפלו בשתי קדרות קדם אכילה בהערמה זו לאכל מעט ממנו. עד כאן לשונו: א (ב) ערובי. ואם הניח ערובי חצרות ליום טוב סומך עליו גם לשבת. מגן אברהם (סק"א). והמניח בערב פסח יש לכלל גם בן ימים טובים ויאמר כל שבתות וימים טובים. עין שו"ת שער אפרים סימן ל"ג דיום טוב שחל בחמישי

משנה ברורה

בשוגג * אם נתירו יבאו אחרים להקל ולהערים: כד (עז) אם הערים וכו' לצורך היום. רצונו לומר שבאמת * אין צריך (ק) אלא לקדרה אחת ומבשל שניה בדרך הערמה שאומר שמא יודמנו לו אורחים, או שבשל לצורך היום וחרור ובשל לצורך היום ואמר ששקרה הראשונה ישאר למחר, * אכל כשמשלש בדרך הערמה שיאכל מן השניה פזית * מבאר לעיל בסעיף כ"א: (עח) והותר אחת וכו'. דבהערמה (ק) * חוששין שילמדו אחרים לעשות כן וגם הוא יעשה כן פעם אחרת, מה שאין כן במזיד: (עט) אסור לאכלה. * ה"ג (ק) לו ולבני ביתו דקנסוהו וכו'. * כתב בחקד משה לאחרים * מתיר למוצאי יום טוב מיד (לבוש כ"א). * כתב בחקד משה (ט"ז) * ד"אף לו (ק) אינו אסור רק עד מוצאי שבת:

א (א) יום טוב אין צריך ערובי חצרות וכו'. * דכל אלו נהקן משום גדר הוצאה, וביום טוב קמא לן דמתוך שהתרה הוצאה לצורך אכל נפש התרה נמי שלא לצורך וכדלעיל בסימן תקי"ח (ס"א). * ומשמע מסתימת לשונו דלא תקנו כלל ערובי חצרות ליום טוב וכן סתם לעיל בסימן תט"ז סעיף ה', אכן מדברי רמ"א לעיל בסימן תקי"ח סעיף א' בהג"ה מוכח דסבירא ליה דדברים שאין בהם צורך כלל אסור להוציא מבית לחצר בלא ערובי חצרות. ועל כן כתבו האחרונים דכשמערב ערובי חצרות בערב פסח בשביל שבתות השנה (ב) * כלל גם יום טוב נכדי שיהיה יכול להוציא על ידי זה אף דברים שאין צורך היום כלל] ויאמר לכל שבתות וימים טובים של שנה זו, ומי שמניח בכל ערב שבת ואקלע יום טוב סמוך לו יאמר לשבת זה (ג) ויום טוב הקא עלינו לטובה [אחרונים]: ב (ב) אין מערבין וכו'. * דמתוך כמתקן לצורך מחר. ואם הניח ערובי חצרות מערב יום טוב (א) * לשם יום טוב (ד) ועדין הערוב קים, * סומך עליו גם לשבת: (ג) אפילו וכו' ערוב תבשילין. * דערובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחר: (ד) * ש"ש גלויות. * ולאפוקי שני ימים של ראש השנה דכיום אהד אריקתא דמני: (ה) בתנאי. דהיגו שיאמר אם היום חל אני מניחו בשביל ערובי חצרות לשבת ואם היום קדש איני אומר כלום, ולמחר יאמר אם היום קדש הרי ערבתי אתמול ואם היום חל אני מניחו לשם ערובי חצרות. * ועין בסימן שצ"ג במשנה ברורה (סק"ב): (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין וכו'. * דקנן שבייתה הוא קנן בית, ובית לא קנינן ביום טוב אפלו בתנאי. וכתב באל"ה רבה (סק"ב) דהיגו דוקא לכתחלה אכל בדיעבד כשכבר ערב מהני בשני ימים טובים של גלויות, והביאו הפרי מגדים גם כן לעיל בסימן תט"ז (מש"ש סק"ב), * ועין שם בבאור הלכה דבור המתחיל מפני:

א (א) מצות יום טוב לחלקו חציו וכו'. * דבחד (ב) קרא כתיב (במדבר כט לה) 'ועצרת תהיה לכם', ובהד קרא כתיב (דברים טו ח) 'ועצרת לה' אלהיך, ועל כן אמרו חז"ל דצריך לחלקו חציו לה' דהיגו לתורה ותפלה, וחציו לכס דהיגו לאכילה ושתיה בשביל ענג יום טוב. (ג) ועל כן יש לגעור בתנאים המאריכים יותר מחציו של יום. (א) * וכתבו הפוסקים דכך הוא הדרך הנכון, בבקר מקדימין לילף לבתי הפנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענינו של יום ומתפללין מוסף, וחזורין לבתיהם ואוכלין, * והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום, ואחר כך כשבא זמן מנחה מתפללין תפלת המנחה, להתענג בשמחת יום טוב שאר היום עד הלילה כדי לקיים חציו לכס, ועין לקמיה בסעיף ג': (ב) וא"ל יצמצם וכו'. שכל מזונותיו ויצאותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים שאם פחת פחתין לו ואם מוסיף מוסיפין

שער הציזון

למוצאי שבת מיד, ועל כל פנים לענין יום טוב מי שמחזיק בשיטתם אין למחות בידו: א (ב) דבשביל יום טוב לבדו בודאי אין פדאי לברך כיון שיש דעות בזה יא: (ג) אכן צריך שתהיה שמור הערוב עד יום טוב: ב (א) מגן אברהם (סק"א) ושאר אחרונים: (ד) דשתי קדרות ה"א וכדלעיל בסימן תט"ז סעיף א': א (א) גמרא (טו: ופסחים סח:): (ב) פוסקים. וכתב המגן אברהם (ריש הסימן) בשם המהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"א ס"ו ג) * דמה שפאריכים התנאים בנגונים יא אין זה בכלל חציו לה' וחציו לכס: (א) מהרמב"ם (פ"ו ה"ט) והטור וקמסקנת הב"ח (ס"א) והמגן אברהם (שם) עין שם יא:

כד (קט) אלהי רבה (ספ"ל), וכתב שבתם נדחק הש"ו (ס"ק כב) יא, ומכל מקום דינו אמת יא] דלפעמים אף במבשל כדי לאכל מעט משניהם גם כן אסור ובגון ששתי הקדרות הם ממין אחד דמנבר הערמה לכל: (ק) פוסקים: (ק) עין בשלחן ערוך הגר"ז (ס"ה תק"ס"ב) שמוצד כן וכן פתח בשיטה מקובצת (י: ד"ה תנייה): (ק) והגר"ז (שם) מוצד דאסור לו לעולם דהוא דומה למזיד של שבת יא. והחמד משה סובר בפשיטות דלפי מאי דמשני (י: ד) אסורא דשבת שאני יא, אין ללמד משם חמרא לענין יום טוב גם לענין מצרים יא, ויש ראיה לדבריו מדברי ר' אביגדור שהובא בבית יוסף (ס"ה תק"ד"ה כתב המורכבי וכו' מעשה). ועין לעיל בסימן ש"ח במשנה ברורה סעיף קטן ו' שישת החוספות וסיעתם דאף במזיד מתיר

פ שם (ע"ב) בגמרא. א הר"ף (ה) ורא"ש (ס"ו) בפרק קמא דביצה (י) והרמב"ם בפרק ח' מהלכות ערובין (ה"ד). * (ובסימן שצ"ו) [שצ"ו] כל פרטי דברים האסורים והמתירים ובסימן ת"ו דיני יום טוב ודיני יום טוב הסמוכים לשבת. ב מסקנא דגמרא ביצה ט"ז (ע"ב). ג שם י"ז (ע"א).

א בריקתא ביצה ט"ו (ע"ב) ופסחים ס"ח (ע"ב) וברבי יהושע. ב צנתינו לעיל בסימן רמ"ב (ס"א) לענין שבת.

וב"ח (ס"ג) פסקו פסקרא ראשונה: כד (ג) והותר אחת. היגו קדרה אחת, אסור לאכלו, דבהערמה חוששין שילמדו אחרים לעשות כן מה שאין כן במזיד. וכתב ט"ו (ס"ק כב) ונקשה דלעיל סעיף כ"א הביא יש אומרים דמתיר קדם האכילה מטעם שיאכל מפל אחד ולמה אסור כאן. על כן נראה לי דכאן מיידי במבשל מין אחד בשתי קדרות דבזה לא מהני מה שרוצה לאכל ממנו מעט

באור הלכה

תבשילין אחרים אסור להרמב"ם * דלא גרע דין זה ממה דמשני שם דאפשר בשאלה דקאי לדיניה על הכל עין שם. * וכן מדברי מהרש"ל (שם פרק ב ס"א) המוכח בט"ז סעיף קטן י"ב מוכח דסבירא ליה דדוקא באין לו תבשילין אחרים מתיר, ולפלא שכתב דין זה בפשיטות כל כך * ולא זכר דלדעת הרשב"א: כל גוני לא קנסוהו בדיעבד, וצריך עיין:

* מתיר לאכלה. ומיהו ראוי לקנסו לפי ראות עיני בית דין על מה שעשה [שיטה מקובצת (י: ד"ה אמר אבי"ו)]:

* בשבת או בחל. עין בלחם משנה בפרק א' מהלכות יום טוב (ה"ט) * מה שכתב בשם הרלב"ח (ס"ו ג):

א * וא"ל יצמצם בהוצאות יום טוב. אכל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם

הלכות יום טוב סימן תקכז

קנב: [א]

משנת שעה"צ

המשך ס"ק עז

אם נתירו יבואו אחרים להקץ ולהערים שיבשלו במזיד ויאמרו שהיו שוגג, קמ"ל כאן דאין חוששין לזה אלא אף בשוגג לא קנסו [ראה הערה קס"ה].

ס"ק עז

אין צריך לסעודת יו"ט אלא לקדירה אחת, ומבשל שניה לצורך שבת בדרך הערמה קס"ו.

אב"צ כשמבשל בדרך הערמה לפני האכילה, על דעת שיאכל בסעודת יו"ט מן הקדירה השניה בזות, היינו שבאמת יש לו כל צרכו לסעודת יו"ט, אלא שמבשל קדירה נוספת לצורך שבת על דעת שיטעם ממנה כזית בסעודת יו"ט, כדי שיחשב שמבשל ליו"ט ובזה

יהיה מותר לו להוסיף בקדירה גם שלא לצורך יו"ט (כ"ל בסי' מקג ס"ו).

מבואר לעיל בסעיף כ"א. לדעה הראשונה בשו"ע נחשב להערמה ואסור, ולדעה שניה אין זה הערמה ונכל זה במבשל קודם אכילה כאמור, אבל לאחר אכילה לכונ"ע נחשב להערמה קס"ז.

ס"ק עח

חיישינן שימדרו אחרים לעשות כן, משום שיסברו שמותר לעשות כן, וגם הוא יעשה כן פעם אחרת וא"כ תעקר תורת עירוב, מה שאין כן במזיד. שלא ילמדו ממנו לעבור במזיד על דברי חכמים [וגם הוא עצמו משים אל לבו ושכ"פ (ט"ז)], ולא תעקר תורת עירוב קס"ח.

ביאורי ההלכה

גונוני לא קנסוהו בדעיבה אפילו כשיש לו תבשילים אחרים. [וא"כ לדעת הרשב"א יש להתיר גם בעבר ובישל ביו"ט ראשון ואע"פ שיכול לבשל ביו"ט שני, שהרי גם כאן התירו אפילו כשיש לו תבשילים אחרים].

ד"ה בשבת.

מה שכתב בשם הר"ב"ח. דו"ל הרמב"ם (ס"ט): אין אופיין ומבשלין ביו"ט מה שיאכל בחול. ולא הותרה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי ליהנות בה ביו"ט. עשה כדי לאכול ביו"ט והותר, מותר לאכול המותר בחול. עכ"ל. ודייק מזה הלחם משנה דמשמע מדברי הרמב"ם דדווקא כשבישל לצורך יו"ט והותר מותר לאכול הותר בחול, אבל כשבישל לצורך חול אסור התבשיל. וקשה על זה ממה שכתב הרמב"ם בהמשך דבריו (ה"ב) וז"ל: המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכול בו ביום, או שזימן אורחים ולא באו ונשאר התבשיל והפת הרי זה מותר לאכלו למחר בין בחול בין בשבת, ובלבד שלא יערים. ואם הערים הרי זה אסור, ואפילו בשבת שאחר יום טוב, מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד. עכ"ל. משמע מדבריו דבמזיד לא קנסו לאסור התבשיל. וכדי ליישב דברי הרמב"ם חידש הרלב"ח דדווקא כבישל ביו"ט לשבת לא קנסו לאסור במזיד, אבל המבשל מיו"ט לחול קנסו גם על המזיד. [אמנם דעת השו"ע להלכה דבין בשבת בין בחול התבשיל מותר, וראה הערה קע"ז].

ציונים והערות

נראה דגם כבישל ביו"ט לחול מותר התבשיל וכונתו לכאורה לדברי הרמב"ם בה"א דכתב דלא קנסו על המזיד, ולא ס"ל הדיק של הלח"מ מדברי הרמב"ם בה"ט דדוקא אם בישל לצורך יו"ט ונותר התבשיל מותר, וע"ע להלן בשם הפמ"ג בביאור דברי הרמב"ם. ועוד הקשה הפר"ח דאין סברא לחלק בין בישול מיו"ט לשבת לבישול מיו"ט לחול, דהרי הטעם שלא קנסו על המזיד הוא משום שזה רק איסור דרבנן, שהרי מן התורה אומרים 'הואיל ואי מקלעי אורחים חזי ליה, וא"כ יש להתיר גם ביו"ט לחול. וע"ע בפמ"ג (פמ"ה ל"ג) יו"ט מ"א פ"ג שכתב כדעת הפר"ח, והוסיף דכל זה כשיש שהות ביום שיהיה התבשיל ראוי לאכילה וראוי לכבד אורחים, אבל בישל סמוך לחשיכה דאינו ראוי לאורחים ביו"ט הרי איסורו מן התורה ויש לקנסו את המזיד. ולפ"ז כתב דיש לומר דזהו כוונת הרמב"ם בה"ט ש'נראה מדבריו דאם בישל במזיד ביו"ט לחול אסור התבשיל, דשם מיידי כשאין שהות ביום [ומ"מ בהפסד מרובה סיים שם דאין בידי לאסור התבשיל גם כבישל סמוך לחשיכה]. וע"ע בהערות לשו"ע שכתבנו בשם הרא"ש דהטעם דפוסקים להקל במזיד הוא משום כבוד שבת, ונראה מזה כדעת הרלב"ח והב"ח דדוקא משום כבוד שבת לא קנסו על המזיד, אבל מדברי הר"ן שהבאנו שם נראה כדעת הפר"ח והפמ"ג וכפסק השו"ע. ונמדברי הפמ"ג מבואר דהעושה מלאכה דאורייתא ביו"ט במזיד קנסוהו שלא יהנה ממלאכתו, וראה מש"כ בזה בסי' תקג בהערות למש"ב סקי"ג]. **קסז. ובמאירי** (ח: ד"ה טז) כתב וז"ל: וכן הערמה אסורה אם אחר שאכל כל צרכו חזור ואומר שעדיין הוא צריך לאכול, אלא אם כן לצורך קטנים שאדם רגיל להאכילם אף אחר אכילה. עכ"ל. **קסז.** והנה כל זה לענין לכתחילה, דאסור לבשל לאחר אכילה בהערמת הפוסקים בסימן תק"ג (פ"ב) האם דינו כמערים גמור שמבואר כאן שאסור אף בדעיבה, על דעה זו קילא כיון שטעם קצת מהתבשיל ביו"ט. [ושם מיידי הפוסקים במבשל לאחר אכילה, ולכאורה הוא הדין במבשל קודם אכילה לדעות דנחשב הערמה גם קודם אכילה]. **קע.** כן כתב רש"י (פ"א ח: ד"ה ט"ז). והרמב"ם (יו"ט פ"ו ה"י) כתב וז"ל: ואסור על המערים ולא אסור על המזיד, שאם תתיר למערים נמצאו הכל מערימין, וישתקע שם עירובי תבשילין, אבל המזיד אינו מצוי, ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת. עכ"ל.

קסח. הנה מקור הדיעה להחמיר בשוגג הובא בהגהות אשר"י (פ"י ב) בשם רבינו יואל, דעל מה שכתב הרא"ש להתיר בעבר ואפה במזיד כתב וז"ל: אבל בשוגג פירש ריב"א ז"ל דשרי, ולא כדברי רבינו יואל, והמחמיר תבוא עליו ברכה, או שמא אין להחמיר כדי שלא ימנע משמחת יו"ט, אלא מתירין לו בדעיבה ומלמדין אותו שלא יעשה יותר כן, והכל לפי ראות עיניו של החכם ששואלין אותו יעשה עכ"ל. ומבאר הים של שלמה (פ"ג פי"ו) דדעתו דאף דבמזיד לא קנסו מ"מ בשוגג יש סברא לקנסו משום שיש חשש הערמה, שיבשל במזיד ויאמר שוגג הייתי. וכתב המג"א (פ"ק כ"ז) דזה כוונת הרמ"א לאפוקי מסברא זו ולהתיר גם בשוגג. ובטעם הדבר כתב הב"ח דמסתבר שלא להחמיר בשוגג יותר ממזיד. אמנם במאמר מרדכי (פ"ק כ"ג) הקשה על סברת היש"ש דיש להחמיר בשוגג יותר ממזיד, וז"ל: וכל זה אינו שוה לי, דמילתא כבר אמורה דהא דמקלינן טפי במזיד מבמערים הוא משום דאין העולם למדים ממנו ואיהו גופיה יחייב דעתיה דאיסורא קא עביד ויתן לבו לשוב, מ"ש"כ במערים שסבור לעשות בהיתר, וא"כ משמע דכל שכן שאין לחוש בשוגג שמא יעשה במזיד ויאמר שוגג הייתי, דע"כ פ' אחרים לא ילמדו ממנו, וגם הוא עצמו יודע שמזיד הוא ואיסורא קא עביד, ויהיב דעתיה לשוב. עכ"ל. [ועיי"ש שרוצה לפרש דברי ההגהות אשר"י דמיידי במערים בשוגג, דהיינו שבישל בדרך הערמה אלא שהיה סבור שמותר לעשות כן, ובוה החמיר ההגהות אשר"י, אבל בשוגג רגיל אין לקנסו, אמנם כתב דמשמעות הרמ"א היא דיש חידוש גם בשוגג רגיל, וכדברי היש"ש והמג"א, וסיים בצ"ע]. **קסז. ולבאורה** לפ"ז ה"ה כשאין לו תבשילים אחרים אלא שיכול לשאול מחבירו יש לאסור, אמנם מלשון הבה"ל דאם היה לו תבשילין אחרים אסור להרמב"ם נראה דאם אין לו תבשילים אחרים מותר, ואולי כוונתו כשאין לו ממי לשאול, או די"ל דבתבשילים לא שייך לומר שישאל מחבירו. ועיין בשטמ"ק יז: (ד"ה לו ט"ז) שכתב בדפת ותבשיל אין הדרך להשאל לפי שכל אחד הוצרך לשלו מן הסתם, וצ"ע בכוונת הבה"ל בזה. **קסז.** הב"ח (פי' מקג) כתב להלכה כדעת הרלב"ח דהיתר במזיד היא רק כבישל ביו"ט לשבת, אבל מיו"ט לחול יש לקנסו לאסור התבשיל [והב"ח מוסיף חומרא דגם כבישל בשוגג לחול יש לאסור, דקנסו שוגג אטו מזיד]. אמנם הפר"ח (טז) האריך לחלוק על הב"ח, וכתב דמדברי הרמב"ם

הלכות יום טוב סימן תקכו תקכו תקכו

לצורך יום טוב, * מתר לאכלן * בשבת או בחל: כד (עז) פאם הערים לכשל שתי קדרות לצורך היום (ג) (עח) והותר אחת לצורך מחר, (עט) אסור לאכלה:

תקכו דיני ערובי חצרות ביום טוב. וכו' ב' סעיפים:

א (א) * יום טוב אין צריך (ב) ערובי חצרות ושתופי מבואות, אכל ערובי תחומין צריך. וכל הלכות תחומין נתבאר בהלכות ערובי תחומין (*): ב * ביום טוב שחל להיות בערב שבת (ב) אין מערבין לא ערובי חצרות ולא ערובי תחומין (ג) (אפלו אם הניח ערב תבשילין) (ר"ן פרק ב' דביצה ט. ד"ה מ"ד י"ט). * אכל אם נזכר ביום הראשון בשני ימים טובים (ד) של גלויות, יכול לערב ערובי חצרות (ה) בתנאי, (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין אותו ביום טוב בתנאי:

פ שם (ע"ב) בגמרא. א הר"ף (ה) ורא"ש (ס"ט) בפרק קמא דביצה והרמב"ם בפרק ח' מהלכות ערובין (ה"ד). * (ובסימן שצ"ו) [שצ"ו] כל פרטי דברים האסורים והמתירים ובסימן תי"ו דיני יום טוב ודיני יום טוב הסמוכים לשבת. ב מסקנא דגמרא ביצה ט"ז (ע"ב). ג שם י"ז (ע"א). א ברייתא ביצה ט"ו (ע"ב) ופסחים ט"ח (ע"ב) וברבי יהושע. ב צנתינו לעיל בסימן רמ"ב (ס"א) לענין שבת.

תקכט דיני שמחת יום טוב. וכו' ד' סעיפים:

א (א) * מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכלה ושתיה. (ב) * ה"אל יצמצם

באר היטב

דקה טעם אחד לשניהם, אבל אם יש שני ביניהם בטעם, מהני אפלו בשתי קדרות קדם אכילה בהערמה זו לאכל מעט ממנו. עד כאן לשונו: א (ב) ערובי. ואם הניח ערובי חצרות ליום טוב סומך עליו גם לשבת. מגן אברהם (סק"א). והמניח בערב פסח יש לכלל גם בן ימים טובים ויאמר כל שבתות וימים טובים. עין שו"ת שער אפרים סימן ל"ג דיום טוב שחל בחמישי

וב"ח (ס"ג) פסקו פסקא ראשונה: כד (ג) והותר אחת. הינו קדרה אחת, אסור לאכלו, ובהערמה חישבין שילמדו אחרים לעשות פן מה שאין פן במזיד. וכתב ט"ו (ס"ק כב) ונקשה דלעיל סעיף כ"א הביא יש אומרים דמתר קדם האכילה מטעם שיאכל מפל אחד ולמה אסור כאן. על פן נראה לי דכאן מיידי במבשל מין אחד בשתי קדרות דבזה לא מהני מה שרוצה לאכל ממנו מעט

באר הגולה

תבשילין אחרים אסור להרמב"ם * דלא גרע דין זה ממה דמשני שם דאפשר בשאלה דקאי לדיניה על הכל עין שם. * וכן מדברי מהרש"ל (שם פרק ב ס"א) המוכב בט"ו סעיף קטן י"ב מוכח דסבירא ליה דדוקא באין לו תבשילין אחרים מתר, ולפלא שכתב דין זה בפשיטות כל כך * ולא זכר דלדעת הרשב"א: כל גוני לא קנסוהו בדיעבד, וצריך עיין:

* מתר לאכלן. ומיהו ראוי לקנסו לפי ראות עיני בית דין על מה שעשה [שיטה מקובצת (ז: ד"ה אמר אבי"ו)]:

* בשבת או בחל. עין בלחם משנה בפרק א' מהלכות יום טוב (ה"ט) * מה שכתב בשם הרלב"ח (ס"ג):

א * ואל יצמצם בהוצאות יום טוב. אבל בשאר הימים צריך כל אדם לצמצם

משנה ברורה

בשוגג * אם נתירו יבאו אחרים להקל ולהערים: כד (עז) אם הערים וכו' לצורך היום. רצונו לומר שבאמת * אין צריך (ק) אלא לקדרה אחת ומבשל שניה בדרך הערמה שאומר שמא יודמנו לו אורחים, או שבשל לצורך היום וחזר ובשל לצורך היום ואמר שקדרה הראשונה ישאר למחר, * אכל כשמבשל בדרך הערמה שיאכל מן השניה פזית * מבאר לעיל בסעיף כ"א: (עח) והותר אחת וכו'. דבהערמה (ק) * חישבין שילמדו אחרים לעשות פן וגם הוא יעשה פן פעם אחת, מה שאין פן במזיד: (עט) אסור לאכלה. * הינו (ק) לו ולבני ביתו דקנסוהו רבנן. אבל לאחרים * מתר למוצאי יום טוב מיד [לבוש (כ"א)]. כתב בחמד משה (ט"ז) * דצ"ל (ק) אינו אסור רק עד מוצאי שבת:

א (א) יום טוב אין צריך ערובי חצרות וכו'. * דכל אלו נחקן משום גדר הוצאה, וביום טוב קמא לן דמתוך שהתרה הוצאה לצורך אכל נפש התרה נמי שלא לצורך וכדלעיל בסימן תקי"ח (ס"א). * ומשמע מסתימת לשונו דלא תקנו כלל ערובי חצרות ליום טוב וכן סתם לעיל בסימן תט"ז סעיף ה', אכן מדברי רמ"א לעיל בסימן תקי"ח סעיף א' בהג"ה מוכח דסבירא ליה דדברים שאין בהם צורך כלל אסור להוציא מבית לחצר בלא ערובי חצרות. ועל פן כתבו האחרונים דכשמערב ערובי חצרות בערב פסח בשביל שבתות השנה (ב) כלל גם יום טוב וכדי שיהיה יכול להוציא על ידי זה אף דברים שאין צורך היום כלל] ויאמר לכל שבתות וימים טובים של שנה זו, ומי שמניח בכל ערב שבת ואקלע יום טוב סמוך לו יאמר לשבת זה (ג) ויום טוב הבא עלינו לטובה [אחרונים]: ב (ב) אין מערבין וכו'. * דמתוך כמתקן לצורך מחר. ואם הניח ערובי חצרות מערב יום טוב (א) לשם יום טוב (ד) ועדין הערוב קיים, * סומך עליו גם לשבת: (ג) אפילו וכו' ערוב תבשילין. * דערובי תבשילין אינו מתיר אלא לתקן צרכי סעודה לצורך מחר: (ד) ש"ש ג"ל י"ד. * ולאפוקי שני ימים של ראש השנה דכיום אחד אריקתא דמני: (ה) בתנאי. דהינו שיאמר אם היום חל אני מניחו בשביל ערובי חצרות לשבת ואם היום קדש איני אומר כלום, ולמחר יאמר אם היום קדש הרי ערבתי אתמול ואם היום חל אני מניחו לשם ערובי חצרות. * ועין בסימן שצ"ג במשנה ברורה (סק"ד): (ו) אכל ערובי תחומין אין מניחין וכו'. * דקנין שביטה הוא קנין בית, ובית לא קנינן ביום טוב אפלו בתנאי. וכתב באל"ה רבה (סק"ב) דהינו דוקא לכתחלה אבל בדיעבד כשכבר ערב מהני בשני ימים טובים של גלויות, והביאו הפרי מגדים גם פן לעיל בסימן תט"ז (מש"ש סק"ב), * ועין שם בבאור הלכה דבור המתחיל מפני:

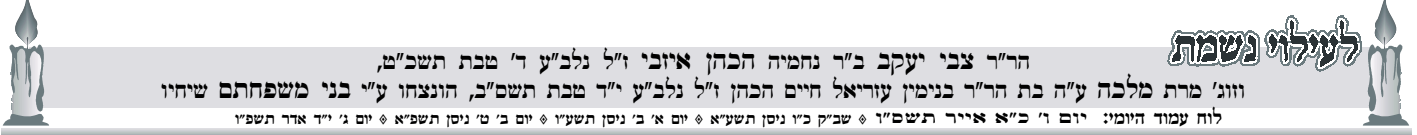
א (א) מצות יום טוב לחלקו חציו וכו'. * דבחד (ב) קרא פתיב (במדבר כט לה) 'עצרת תהיה לכם', ויחד קרא פתיב (ברכי"ט טו ח) 'עצרת לה' אלהיך, ועל פן אמרו חז"ל דצריך לחלקו חציו לה' דהינו לתורה ותפלה, וחציו לכס דהינו לאכילה ושתיה בשביל ענג יום טוב. (ג) ועל פן יש לגעור בתנאים המאריכים יותר מחציו של יום. (ד) וכתבו הפוסקים דכך הוא הדרך הנכון, בבקר מקדימין לילף לבתי הפנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענינו של יום ומתפללין מוסף, וחזרין לבתיהם ואוכלין, * והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום, ואחר כך כשבא זמן מנחה מתפללין תפלת המנחה, להתענג בשמחת יום טוב שאר היום עד הלילה כדי לקיים חציו לכס, ועין לקמיה בסעיף ג': (ב) ואל יצמצם וכו'. שכל מזונותיו ויצאותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאות שבתות וימים טובים שאם פחת פחתין לו ואם מוסיף מוסיפין

שער הציזון

למוצאי שבת מיד, ועל כל פנים לענין יום טוב מי שמתחיל בשיטתם אין למחות בידו: א (ב) דבשביל יום טוב לבדו בודאי אין פדאי לברך כיון שיש דעות בזה י"א: (ג) אכן צריך שתהיה שמור הערוב עד יום טוב: ב (א) מגן אברהם (סק"א) ושאר אחרונים: (ד) דשתי קדרות ה"ל ויכליעל בסימן תט"ז סעיף א': א (א) גמרא (טו: ופסחים סח:): (ב) פוסקים. וכתב המגן אברהם (ריש הסימן) בשם המהרש"ל (ים של שלמה חולין פ"א ס"ג) * דמה שפאריכים התנאים בגנויים י"א אין זה בכלל חציו לה' וחציו לכס: (א) מהרמב"ם (פ"ו ה"ט) והטור וקמסקנת הב"ח (ס"א) והמגן אברהם (שם) עין שם י"א:

כד (קט) אלהי רבה (ספ"ל), וכתב שבתם נדחק הש"ו (ס"ק כב) י"א, ומכל מקום דינו אמת וכל דלפעמים אף במבשל כדי לאכל מעט משניהם גם פן אסור ובגוון ששתי הקדרות הם ממין אחד דמנבר ההערמה לכל: (ק) פוסקים: (ק) עין בשלחן ערוך הגר"ז (ס"ה תקג ס"ב) שמוצד פן וכן פתב בשיטה מקובצת (ז: ד"ה תנייה): (ק) והגר"ז (שם) מצדד דאסור לו לעולם דהוא דומה למזיד של שבת וי. והחמד משה סובר בפשיטות דלפי מאי דמשני (ז: ד) אסורא דשבת שאני י"א, אין ללמד משם חמרא לענין יום טוב גם לענין מצרים י"א, ויש ראיה לדבריו מדברי ר' אביגדור שהובא בבית יוסף (ס"ה תקג ד"ה כתב המרדכי וכו' מעשה), ועין לעיל בסימן ש"ח במשנה ברורה סעיף קטן ד' שיטת התוספות וסיעתם דאף במזיד מתר

הר"ר צבי יעקב ב"ר נחמיה הכהן איזני ז"ל נלב"ע ד' טבת תשכ"ט, וזוג' מרת מלכה ע"ה בת הר"ר בנימין עזריאל חיים הכהן ז"ל נלב"ע י"ד טבת תשס"ב, הונצחו ע" בני משפחתם שיחיו לוח עמוד הוימו: יום ר' כ"א אייר תשס"ו * שב"כ כ"ז ניסן תשע"א * יום א' ב' ניסן תשע"ז * יום ב' ג' ניסן תשפ"א * יום ג' י"ד אדר תשפ"ז

הלכות יום טוב סימן תקכז תקכה

משנת שעה"צ קנב: [ב]

ס"ק עט

היינו ל' ולבני ביתו שבני ביתו הרי הם כמוהו, ואף שלא עברו בעצמם איסור קטא.
מותר למוצאי יו"ט מיד. ואין צריך להמתין בכדי שיעשו [היינו שיעור זמן שנעשית המלאכה] (ולא הערה קע"ב).

דאף ל' אינו אסור רק עד מוצאי שבת. דאף שקנסוהו שלא יהנה בשבת ממה שבישל באיסור ביו"ט, מכל מקום לא קנסוהו שיאסר עליו התבשיל לעולם ונאף שבבישל בשבת במזיד אסור לו לעולם כמבואר בסימן שי"ח (ס"ב), מ"מ במערים ביו"ט הקילו, וראה שעה"צ.

הקדמה

מלאכת 'הוצאה' היא אחת מל"ט מלאכות שנאסרו בשבת. מדין תורה האיסור הוא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או להכניס מרשות הרבים לרשות היחיד, אבל חצר שיש בה כמה בתים [שמדין תורה נחשבת החצר לרשות היחיד] מותר לטלטל מבית אחד שבחצר לבית אחר שבחצר, אמנם חז"ל אסרו לטלטל מבית לבית וכן מבית לחצר ללא 'עירובי חצירות', היינו שיתנו כל בני בית פת ויניחו הכל באחד מן הבתים ועל ידי זה נחשבים כל בני הבתים כאילו דרים בבית שהפת שם.
כמו"כ מבוי שיש בו כמה חצירות אסרו חכמים לטלטל מן החצירות למבוי אלא ע"י 'שתופי מבואות', שגובין פת או דבר אחר ממניי מאכל מכל חצר וחצר ונותנים אותו באחד מן החצירות (שו"ע סי' שפ"ו ס"א).
בסימן שלפנינו יבואר דיני עירובי חצירות ושתופי מבואות לענין יו"ט.

סעיף א

יום טוב אין צריך עירובי חצירות ושתופי מבואות. ומותר לטלטל מהבית לחצר אף אם לא עשו 'עירובי חצירות', וכן מותר לטלטל מחצר למבוי אף אם לא עשו 'שתופי מבואות'.
אבל עירובי תחומין צריך. שגם ביו"ט אסור לצאת מחוץ לאלפים אמה מהמקום שהיה בכניסת יו"ט אלא ע"י עירובי תחומין², והיינו שמניח מזון שתי סעודות בסוף אלפים אמה ממקום שהוא עומד בביה"ש של יו"ט, ועל ידי זה חשבינן לו כאילו היתה שביתתו שם (משנ"צ סי' מה סק"ב).

ס"ק א

דכ"ל א"ל האיסור להוציא מהבית לחצר וכן מבית לבית

באותה חצר בלא עירובי חצרות נתקן משום גדר הוצאה. שחששו חז"ל שאם נתיר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד יטעו ויבואו לטלטל גם מרשות היחיד לרשות הרבים ויעברו על איסור תורה. **וביום טוב קיימא לן דמתוך שהותרה הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים לצורך אוב"ל נפש, הותרה נמי שלא לצורך. וכדלעיל בסימן תקנ"ח.** וכיון שמותר אפילו הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים אין ענין לאסור טלטול מבית לחצר, ולכן לא תיקנו חכמים ביו"ט 'עירובי חצירות' ו'שתופי מבואות'.
והנה נחלקו הראשונים בביאור כלל זה ד'מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך', [ראה בסימן תקנ"ח (נה"ל ד"ה ממין) בהרחבה]. יש ראשונים הסוברים דהותרה

ציונים והערות

עליו המאכל לעולם, וקנס זה קנסו רק לו עצמו ולא למי שנתבשל בשבילו. [ולפי ביאור זה י"ל דשם מותר גם לבני ביתו וצ"ע להלכה בדעת המשגיב בזה]. אמנם כל זה בדעת המשגיב, אבל בשו"ע הרב מבואר דאסור כאן במערים לו ולבני ביתו לעולם, ובסימן שי"ח פסק במבשל במזיד בשבת דמותר למי שנתבשל בשבילו וצ"ע. קע"ב. **בשו"ע** הרב (סי' מקנ ס"ג) כתב לענין בישול במזיד ביו"ט שלא קנסוהו, וז"ל: אבל המבשל במזיד ביו"ט לצורך החול הרי תבשיל זה מותר במוצאי יו"ט מיד אפילו להמבשל עצמו וכו'. עכ"ל. ודייק מדבריו בספר מנחת פתים דדוקא במוצאי יו"ט מותר לאכול התבשיל אבל ביו"ט עצמו אסור להנות ממלאכתו. אמנם בשו"ת בצל החכמה (סי' ס"ה) האריך דלכאורה כוונת השו"ע הרב לחדש דמותר מיד במוצאי יו"ט ולא קנסוהו להמתין בכדי שיעשו, אבל לאוכלו ביו"ט עצמו פשיטא שמוותר, ואדרבה בזה שיאכל ביו"ט יצאל ע"י מאיסור שבישל ביו"ט לצורך חול. [ועיין בשו"ע הרב (סי' מקנ ס"ג) שכתב לענין איסור הוצאת אש ביו"ט שאם עבר ועשה מותר להשתמש בהאש ביו"ט, שלא קנסו חכמים להעושה מלאכה ביו"ט]. והוסיף שם דלפי"ז גם במערים שקנסוהו חכמים שלא יהנה ממלאכתו זהו רק לענין שאסור לו לאכול בשבת [ולדעת שו"ע הרב אסור לו לעולם כמבואר בשעה"צ (סי' קט), אבל ביו"ט עצמו מותר לו לאכול, עיי"ש. ולכאורה גם בדברי הלבוש שהעתיק כאן המשגיב דמותר לאחרים למוצאי יו"ט מיד אין כוונתו דדוקא למוצאי יו"ט ולא ביו"ט עצמו, אלא כוונתו דמותר אפילו מיד ונלא צריך להמתין בכדי שיעשו כמש"כ בביאורים], וכ"ש שמותר ביו"ט עצמו. ויל"ע בזה.
א. **בשו"ת** חת"ס (סי' קט) מבאר דאיסור תחומין נוגה אף לצורך אוכל נפש, משום דהתורה התירה 'מלאכה' לצורך אוכל נפש, אבל איסור תחומין אינו בכלל 'מלאכה' אלא הוא איסור בפני עצמו ואינו ענין להתירו לצורך אוכל נפש. [ועיין במהרש"א (מגו"מ א' ח"ט) ד"ה ממין] שהקשה למה לא התירו תחומין לצורך, וכתב דיש ליישב. ומבאר בקרני ראם (ס"ג) וז"ל: כוונתו דלקרב המאכל אליו זה מותר, אבל לקרב עצמו אל המאכל זה אסור, משום דקירוב עצמו אל המאכל דומה למה שכתבו התוס' לעיל גבי מכבה את הנה בשביל דבר אחר דמחשב כמש"כ אוכל נפש וכו' עיי"ש].
ב. **מקור** הדבר שביו"ט נוגה איסור תחומין מברייאת (פ"ה טו)

קע"א. **בסימן** שי"ח (ס"ב) פסק השו"ע דהמבשל במזיד בשבת אסור לו לעולם, ולאחרים מותר במוצאי יו"ט. וכתב שם המשגיב (סק"ה) דגם למי שנתבשל בשבילו מותר במוצאי יו"ט, דקנסו רק למבשל עצמו, וצריך ביאור מדוע נחמיר במערים ביו"ט יותר ממזיד בשבת החמורה, דשם התירו לכולם חוץ מהמבשל עצמו וכאן אסור גם לבני ביתו. ולכאורה היה מקום לחלק דכאן אסור המשגיב דדוקא לב"ב, ובסי' שי"ח מיירי שבישל לאחר שאינו מבני ביתו שבוה אין לאסור. והסברא בזה עפ"י מש"כ הרדב"ז (סי' ס' ז' אלפיס קמ) לענין ביטול איסור במזיד, דקיי"ל דהמבטל איסור במזיד אסור לו ולמי שנתבטל בשבילו, וכתב הרדב"ז ח"ל: כיון דטעמא הוי משום דקנסינן ליה משום דעבר איסורא, כל היכא דמטי ליה הנאה מיניה איכא למקנסיה, דאי לא תימא הכי מה הועילו חכמים בתקנתם, לעולם יבטל האיסור כדי שיאכלו אותם שמונותם עליו דהא קא משתירי ליה וכו', אבל הנך דמזונותם עליו לא אחרים ניהו. עכ"ל. [ועיין בנהר שלום (סי' ש"ה ס"ב) דכתב דבני ביתו דינם כמבשל עצמו. וע"ע בדעת תורה (ס"ג). אמנם מדברי השו"ע הרב בקנ"א (סק"ג) נשזהו המקור לדברי המשגיב כאן כמבואר בשעה"צ], נראה דלא חילק בין בני ביתו לאחרים שנתבשל בשבילם, ואם נחמיר דאסור לב"ב אסור גם למי שנתבשל בשבילו. ועיי"ש שסיים וז"ל: ובפרט במערים שסבור לעשות בהיתר, דלא שייך לומר אין אדם חוטא ולא לו, עכ"ל. וכונתו דבמערים יש סברא לאסור לאחרים יותר ממבשל במזיד, דבמזיד אין אדם חוטא ולא לו משא"כ מערים סבור לעשות בהיתר וסברא זו יש לפרש גם בדעת המשגיב דדוקא כאן אסור גם לבני ביתו משום שהוא מערים (ולפי"ז ה"ה למי שנתבשל בשבילו עיי"ש). אבל בסימן שי"ח (ולפי"ז י"ל דשם מותר גם לבני ביתו) והנה לפי מה שכתב המשגיב להלן בשם החמד משה דגם לו אינו אסור אלא עד מוצאי שבת, וטעם הקנס הוא כדי שלא יועילו מעשיו מה שבישל ביו"ט לצורך שבת, א"כ יש לאסור גם על בני ביתו עד מוצאי יו"ט, דאם נתיר לבני ביתו לאכול התבשיל בשבת נמצא הוועילו מעשיו, אבל בסימן שי"ח דימירי במבשל במזיד דבשבת עצמה אסור המאכל לכל העולם [ונמצא שלא הועילו מעשיו כלל], אלא דלמבשל עצמו קנסו שיאסור

[ג] דקיי"ל (סיק ש"ה ס"ב) דאסור למבשל לעולם.
[ד] דרק בשבת קנסו על המזיד, אבל ביו"ט לא קנסו על המזיד ורק לענין מערים קנסו, דהערה חמורה ממזיד.
[ה] דאף שעל המערים קנסו גם ביו"ט, מ"מ אין דינו חמור כמויד של שבת דאסור למבשל לעולם, אלא קנסוהו רק עד מוצאי שבת שלא יהנה ממלאכתו.
[א] דלדעת השו"ע דאין צריך עירובי חצירות כלל ליו"ט א"כ אין לו לברך כשמעבר ליו"ט לבדו דהרי זה ספק ברכה לבטלה.